

חלק שני א"ח א שאלה מכהן אחד חרד וירא את ה' שהוא זקן ושבע ימים קרוב לשמונים ומכה חולשת זקנו אינו יכול לעמוד כשנושא כפיו אי יכול לישא כפיו כשהוא יושב או סמוך או לא.

תשובה לכאורה נראה דלא ישא כפיו דהלא גרסינן בש"ס דסוטה דף ל"ח ע"א ת"ר כה תברכו בלשון הקודש תניא אידך כה תברכו בעמידה אתה אומר בעמידה או אינו אלא אפי' בישיבה נאמר כאן כה תברכו ונאמר להלן אלה יעמדו לברך מה להלן בעמידה אף כאן בעמיד' ר' נתן אומר אין צריך הרי הוא אומר לשרתו ולברך בשמו מה משרת בעמיד' אף מברך בעמידה ומשרת גופיה מנ"ל דכתיב לעמוד ולשרת ע"כ ובאמת צ"ע דלמה איצטריך הש"ס להביא האי פסוקא דפרשת שופטים דהלא בהאי פסוקא דפ' עקב גופא כתיב לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו ובזית רענן פרש' עקב תירץ על זה וז"ל וי"ל דהוי אמינא דוקא לפני ה' כשממשמש לפני ולפנים צריך עמידה אבל במזבח בחוץ לא לכך יליף מלעמוד ולשרת עכ"ל וצ"ע לפ"ז בש"ס דזבחים דף כ"ג ע"ב דיושב מחלל עבודה מדהכתוב שינה בפרשת שופטים דכתיב העומדים שם לפני ה' ומאי מייתי מהתם הא כתיב לפני ה' משמע דוקא לפני ולפנים ולמה לא מייתי האי קרא דפרשת עקב ויש ליישב בדוחק ודו"ק ועיקר הקושיא של בעל זית רענן מעיקרא לא קשה מידי דהאי לעמוד לפני ה' דפ' עקב קאי אלפניו דכתיב לשאת את ארון ברית ה' דהיינו בכתף על זה קאמר לעמוד לפני ה' דהיינו שישאו את הארון שפנים יהיו מלפנים ולא דרך אחוריו וה"ט דהרמב"ם פ"ג מה' כלי מקדש ודו"ק וכתבו תוספות שם בד"ה הרי הוא אומר וז"ל ונראה לר"י כהן שבירך ברכת כהנים בישיבה לא עשה ולא כלום הואיל ואיתקש ברכה לשירו' וגבי שירות אמר בפ"ב דזבחים דיושב מחלל עבודה הלכך אף כאן צריך לחזור ולברך מעומד עכ"ל התוספות ולפ"ז היה נראה דאין נשיאות כפים כלל במיושב כי אם מעומד כמו בעבודה אפילו הוא אנוס מחמת זקנה או חולה שאין בו כח לעמוד דאפשר להתקיים ע"י אחרים איברא כד מעיינן שפיר בדברי הפוסקים לא נראה כן וז"ל הרמב"ם פי"ד מה' תפלה דין י"א כך למדו מפי השמועה ממש רבינו ע"ה כה תברכו בעמידה כ"ה תברכו בנשיאת כפים כה תברכו בלשון הקודש וכו' וכה תברכו בשם המפורש והוא שיהא במקדש כמו שאמרנו עכ"ל הרי דנראה מדבריו דפסק כת"ק דרבי נתן ובפ' ט"ו מה' תפלה דין ג' כתב וז"ל וכהן שהחליף דתו בין באונס בין בשגגה אע"פ שעשה תשובה אינו נושא כפיו לעולם שנאמ' לא יעלו כהני במות וברכה כעבוד' עכ"ל וכיון דהרמב"ם פסק כר' נתן דאיתקש ברכה לעבודה א"כ אין צריך תו ללימוד דכה תברכו ואיך מזכה שטרו לבי תרי ותמיהא גדולה לכאורה דכל נושאי כליו של הרמב"ם לא הרגישו עליו בקושיא זו וכל האחרונים סתמו דבריהם ונ"ל פשוט ליישב דבריו בענין זה דהרמב"ם ס"ל דהא דאיתקש ברכה לשרות אסמכתא בעלמא היא ומוצ' דבריו הם מסוגיא דש"ס דתענית דף כ"ו ע"ב דאיתא שם דכ"ע מיהת שיכור אסור בנשיאת כפים מנא הני מילי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא למה נסמכה פרשת כהן מברך לפרש' נזיר לומר לך מה נזיר אסור ביין אף כהן מברך אסור ביין מתקיף ליה אבוה דר' זירא ואמרי לה אושעיא בר זבדא אי מה נזיר אסור בחרצן אף כהן מברך אסור בחרצן אמר ר' יצחק אמר קרא לשרתו ולברך בשמו מה משרת מותר בחרצן אף כהן מברך מותר בחרצן אי מה משרת בעל מום לא אף כהן מברך בעל מום לא הא

איתקש לנזיר ומה חזית דמקשת לקול' אקיש לחומרא אסמכת' נינהו מדרבנן ולקול' ע"כ מזה למד הרמב"ם דהאי הקישא אסמכת' בעלמא הוא ולהכי בפ"ד מה' תפילה שכתב הדין לישא כפיו במקדש בשם המפורש ושם משום כבוד השם רוצה לאסור בדעבד בישיבה אפילו מי שאינו יכול לעמוד מחמת אונס מש"ה אסמכהו אכה תברכו וכה עיכובא היא כמ"ש תו' בסוטה שם ד"ה ורבי יהודה אומר ע"ש אבל בגבולין אין לאסור בעמידה מהאי הקישא כיון דהוא אסמכתא בעלמא ולקולא אם לא שפשע במזיד ונשא כפיו מיושב והיה יכול לעמוד דאז מצד הסברא יש לאסור מכח האי אסמכת' ולהכי בפט"ו מה' תפלה גבי הימר לעבוד ככבים או שתוי וכה"ג שמצד הסברא יש לפסול אותו דברכה כעבודה ומה"ט כשחשיב הרמב"ם ששה דברים הפוסלים בנשיאת כפים לא חשיב ערל שמתו אחיו מחמת מילה וכן בעלי מומין שאין מסתכלין בהם וכן הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהו' עומד וכן החולה כמו דקחשיב הרמב"ם פ"ז מה' עבודה דין י"ב לענין מומי כהנים לעבודה אף ע"ג דאיתקש לעבודה אלא ודאי דלא בכל ענין איתקש כיון דאסמכתא בעלמא הוא אלא היכא דמצד הסברא יש למנוע מלישא כפיו משא"כ באונס שלא בעבירה כלל רק מחמת זקנה או חולה ובעובד כוכבים באונס או בשגגה דפסיל משום דהוי ליה ליהרג ואל יעבור וע"פ זה מיושב מה שמקשה הט"ז בס"י קכ"ח ס"ק כ"ז על הא דפסק שם דהטעם שמום פוסל בו משום שהעם מסתכלין בו ואם דש בעירו מותר תיפוק ליה דיהי' פסול משום דאיתקוש לעבוד' ע"ש אשתמטי' ליה סוגיא זו דתענית דאיתקש לנזיר לקולא דבעל מו' מותר כיון דאין לאסור מצד הסברא אם לא שהעם מסתכלין בו דאז יש לאסור מצד הסברא גם המ"א שם בס"ק צ"ד הבין דדוק' לקולא מקשינן ברכ' לשירות דמותר בחרצן ולא דק דהרי להדיא מבואר מדברי הרמב"ם פט"ו דאף להחמיר מקשינן ברכה לשירות אלא דעיקר כמ"ש דכיון דאסמכתא בעלמא אין לאסור אלא היכא שמצד הסברא יש לאסור מה שאינו כן באוכל חרצן או בעל מום דלא קעביד מידי כל זה נ"ל ברור לדעת הרמב"ם וקצת ראייה לזה מהא דאית' שם בסוטה דף ל"ח ע"ב לענין המתברכים בעם שאחורי הכהנים שאינם בכלל ברכה היכי דאניסי מותר ה"ה לענין המברך אם הוא זקן או חולה שאינו יכול לעמוד יושב ומברך דהולכין להקל כיון שהוא רק אסמכתא ומדרבנן להקל שומעין ואל יתמה המתמה לומר איך אשמע להקל דבר דלא נראה בהדיא בדברי אחד מן הראשונים והאחרונים זה אינו דהא מלשון הט"ז שם בס"ק כ"ז משמע קצת כן שכתב וז"ל כגון יושב שיכול לעמוד עכ"ל משמע הא אין יכול לעמוד כגון זקן או חולה פודגר"א וכה"ג מודה וכן מבואר לענין תפלת י"ח כמבואר בסימן צ"ד בא"ח אף דתפל' היא במקום עבודה דקרבות ומ"מ אם אפשר לו לעמוד על ידי סמיכה ודאי דעדיף מיושב גמור ועיין בח"מ סימן י"ז ובאורח חיים סימן קמ"א ובמ"א שם ס"ק ב' אבל לבטלו מנשיא' כפים לגמרי חלילה דהוא חומרא דאתי לידי קולא לבטלו מנשיאת כפים דעובר בשלש עשה לכן נ"ל פשוט דנושא כפיו בסמיכה או מיושב אם אי אפשר בענין אחר ואף ע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר מיעקב כדכתיב ויתחזק ישראל וישב על המטה וגומר לברך את בניו ואין דנין אפשר משאי אפשר ויש' ברכה מאת ה' כנ"ל הק' יעקב.

שאלה ב כהן אחד שבנו יצא לתרבות רעה לעבוד כוכבים ואינם רוצין לקרות לו בתורה ראשון אי שפיר עבדי או לא: תשובה הנה לכאורה דין זה פשוט הוא ומבואר בש"ע

בא"ח סי' קכ"ח סעי' מ"א בהג"ה דמי שיש לו בת עובדת ככבים או זנתה אין מחויבין עוד לקדשו כי אביה היא מחללת עכ"ל והוא מהמרדכי פ' נגמר הדין ואין מקום לבעל דין לחלק ולומר דדוקא גבי בת אמרינן הכי ולא גבי בן משום דאמרינן תלה הכתוב נקבות בזכרי' ואת דינה בתו וזכרים בנקבו' כדכתיב אשה כי תזריע וילדה זכר ומה"ט מצינו סוקלין אותה על פתח בית אביה ולא מצינו כן בבנין זכרים דלא מעלי וכה"ג אמרינן בפרק בן סורר ומורה דף ע' ע"ב גבי בת שבע שאמרה מה ברי ומה בר בטני הכל יודעין שאביך ירא שמים הוה עכשיו יאמרו אמו גרמה וקרא כתיב בן כסיל תוגת אמו משום הא לא תברא דהרי עיקר מוצא דין הוא מסוגיו' הש"ס דסנהדרין דף נ"ב ע"א היה ר' מאיר אומר מה ת"ל את אביה הוא מחללת שאם היו נוהגין בו קדש נוהגין בו חול כבוד נוהגין בו בזיון אומר ארור שזו ילד ארור שזו גדל ארור שזו יצא מחלציו אמר רב אשי כמאן קורין לרשיעא בר רשיעא אפי' לרשיעא בר צדיקא כמאן כי האי תנא ע"כ הרי להדי' מדברי רב אשי דאין חילוק בין בת לבן בענין זה אכן ראיתי המ"א שם סימ' קכ"ח ס"ק ס"ב הניח דין זה בצ"ע וכתב וז"ל וצ"ע דהא אמרי' בסנהדרין פ"ז לר"ש שרפה חמורה שכן ניתן לבת כהן שזנתה ומאי חומרא שכן מחללת את אביה ואם אית' דהיכי שעובדת ככבים נמי מחללת את אביה א"כ מנ"ל דשרפה חמורה דהא התם הוא בסקילה אלא על כרחך דוק' בזנות מחללת את אביה דהוי לי' לשמר' מזנו' שלא תתייחד עם אדם כדאיתא בכתובו' שסוקלין אותה על פתח בית אביה כלומר ראו גדולים שגדלתם אבל שאר עבירות אין יכול לשמר' עכ"ל המ"א מ"מ אי משום קושיא זו אין לדחות דברי המרדכי ורמ"א שהביאו לפסק הלכה כי אחר העיון נ"ל שאין כאן אפי' קצת קושיא דהא קי"ל דהלכתא כחכמי' שאמרו שם סקילה חמורה שכן פושט ידו בעיקר עדיף וא"כ אם בת כהן שזנתה מחללת את אביה מכ"ש פושט ידו בעיקר דעדיף ותדע שכן הוא דאין לחלק ולומר דבזנות דוקא קאמר דהא רב אשי קאמר כמאן קורין לרשיעא בר רשיעא דמשמע דבכל רשע בעבירה החמורה אמרינן הכי ולענין עיקר שאלתו כיון דהמוצא דין הוא מהמרדכי ושם כתב וז"ל אומר אני כהן שיש לו בת עובדת ככבים או רק זינתה אין לו לפתוח ראשון ולברך ראשון ואמר לי מורי קרובי דמצי לפרש נוהגין בו חל דרשות היא וכיון דרשות הוה יכול לפתוח ולברך ראשון עכ"ל וכן משמעות לשון רמ"א אין מחייבין אותו לקדשו משמע דרשות מיהא איכא ובשירי כנסת הגדולה לא"ח שם ס"ק כ"ג בהגהות ב"י סיים ואין נוהגין כן אפי' בזינתה לכן נ"ל אף דרשות לעשות כן מ"מ לביישו ברבים בפניו במי שהוא מוחזק לכהן ולקריתו כל ימיו בראשון ועכשיו יקראו באמצע קרואים אין לך ביוש והלכנת פניו גדול מזה והמלבין פני חבירו ברבים כאלו שופך דמים ועל זה נאמ' לא ימתו אבות על בנים אע"ג דאין לקדשו בקדושת כהונה היינו בשב ואל תעשה ולא להלבין פניו ברבי' ובפרט שאביו ספק ולא ודאי דדלמ' לאו אביו הוא אע"ג דאביו חזקה אפשר דבמקום ריעותא כזו איתרע חזקתו ואין לביישו ברבי' רק דהש"ס קאמר דקורין לרשיעא בן רשיעא ולא בפני אביו קאמר ולבייש אביו ברבים וחזקיה מלך יהודה יוכיח אע"ג דהיה לו בנין דלא מעלי אפ"ה נהגו בו כבוד מאוד כדכתיב וכבוד עשו לו במותו וכן בשאר גדולי תנאים ואמוראים ושאר דורו' אחרונים אם המה צדיקים חלילה לביישם ברבים בשביל, וזה ובהדי כבשי דרחמנא ל"ל אם בנים חטאו אבות מה חטאו לכן נ"ל פשוט וברור שאם יקראו לס"ת יקראו אותו בראש

כקדושתו קדושת כהונה וכן אם אין שם כהן אלא הו' יש לקרותו ראשון וכל זה אם הוא עצמו מוחזק לאיש כשר אבל אם הוא עצמו כאחד מן הפוחזים ואגלע בהתייהו בברא כרע' דאבוהו אין להקרות ראשון כנ"ל הק' יעקב: שאלה ג מהרב המופלא מהר"ר יאסקי אב"ד דק"ק הילסום הא דאיתא בנדריים דף ט' ע"ב ברש"י ד"ה נדבה נמי וכו' אבל בבל תאחר לא דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא עכ"ל והוא להדיא נגד סוגיא דראש השנ' דאף בנדבה איכא לאו דבל תאחר ובש"ס דמגילה איתא אין בין נדר לנדבה הא לענין בל תאחר זה וזה שווין והכיקי"ל כמבואר ברמב"ם פרק י"ד מהל' מעשה קרבנות עוד נשאלתי בפר' וירא נמצא טעות בס"ת בפסוק ועתה השבעה לי וגו' ועם הארץ גו' היה ועם באל"ף אם יש להוציא ס"ת אחרת או לא כיון דאותיות אחע"ה מתחלפין: תשובה הנה קושיא זו לכאורה תמוה מאוד וראיתי בתשובת פנים מאירות סי' צ"ט שנשאל ג"כ קושיא זו ורוצה להוציא בשביל תמיהא סוגיא דש"ס מפשטן בדברים שאינם ברורים ונכונים כלל והקושי' במקומ' עומד' ולע"ד נראה לתרץ דהתם בנדריים מיירי בשוגג שהרי בנדבת כשרים קאמר דלא חיישינן שיפשע במזיד לעבור על בל תאחר דהא דומי' דמעילה דקתני דהוא דוקא בשוגג וכן משמעות לשון הש"ס קצת דקאמר אתי לידי תקלה דמשמע שוגג להכי אמרינן דליכא בל תאחר דכל היכי דאיתא ביה גזא דרחמנא איתא מה שא"כ במזיד דחמיר זה וזה שווין לענין בל תאחר וזה ברור בדקדוק כוונת הר"ן שם שפי' וז"ל נדבה נמי דלמא אתי לידי תקלה דלמא פשע ומאחר להביא יותר מג' רגלים עכ"ל הרי דבנדבה אינו עובר אלא א"כ פשע במזיד משא"כ בשוגג ורש"י לא ס"ל כפי' הר"ן דמיירי בפשיעה מכח דקדוק לשון הש"ס לכן פי' בשוגג ולענין גיזה ועבודה ולא בבל תאחר דבשוגג בנדבה ליתא כיון דבכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא ועיין בש"ס דחולין דף קל"ט ע"א כנ"ל ברור והצעתי הדבר לפני גדולים והסכימו לדברי וע"ד השאלה שנית זכורני כשהייתי עם גיסי הגאון הגדול המפורסים מהר"ד אופנהיים נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק פראג נשאל שאלה כזו לפניו בהיותו בק"ק הנובר ודנתי עמו בזה וידעתי גם ידעתי שאסיק להלכה דהוי טעות גמור וכן הוא כתובה לפניו באורך בספרי נשאל דוד ומראה פנים לכל צד אבל נשכח מאתי כל פרטי דברים שנאמרו שלא לקרות בס"ת כזו ולפסול אותה ועתה שראיתי מעשה ניכר הלכה כדאיתא בפ' הבונה דף ק"ג ע"ב וכתבתם שיהא כתיבה תמה שלא יכתוב אלפי"ן עיינ"ן עיינ"ן אלפי"ן היה"ן חית"ן סתומין פתוחים פתוחין סתומים ומוכח שם בש"ס מדברי המקשה שהמקש' מברייתא על רב חסדא מהא דסתום ועשהו פתוח דאפי' בדיעבד פסול וכן משמע מדברי הרמב"ם בהלכות ס"ת פר' יו"ד דיני הפסולין שאם שינה האות בעיקר הכתיבה שנדמה לאות אחר שהוא פסול וכ"כ להדיא בטי"ד בס"י רע"ד דאם כתבו לחית"ן היה"ן שהוא פסול אע"פ שאותיות אחע"ה מתחלפין ובענין קרא כדכתיב ויעיין בתשובת עבודת הגרשוני סימן פ"ב ומה"ט ג"כ פסקתי למעשה שהיה כתב בס"ת במקום ונחנו מה היה כת' ואנחנו מה עם אל"ף והצרכתי להוציא אחרת דהוא טעות גמור שהרי על ואנחנו לא נדע מה נעבוד התרגום בשינוי דדוקא חסירות ויתירות יודי"ן או ויין שאין שינוי בשבילם ואין אנו בקיאים מש"ה לא פסלינן משא"כ במקום דבקיאים אנו ויש שינוי ודאי הס"ת פסולה וצריך תקון וכן מבואר בתשובת חינוך בית יהודה סימן ה' ע"ש גם בתשובת הגאון מהרצ' אב"ד דק"ק אמשטרדם שאלה נ"ד

השיג על תשובת צ"צ בענין טעות בס"ת בתיבת מגרשיהן שפסק דאין להוציא אחרת והשיג עליו דיש להוציא אחרת וכן העלה ומסיק גיסי הגאון בספרו נשאל דוד שם והמעייין בגוף התשובה בצ"צ ירא' שפסק כן לפום ריהטא מבלי עיון בספר והי' מפקפקין עליו לכך עושה שם סניגרון לדבריו דלא הוי טעות גמור ולא מהדרינן עובדא אבל לכתחלה אין להורות כן כל שאינו בחסרות ויתרות הוי טעות גמור ויוציא אחרת נ"ל הק' יעקב: שאלה ד בשבת בשעת קריאת התורה נמצא טפת שעוה שנטף על האותיות של ס"ת ואינם ניכרים כלל דרך השעו' וכיון שאי אפשר לגרור השעוה בשבת אי פסולה לקרות בו באותו שבת או לא: תשובה הנה באמת גוף שאלה זו ראיתי נדפס מקרוב בספר ליקוטי פרדס של רש"י וחיבר א' מחכמי הזמן ותוכן דבריו שם וז"ל דבר ברור גלוי וידוע לכל משכיל שאין שם פסול על ס"ת בשביל זה שהרי כל התורה כולה כתיבה כתקנה ולא הדביק אות לאות ולא חיסר ולא הותיר ולא הפסיד צורת אות אחת ולא שינה כלל אלא שאות אחת או תיבה אחת מכוסה בשעוה הרי זה דומה לס"ת שהיא פתוח' וחלק א' מס"ת מכוסה בדבר אחר שא"א ליטלו משם הן מחמת איסור או סיבה אחרת דזה ודאי אינו עולה על הדעת שיהא הס"ת פסולה בשביל כן הדבר בנדון דידן ומאיזה טעם נפסול אותה כיון שכתובה כתקנו רק יקרא מה שמכוס' בעל פה ע"כ תוכן דבריו שם רק שמאריך שם בדברי' של מה בכך יע"ש וכאשר ירדתי אל העיון נלע"ד דלא דק בהוראה זו שפסול גמור האי זה קודם שהסיר השעוה דכיון שהשעוה מדובק היטב מבטל כתב התחתון וגדולה מזו מצינו בש"ס דגיטין פ"ב דף י"ט דכתב על גבי כתב העליון מבטל התחתון להחמי' ומה"ט כת' הנ"י פ' הבונ' על הא דתניא כתב האזכרו' בזהב כלומר שזרק זהב על כתב השמו' שנכתבו בדיו אפ"ה פסול דס"ל כת' העליון כת' ומבטל התחתון עכ"ל וכתב הב"י בא"ח סי' ל"ב וז"ל ונ"ל דהיינו דוקא כשאינו יכול להעביר את הזהב אבל אם יכול להעבירו יעבירו וישאר כתב התחתון מיהו באזכרות נראה דאסור להעבירו משו' דהוי כמוחק את השם ולפ"ז משום הכי נקט אזכרו' עכ"ל וכן פסק שם בש"ע סעיף ג' וכן בי"ד סי' רע"ו סעיף ה' ובש"כ שם ס"ק וי"ו הרי אף דכתיבא כתקנה ועדיין ניכר הכתב אפ"ה פסולה כל שלא הוסר העליון וכל שכן השעוה שמדובק היטב ואינו ניכר הכתב כלל שמבטל כתב התחתון ופסול עד שיסירה ואין כאן תקנה לקרותו בעל פה כמבואר בא"ח סי' קמ"ג וכבר קבעתי בהם מסמורת בספרי תורת השלמים שאלה י"ח דאין לקרות בעל פה יע"ש גם בתשובת חינוך בית יהודא שאלה ה' כתב וז"ל כתב דודי זקיני הגאון מוהר"ר וואלף זצ"ל בשם הגאון המפורסם מהר"מ מענדלש בס"ת שהיה טפות שעוה על אות אחת וכיסה אותה שלא היה נראה כלל והורה להוציא אחרת וכן פסק בתשוב' הל' קטנות סי' נ"ה דדוקא אם ניכר הכתב דרך שעוה מותר לקרות בו משא"כ באינו ניכר הכתב ע"ש אכן נ"ל אם נתיישן השעוה מאוד ונתייבש כל כך עד שיכלו להסירו כלאחר יד להכפיל הגוויל של הס"ת באותו מקום ועל ידי כן יפול השעוה מן האות הרי ניכר שלא נדבק תו השעוה היטב מכח שנתייבש מאוד מותר לעשות כן אפי' בשבת ואין כאן משום ממרח ואף לכאורה שעל היתר זה יש לפקפק מהא דאיתא בא"ח סי' ש"מ סעי' ג' המוחק דיו שעל הקלף או שעוה שעל הפנקס אם יש במקומו כדי לכתוב שני אותיו' חייב וכתבו האחרונים שם בשם הב"ח וז"ל ולכן צריך ליזהר כשנוטף שעו' על הספר שאין לסלקו עכ"ל אכן באמת הדבר

תמוה דמה ענין מחיקה בשעוה של הספר רק דין ממרח וממחק ה"ל לכתוב ולא ענין כתיבה ע"י מחיקה שייך כאן כאשר הבינו האחרונים ותו כיון דהמקור דין הוא מתוספתא הוי ליה לכלול יחד בחדא בבא המוחק דיו או שעוה שעל הספר אלא דכוונת התוספתא על פנקס שהוזכר במתני' פר' י"ו דכלים פנקס שיש בה בית קבול שעוה ולזה העירני מחותני הרב המופלא מהר"מ ראש ב"ד דק"ק נ"ש בעברו פה והם דברים כנים ואמיתים נמצא דבקלף אין כאן חשש איסור אלא א"כ רוצה להסיר השעוה באצבע וצפרני ידו וכה"ג דאיכא בו משום ממרח אבל כה"ג אין כאן חשש איסור כלל הק' יעקב: שאלה ה כיצד יש לברך על הקאווי ועל הטע גם אם אין חשש איסור לשתות' בפסח: תשובה הנה אשיב על ראשון ראשון בדבר הברכה כבר נתבאר בתשוב' פרח מטה אהרן חלק ראשון סי' מ' דמברכין עליה' שהכל שכן מבואר מדברי הרא"ש בתשוב' ושאר גדולי פוסקי' דל"ד למי שלקות דהתם אוכלין השלקות עצמן גם המי שלקות כמותן משא"כ הקאווי וטע אין אוכלין כלל בעין ושותין רק המים ואין טובלין בו ללפת את הפת א"כ דמי לשכר דמברכין שהכל ע"ש דבריו באורך גם בתשובת הלכות קטנות סי' ט' פסק לברך שהכל על הקאווי ושכן עמא דבר ע"ש וכן בטע ליכא מאן דפליג שמברכין שהכל כמשמעו' פוסקי' ראשונים ועיין בא"ח סימן ר"ה ובעולת תמיד שם ובמ"א והוא פשוט וברור דלא כמ"ש בתשוב' פנים מאירות סימן צ"ה לברך עליהם בורא פרי אדמ' כמו מיא דשלקי ולא דק דשאני התם דמלפתין בו פת כמו שלקות עצמן וכמו שהאריך שם בפרח מטה אהרן בראיות ברורות ובודאי היה ממנו בהעלם דבר וכן נוהגין בפשיטות ועל דבר הקאווי לשתותו בפסח דרכי להורות דכל שנחרכו קודם פסח ביד ישראל מותר לשתותו בפסח כי אף אם נאמר דהוי כמיני קטניות או שיש לגזור בהם משום מיני קטניות אף שגדילים באילנות כפי הנשמע והיא גופ' גזיר' מ"מ כיון שחורכין אותן קודם פסח עד שנפסל מאכילת כלב א"כ אין חשש איסור כלל ואע"ג דמבואר בא"ח סי' תמ"ב דאפ"ה אסור לאכול החמץ שנחרך קודם זמנו רק לקיימו מתירין היינו חמץ דגן גמור משא"כ מיני קטניות ודאי אין איסור בחרכו קודם זמנו ועוד דהא רבים אומרים דאין זה מיני קטניות כלל מש"ה אין להחמיר כולי האי אכן בטע שמעתי שרבים פורשים שלא לשתותו בפסח לפי שיש חשש רמאו' שמשמשין בט"ע ואח"כ חוזרין ומייבשין אותו למכור ושמא נשתמש תחלה עם חמץ וכן שמעתי משלמים וכן רבים לכן שומר נפשו ירחק מהם כי בפסח צריכין הרחקה טפי ובאמת הראשונים לא הזכירו דינים אלו לפי שלא היה מצוי ביניהם דברים כאלו במדינות אלו רק חדשי' מקרוב באו מארץ תורגמה והנלע"ד כתבתי הק' יעקב שאלה ו בר"ח סיון תע"ו לפ"ק שהיה חל ביום וי"ו שנהגו להתענו' פה וורמייש"א מיו' גזירת תתנ"ו עד אחר חצות היום בכל ר"ח סיון ובזמן מנחה גדולה מתפללין מנחה גדולה ואח"כ אוכלין כדי שלא יתענו בר"ח תענית גמור ואח"כ מתפללין תפלת ערבי' כפי מנהגם כל השנה וכשחל ר"ח סיון בערב שבת נהגו להתפלל מנחה ומעריב מיד אחר שעה ג' מכ"ד שעות אחר חצות ומקדשין השבת וכשראיתי זאת תמהתי מאוד עליה' על שמתפללין תפלת ערבית שלא בזמנה כולי האי וצווחתי על זה ככרוכיא ולא שמעו אלי ושמעתי שגם רבנים הקודמין מיחו ולא עלתה בידם ואולי יטעו דורו' הבאים לומר מדשתקו רבנן ולא מיחו ש"מ שנעש' ברצון חכמי' ויקבעו הלכ' לדורו' אף גם שפרשתי מהם בענין זה ולא התפללתי עמהם תפלת ערבי' כדרכי בשאר

כל הימים אף על זה ריננו העם לומר שאין לפרוש מן הציבור בענין מנהגם ואין כח בידי לשנות מנהגם וכדי לברר הדבר לעין כל שמנהגם בזה הוא בטעות אכתוב כל טענת' מה שבאפשר לטעון בעד מנהגם לקיימו ואשיב על ראשון ראשון ראש דבריהם דהא מצינו בגמ' פ' תפלת השחר דף כ"ז ע"ב רב צלי של שבת בערב שבת ש"מ שהתפלל ערבית בעוד היום גדול ובפרטות שעיולי יומא בשבת זריזין ומקדימין כדאיתא פ' כל כתבי דף קי"ח דאמר ר' יוסי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא פרש"י מפני שהיא עמוק' ומחשך מבעוד יום מתפללין בעוד יום גדול ותו טענו כיון שזמן תפלת ערב הוא כפלג מנחה והיום ארוך בימי סיון מעלות השחר י"ל דבשעה ג' אחר חצות הוי זמן פלג מנחה ועיקר טענתם כיון שכבר נהגו כן מאלף החמישי מזמן גזירת תתנ"ו אין לבטל מנהגם כי מצינו מנהג עוקר הלכה כל זה יש לכאורה לטעון ולהתנצל בעד מנהגם: תשובה אשיב עליהם כסדר לסתור דבריהם כל עדר ועדר ואף שהרבני' הקודמין גזרו ולא קיבלו דבריהם אולי אזכה שיקבלו דברי כי עיקר תפלת ערבי' יעקב תקן בפרטות כשיראו דבור על אופניו והנה מה שאמרו מהא דרב צלי של שבת בערב שבת זה אין ראייה דהאי דרב דצלי של שבת בע"ש הפי' מפלג מנחה ולמעלה וכ"כ להדיא התוספ' והרא"ש שם דף כ"ז יע"ש וכן דעיולי יומא מקדמינן פירושי ג"כ הכי מפלג מנחה ולמעלה שהוא זמן המוקדם לתפלת מעריב כמבואר בדברי הפוסקים והרמב"ם בפ"ג מהל' תפלה כתב וז"ל ויש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת בע"ש קודם שתשקע חמה והטור בסי' רס"ז וכתב וז"ל ומקדימין להתפלל ערבית יותר משאר ימי החול כדאמרי' עיולי יומא מקדימין לי' ואמר ר' יוסי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא שהי' יושבת בעמק בעוד היום גדול היה נדמה להן ערב ופי' התוספת' שמפלג מנחה ולמעלה יכול להדליק הנר ולקבל שבת בתפלת ערבית וכ"כ הב"י בשם הרא"ש והתוספ' ורבינו יונה וכ"פ בש"ע בא"ח סי' רס"ג ורס"ז דזמן תפלת ערבית מפלג מנחה קטנ' ולמעל' והמתפלל קודם לזה לא יצא אפי' דעביד צריך לחזור ולהתפלל ועיין בסי' רס"ג סעיף י"ד וכן מבואר בסי' רל"ג ע"ש במ"א ס"ק וי"ו ומתי נקרא זמן פלג מנחה הנה בש"ע סי' רל"ג פסק כדעת תרומת הדשן שלעולם משערין שעות אלו לפי ענין היום ואף אם היום ארוך משערין לי"ב שעות והם נקראי' שעות זמניות וחושבין היום מעלות השחר עד צאת הככבים וא"כ בימים אלו שהוא ר"ח סיון כשחשבינן מעלות השחר עד צאת הככבי' היו' הוא ארוך לפי ערך בקרוב ח"י שעות משעות שכ"ד הם יום ולילה נמצא מגיע לכל שעה זמניות שעה ומחצ' ממילא זמן תפלה ערבי' שזמנה שעה ורביע קודם לילה הוא עכ"פ אחר שעה וי"ו אחר חצות גם לדעת הלבוש שחשבינן היום מזמן זריחת חמה עד שקיעתה ג"כ אין להתפלל תפלת ערבית קודם זמן הזה לפי ערך החשבון ואף דקי"ל תפלת ערבי' רשות מ"מ מצוה מיהו איכא ואין לבטלה בחנם כמ"ש תוספ' בשבת דף ט' ע"ב ד"ה למ"ד תפלת ערבית רשות והכי איתא בא"ח סי' רל"ה ע"ש בב"י ומעתה אפי' אם רצינו לומר דעת שלישי' המכרעת לחשוב היום י"ב שעות אמצעים של ימים הגדולים מתחלת היום מתחיל ששה שעות קודם חצות היום וששה שעות אחר חצות מתחיל הלילה נמצא לפי חשבון זה זמן מנחה קטנה שהיא מט' ומחצ' שהוא חצי שעה על שעה ד' וכשתרצה לידע זמן פלג מנח' צריכן לחלק אותן שתי שעות ומחצה האחרונים שהוא אחד שעה ורביע קודם לילה שהוא זמן פלג מנחה קטנה כמבואר ריש

פ' תפלת השחר ובטור ובש"ע סימ' רל"ג נמצא זמן פלג מנחה הוא ג' רביעית שעה על שעה ה' אחר חצות והמתפלל קודם לזה ודאי אינו יוצא כלל ידי תפלת ערב ומה שטענו שכן נהגו זה כמה מאות שנה ומנהג עוקר הלכ' אמת שכן אמרו בש"ס דיבמות דף ק"ב ע"א אמר רב כהנא א"ר אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל והכי אמרינן בפ' הקומץ גבי נהגו העם בסתומת וכן הוא במסכת סופרים ובירושלמי פרק הפועלים גבי הכל כמנהג המדינה שהמנהג מבטל הלכ' וכ"כ בערוך ערך נהוג ע"ש ובתשוב' מהרי"ק שורש ט' ע"ש איברא כד מעיינן שפיר תראה שבנין בנין קבוע על יסוד רעוע חדא דדוקא מנהג שהוזכר בש"ס שהיו נוהגין כן מקדם שנקבע הלכה זו בש"ס שייך לומר מנהג עוקר הלכה כיון שהמנהג קדום כיון דכבר נהגו כן אין לעקור המנהג מפני ההלכה שנקבעת מה שא"כ בדבר שכבר נקבע ההלכה בש"ס בודאי אין כח ביד שום אדם לבטל ולשנות המנהג נגד ההלכה רק מצינו אם הלכה רופפת בידך תלך אחר המנהג ולא להיפך לשנות המנהג מחדש נגד ההלכה והמהפך מנהג כזה אותיות גהנם ועיין בתשובת באר שבע סי' כ"ב שכתב גם כן כמה חילוקים בזה ולפי החילוק שכתבתי מיושב בזה כמה דקדוקים שמדקדק שם וא"כ כיון שנהגו פה וורמיישא להתפלל ערבית דכל שנה מפלג מנח' כדינו דש"ס רק שבזמן גזירת תתנ"ו לאלף החמישי שינו מנהג' כזה ואיך יש כח בידם לבטל ההלכה שנקבעת זמן תפלת ערבית מפלג מנח' ולמעלה לכל היותר ובפרט הלכה זו שיש לו שורש ורמז בתורה שיעקב תקון תפל' ערבית ושקעה השמש בעבורו ועיין בתוספ' פ' תפלת השחר דף כ"ו ע"ב ד"ה יעקב תקון ובר מן דין מצאתי ראיתי בפרי חדש לאורח חיים סימן תצ"ו בדיני מנהגי איסור מסיק דלא אמרינן מנהג מבטל הלכ' במילת' דברירא אפי' הוי איסור דרבנן ומחינן ליה במרזפתא למי שלא ירצה לשמוע דברי חכמים (אך לפעמים סומכין אפי' על היחיד שסובר כן ושמ"ש הרא"ש בעיבוד העורות לתפילין וס"ת וכמ"ש הרב בש"ע סימן רע"א וכן הסכמת האחרונים שם להקל בזה מצד המנהג ובחנם השיג עליהם בתשו' פנים מאירות סימן מ"ה ע"ש) ומ"מ כדי שלא להוציא לעז על הראשונים שעשו חלילה נגד ההלכה ואיך יבטלו דברי חז"ל הלא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד אלא א"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין לכן נ"ל עיקר שהאחרונים שגו וטעו שראו דורות ראשונים היו מקדמין קצת להתפלל ערבית דהיינו ג' רביעית שעה בשעה ה' שהוא זמן המוקדם היותר באפשר לפי ערך החשבון ע"פ הדין כמ"ש לעיל ע"כ היו קוראין לבית הכנסת אחר שעה ד' ותפלת מנחה עם קריאת ויחל והזכרת נשמות ואב הרחמים בניגון כפי מנהגם היו ממשיכין עד ג' רביעית שעה על שעה ה' ואחר כך התפללו ערבית בזמנם לפי דעתם וטעו האחרונים והקדימו וציוו לקרא בבית הכנסת אחר שעה ג' ואל תתמה על טעות כזה דהרי אפי' לענין עדות שאדם צרי' לדקדק בעדותו כדי שלא יעבור על לא תענה ברעך עד שקר אפ"ה מסקינן בש"ס דפסחים דף י"א אחד אומר בשתי שעות וא' אומר בשלש עדותן קיימת כי אדם טועה שעה יע"ש וכ"פ הרמב"ם פ"ב מה' עדות וז"ל אמר עד אחד בשתי שעות ביום והשני אומר בשלש שעות הרי עדותן קיימת שדרך העם לטעות בשעה אחת עכ"ל א"כ מכ"ש יש לומר שטעו האחרונים בשעה אח' ושלא לתלות הגנאי בראשונים ח"ו שעשו נגד דין התלמוד לכן נ"ל פשוט אי איישר חילי וכל מי שיש בו ריח תורה יראה לבטל מנהג זה שנעשה בטעות

אלא יתקנו שיתפללו רק מנחה כמו שמתפללין ברוב השנים שאינם חלין בע"ש ויאכלו מיני מגדים ולא לקבוע סעודתן משום כבוד שבת ואח"כ יתפללו ערבית ככל השנה או לכל הפחות יתפללו מנחה ומעריב בענין שיתפלל ערבית ג' רביעית שעה על שעה חמישית שהוא הזמן היותר מוקדם שאפשר ליישב המנהג וכמ"ש לעיל אף דלפי מסקנת הסוגיא והפוסקים נראה דגם זה אינו נכון דמחשבין הכל על פי שעות זמניות ואם כן זמן תפלת ערב אחר שעה ששית אחר חצות מ"מ כדאי הוא כל זה ליישב מנהגם של ראשונים דהיינו ג' רביעית שעה על שעה חמישית ולא קודם ויתלה הדבר בראשונים חלילה לגנאי רק עלינו לשבח דברי הראשונים ומנהגם בפרט ק"ק וורמיישא שרוב מנהגם מיוסד על פי התורה והיראה והשלום כנ"ל הק' יעקב: שאלה ז ממחותני הרב המופלא מהר"ר מענדל גינצבורג זצ"ל חד מדייני מו"ש דק"ק פראג בהיותי במרחץ בק"ק טיפליץ ראיתי בשבת שמטלטלין שמה בלי שום תקון מבואת לחי או קורה ושאלתי את פיהם ואמרו שהזקנים שמה אמרו להם שקנו המקום מהשר אפשר יותר ממא' שני' והט"ז אוס' אם לא חזרו ויקנו מהיורש וצווחתי ככרוכיא ואינם צייתם לי בכך יודעיני דעתו הרמ' להלכה למעש' כדי שאוכל להראות להם כתבו דמר ואליו ישמעון שלא יסירו ימין ושמאל תשובה הנה מוכרח אני להעתיק מקור הסוגיא דריש פ' הדר דגרסינן הדר עמו בחצר או שאינו מודה בעירוב הרי זה אוסר עד שישכיר ומפרש טעמו בש"ס משו' שמא ילמוד ממעשיו והפסידהו חכמים לישראל הדר עמו כדי שיקשה בעיניו ליתן שכר בכל שבת ושבת ובשביל כך יצא משם כן פרש"י שמה וכתב הרא"ש וז"ל ונראה לי לאו משום דבעי לזכור בכל ע"ש היכא דאינו חוז' בו מן השכירות אלא כשחוזר בו מן השכירות אז צריך לחזור ולשכור ממנו כשיתרצה מידי דהוי אמערב שאם אמר חוזרני בי העירוב ואינו רוצה לערב עם בני החצר ובני המבוי צריך לחזור ולזכות פעם אחרת ולערב עד כאן לשונו וכ"כ המרדכי והאגודה והטור סימן שפ"ב והגהות מיימוני אכן באמת לכאורה הדבר תמוה דאיך יוכל לחזור בו כיון דשכירות ליומא ממכר הוא ושכירות נקנה בכסף ואפילו ישראל קונה מהם בכסף כדאיתא בח"מ סימן קצ"ה וכבר קי"ל בח"מ סי' שי"ב דמשכיר בית לזמן קצוב דשוב אינו יכול לחזור בו תוך זמן שקצוב ודוחק לומר דבשכירות כזו דהוי רק שכירות רעוע כדאיתא בש"ס ופוסקים להכי יכול לחזור בו מ"מ מדהש"ס והפוסקים קרי להו שכירות משמע דדינו ממש כדין שכירות ואדרבא מצינו הרבה קולות בענין שכירות כזו כדאית' בש"ס ופוסקים וכן הוא להדיא בירושלמי פ"י הדר שאין המשכיר יכול לחזור בו וכ"כ הב"י בשם תשובת הרמב"ן וכן משמעות פרש"י ריש פ"י הדר שכתב וז"ל דאי אגירי מיניה היכי מצי למיהדר דהא נקיט דמי משמע כוונת רש"י דאפי' רוצה להחזיר הדמים ג"כ אין יכול לחזו' כיון דמתחילה קבל הדמים וזיכה אותו לשוכר שוב אין יכול לחזור בו ממה שכבר זכה בו השוכר ולא דמי למערב שלא יקבל דמי' ולא זיכה לאחר כלל וכן מוכח כוונת רש"י דאל"כ אכתי יכול לאוקמי דמיירו באגירו מיניה ומ"מ יכול לחזור בו ולהחזיר הדמים אלא ודאי דאפי' בהחזרת דמים אינו יכול לחזור ודלא כמו שהבין מרן הב"י בס"י שפ"ב כוונת רש"י בזה אלא נראה עיקר כמו שפי' הב"ח שם כוונ' הרא"ש ורש"י דודאי אם שכרו לזמן שאין יכול לחזור תוך הזמן אלא היכא דשכרו סתם מיירו וכיון דשכרו רק בשכירות רעוע מסתמא שכרו רק לשבת אחד משו' היתר טלטול לכך אחר שבת ראשון יכול לחזור

משא"כ אם אינו חוז' בו כיון דמקילין לענין עירו' בשכירו' כזה סגי בשכירו' ראשון כל שלא חזר בפ'י' ודבריו ברורין וכן פסק בתשו' מהרי"ט חלק א' סי' צ"ד ובתש' סי' רי"ג וכן הסכים גיסי הגאון בספרו אליהו זוטא בא"ח סימן שפ"ב אלא שהפריז על המדה לומר דאפי' שכרו בסתם כל ימי חייו במשמע כדאית' בי"ד סימן רכ"ח בנדר וכן בח"מ סימן ס' וא"כ סתם זה עדיף מקובע זמן ואף דסמ"ע כתב דיש פלוגתא בזה מ"מ הכא בעירוב ודאי מקילין בכל מה דאפשר וכן משמע קצת בתשובת הרמב"ן עכ"ל ולא ירדתי לסוף דעתו בזה חדא דהא מבואר בח"מ סי' שי"ב בסמ"ע שם ס"ק וי"ו דאחר יום א' יכול להוציאו וע"ש בש"כ דסתם שכירות שלשים יום ובשכירות כזה דהוא שכירות רעוע ובדבר מיעוט כ"ע מודה דשכירות סתם לא הוי רק על שבת אחד משום היתר טלטול באותו שבת דאין לומר להקל בשכירות זו דכל ימי חייו במשמע כאשר עולה על דעת גיסי הגאון זצ"ל דא"כ איך יתיישב לדעתו דעת גדולי הפוסקים ראשונים שהעסקתי שפסקו דיכול לחזו' בו גם המ"א בסי' שפ"ב ס"ק וי"ו פסק ג"כ דבשכרו לזמן אין יכול לחזור בו עד כלות כל הזמן ובשכרו סתם יכול לחזור בו אך שפסק שם שאפי' קודם שבת ראשונה יכול לחזור וזה אינו כי עיקר כמו שכתבתי ועתה אשיב על דברי הט"ז שבסימן שפ"ב ס"ק ח' כתב וז"ל עד שיחזור הדמים משמע מזה אפי' שכרו לזמן מצי למיהדר אפי' תוך זמן אם נותן הדמים ובס"ק ט' כתב וז"ל נראה לי דאם שוכרין ממנו ומת והניח יורש אינו מועילמה ששכרו מן המוריש דנתבטל כח השכירות דהא אפי' בחייו מצי למיהדר וראיה נ"ל ממה דאמרו בפ' הדר דף ס"ו שוכר כמערב דמי לכמה דבר' ומצינו במערב בסימן שע"א דלא מהני עירוב דאב שמת לבנו כי במיתת האב נתבטל העירוב וצריך היורש לערב מחדש עכ"ל הט"ז ותופס מכ"ת דברי הט"ז אלו להלכה ובאמת כל דבריו בזה לע"ד נשתקע ולא נאמר כאשר הוכחנו מפוסקים ראשונים דבשכרו לזמן אין יכול לחזור ובהא מילתא לא דמי למערב רק מה שמדמה בש"ס להדיא וכיון שכבר זכה ישראל בשכירות או בקניה לעולם שוב אין יכול לחזור בו ואין צריך לחזור ולקנות מהיורש וקי"ל כדברי המיקל בעירוב וכ"פ בתשובת מהרי"ט חלק א' סי' צ"ד שפסק גם כן דהקנייה הוי קנייה לעולם וא"צ לחזור ולקנות מהיורש וכיון שהזקנים שבדור אמרו שקנו את המקום מהשר ומכירה אין לה הפסק אף אצל היורש ועיין בא"ח ס"ס שצ"ב דעיר דינו כחצר ומבוי לענין זה ובפרטות דדין זה שיאסר הוא מטעם גזירה שלא ילמד ממעשיו וזה ודאי לא שייך באומות בזמן הזה ולהם נתנה הארץ והמקום צר אצלנו ומפוזרים ביניהם וכל אחד ואחד מצפה ומחכה להשתדל לשכון אצלם כדי להמציא מזונות ופרנסת אנשי ביתו ודאי דאין להחמיר כלל ובר מן כל דין מצאתי בתרומות הדשן סימן ע"ד שכתב וז"ל וכן שמעתי מאחד מגדולי' שפעם אחד בא חד מרבנות לניאושטט ורצה לשנות הלחיים שהיה שם מקדם ולעשות כעובי אצבע ע"פ המרדכי ולא רצו המנהיגים שהיו בעיר להניח לעשות כן כדי שלא להוציא לעז על הראשונים כי יאמרו הכל שחללו השבת בהוצאה והכנס' וטלטול עכ"ל א"כ אף בנדון דידן שנהגו כן על פי זקנים והוא מקום כנסי' לרבים בכל שנה ושנה בחדש אייר שבאו שם מהרבה מקומו' לרפואת הגוף בהרחצת חמין שיש שמה ולא מיחו בדבר ש"מ דשפיר עבדי ברצון חכמי' ואין לשנו' מנהגם כדי שלא להוציא לעז על הראשונים ובלא"ה הלכה כדברי המיקל בעירוב אפי' ביחיד נגד רבים ועיין בפרי חדש לא"ח סי' תצ"ו סעי' י"ב

דין מנהגי איסור וחשש הוצאת לעז יע"ש גם מחדש נדפס תשובה אחת להגאון מוהר"ר צבי אב"ד דאשכנזים באמשטרדם ראיתי שחושש להחמיר כדעת הט"ז והנלע"ד כתבתי שאין להחמיר כלל.

הק' יעקב: שאלה ח בהיתר שאנו עושין לענין עירוב דהיינו לחי מכאן ולחי מכאן ע"י סיד מחוי וחבל למעלה במקום קורה ואם נעשה הקורה למעלה מאליו בלא כיון רק הקורה נסמך ונדחק מכותל זה לכותל אחר שכנגד' כדי לחזק שלא יפול הכותל אי יוצאין בזה או לא גם אשה ששכחה ליטול צפורניה בע"ש וצריכה לטבול כיצד ינהוג עצמה: תשובה הנה לענין לחי מבואר בש"ס דעירובין דף ט"ו פלוגת' דאביי ורבא דאביי סבור דהוי לחי דאמר לחי משום מחיצה ומחיצה העומדת מאליה הוי מחיצה וכדתיתא בסי' שס"ב בא"ח וקי"ל הלכתא כאביי ב"יעל קג"ם כאשר פשוט כמה פעמים בש"ס וכן הסכמת כל הפוסקי' כמבואר בהרמב"ם פי"ו ופי"ז מה' שבת ובטור וש"ע סי' שס"ג סעיף י"א אכן בקורה מבואר בהרא"ש שם שכתב וז"ל אף על גב דאסיקנא דהוי לחי העומד מאליו אבל קורה העומד' מאליה יראה דלא הוי קורה דקי"ל קורה משום היכר עכ"ל וכ"כ הרב המגיד בפי"ז מה' שבת בשם הרשב"א וז"ל ויראה לי שהקורה העומדת מאליה כאותן שנותנין קורה מכותל לכותל לחזק אינה קורה שקורה משום היכר ואין כאן היכר עכ"ל ה"ה נמצא לכאורה לפשוט שאלתינו להדיא דאין יוצאין משום קורה בזה שנעשית מאליה איברא כד מעיינן שפיר נרא' דיוצאין בו כיון דהא שאנו עושין חבל למעלה וסיד מחוי מכאן וסיד מחוי מכאן הוא משום צורת הפתח וכמבואר להדיא בא"ח סי' שס"ג סעי' כ"ו בהג"ה ובצורת הפתח הטעם משום מחיצה וכמו שאיתא להדיא בסימן שס"ג בב"י בשם הרשב"א דצורת הפתח מחיצה גמורה היא עכ"ל וכיון דמשום מחיצה אפ"י עומד מאליה מהני ואין כאן חשש כיון דצורת פתח שעשהו מן הצד פסול' עיין בסי' שס"ב בסופו בדברי הט"ז ס"ק ד' דודאי מכח חוזק הדחיקה מכותל זה לכותל זה הוי כמונח על הלחי סיד מחוי שלמטה כל זה נ"ל פשוט גם האשה ששכחה ליטול הצפרנים בע"ש כיצד ינהג עמהם נ"ל עיקר למעש' כמסקנת הבעל נקודת הכסף ב"ד סי' קצ"ח ליטול ע"י נכרי בידו או בשיניו אף שבתשובת מהר"צ סי' פ"ב השיג עליו היינו דוק' ליטול בכלי אבל בכה"ג מודה וגם הנה"כ עצמו למעשה לא התיר אלא ביד או בשיניו ולרווחא דמלת', כתב דאפ"י בכלי אפשר להתיר למקצת פוסקים אבל אין לסמוך למעשה כי אם ביד או בשיניו כנ"ל הק' יעקב: שאלה ט אחד שהתענה בערב יום כפור תענית חלום וע"י התעני' תש כחו ונחלה חולי מות ב"מ והוצרך לאכול ב"כ על ידי הרופאים ואח"כ נתרפא וחזר לבריאותו אי מחוייב למיתב תענית לתעניתו או לא.

תשובה הנה לכאורה דין זה פשוט וערוך לפנינו בש"ע סי' תקס"ח סעיף ה' המתענה תענית חלום בערב יום כפור צריך למיתב תענית לתעניתו כדין המתענ' תענית חלום בשבת הרי דמשמע מסתימות לשונו דאפילו התענה ביום כיפור אפ"ה צריך למיתב תענית אחר לתעניתו וכן פסק המשאת בנימין סי' צ"ג וכן הסכמת המ"א בסי' רפ"ח ס"ק ג' אכן הכנסת הגדולה שם בהגהות הטור כתב בשם השלטי גבורים להיפך דהתענית צבור שלמחרתו עולה לכאן ולכאן והכריע שם כוותיה דספק נפשות להקל שומעין גם הט"ז שם סי' רפ"ח ס"ק ג' פסק כן למעשה והפריז על המדה וסיים ולפי הסברא נראה דאחר יום כיפור אין צריך תענית לתעניתו אפ"י אם לא התענה ביום כיפור מחמת אונס

די"כ מכפר על עשה ולא תעשה שעבר ובודאי חייב על זה כמה תעניתים ויום כיפור מכפר וכל שכן בזה כנ"ל ברור עכ"ל הט"ז הרי לפי דברי הט"ז בנדון שלפנינו אין צריך להתענות כלל וכן נ"ל עיקר אף שמחדש נדפס ספר הלכה ברורה יכונה השיג על הט"ז בזה בס"ק ג' וכתב וז"ל ואני תמה הרי במתני' דכריתות פרק ו' איתא בהדיא דעבירה שעבר קודם יום כיפור כיון שיודה בה חייב בקרבן גם לאחר י"כ שנאמר לפני ה' תטהרו דוקא חטא שאינו מכיר בו אלא ה' עכ"ל ולע"ד נתעלם ממנו סוגי' דש"ס שם דף כ"ו ע"א דקאמר חייבי מלקות שעבר עליהם יום כיפור חייב פשיטא מ"ש מחייבי חטאות ואשמות ודאין ס"ד אמינא התם ממונא אבל הכא גופא הוא אימא לא קמ"ל והא אנן תנן הודע ולא הודע עשה ולא תעשה לא קשיא הא דהתרו בו הא דלא התרו בו הרי דאפילו חייבי מלקות כל שלא התרו בו יום כיפור מכפ' ואפי' חייבי מיתות ב"ד כל שלא התרו בו יום כיפור מכפר וכדאיתא פ"ק דשבועו' וכ"כ הבאר שבע שם בכריתו' להדיא מכל שכן בעביר' כזו שהתענ' ביום שא"צ להתענות דלא חמיר כולי האי דא"צ למיתב תענית לתעניתו אף דיש מקום לומר כיון שיש לו תקנתא בתענית שהוא במקו' קרבן עבדינן מ"מ למה לנו להחמיר כולי האי ודי בשילום פרים שפתותינו ויסורין שקבל ואף בזמן הזה דליכא שעיר המשתלח במקום שאין כאן חיוב חטאת ואשם כלל כנ"ל הק' יעקב: שאלה י בחדש כסליו תע"ה כשבאתי לקבלת רבנות ק"ק וורמיישא היה חדש ימי מעונן וערפל שהיה א"א לראות הלכנה בחידושה ולקדשה ונשאלתי מאיזה ב"ב ששמעו מאיזה רב שגזר תענית על הציבור בשביל זה שלא היו יכולין לקיים מצות קדוש לבנה באותו חדש אם דבריו יש על מי שיסמכו מש"ס ופוסקים ראשונים: תשובה אף שטעמו נעלמה מאתי ואולי יש לו קבלה מרבו בדבר זה ואם קבלה נקבל אבל לדין יש תשובה והנה לכאורה יש לדין זה מקור בש"ס דסוכה דף כ"ח ע"ב במתני' ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה משלו משל למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו ומפרש שם בש"ס דהוי כאלו שפוך לו רבו קיתון על פניו של עבד ואמר לי' אי אפשר בשמושך ע"כ ומה"ט כתב מהרי"ל והובא ג"כ בש"ע סי' תרל"ט סעי' ז' בהג"ה דכשיוצא מן הסוכה מכח גשמים אל יבעט ויצא אלא ינהג כנכנע כעבד שמזג כוס לרבו ושפכו על פניו ע"כ וא"כ גם בנדון שלפנינו ראוי להיות נכנע כיון שנעלמה מאתנו בענין שלא היה באפשר לקדש הלכנה שהוא כהקבלת פני שכינ' ואין מקום לבעל דין לחלוק ולומר דשאני התם שישב בסוכה והתחיל במצוה לשמש לפניו במצוה זו וירדו גשמים נראה שאינו חפץ בשימושינו משא"כ בנדון דידן שלא היו יכולין לקדש הלכנה כלל ולא התחיל עדיין במצוה כלל ואף דחילוק זה הוא נגד הסברא מ"מ יש לכאורה קצת ראייה לחילוק זה מדקי"ל כדעת רוב הפוסקים דבלילה ראשונה צריך לאכול כזית אף אם ירדו גשמים ואי אמרינן הגשמים הם הסימן קללה שהקב"ה אינו חפץ בשימושינו אמאי יאכל בסוכ' לילה ראשונה הא הוי כמצוה הבאה בעבירה לעשות נגד רצון וחפץ הבורא ית' ח"ו אלא ודאי כיון דירדו גשמים קודם שהתחיל במצוה אין זו סימן קללה כלל מה שא"כ אם כבר התחיל במצוה וכמו שחלקתי אי משום הא לא תברא דהא סתמא אמרינן בריש תענית שהגשמים סימן קללה בחג משמע אפילו בלילה ראשונה שלא נכנס עדיין בסוכה ג"כ הוי סימן קללה והו' דמחוייבין לאכול בסוכה לילה ראשונה אף אם ירדו גשמים היינו מגזרת הכתוב מג"ש דחג המצות וכמבואר בטור וב"י

סי' תרל"ט ובר מן דין הוא נגד הסברא לחלק כן דאדרבה יותר טוב שעשה מקצת המצוה ונאנס מלא עשה כלל וא"כ נראה לכאור' דהוראה זו לענין תענית יש לו על מה שיסמוך ברם כד מעיינן שפיר יראה דכל זה הוא בנין קבוע על יסוד רעוע דהרי להדיא אמרינן ריש ברכות דף וי"ו ובשבת דף ס"ג וקדושין דף מ' אמר רב אמי חשב לעשות מצוה ונאנס מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה ואם כן מה חשש יש בזה על שלא קידשו הלבנה מחמת אונס מן השמים עכבו ואין לדחות ולומר דעל כרחיך הא דרב אמי לאו דהלכתא היא דכיון דהוא נגד סתמא דמתני' דסוכה והסכמת הפוסקים דאע"ג שכבר עשה בפועל הסוכה ונאנס הוי ליה סימן קללה מכל שכן במחשבה בעלמא זה אינו דהא מרא דהאי שמעתא שפסק שצריך להיות נכנע הוא ניהו מהרי"ל והא פסק להדיא בהלכות ראש השנה אצל שופר וז"ל אמר מהרי"ל הא דאמר כל שנה שאין תוקעין בתחילה מריעין לה בסופה היינו דווקא שהן מזידין שלא לתקוע אבל אם נתבטלה התקיעה מחמת אונס לא יאונה להם כל און עכ"ל ונראה לי פשוט דמקור של מהרי"ל הו' דלמד דין זה מהאי סוגיא דהחושב לעשות מצוה ונאנס מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה איברא שלא נעלם מאתי שבעל הלכות גדולות בראש השנה כתב להיפך וז"ל אמר רבי יוחנן כל שנה שאין תוקעין בו בתחלתה מריעין לו בסופה מ"ט דלא מערבב שטן פירש ולא דאיכלע ראש השנה בשבת אלא דאיתיליד אונס' עכ"ל והובא דברי הלכות גדולות אלו בטא"ח סימן תקפ"ה והט"ז סימן תקפ"ה ס"ק וי"ו הרגיש בסתירת דברים אלו ומה שרוצה ליישב דבריהם שלא יהיו כסותרים זה את זה ובאמת כל מעיין היטב בלשון הש"ס ובלשון הלכות גדולות ומהרי"ל יראה שאי אפשר להשוותם כלל לפי דרכו אלא נ"ל לחלק בגוונא אחרנא כפי מה שמצינו כמה פעמים לחלק בש"ס ופוסקי' בין אונסא דשכיחא דה"ל לאסוקי דעתא או אונס' דלא שכיחא ובודאי גם מהרי"ל שפירש הא דמריעין לה בסופה שהן מזידין לאו מזידין ופושעים ממש קאמר דא"כ תקשה מאי מקשה הגמרא מ"ט הא הטעם פשוט שעברו במזיד על אחת ממצו' התור' וכל מי שעוב' במזיד על אחת ממצות התור' ראוי לעונש וכל מי שאומ' שהק"בה וותרן וויתר חייו ובפרטות בציבור שנו דנפישא חטאו ומאי צריך הש"ס למצוא טעם לענשם ומה"ט לא רצה בעל הלכות גדולות לאוקמה במזיד אלא ודאי מיירי שנאנסו באונס דשכיח ואלו היה מן הזריזין במצות היה אפשר לשמור מאונס זה להכי מריעין לה בסופא כיון דלא מערבב והוי להו לאסוקי אדעתייהו ולשמור מאונס זה ומשו' הכי הוי כמזידין וזה גם כן כוונת הש"ס במנחות דף צ"ט גבי השוכח דבר אחד ממשנתו יכול אפי' מחמת אונס דהיינו אונס כזה שאם היה מן הזריזין מאוד מאוד ולמד בתמידות אז לא היה שוכח וכן משמע להדיא באבות פ"ג ע"ש משא"כ אם נאנס באונס דלא שכיח דלא הוי לאסוקי אדעתייהו ואי אפשר לסם להנצל מאונס כזה ודאי לא יאונה להם כל און והם בכלל כל החושב לעשות מצוה ונאנס דהוי כאלו עשה מצוה ובזה אתי שפיר דעת מהרי"ל ואינו חולק על דברי בעל הלכות גדולות כי מסתמא דברי בעל הלכות גדולות אינם נגד סוגיא סתמא דהש"ס דהחושב לעשות מצוה ונאנס וכן ממקומו מוכרח מדהוצרך הש"ס ליתן טעם דלא מערבב שטן משמע דבשאר מצוה שנאנס לית לן בה כסתמא דש"ס אי בעית אימא קרא כדכתיב ולחושבי שמו אב"א סברא דהא אפילו עשה עבירה בפועל ע"י אונס רחמנא פטריה מכל שכן בזה שהוא בשב ואל תעשה ע"י אונס שאינו נענש על ביטול מצוה זו והוי כאלו

עשהו ומהאי דסוכה שצריך להיות נכנע כמ"ש מהרי"ל כדי שלא יסתרו דברי עצמו וסוגית הש"ס איהו מוקי נפשיה לחלוק דדוקא התם בסוכה שצריך לילך מדירתם דירת קבע לדירת עראי ומה"ט הוי במקום גלות ואי לא שמראה הכנעה יאמרו יאמרו ששמח בלבבו בגשמי' כדי לפטור ממצוה סוכה ואין מחשבתו שלימה לעשי' מצות זו לכך צריך הכנעה כדי שיהא ניכר מחשבתו מתוך מעשיו שמחשבתו לטובה ותו אינו נענש בדבר זאת ועוד אחרת דהתם הוי דומה למשל ממש כמו ששופכין לו קיתון על פניו כן שופכין עליו גשמים ובאמת משל היה ואין ללמוד ממנו למקום אחר וגם שם בעצמו לא מצינו רק שינהג בנכנע ולא הזכר תענית כלל ומצינו בש"ס שחכמים הקילו כמה פעמים אפי' על טורח ציבור ומכ"ש שלא לטרוח את הציבור בתענית כנ"ל הקטן יעקב: שאלה יא באחד שאירע לו אבילות ביום א' שהוא ח' לחדש ולא קידש הלבנה במוצאי שבת עם הציבו' מאיזה סיבה איך ינהוג עצמו בקידוש לבנה: תשובה אף דלכאורה נראה שאין מקדשין הלבנה אלא כשהוא בשמחה כמבואר בא"ח סימן תכ"ו ומהאי טעמא היה נ"ל לומר הטעם דנשים פטורות ממצוה זו ואין מקיימין אותה כלל אף ע"ג דהן מקיימין כל מצות עשה שזמן גרמה ועיין בשל"ה שכתב הטעם לפי שהן היו הגרם פגם לבנה ולפי זה י"ל הטעם כפשוטה כדאיתא בעירובין דף ק' עשרה קללות נתקללה חוה עטופה כאבל לכך אין מקדשין הלבנה ומה"ט י"ל ג"כ הא דאיתא בש"ס גבי מיכל בת שאול שהניחה תפילין ולא מיח' בידה חכמים ונדחקו רש"י ותוספ' שם דמהיכי תיתי למחות ולפ"ז י"ל דהא קמ"ל דלא תימא שיש למחות בידה כיון שהיא עטופה כאבל לא תניח תפילין ואף ע"ג דכל ימי אבילות חוץ מיום ראשון מניחין תפילין מ"מ מבעי ליתובי דעתו כדאית' בי"ד סי' שפ"ח גם בשעת הבכי לא יניח תפילין ונשים דבשעת התפילה דמעטה מצויה וגם אינה יודעת לזוהר ביתובי דעתה (כמ"ש התוספ' שם בעירובין דף צ"ו ע"א ע"ש) א"כ י"ל דכל זה בנשי' שאינה מצויה על קידוש לבנה כיון שהוא מצות שזמן גרמה משא"כ באכשי' לבטלם ממצות שנצטוו ודאי דאין לבטלם וכן פסק בתשובת שער אפרים סי' צ"ה שיש לקדש הלבנ' אף בימי אבלו אבל מתוך לשון השואל שם מבוא' דוקא אם כשכלה ימי אבילות כבר עבר זמן שאין יכול לקד' אבל לא כשיש עוד זמן לקדש אפשר דיכול להמתין אכן במ"א סימן תכ"ו כתב דאם אחר ימי אבילות הוא יותר מיו"ד בחדש יש לקדש הלבנה בתוך ימי אבלו ולמד כן מדברי תרומת הדשן שפסק כן לענין להמתין עד מוצאי שבת אכן באמ' בדרכי משה שם מבואר להדיא דבט' באב שיש להמתין עד מוצאי שבת נחמו אם ט"ב חל בחמישי בשבת אף שמוצאי שבת הוא ליל י"ב בחדש א"כ ה"ה וכ"ש בנדון שלפנינו שהוא אבילות חדשה אין לקדש הלבנה עד אחר שלשה לבכי שהוא ליל י"ב בחדש אליבא דכ"ע אבל במוצאי ט"ב נוהגין לקדשו אם אין מפסיקין כהסכמת אחרונים ומ"מ מנהגי' לטעום מידי מקודם נ"ל הקטן יעקב: שאלה יב על מה סומכין העולם שמולחין אורקס חייך בשב' דהוי לכאורה כמעבד דאסור וכ"כ המ"א בסימ' שכ"א ס"ק ז' דאסור: תשובה הנה בודאי ראוי לצדד על מנהגי' של ישראל ובפרט שראיתי גדולים נהגו בה היתר ואעתיק תחילה לשון המגן אברהם שכתב וזה לשונו ונ"ל דה"ה דאסור למלוח אורקס חיים דהא רגילין לעשות מהן כבשים ועוד המליח' מועלת בהם והוי כצנן וה"ה כל כיוצא בזה עכ"ל ולי נראה טעם מנהגן של ישראל הוא פשיטא לדעת הרמב"ם מפני שנראה ככובש כבשים ומש"ה ביצה מותר

למלוח שאין דרכן לכבוש א"כ גם חתיכת אורקס קלופים אין דרכם לכבוש רק כובשין אותם כשהם שלימין עם קליפתן ואף לדעת רשי' נראה ג"כ דאין איסור דהא גרסינן בשבת דף ק"ח ע"ב תני רבי יהודא בר חביבא אין מולחין צנון וביצה בשבה (פרשי' שהמלח מעבדן ונעשין קשין והוי תקון) רב חזקיה משמיה דאביי אמר צנון אסור וביצה מותרת ופסקו הפוסקים הלכתא כחזקי' וצ"ל הטעם דחזקי' דשרי בביצה הלא גם ביצה מתוקן ע"י מלח ומה"ט אוסר ר' יהודא גם בביצ' ודוחק לומר דפליג במציאות אי מלח מתקן ביצה או לא ותו דא"כ איך פסקינן כחזקי' הא לפנינו דמלח מתקן הביצה ואי אפשר לאכול תפל מבלי מלח אלא פשוט צ"ל דדעת רשי' אליבא דחזקי' דהמלח לאו מקרי תקון שאסור בשבת אלא היכא שמשנה טעמא כגון צנון שחורפא לא מעלי וע"י מלח נעשה מתוקן גמור ונשתנה חורפא וכן כל דברים מרורי' שנעש' מתוקנים ע"י מלח משא"כ ביצה שאין לו חורפא או מרירות רק שמולחין כמו שמולחין כל דברים שאוכלים עם מלח לא מקרי עבוד לכן הביצה מותר א"כ ה"ה באוגרק"ס קלופים וכיוצא בו וזה כוונת הש"ס שם בהא דאמר רב נחמן מריש הוי מלחכא פוגלא וכו' דאמר שמואל חורפי מעלי ע"ש גם הט"ז בסי' שכ"א ס"ק א' וס"ק ה' כתב דלדעת רשי' אין לאסור במליחה אא"כ דבר חריף או מר שמשנה טעמו עכ"ל הרי להדיא כמו שכתבתי ואף שראיתי בתשובת פנים מאירות סי' ט"ז שהשיג מאוד על הט"ז בזה וכתב דלא במשנה טבעם וטעמם תליא מלתא אלא בתיקונם תליא מלתא וכן מוכח מפרשי' שפירש דמלח מעבדן ונעשין קשין והוי תיקונם משמע דעיקר הטעם הוא לפרשי' משום תקונם ע"ש דבריו באורך ובאמת לא דק בזה שמה שמפרשי' כן היינו אליבא דר' יהודה משא"כ אליבא דחזקיה דהלכתא כוותיה נ"ל הטעם כדעת הט"ז וכמ"ש ומ"מ להניחם זמן הרבה נראה דאסור כמו בבשר גם הט"ז אוסר בשלאט"ן למלוח אותו ולשהות זמן הרבה א"כ ה"ה באוגרק"ס כי נראה מדברי הש"ע שחושש לדעת שניהם להחמיר כרשי' והרמב"ם ובשוהה זמן הרבה אסור לדעת הרמב"ם דהוי ככובש כבשים ואולי גם המ"א דאוסר היינו כששוהה אותם זמן מרובה או כשמולחין אותם עם קליפתן שהם מרים ועל ידי המליחה ממתקים אותם שיכולין לאוכלן ואם נותן עליו מעט שמן מותר כדאיתא שם במתני' וכ"כ המ"א הנלע"ד כתבתי הקטן יעקב: שאלה יג אם יש לאסור דיעבד בפסח פת עבה יותר מטפח גם הכלי ליישה היה עומד סמוך לכותל ונפל סיד תוך העיסה אם אוסר: תשובה מלתא דא כבר אמורה בספרי חק יעקב סימן ת"ס ס"ק י"ד ואולי לא נמצא ספרי תחת ידו ע"כ אעתיק לו לשונו שם על מה שכתב שם בש"ע אין עושין בפסח פת עבה טפח ע"כ וכתבתי שם ז"ל אין עושין פירש לכתחלה אבל בדיעבד אין קפידא וכ"כ המ"א ומ"מ אין ליקח אותו למצה שמורה גם יש לעיין בה אם נאפת בתוכו שפיר ולא נתחמצה ועיין בב"ח עכ"ל.

אע"ג שחדש מקרוב נדפס ספר אחד בשם הלכה ברורה יכונה ושם בסימן ת"ס ס"ק ב' כתב על דברי המג"א וז"ל ואני תמה כי לדעתי כד ניים ושכיב אמר להדא מלתא דהא דדחה בגמרא ומשני מה פת עבה פת מרובה היינו לפי שכן מצינו בלחם הפנים טפח ועל זה מקשה אימר דאמרו בלחם הפנים דכהנים זריזים הם ועל כן משני אלא מאי פת עבה פת מרובה וא"כ נשאר למסקנא דפת עבה אסור אך דנדחה ממה שאמר כמה עבה טפח וראיה מלחם הפנים ראייה זו נדחה א"כ נשאר למסקנא איסור לפת עבה ע"כ ובאמת

שרא לי' מרא שכתב כן על המ"א כי דברי המ"א בזה נכונים וברורים שהוא כתב מדהשמיטו הפוסקים ראשונים דין זה דפת עבה לגמרי מכלל דס"ל דלמסקנת הש"ס דפי' פת עבה פת מרובה ומשום טרחא אין כאן חשש חימוץ כלל בפת עבה אלא דלפי ס"ד דפירושו פת עבה ממש משום חשש חימוץ לפי אותו סברא מקשה הש"ס דאין ראייה מלחם הפני' אבל לפי המסקנא אין חשש חימוץ כלל בפת עבה כיון שהוא נאפת לפנינו יפה ומדלא הוזכר בשום מקום חשש איסור בזה ויגעתי ומצאתי דבר זה מפורש להדיא כן בב"ח סעיף ד' שכתב וז"ל אבל מדין פת עבה טפח לא אמרו בו לא להיתר ולא לאיסור ונראה דס"ל מדאתקיף רב יוסף לא שמענו אלא דאין להביא ראייה מלחם הפנים להתיר בעבה טפח אבל הדין אפשר דלא נדחה ושרי אפילו עבה טפח ואיכא למימר נמי אפכא ע"ש הרי דדברי המ"א ברורים בזה וצ"ע בהרמב"ם פ"ה מה' תמידין ומוספין דין ט' דמשמע לחם הפנים היה יותר מטפח ע"ש בכסף משנה ומ"מ עכ"פ ראוי לגעור באותן אנשים שעושין פת עבה כל כך לכתחל' וכן ראיתי מרבתי הגאונים בבית חמי וחמי זקיני וצלל"ה שהיו גוערין בעושין כן מאוד מאוד על שעשו כן לכתחל' אבל לאסור דעבד בלי שום ריעותא אחר ע"י אפייתה חלילה להפסיד ולבטל שמחת י"ט וע"ד הסיד שנפל מן הכותל תוך העיסה הנה ודאי פשוט כמבוא' בש"ע ס"ס תנ"ה דסיד מחמיץ היינו סיד ממש שהוא בפני עצמו אבל סיד שבכותל שכבר נתייבש וכלה כל הלחלוחית ונתקשה כאבן נראה פשוט דאינו אוסר וכן יש להביא רא' ממתני' דריש פ' לא יחפו' מרחיקין את הזרעים ואת הסיד אלא א"כ הרחיק שלש' טפחים וסד בסיד וכן הוא בח"מ סי' קנ"ה וקשה לכאורה מ"ש סיד שבכותל או סיד כפשוטו אלא ודאי דהחילוק הוא כמו שכתבתי נ"ל הקטן יעקב: שאלה יד נשאלתי מהאלוף כהר"ר גרשון קאבלענץ מזי"א מק"ק מיץ וז"ל הנה אדוני בספרו חק יעקב בס' תפ"ג ס"ק ב' כתב וז"ל וכתב במ"א דמי שאין לו אלא כוס א' יקח אותו לקידוש וכו' ולי נראה דאם הוא בליל ראשון ויש לו שני כוסות יקיים כוס אחד על ליל שני כדלעיל סי' תפ"ב לענין מצה עכ"ל וזה פשוט במכל שכן דאם יש לו ד' כוסות מצומצמים שיקדש ויברך ברכות המזון על שני כוסות בלילראשון וכן בליל שני לדעת מר והא דכתיב הדין ביש לו ב' כוסות לרבנותא כתב כן דאף שיברך ברכות המזון בליל ראשון בלי כוס וי"א דאין לברך בלי כוס כדלעיל בר"ס ק"ב אפי' הכי עדיף טפי שישיר אחד מהם על ליל שני' לקידוש ויברך בליל ראשון בה"מ בלי כוס וכ"ש דאם יש לו ד' כוסות דיקדש ויברך בה"מ בליל ראשון וליל ב' על הכוס וזה לפע"ד פשוט בדברי מר וכו' והאריך לתמוה על זה מכמה סוגית הש"ס והפוסקים וילמדנו רבינו מאין הוציא דין זה עכ"ל ועוד ידי נטויה לשאול על הא דכתב המ"א בס' תס"ט ס"ק ב' וז"ל כת' הב"ח מדפריך בגמרא מגדי מקולס יע"ש ומאי פריך דלמא גדי מקולס אפי' בדעבד אסור אלא ודאי ש"מ דאם אמר בשר זה לפסח אפילו בדעבד אסור לאכלו וכו' והט"ז כתב דמותר בדעבד וכ"כ הש"כ וצ"ע דהא הב"ח מביא ראייה שאין עליה תשובה וכו' ומר הסכים על ידו בקושיא זו וטרח להציל הט"ז והש"כ מידי קושיא זו לפע"ד אין מקום להוכחא זו דהמעין שם בסוגית הגמרא שם דף נ"ג ע"א פריך על המימרא דאסור לומר בשר זה לפסח מהא דתודס איש רומי הנהיג בני רומי לאכול גדי מקולס בלילי פסחים וכולי מקולס אין שאינו מקולס לא וכו' וא"כ מאי מקשה הב"ח דאם איתא דמקולס אסור בדעבד וכשר לכתחילה ה"ל לחלק כן בגמרא

וזה פלאי הא תודס הנהיג כן לכתחלה וא"כ אפי' לא נאסר הבשר רק לכתחלה מ"מ קשה קושיא זו מקולס אין שאינו מקולס לא והא גם אינו מקולס נאסר לכתחלה ושם הנהיג לכתחילה וא"כ אין לתרץ כן ואין הוכחת הב"ח כלום וצדקו דברי הט"ז והש"ך ודבר זה שאלתי לחכמים ואין פותר אותם לי אמרתי ארוצה נא אל איש אלוהי' ואשובה בתשובה שלימה עכ"ל השואל: תשובה שאלתו שאלת חכם קבלתי מה ששואל כענין ודבר בעתו בהל' פסח ומחמת טרדא אקצר וזה יצא ראשונ' במ"ש ונ"ל דה"ה אם יש לו ארבע כוסות וכו' והאריך מכ"ת להשיב ע"ז מכמה שיטות בעוצם בקיאותו ובינתו אבל במחילת כבוד תורתו מעיקרא דדינא פירכא ואישתמיט' ליה דברי ודברי המ"א בסי' תע"ב והבאתיו שם באותו סי' בס"ק כ"ו ד"ה ואפי' עני וכתב המ"א ואם אין לו אלא ארבע כוסות יקחם בלילה ראשונה הכל עכ"ל ולא כתבתי עליו שום חולק וא"כ לפי דעתו הרמה יהיו דבריו בעצמן סתורים אלא ודאי פשוט דדוקא אם יש לו ד' כוסות מוטב לקיים המנהג הש"ס ע"פ סמך מקרא ד' גאולת ליטול ביום הראשון כולם משא"כ היכא דאין לו רק שני כוסות דאי אפשר לקיים ד' כוסות והואיל דיש אומרים דברכות המזון אין טעונה כוס כלל כתבתי מה שנראה לי שלחלק שומעין לקיים כוס אחד על קידוש די"ט שני שהוא אליבא דכ"ע וזה ברור תו כתב מכ"ת להשיג על דברי הב"ח במה שפסק לאסור אף בהנאה בדיעבד אם אומר בשר זה לפסח מסוגיא דפסחים בגדי מקולס דמעיקרא אין ראייה כלל מהאי סוגיא וכו' הנה שותא דידיה לא ידעתי דודאי אלו היה מותיב הש"ס הא תיובתא מהאי דתודס עצמו יפה היה אומר אלא באמת המעיין שם בש"ס יראה דעיקר הקושיא מחכמים ששלחו לתודס אלמלא תודס את גוזרני עליך נדוי ש"מ דאף חכמים דאסרי מקולס אין אבל שאינו מקולס לא ואי אמרת דאינו מקולס דאוסר ר' יהודא היינו רק לכתחלה א"כ מאי מקשה הש"ס מדברי חכמים דלמא להכי קאמר הש"ס גדי מקולס להראות דמשו' הכי שלחו לו חכמים לתודס שחייב נידוי לפי שהתיר לכתחלה מה שעל פי הדין אסור אף דיעבד משא"כ בבשר דאסור רק לכתחלה לא היה שלחו לו לנדות כיון שבדיעבד מותר אלא ודאי דר' יהודא אוסר אף בדיעבד א"כ הוכחת דברי הב"ח נכונים בלי פקפוק אם לא שצריכין לסתור דבריו כמו שכתבתי בספרי חק יעקב ודו"ק כן נראה לי הק' יעקב: ועיין בתשובת חינוך בית יהוד' סי' י"ז: שאלה טו בשנת תע"ב בח"ה דפסח נתרבו גשמים ונתגדלו המים והרבה שמכרו חמצם לנכרי כדינו ועכשיו מכח שנתגדלו המים נתיראו שישטפו המים הכל לאיבוד תו נשאלתי ישראל שלקח יין שרף מנכרי זמן מה קודם פסח וצוה לו להביאו תוך איזה שבועות ונתן לו הכסף מיד והנכרי הביאו לו תוך הפסח והישראל שכח ולא מכר אותו קודם פסח מה דינו תו יש לי לשאול כיצד נוהגין בפסח עם החולה שצריכין ליתן לו חמץ ואין כאן נכרי שיתן לו אם מותר ליתן לו ע"י ישראל: תשובה במה דסיים אפתח בחולה שיש בו סכנה שצריכין ליתן לו חמץ בפסח ואין כאן נכרי שיתן לו כבר כתבתי בספרי חק יעקב סימן ת"ן ס"ק י"א דמותר ליתן לחולה שיש בו סכנה אפילו ע"י ישראל אם אי אפשר בענין אחר ומכל מקום נראה לי דלא יתן אדם החמץ לו ביחידי דלמא יטעה למיכל מיניה כגוונא דאמרינן בשבת לא יקרא לאור נר ביחידי כ"ש חמץ דלא בדילי מיניה כולה שתא איכא למיחש טפי משא"כ בשנים לא חיישינן לטעות דאדכורי מדכיר אהדדי: ועל השאלה שניה מדברי סופרים על אודות היין שרף הנה לא ידעתי תקנה לאותו

לאותו חמץ אף שמצאתי בתשובה חדשה מקרוב באה המכונה בשם פנים מאירות שאלה מ"ו האריך מאוד בנדון כדומה לזה ורוב דבריו בזה הם אך למותר ועיקר לדינא כאשר מבואר בספרי חק יעקב סימן תמ"א ולבסוף אותה תשובה מצדד התירא שביד ישראל לבטל המקח לומר שהוא מקח טעות ומסיק שם וז"ל ואם אין הנכרי רוצה מיגזל קא גזיל ליה ואין הישראל עובר כלל דלאו ברשותיה קיימי עכ"ד בקוצר ובאמת כד מעיינין היתרא דא פריכא מכל צד דהא לפי מה דמסיק להלכה בסי' ת"מ סעיף א' דהיכא דעכו"ם אלם ויכפהו לשלם אם יאבד חייב לבערו וכתבתי שם ס"ק ח' שכן עיקר מכ"ש כאן שיש לעכו"ם המעות ומכרו כדינו דודאי נקנה החמץ מיד לישראל מחק ודין המלכו' אליבא דכ"ע מקרי חמץ של ישראל ואיהו דאפסיד נפשו שלא חזר ומכר קודם פסח לנכרי כמו שכתוב בספרי חק יעקב סימן תמ"ח ס"ק ק' יע"ש לכן נראה לי פשוט דאסור החמץ: ועל דבר המים שנתגדלו כיצד יעשה להציל החמץ שנמכר נ"ל שישלח אחר אותו נכרי שמכרו לו החמץ ויאמרו לו שיציל את שלו לשום אותם בחדר אחר כדי שלא ישטפו המים מה שמכרו לו ואם אין כאן אותו נכרי יאמרו כן לנכרי אחר שבחדר זה יש לנכרי הרבה דברים ויש לחוש שהמים ישטפו ויציל אותם לחדר אחר וזכין לו שלא בפניו כנ"ל.

ואגב זה אני רוצה להזהירך שתזרז את העם בכל פסח בענין המכירה שתהא כדינו וכהסכמת אחרונים לומר להם אני מוכר לך החדר עם כל מה שבתוכו ואם אין אותו חדר של ישראל המוכרו, רק שכורה לו צריך לומר אני שוכרה לך החדר על ימי פסח עם כל מה שבתוכו כי שכירות ליומא ממכר הוא כנ"ל הקטן יעקב: שאלה טז בחומץ יין שנתחמץ עם האם של חומץ שכר ואח"כ נתחמץ מזה חומץ אחר עד כמו חומץ רביעית או חמישי' אי מותר לקיימו בפסח.

עוד יש בי דעת לשאול בכך שנולד אחר נפל דהיינו שהיה בן ט' חי ומת תוך שלשים יום אם מחוייב להתענות בערב פסח: תשובה הנה לכאורה היה נראה להתיר אפ"ל להשתמש בו בפסח וראיה לזה מירושלמי פרק ב' דערלה חמצן של כותים מותר לאחר פסח של בעלי בתים אחר שלש שבתות של אפיה ושל נחתומין בכרכים לאחר שלשה ימים ושל נחתומין בכפרים לאחר שלשה תנורים ומה"ט כתב הב"י בטור י"ד ס"ס קט"ו וזה לשונו כתב רבינו ירוחם בנתיב ה' חלק ה' בעל העיטור פירש הא דתניא חמצן של עוברי עבירה מותר מיד מפני שהן מחליפין פירושו מפני שהן מחליפין את השאור ועל ידי התערובות הוא מותר אבל של כותים אוסר עד אחר שלש אפיות כדקתני התם של נחתומין לאחר שלשה שבתות מפני שמבטל הוא ע"כ ויש ללמוד מכאן במי שעבר והעמיד חלב בחלב חמץ של איסור ולקח חלב זו והעמיד בו אחר ומהאחר אחר שמותר ליקח מחלב שלישי זה ולהעמיד בו חלב אחר ומותר לאכלו דלאחר שלש פעמים כבר כלה חלב של איסור עכ"ל והובא בב"י סי' קי"ב ע"ש ובש"ך ס"ס קט"ו וכל דבריהם הם בנוים על הירושלמי דפ"ב דערלה שהעתיקתי אבל מ"מ אחר העיון נ"ל ברור דאין לסמוך על זה באיסורים החמורים כמו חמץ כיון שעיקר דין זה דשלא אפיות לא נזכר בש"ס דידן וכל גדולי ראשונים ואחרונים לא הביאו דין זה לפסק הלכה כי אם בפתם וחלב שלהם דקליש אסורייהו והרבה הקילו בדברים כאלו ומתחלה רק מחמת ספק גזרו שמא נתערב בו דבר טמא על כן הקילו גם בזה משא"כ לענין איסור חמץ דחמיר חלילה לן להקל מה

שלא נמצא בפירוש בש"ס דידן ופוסקים ראשונים ואדרבה מצאתי במגן אברהם בהלכות פסח סימן תמ"ב סעיף קטן ט' כתב בשם הרמב"ן דכהאי גוונא אפילו החמישי אסור לקיימו בביתו וכן עיקר אף שראיתי בתשובת פנים מאירו' סי' ק"ז שהשיג ומתמיה על המ"א בזה וכאלו היה ממנו בהעלמת עין דברי הב"י ובל העיטו' בזה ובאמת לע"ד כדעת המ"א וכמ"ש דאין להשהות אפי' בביתו אך אם עבר ושהה יש להתירו בהנאה אחר פסח בצירוף הטעם למקצת הפוסקים דעכשיו שכולם מבטלין אין להחמיר כולי האי ולענין הבן שנולד אחר נפל בן ט' חי שמת תוך שלשים יום נראה לי פשוט שאין צריך להתענות נעלם מאתי מה שכת' המ"א בס"י ת"ע וז"ל נ"ל דהבא אחר כפלי' צריך להתענות דהוי לי' בכור לנחלה עכ"ל ובאמת נתבאר בח"מ סי' רע"ז דהבא אחר בן ט' שיצא ראשו חי דאפי' בכור לנחלה נמי לא הוי וא"כ פשוט הוא שאין צריך להתענות הקטן יעק': שאלה יז בח"ה של פסח מלחו על סעוד' ברית מילה בשר הרב' עם תרנגול' ושכחו בשני תרנגולים הזפק במליחה ואח"כ מצאו בתרנגולים זפק של אחד מהם ובתוכו מצאו כמו סובין וזפק אחד זרקו לאיבוד בלא בדיקה מה דינו של בשר והתרנגולים עוד באתי לשאול למעשה מה שכת' מ"ו בתשובתו שבות יעק' בחלק ראשון סי' כ"א בכלי שנפגם לאחר שני חדשים להקל אם יש לסמוך על זה למעשה כי מסוף דבריו שם משמע שיש קצת לחהמיר לפי שלא מצא לאחד מן האחרונים לחלק בכך: תשובה על דבר הזפק שמצאו בתוכו סובין ונמלח עם שאר בשר הנה אם נמצא חטה בזפק מבואר הדין בש"ע סי' תס"ז סעיף י"ד ובספרי חק יעק' שם העליתי להלכה בס"ק מ"ח דאפי' היא מבוקעת יש להתיר הכל לשהות עד אחר פסח רק מקום שנמצא יקלוף ובנמצא תוך הציר הוי כמבושל ואסור אף בתשובת מהר"צ סי' פ"ו פסק בחטה שנמצא בתרנגוצת בתבשיל יכפה עלי' כלי עד מוצאי י"ט ואכלו רק שורף החטה ובאמת בטור וש"ע סי' תס"ז סעיף יו"ד מבואר דדוקא בי"ט אחרון של פסח יש לנהוג כן משא"כ מקודם יש לאסור הכל וכן מבואר בריש ס"ס תמ"ז בש"ע בהג"ה אף שכתבתי שם צדדים להקל מ"מ לא מלאני לבי להקל כגד הסכמות הראשונים ואחרונים ואין להקל במה שנתפשט המנהג לאסור וכמו שהארכתי בספרי חק יעקב סי' תמ"ז סעיף קטן ב' ע"ש דברי באורך וכל זה בחטה אבל בסובין ומורסין שנמצאתוך הזפק אף שמבואר בספרי סי' תנ"ד דסובין ומורסין מחמיץ מפני קמח שבה מ"מ הא מבואר בס"י תס"ז בא"ח ובי"ד ס"ס פ"ג דלהרבה פוסקים אפי' בחטה שלימה הוי כמעוכל וכ"ש בקמח וסובין שהוא קל להתעכל כ"ע מודו דהוי כמעוכל ושרוף ועיין בספרי חק יעקב סי' תס"ז ס"ק ל"ט ובספרי מנחת יעקב כלל ט' סעי' קטן ט' בשאר כל השנה אם נמלח הזפק עם המאכל מה דינו ע"ש ועכ"פ נ"ל די בזה להשהו' התרנגולת עד אחר פסח ולהתיר השאר מיד בפרט במקום הפסד מרוב' וסעודת מצוה ומניעת שמחת י"ט ועל דבר הזפק השני שהשליכו מחזוקי אסורא לא מחזקינן אף גם איכא ספק ספיקא דלמא לא היה שם במאכל שום חמץ ואת"ל היה שם דלמא נתעכל ועל דבר מה ששאלת אם יש לסמוך מה שכתבתי בתשובתי להקל בפסח בכלי שנפגם אחר שני חדשים לשימושו דע שבתשובות מהר"צ ראיתי בס"י ע"ה שירד ג"כ לחילוק זה שכתבתי שם בתשובה ועיקר ראייתו מיי"כ ומשם באמת לע"ד אין ראייה כל כך כמ"ש שם בתשובה ובלוח הטעות דבליעת צונן הוא על כן אמרינן דאחר שנתיישן שנים עשר חדש כלה הליחות מהכלי ומהשמרים וחרצנים יע"ש וכן

מהתולעים ג"כ אין ראייה כמ"ש שם אך העיקר ראייתי הוא מהאי דחביו' יין שדבוקו נסריו בבצק דאיכא ממשות בעין וכמו שהארכתי שם בתשובת אף שבתשוב' הר"צ דוחה ראייה זו דכבוש אינו כמבושל ממש וראייה מהני מאני דקוניא דמפליגינן בין יי"נ דתשמישו בצונן כבר נשמטתי בזה והובא בלוח הטעו' שלי שם וז"ל אפי' בכבוש במאכל הרך דלכ"ע הוי כמבושל גמור ועיין במנחת יעק' שלי כלל ג' ס"ק ד' ע"כ וא"כ אין לדמות זה לכבוש בכלי הקשה וגם ל' הרשב"א שכת' ודוקא אם לא נפסד לגמרי וכו' מבואר להדיא דכה"ג יש להקל כמ"ש שם בתשובה לכן נ"ל להורות כן להלכה ולמעשה הק' יעקב: שאלה יח מבן הרב המחבר שער אפרים הרב המופלא מהר"ר לייב נר"ו בשם חכם ספרדי אחד על מה שכתב הרמב"ם פ' יו"ד מה' תמידין ומוספין דין זה וז"ל ואם עירה המים בתוך היין או היין בתוך המים ונסך לשניהם מכלי אחד יצא דהוא להדיא נגד הסוגיא דש"ס דב"ב דף צ"ז ע"ב בשם הברייתא דמזוג לא יביא ואם הביא פסול ועוד הקשה לשאול אם אין לו רק פחות מכזית מצה אי מחויב לאכול אותו בפסח או נימא כיון דהוא פחות מכשיעור לאו מצה הוא כלל: תשובה הנה הלחם משנה בפ' י"א מהלכות מאכלות אסורות מקשה עוד קושיא על הרמב"ם פ"ו מה' אסורי מזבח שהשמיט דין המזוג שפסול ביין המתנסך על כן מתרץ שהרמב"ם הולך לשטתו שפסק בפ"א מהלכות מאכלות אסורות יין מזוג יש בו משום ניסוך אע"ג דק"ל אין ניסוך אלא יין הקרב על גבי מזבח אלא צ"ל דהרמב"ם סובר דדין מזוג כשר לגבי מזבח משום דבפ' המוכר פירות אמרו אי למעוטי מזוג עלויה עלייה ומפרש רבינו דלא כפרש"י דכיון דעלייה כשר לגבי מזבח ודחינן ברייתא דספרי מקמא גמרא דידן עכ"ל הלחם משנה א"כ גם קושיא זו דפ' יו"ד תמידין ומוספין מתורץ בזה אך ברייתא דספרי דוחקני וכי בשביל דברי יוסי בר חנינא נדחה הברייתא ובפרט שיש להשוות אותם כפרש"י לכן נ"ל לומר דאין כאן מחלוקת כלל וגם בהרמב"ם ס"ל דמזוג פסול והא דלא חשיב אותו הרמב"ם פ"ו מה' אסורי מזבח משו' שם במ"ש שם דכל שנשתנ' היין פסול לגבי מזבח וכל שמזוג בו מים ודאי נשתנ' ריחו וטעמו פסול והא דפסק בהלכות תמידין ומוספין דאם נתער' היין במים דמותר ולנסך היינו בניסוך החג דוקא כיון ששם ניסוך המים והיין תרווייהו מצוה להכי אין מצוה מבטלת זו את זו כדאיתא בערבי פסחים ומותר בדיעבד משא"כ בניסוך דכל השנה דהוא רק ניסוך היין אצל תמיד של שחר בעירן חי דוקא וכן משמעות פרש"י שם בב"ב דמביא האי דספרי דכתיב ונסכו רביעית ההין חי ולא מזוג והאי קרא בתמיד של שחר כתי' והא דפסק בפ"א מה' מ"א דיין מזוג יש בו משום ניסוך היינו משום דקרא לגבי המזבח בניסוך המים בחג ועל דבר מי שאין לו רק פחות מכזית מצה נ"ל שאין כאן חייב כלל דאכילה בכזית משמע וראייה ממה דאיתא בס' תפ"ד הנשבע שלא לאכול מצה.

כל השנה אסור לאכול מצה בפסח ולפי מה דקי"ל לענין שבועה שלא אוכל בכזית משמע קשה א"כ יאכל פחות מכזית אלא ודאי פשוט כיון שאינו אוכל כשיעור לאו מצוה הוא כלל נ"ל הקטן יעקב: יט נשאלתי יוריני אדוני מ"ו להלכה ולמעשה בדין כאן נמצא כאן היו בפסח ותו קשה לי בדברי אדוני על מה שכתב בספרו שבות יעקב בחלק ראשון סימן י"ח בדברי הרא"ש פ' ערבי פסחים לתרץ דברי הראשונים אכתי קשה הלא הש"ס מיירו שנמצא הסכין ומי יימר שנשמא בולד הטומאה: תשובה במה דסיים אפתח מה

שהקשתי לשאול בספרי שבות יעק' חלק ראשון כוונתי לדעת גדול אחד שהקשה לי קושי' זו מיד אחר הדפסת ספרי והושבתי לו וז"ל נ"ל שישובי נכון ואמת ליעקב תתן שהרי עיקר יסודי שם מוסד על פי פרש"י דביצה דף י"ח ע"א דלכך באב הטומא' אין מטבילין בי"ט כיון דטמא מן התורה משא"כ בולד הטומאה דטהור מן התורה מטבילין בי"ט ע"ש כבר מבואר בהרמב"ם פ' י"ג מהלכו' שאר אבות הטומאה דין ד' והוא ממתניתן דפ' ד' דטהרות וכן גזרו חכמים על כלים הנמצאים שיהא בחזקת הטומאה הרי להדיא דטומאת כלים הנמצאים נקראים רק טומאה מדבריהם כמו וולד הטומאה נמצא דבריהם נכונים בלי פקפוק וכן הוד' לדברי: ועל דבר כאן נמצא כאן היה אין מהצורך להאריך בזה כי כבר דברי מבוארים בבאר היטב בספרי חק יעק' בס' ת"ז סעיף י"ב ומה לי לכפול הדברים ומ"מ אין אני אומר קבלו דעתי מקום שאינו מסכימים בזה הראשונים ואחרונים רק כל בעל הוראה יבחין דבריהם ודברי והטוב בעיניו יעשה לפי ענין ההוראה אם יש צדדים להקל ומחדש נדפס תשובת פנים מאירות בס' ט"ו האריך מאוד בדין זה וכייל הרבה כללים בדין זה נגד ראשונים ואחרונים בדיני' אלו ואל תסמוך עליו למעשה כי רוב דבריהם הם פלפולא בעלמא בחידוד שקודם לליבונה לליבון הלכתא גם מ"ש שם מדיני חזקת איסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה או יש לו עיקר כבר נתבאר הכל באורך בספרי מנחת יעקב בקונטרס הספיקות סעיף ד' ס"ק ל"ו ע"ש דברי באורך מה שהעלתי מסוגי' הש"ס ופוסקים גם בתשובתי חלק א' ס' צ"ח נתבארו הרבה דברים מדיני' אלו ומשם אפס קציהו תראה ונראה וניכר שלפני בעל המחבר היה ספרי בהעלם דבר ותו לא מידי הקטן יעקב: שאלה כ מי ששכח אצלו כיס עם מעות בע"ש עם חשיכה והוא בשוק ואין עמו נכרי כיצד ינהג עצמו: תשובה אף שדין זה פשוט בש"ס ובש"ע מ"מ כיון שראיתי בדברי אחרונים חילוק דעות וכדי לברר הדבר הוצרכתי להאריך קצת דגרסי' בר"פ מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור הגיע לחצר חיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת וקאמר שם בש"ס אמר רב אדא בר אהבה היתה חבילתו מנוחת על כתיפות רץ תחתיה עד שמגיע לביתו וזריק ליה כלאחר יד והנה דעת רוב הפוסקים הובא בב"י סימן רס"ו דה"ה לכיסו דינו הכי לרוץ ויש חולקים וכן הביא בש"ע שני הדעות ולא הכריע אך המ"א כתב שם בס"ק י"ח דלדין דאין לנו רשות הרבים גמור אפשר דלכ"ע שרי בכל ענין וכן נ"ל עיקר ומה"ט היה נ"ל ג"כ אין להחמיר ולחוש לדעת היש מפרשים שכתב הב"י שם בס' רס"ו בשם רבינו ירוחם חלק א' דדוקא מי שהחשיך לו בדרך שהיה סבר שעדיין יש שהות ביום אבל מי שיצא מביתו סמוך לחשיכה ושכח והוציא לרשות רבים לא התירו לו שום אחד מהדרכים האלו עכ"ל הב"י ומשמע שם קצת מדברי ב"י דאף על תקנה זו דריצה קאמר אכן אחר העיון נראה דלא קאי רק אתקנה נותן לנכרי או על החמור וכיוצא בו וכן מבואר שם להדיא בש"ע דרק על אלו התירים קאי דהא מקור דין זה מדקתני מי שהחשיך בדרך ולא קתני מי שהיה בדרך סתם וכמ"ש הב"ח שם ס"ק א' ובאמת בהאי דרב אדא בר אהבה קתני באמת סתם היתה חבילתו וכו' ובלא"ה אין להחמיר בזמן הזה דליכא רשות הרבים גמור ואף שלא נעלם מאתי מ"ש המ"א שם ס"ק ג' דבזמן הזה דליכא ר"ה יותר יש להחמיר היינו בנותן לנכרי או על חמורו דאיכא נדנוד איסור ולא התירו אלא כדי שלא יבא לידי אסור' דאורייתא משא"כ בהאי תקנתא דריצה יותר יש

לצדד התירו בזמן הזה וכן על כרחך צריכין לומר כדי שלא יסתרו דברי המ"א עצמו אהדדי ואל תשיבנו ממ"ש הרמ"א שם סעי' י"ב בהג"ה מי ששכח כיסו בשב' עליו אם היא בביתו יכול לילך עמו לחצר ולהתיר ואם הוא בשוק אסור להביאו לביתו רק יתיר חגורו בשוק והוא נופל ואומר לנכרי לשמרו עכ"ל דמשמע לכאורה דאין להתיר ע"י ריצה בכיס וכן הבין הט"ז שם ס"ק וי"ו על כן מתמיה שם על הש"ע וכת' וז"ל ואינו יודע למה כת' זה כיון שכבר הביא בעל הש"ע שסמוך לזה דה"ה לכיסו יש התירא דלעיל ומדברי אגודה מריה דהאי דינא אין ראייה דודאי הוא ס"ל כדעה ראשונה דלא התירו אלא בחבילה ולא בכיסו וכיון דמילי דרבנן נינהו הסומך להקל לא הפסיד כנ"ל עכ"ל הט"ז הנה מ"ש על האגודה דודאי הוא ס"ל כדיעה ראשונה זה ודאי אינו ונתעלם ממנו דברי האגודה ריש פרק מי שהחשיך שכת' להדיא מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי ואם ירא מפני כותים ירוץ ולא יעמוד וכשיבא סמוך לביתו יזרקנה כלאחר יד ועל עיקר הקושיא ראיתי בספר הלכה ברורה שנדפס מחדש בסו' רס"ו לחלק בין בע"ש או בשבת עצמו ולא ידעתי מקום לחילוק זה דהא מי שהחשיך קאמר וכבר עליו קידש היום והוא שבת גמור וכן מבואר שם במתני' וש"ס ע"ש וכן מוכח להדיא שם בתוספות ריש פרק מי שהחשיך רק דנקיט מי שהחשיך דבר בהווה שהדרך לזכור מיד בע"ש וגם נתעלם ממנו דברי האגודה עצמו בפ"ק דביצה שכת' דין זה ג"כ בע"ש וגם בש"ע ג"כ מיירי בע"ש עם חשיכ' דמיירו שם כל הסי' מע"ש לכן פשוט שאין דבריו נכונים וברורים בזה כלל ומעיקרא נ"ל דלא קשה מידי דגם אגודה לא קאמר דאסור להביאו לביתו היינו אם אפשר לשמור ע"י נכרי אבל בלא אפשר יש לו תקנה ע"י ריצה לביתו וכמו שכת' להדיא בריש פרק מי שהחשיך וזה גם כן דעת המ"א בלי פקפוק כלל וזה נראה כוונת המ"א שם סימן רס"ז סעיף קטן ד' וז"ל ואם הוא בשוק ונ"ל דאם מתיירא דעכו"ם יקחהו בשוק רשאי לרוץ עד כאן לשונו הרי להדיא כמ"ש אלא שתלוי הדבר כנ"ל כאלו למראה עיניו ישפוט ובאמת כן מבואר באגודה עצמו והוא ברור וכנ"ל למעשה הקטן יעקב: שאלה כא כלי שבשל בו לחולה בשבת מה להשתמש בו בכלי לפי שראיתי שכת' גיסי הגאון בספרו אליהו זוטא ר"ס שי"ח וז"ל משמעות תשובת הרשב"א סימן קנ"ה דאפ"י בקדרה אסור לבשל וכ"כ המ"א שם: תשובה לא ידעתי מאי קא מסתפק לך הא אפ"י התבשיל עצמו מותר במ"ש לבריא ומ"ש גיסי והמ"א ר"ס שי"ח היינו בבישול באיסור במזיד דאסור לו התבשיל עולמית משום מעשה שבת דרבנן קנסהו לו ע"כ סבירא להו דגם הכלי נאסור לו עולמית מהאי קנסא כמו כל איסור דרבנן שיש לו עיקר ושורש דאורייתא דאסרינן ג"כ הכלים שבלועין ממנו ו הלכה ברורה ריש סימן שי"ח השיג על המ"אבזה ולא דק ואם יאמר האומ' מנא לך הא הנני אעתיק לך דברי תשובת הרשב"א וז"ל שאלת קדירה שבשל בה ישראל לצורך חולה שיש בו סכנה אם היא אסור' מפני שבשלה בה בשבת או עותרת מפני שאין מעשה שבת אסורין אלא לר' יוחנן הסנדלר ולא קי"ל כוותיה או דלמא אסורה כיון דאיכא למגזר שמא ירבה בה לצורך בריא עכ"ל השואל: תשובה דבר ברור הוא זה אליבא דכ"ע שהיא מותרת שאפ"י התבשיל עצמו מותר לערב ואפילו לר' יוחנן הסנדלר לא אסיר אלא כשנעשה במזיד אבל לא בשוגג דהא קתני בשוגג יאכל למוצאי שבת לאחרים ולא לו ודוקא בשוגג באיסור הא לחולה שיש בו סכנה מותר ומצוה לבשל לו ואין כאן מעשה שבת דאיסור

ולא אסר אפי' לר"י הסנדלר אלא במעש' שבת באיסור וכ"ש לר' יהודה וכ"ש לר' מאיר עכ"ל הרשב"א ומהדברים אלו הוציאו אחרונים המשמעות מתשובת הרשב"א לאסור הכלי היינו בבישלו במזיד שאסור לו התבשיל עולמית גם הכלי הבלוע ממנו אסור לו עולמית משא"כ למי שהתבשיל מותר לער' כגון במזיד ולאכל לאחרים אחר שבת גם הכלים מותרין וכן למאן דס"ל בשוגג אסור לו גם הכלים נאסר לו משא"כ לחולה מותר הכלי אליבא דכ"ע וכמ"ש והוא ברור וגדולה מזו נ"ל דאפי' בשלו בכלי חדש כגון שנעשה תבשיל ע"פ ציווי הרופאים לעשות דוקא בקדירה חדשה וכה"ג דאע"ג דבבישיל ראשון הוא גמר תיקון וכמבואר בביצה דף ל"ג מפני שצריך לחסמן וכן מבואר בא"ח ס"ס תק"ב אפילו הכי מותר אחר שבת כמו התבשיל עצמו שנתבשל לחולה דמותר למוצאי שבת ה"ה הקדירה כנ"ל פשוט הק' יעקב: שאלה כב משרת אחד ירא אלהי' כשרבו קורא עליו בשחרי' הוא עומד בזריזות לעבודת רבו אם אינו עובר משו' הא דאמרינן בברכות במה חשבתו לזה ולא לאלוהי פרש"י שהקדמת כבודו לכבודי: תשובה הנה לכאורה שאלה גדולה שאלת והוזכרו דברים אלו בתשובת הלכות קטנות חלק ב' שאלה ד' שפסק שיזהיר למשרתיו שירחצו ויברכו ברכת השחר ואח"כ יקראו קריאת שמע ואח"כ יעשה לו צרכיו דאל"כ נקרא במה ע"ש אכן כד מעיין שפיר נראה דכל זה הוא ממדות החסידות שהרב או אדונו יעשה כן ואל יקפיד אם אינו זריז קודם לזה לעבודתו אבל לדינא נ"ל דאין קפידא בהא דגרסינן שם בברכו' דף י"ד ע"א אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה שנאמר חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא אל תקרי במה אלא במה ושמואל אמר במה חשבתו לזה ולא לאלוהי מתיב רב ששת בפרקים שואל מפני כבוד ומשיב תרגומה ר' אבא במשכים לפתחו ע"כ הרי להדיא מבואר דאין איסור אלא במשכים לפתחו דוקא משא"כ אם פגע בו מותר לשאול ולהשי' מפני כבוד והיראה ומכ"ש בעבדו ומשרתו המשועבד לו דחיי' בכבודו ויראתו דליכא איסור כלל דהרי אמרו מורא רבך כמורא שמים אפי' אינו רבו בתור' מ"מ הוא אדונו ומשועבד ליראתו ומה"ט מצינו דהקילו חכמי' באומני' ופועלים בק"ש ותפילה שקורין בראש האילן ובראש הנדבך וכדאיתא בברכות דף ט"ז ע"א שלא לבטלן מעבודתן ומלאכתן ה"ה בזה וכבר אמרו גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתור' דהיינו בלאו דלא תסור שהוא דרבנן גם האי דעשהו במה אסמכתא בעלמא והוא דרבנן נדחה מפני כבוד ויראת אדונו ושלום ביתו עדיף להכי מדקדק רב וקאמר כל הנותן שלום לחבירו דוקא חבירו קאמר ולא אדונו או רבו ואפי' אי נימא דשמואל דאמר במה חשבתו לזה ולא לאלוהי ופי' רש"י שהקדמת כבודו לכבודי כוונתו אפי' בעבדו נמי מטעם זה מ"מ הא קי"ל הלכתא כרב לאסורי ומכ"ש לפי דעת תלמידי' רבינו יונה בשם רבני' פרוכנצי"א דדוקא שלום שהוא שמו של הקב"ה אסור אבל שאר מילי שרי וכן הסכמת הפוסקים והאחרונים כמבואר בא"ח סימ' פ"ט אין קפידא כלל נ"ל הק' יעקב: שאלה כג במדינות אלו שנוהגין לפרוס על החתן והכלה הטלית לחופה ע"ש ופרשת עלי כנפיך אי מחוייב החתן לברך אותו כשלוכש אותו או נימא דאין כוונתו לשם מצות עיטוף בציצית רק לשם חופה ולא יברך גם מי שמניח תפילין במנחה אם יסיר' קודם תפלת מערי' או לא: תשובה הנה באמת לא עלה על דעתי שיפטור מברכה זו דמ"מ הוא לובש טלית מצוייצת וכן משמעות מהרש"ל בפ' כל הבשר סי' נ"ג דדוקא בטלית שאולה

אין לברך עליו כשאינו לובש לשם מצות עטיפה רק לצניעות לעלות לתורה או לירד לפני תיבה ע"ש וכן הסכמת האחרונים וכן נוהגין לברך וכן פסק בפשיטות בתשובת הלכות קטנות חלק א' סי' כ"ב אכן בשיירי כ"ג סי' ח' בהגהו' ב"י ס"ק ה' כתב בזה דעות ומ"מ מסקנות דבריו שעיקר שצריך לברך מי שרוצה לצאת ידי כל הדעות יטול לזו טלית שאולה דאע"ג דלדעת הרא"ש יש לברך על טלית שאולה וכן פסק בש"ע בא"ח סימ' י"ד מ"מ הא הט"ז העלהו אסיק להלכה כמהרש"ל דאין לברך על טלית שאול' אף שהמ"א תירץ דאף שכתו' כסותך שפטור לעשות ציצית בטלית שאולה מ"מ רשאי לברך כמו הנשים וכ"כ גיסי הגאון בספרו אליהו זוט' דשכבר נעש' בו יוצא בו ומברך עליו וכ"כ בהלכה ברורה מ"מ אין זה כדאי לדחות דברי מהרש"ל דכמו דאין יוצאין בלולב ואתרוג של חבירו ביום ראשון דכתי' לכם משלכם ה"נ כתי' בטלית ועשו להם משלהם וגדילים תעשה לך כדאיתא להדיא בריש פ"ק דסוכ' דף ט' ע"א להדיא ע"ש עוד כת' שם בהלכה ברורה על מה שכת' המגן אברהם בסי' י"ד ס"ק ח' על מ"ש בש"ע ומותר ליטול טלית חבירו ולברך עליו וכת' וז"ל וצ"ע בשלמא ליטלו שרי דניחא לאינש לעביד מצוה בממוניה אבל למה יברך עליו וכ"כ לקמן סימן תרמ"ט ס"ה בהג"ה עכ"ל המ"א וכת' בהלכה ברורה וטעות נזדקר לפניו דגם שם איתא דשרי' ליקח בלא ידיעת של חבירו עכ"ל ושריה ליה מריה דאין כאן טעות כלל שהוא הבין דמ"ש המגן אברהם אבל ליקח בלא דעתו אסור דהיינו דאסור ליטלו זה אינו דהא רמ"א מתיר שם להדיא אלא כוונת דבריו כמ"ש בתחלה אבל ליקח בלא דעתו אסור לברך עליו דלהכי מדקדק רמ"א שם שלא כת' שיברך עליו אם נטלו בלא דעתו אף שעיקר נ"ל דדעת רמ"א ג"כ לברך עליו שהרי המקור דין שם הוא מת"ה סי' ק"ל ושם כת' להדי' לברך עליו מ"מ אין כאן טעות בדברי המ"א שהרי רשם שם וכאן זה על זה נראה פשוט כוונתו שבכוון דקדק הרב שלא לברך אם נטלו בלא דעתו וכן נראה לי עיקר כמהרש"ל דאפי' דעת המברכים על טלית שאולה היינו כשלוש בשעת התפל' עם הנח' תפילין משא"כ בלובש בשביל צניעות לעלות לתורה וכיוצא בו וכן ינהג החתן אם אינו רוצה לברך וספק ברכו' להקל שומעין וכן נ"ל עיקר הק' יעקב: כד וע"ד שנשאלתי כיצד ינהוג עצמו בער' ר"ח שמניח תפילין למנחה וכן בער' ט' באב אי יסירם קוד' תפילת ערבית או יניחם עד אחר ק"ש ובדברי הפוסקים ראיתי שיש דעות חלוקת בזה: והנה מהרי"ל הלכות ט' באב בסדר התפלה כת' וז"ל מהרי"ל סג"ל היה חולץ תפילין שלו מיד אחר קדושה למנחה עכ"ל אכן הלחם חמודות ה"ל תפילין אות ע"ט על מה שכתב הרא"ש אבל למ"ד לילה זמן תפילין אין צריך לחלוץ ולפיכך בתשעה באב שמניח תפילין בתפלת מנחה אין לחלוץ קודם תפלת ערבית ומה שהעם נוהגין כן לחלוץ אותם היינו טעמא דלאו כ"ע דיני גמירא וחכמי הדור אין להם להורות דהא אין מורין כן עכ"ל ובשכ"ג לא"ח סימ' ל' הסכים עמו וכתב שהוא עצמו הנהיג כן וכה"ג כתב בתשובת' הלכו' קטנות חלק א' סי' רנ"ח גם גיסי הגאון בס' א"ז סי' ל' העתיק דברי הל"ח אלו ובסי' תקנ"ט ס"ק ט"ו העתיק בשם מלבושי י"ט והניח בצ"ע דודאי מהרי"ל יודע זה עכ"ל ולע"ד נראה עיקר להכריע כדברי מהרי"ל לחלוץ מיד אחר סדר קדושה של תפלת מנחה דהאי גרסינן בס"פ הקומץ לפי גרסת הרי"ף אמר רבינא הוי יתיבנא קמיה דרב אשי וחשיך ולא סליק אמרתי ליה לשמרן קבעי למר א"ל אין וחזית' לדעתו דלאו לשמרן קבעי אלא קסבר הלכה ואין מורין כן

וכ"כ הרא"ש בשם ספר התרומה וכן דעת הרמב"ם וכ"כ הב"י סי' ל' שכן דעת כל הפוסקים הרי דאפי' אם כבר הניחם צריך לחלצם אם לא שיכול לתלות דלשמרן קבעי דהיינו שהוא במקום שאינו משומר אבל אם הוא במקום משומר ומניחן בפרהסיא הוי כמורין כן דאל"כ למה לי למימר לשמרן קבעי מר הל"ל כיון שכבר הניח' אין לסלקן אלא ודאי דצריך לסלקן אם לא שנוכל לתלות דלשמרן קבעי ואין מקום לבעל דין לחלוק ולומר דהיא גופא גזירה דשמא ישן בהם ועכשיו נגזור נמי שמא יורה כן לכתחלה להניחן זה אינו דהא מסיק בטור וש"ע מי שהי' בא בדרך ושקעה עליו חמה מניח ידו עליהם כדי שלא יטעו הרואים ויבאו להניח לכתחלה בלילה וכן מבואר שם בב"י וכן נראה הסכמת האחרונים המגן אברהם והמגן דוד וכן נ"ל הקטן יעקב.:

שאלה כה אונן בחול המועד אי יניח תפילין ביום ראשון או לא גם אי יצטרף לעשרה להתפלל וע"ד פלפול בעלי תריסן אי שפיר עבדי שהספידו לחכם הגאון תוך ל' לרגל או לא תשובה על דבר הנחת תפילין בחול המועד ביום אנינות הנה נ"ל פשוט דאין להניח ביום אנינות כלל אף שראיתי שהמ"א בא"ח סימן תקמ"ח ס"ק ה' כתב וזה לשונו ונ"ל דמניח תפילין ביום הראשון דהרא"ש כתב בפא"מ הטעם דאבל אסור בתפילין משום שהוא לו יום מר ואבל מעולל בעפר קרנו וזה לא שייך בח"ה דאין נוהג בו אבילות עכ"ל ואין דבריו מוכרחים כלל לע"ד דהא להדיא אמרינן סוכה דף כ"ה ע"ב אבל פטור מן התפילין והני מילי ביום הראשון דכתיב ואחריתו כיום מר וכיון שנוהג אנינות ביום ראשון גם קורע וחולץ כתף בחול המועד יום מר קרינא ביה ופטור מן התפילין ומ"ש הרא"ש ואבל מעולל בעפר קרנו לאו דוקא דעיקר הטעם משום יום מר כדאיתא בש"ס (והא דמעולל בעפר קרנו בכדי נקט שכן הוה הוא בכל אבילות) ולא מצא למכווין דעתו וכדאי' בתורת אדם להרמב"ן ובלא"ה דעת הרבה פוסקים שאין להניח תפילין כלל בח"ה א"כ כה"ג שב ואל תעשה עדיף ואפי' ביום השני אין להניח תפילין עד אחר הנץ החמה כמו בשאר ימות השנה כמבואר בי"ד סימן שפ"ח ועל דבר צירף עשרה הנה ברוקח סימ' שי"ו כתב וז"ל ואינו במנין עשרה ביום ראשון וכ"כ מהרי"ל ה"ל ט' באב דאין מונין את האבל למנין עשרה ביום ראשון בלבד וכתב בד"מ ס"ס שפ"ד וז"ל וכתב ב"י עוד דאבל מצטרף לעשרה אפילו ביום ראשון ודלא כמהרי"ל שכתב שאינו מצטרף ביום א' עכ"ל ומ"מ נ"ל דכ"ע מודו דקודם שנקבר המת דכיון שפטור מן התפיל' דאינו מצטרף כלל למנין עשרה וכן מוכח מדברי הכל בו הובא בב"י סי' שמ"א וז"ל ומותר לילך לבית הכנסת בשבת ואף בחול אינו אסור רק מאחר שאסו' להתפלל מה יעשה שם עכ"ל וכן הובא בהג"ה ש"ע שם סעיף א' ואם איתא דמצטרף למנין עשרה מאי קאמר מה יעשה שם הא יכול לילך לשם ולהצטרף אלא ודאי דאינו מצטרף וכן מצאתי בתשובת פרח מטה אהרן חלק א' סימן י"ט ובשכ"ג סימן נ"ה וכן עיקר ועל דבר שהיה פלפול בין בעלי תריסין אי שפיר עבדי שהספידו לחכם תוך שלושים יום לרגל הנה באמת גמרא ארוכה היא במועד קטן דף ח' ע"א לא יעורר אדם עלולא יפסידנו קודם לרגל שלשים יום ופליגא בטעמא דמלתא רב ושמאל והפוסקים פסקו לחומרא דאפי' בחנם אסור כמבואר בא"ח סי' תקמ"ז ובי"ד סי' שמ"ז מ"מ נראה לי דבין לרב ובין לשמואל דוקא על מתו דמריר לבו טובא ויש חושש לרב שיוצא כל ממונו מה שהכין לכבוד הרגל ולשמואל לפי שאין המת משתכח מן הלב ואתי למספד ברגל אבל אם אינו מתו רק

שמספידו בשביל כבוד תורתו אינו מתעורר ההספד בלבו כל כך ולא חיישינו ועוד י"ל
דכבוד תורה דוחה כבוד הרגל בכל ענין כי אין מועד בפני חכם וכדי שלא להוציאך חלק
אביא לך ראייה ברורה ממ"ש הטור עצמו בי"ד ס"ס שמ"ד והוא מת"ה וז"ל חכם ואלוף
וגאון מכניסין אותו לבה"מ וכו' ולזמן ישיבה סופדין אותו כל ישראל הקרובי והרחוקי
לפי כבודו בחדש אדר ואלול וכתב הב"י שם בחדש אדר ואלול מנהגם היו להקבץ רוב
עם מישראל בב' חדשים אלו לשמוע דיני פסח באדר ודיני ר"ה ויום הכיפורים וסוכות
באלול וזה שבת כלה ובאותו קיבוץ מספידין אותם עכ"ל הרי להדיא דמותר להספיד
לחכם וגאון קודם לרגל תוך ל' ואין כאן בית מיחוש כנ"ל הקטן יעקב: שאלה כו מקו'
ששוחטין אצל עכו"ם ומנהג השוחט לרשם על הבשר אותיות בסכין היינו יום השחיטה
וכה"ג אם מותר לעשות כן בי"ט או לא ותו יש לי לשאול במת שמת בי"ט ראשון של
פסח ולא היו מניחין לקברו בי"ט מפני יום איד שלהם עד מוצאי שבת שהוא יום שלישי
למיתתו כי הי"ט חל ביום ה' וי"ו אם יכולין לטהרו ביום טוב שני מפני חשש סרחן שלא
יוכל לטהרו במוצאי שבת הלילה מפני כן גם ישימו בארון שלם כדרכם גם אם אין חשש
שלא יקברו בלילה ליל מוצאי שבת: תשובה על דבר לכתוב בסכין על הבשר בי"ט נ"ל
דשרי זהא הוי צורך אוכל נפש ולהדיא אמרינן בפ' אין צדין דף כ"ח ע"א אמר רב הונא
מותר לעשות סימן בבשר כי הא דרבה בר בר הונא מחתך לה אתלת קרנתא וכן פסק
הרמב"ם פ"ג מה' י"ט ובא"ח סי' ת"ך ואף דיש מקום לבעל דין לחלוק ולומר דדוקא
סימני ורושם בעלמא מותר כהא דמחתך אתלת קרנתא משא"כ כתיבה בסכין על הבשר
זה אינו דהא עיקר כתיבה דאסור בשבת הוא משום רושם כדאיתא להדיא בשבת פרק
הבונה דף ק"ג ע"א אמר ר' יוסי לא חייב שתי אותיות אלא משום רושם שכך כותבין
על קרשי משכן ע"כ ואף דאין הלכה כרבי יוסי בהאי מתני' רושם הוי תולדה דכתיבה
וכדאיתא בהרמב"ם פי"א מה' שבת וכתיבה על הבשר לא הוי דרך כתיבה בכך ולא
עדיף מרושם בעלמא ובאוכל נפש בי"ט יש להתיר שלא נמנעי' משמחת י"ט מ"מ אם
אפשר לשנות שלא יהא כעובדין דחול שפיר דמי ועל דבר המת לטהרו ולשמומו בארון
מפני חשש סרחון נ"ל דשרי בי"ט שני אע"ג דלא יוכל לקברו מ"מ כיון שמשימו תוך
הארון הוי כמקצת קבורה כדאיתא בסנהדרין פ' נגמר הדין כי קבור דלעבד לו הארון
וכה"ג מצינו בי"ד סי' שע"ה סעי' ד' דבמקום אונס סתימת הארון הוי כקבורה ממש
יע"ש וע"ד אי רשאין ליקבור בלילה פשוט הוא דמשום איזה צורך מותר לקבור בלילה
ורבקה הוציאו מטתה בלילה כדאית' במדרש וממנה יש ללמוד בכל המתים היכא שיש
צורך בדבר כן נראה לי הקטן יעקב: שארה שאלה כז אם יש עיקר וטעם למנהג למקצת
אנשים שאוכלים בראש השנה המוציא בדבש גם התפוח והלא באחד סגי.

תשובה גם אנכי הרואה ראיתי שנוהגין כן וכן נוהגין בבית חמי זקיני הגאון זצ"ל ואחריו
כל בית חמי הגאונים ובודאי צריך להיות מנהג ותיקון כי לא היו דרכם לשנות ממנהגם
ראשונים כלל ולזוז מפסק הש"ע ובאמת הלבוש בא"ח סימן תקפ"ג כתב וזה לשונו
ומנהג אשכנז מטבילין פרוסת הבציעה בדבש ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש עכ"ל
משמע דבחדא מנייהו סגי אבל לעשות כדברי שניהם הוי ככסיל בחושך ח"ו אכן כד
מעייין שפיר יראה דשפיר עבדי כי מהרי"ל כת' וז"ל מנהגא הוא לאכול אחר קידוש
בראש השנה תפוחים מתוקים בדבש ומהר"י סג"ל היה מברך בורא פרי העץ על התפוח

ולא יותר ואמר איכא דעות אם הדבש עיקר או התפוח והסכים בדעתו ושהתפוח הוא עיקר וכו' ע"כ ובאגודה מצאתי ראיתי בראש השנ' דמשמע שמברכין אדבש גם כן ועיין בשו"ת כ"ג לא"ח בהגהות הטור ס"ק א' האריך בזה לענין הברכה וכדי לצאת ידי כל הדעות ושלא להכניס עצמינו לספק ברכה שאינה צריכה לכן אוכלין המוציא עם הדבש והתפוח ביחד וכיון דנאכלת עם הפת דאז נפטר אליב' דכולי עלמא בברכת המוציא כמבואר בא"ח סי' קע"ז אך המון עם שלא ידעו טעם ומקור יסוד של המנהג על מה הוטבע על כן עושין פירוד בין הדביקים ואוכלין המוציא לבד עם דבש גם התפוח בפני עצמו וטעות הוא בידם כי שניהם כאחד טובים דוקא דאז ניצול מחשש ברכות הספק כנ"ל הק' יעקב: שאלה כח איזה אנשים שצובעין לולבי הישיני' שיש להם בעלה ירוק כדי שיהא נראה כאלו הוא לולב חדש אי איכא בו חשש איסור דבל תוסיף דהוי כמין אחר ומוסיף על הד' מיני' וכדאיתא כה"ג בא"ח סי' תרנ"א גם מקצת אנשים שלוקחים הדסים לחים הגדילים במדינתם עם הדסים יבשים כדי לצאת ידי ספק לשבות יעקב חלק (ראשון סי' ל"ו לית ביה ג"כ חשש דבל תוסיף): תשובה הנה בודאי אי אמרינן חזותא לאו מלתא היא וכמבואר בש"ס ב"ק דף ק"א פשיטא שאין כאן חשש דבל תוסיף וכבר הארכתי בזה אי חזותא מילתא היא או לא בספרי מנחת יעקב כלל ע"ד ס"ק ה' וע"ש ומה לי לכפול הדברים אלא אפ"י אי נימא כמ"ד חזותא מילתא היא בשאר דברים מ"מ אין כאן משום בל תוסיף כיון דלא נקרא על שם הצבע שם אחר רק לולב הירוק וכדרכו להיות כשהם חדשים והוא רק הידור מצוה אין בו משום בל תוסיף וכדאמרינן בסוכה דף ל"ז כל לנאותו אינו חוצץ וגדולה מזו מצינו ומבואר בא"ח סי' ל"ט ול"ג גרסינן גבי ציצית ורצועת התפילין שמותר לעשות מאיזה צבע שיהיה אף שאין דרכן בכך ואין כאן חשש בל תוסיף אלא ודאי מטעם שכתבתי דמ"מ נקראים ציצית סתם ורצועת סתם לא ע"ש הצבע וכן הוא בפ"ז דמקוואות משנה ג' ע"ש דמה"ט מי צבע אינן פוסלין וה"ה כאן בלולב והוא רק הידור מצוה ופוק חזי מה עמא דבר והוא היתר פשוט לע"ד ועל דבר הלוקחים הדסים חדשים עם ישינים כדי לצאת ידי שניהם לדעתי לא שפיר עבדי דאיכא גזירות הרואים בבל תוסיף אע"ג דהם מין אחד גם בתשובת פנים מאירות סי' ט' מפקפק בזה ועיין במ"א סימן תרנ"א ס"ק כ"ז דצריך כוונה וזה מכווין רק לצאת בא' איזה שהוא נכון על פי הדין והכי קי"ל לענין חליצ' כשחולצין לאטר בשמאל וימין מ"מ מי דוחקני לכל זה וכבר כתבתי מעשה רב שעשה מוח"ז אף שבתשובת הר"צ סי' קצ"א השיג על דין זה אבל באמת כל מעיין ישפוט בצדק שאין דבריו מוכרחים כלל הנה מ"ש שם דיש חשש בהדסים אלו הישינים שהם הדס שוטה זו של כת הקודמין הוא וכבר הובא לידינו מארץ איטליא ג"כ הדסים שיש שלש שלש בקינא ומ"ש עוד שם וז"ל דאטו כל מיני ענבי גפן שווים וכו' הלא מהרי"ל נותן לכך סימן זה בגרעיני כדי לפסול שאר הדסים שאינם כענין זה גם מה שהביא שם מהא דאסא מצרא' כבר נתבא' כל זה בתשובת רמ"א והובא ג"כ בתשובתי שם גם כתבתי שכבר היה זה לעולמים שדן אחר כן לפני מוח"ז הגאון מהר"ש זצ"ל ולא רצה לשנו' המנהג כלל וכל המשנה על ידו תחתונה ונכון שלא לזוז מהוראתו אפ"י זיז כל שהו' הק' יעקב: שאלה כט באחד שקנה אתרוג בהידור מצוה ובא אחר והזיקו אם שצריך לשלם לו כל דמי האתרוג מה שנתן בעדו או די מה שמשלם דמי אתרוג שאינו מהודר כל כך גם ע"ד הגשמים שנוטפין עדיין

מאילנות בסוכתו אי צריך לילך לסוכה אחרת ביום השני: תשובה הא מילתא כבר אמורה בתשובת מהר"ם מיניץ סימ' קי"ג דמי שגנבו או הזיקו אין צריך לשלם כי אם דמי אתרוג כשר אף שאינו מהודר וכדאיתא במרובה דף ע"ח ע"ב גבי עולה אכן כבר השיג עליו בתשובת מהר"צ סימן ק"ך ודבריו נכונים למאי דאיתא שם במרובה ד' ל"ד גבי עולה דאין יכול למכרו כדאיתא בפסחים דף פ"ט ע"ב ע"ש דבריו באורך משא"כ אם אין נמצא מי שהיה לקחו בדמים אלו אף שהוא היה מהדר מן המהדרים והוסיף מדיליה יותר משליש אפי' ואמרינן בריש פ"ק עד שליש משלו מכאן ואילך משל הקב"ה מ"מ בזה שייך לומר וגונב מבית איש דהדיוט ולא לגבוה אבל מה שהיה אפשר למכרו ודאי צריך לשלם דזה הוי היזק ממון הדיוט וצריך לשלם לו כל הזיקו וע"ד הגשמים שנוטפין בסוכתו נ"ל דאם יש סוכה כשיר' סמוך לביתו יש לילך בתוכו אבל אם יש טורח בדבר לא ילך ותמכתי יתדותי על מה שפסק בש"ע סי' תר"מ והוא מת"ה סי' צ"ג מי שכבה לו נרות בסוכה בשבת ויש לו נר בביתו מותר לו לילך לאכול במקום נר וא"צ לילך לסוכת חבירו שיש שם נר אם יש טורח גדול בדבר ע"כ והוא הדין ג"כ בנדון זה והוא פשוט הקטן יעקב: שאלה ל הנה אדוני מ"ו מתני' דמר מתנינא וראיתי בספרו שבות יעקב סימן ל"ז שפסק במי שמכווין להדליק נר חנוכה תמיד בזמנו עם שמן זית וכשכלה רגל מן השוק ובא להדליק ולא מצא שמן זית בביתו והתחיל להכין עצמו עם נרות של שעוה ותחבו אותן למקום הראוי להם ובתוך כך שרצה להדליק הביאו לו שמן זית אי יסלק ידו מן הנרות של שעוה וידליק בשמן זית שהוא מצוה מן המובחר ופסק שם שיגמור המצוה כיון שהתחיל כבר במצוה ע"כ תוכן דבריו שם בקצרה ועתה בא לידי שו"ת מהר"צ וראיתי בסימ' מ"ה שהשיג על דברי אדוני בדין זה ופסק להיפך כאשר יראה בדבריו שמה ע"כ נפשי בשאלתי איך אסמוך על זה למעשה כי בטוח אני בענותנותו הגדולה שאינו עומד על דבריו מעולם וכהא דרבא שאמר ברם וכו' על כן ישוב לי אדוני מלא דבר בזה: תשובה הנה באמת אינה מן הצורך להשיב על כל דבריו שם כלל כי כל עיקר הראיות שכתבתי שם בספרי היינו לומר שאין צריך לבזות מצוה ראשונה ולעשות מצוה מן המובחר דוקא וכמ"ש מהאי דפ"ק דשבת אם התחילו אין מפסיקין אבל אם רצ' להחמיר על עצמו ולהפסיק רשאי ואם יאמ' האומ' שזה אינו שהרי כת' המ"א בסי' רל"ב סעי' קטן ט' דכל הפטור ומפסיק נקרא הדיוט בשם הירושלמי יע"ש זה אינו דבגמרא דידן לא משמע כן אלא אפי' בתפלת ערבית קאמר שם בשבת דף ט' ע"ב כיון דשריא ליה המיינה לא מטרחינן ליה ומדקאמר לא מטרחינן ליה משמע דאי בעי למטרח מצי טרח וזכור לטוב וא"כ בזה נסתרים רוב הראיות שרצה לסתור שם דין זה מ"מ לא אוציאך חלק ותראה שאמת ליעקב תתן ולהשי' על כל עדר ועדר לבדו ראשית דבריו כתב וז"ל ואינו אלא תמה שהרי אף לפי דבריו כאן התחיל במצוה לאפוקי בנדון שלו לא התחיל במצוה אלא הכנה והזמנה בעלמ' עשה שדיבק הנרו' בכותל עכ"ל ודבריו עצמן תמוהין מאוד דודאי אין לך התחלה גדולה מזו והלא ש"ס ערוכה היא פ"ק דשבת שם שם והכי קי"ל כדאיתא בא"ח סי' רל"ג מאימתי התחלת תספורת משיניחסודר של ספרי' על ברכיו והתחלת מרחץ משיפשוט לבושו העליון והתחל' בורסקי משיקשור בגד על כתיפיו והתחלת דין משיתעטפו הדיינים וכו' יע"ש הרי להדיא מבואר דבכל הדברים הוי התחלת משיעשה איזה הכנה לדבר ולא שיתחיל

לעשות גוף הדבר שיתחיל לספר או לרחוץ ומ"ש עוד שם בתשובת הנ"ל וז"ל ועוד מניין לו לומר שזה יותר מצוה דהיינו להד' אחר מנחה אחרת טהור' וכו' הדברים פשוטים לפי סוגית הש"ס דודאי לבייש פני אדם שיש לו בושת בודאי אין לבייש אותו בית אב או משמר אי לאו דטומאה דחוויה היא בציבור כי גדולה בושה אבל לענין הקרבת עומ' טמא שבידו יש לדחות אותה היכא דאיכא מנחה טהורה אף שאינו מזומן כדי לעשות מצוה מן המובחר אלא ודאי דאמרינן כיון שהתחילו לא יפסקו משום מצוה מן המובחר ותו כתב שם בתשובה וזה לשונו אדרבא אפכא מסתברא טומאת הגוף הוא בכרת וטומאת בשר אינו אלא בלאו עכ"ל אשתמיטת' ליה סוגיא דש"ס דחולין דף ק"א ע"א אמר רב אשי מאן לימא לן טומאת הגוף חמורה דלמא טומאת בשר חמורה דאין לו טהרה במקוה ע"כ לכן משו' מצוה מן המובחר כיון דליכא שיריי' לאכילה וקרבת ציבור נקרב בטומאה ממילא אינו עובר עבירה כלל משא"כ כשיש שיריים לאכילה דאז אינו נאכל בטומאה והוא פשוט נמצא מ"ש שם בתשוב' והנה רב נחמן סותר דברי החכם אין לזה סתירה כלל וכדאמרי' שם הי' פקח ושותק תו כתב שם ומאי שהבי' מהתחילו אין מפסיקין דתנן בפ"ק דשבת אין להם ענין לכאן דהתם מצוה מתקיימת כתיקונה לכך לא אטריחוהו רבנן ע"כ כל דבריו בזה תמוהין הלא מ"מ מצוה מן המובחר' להיו' מן הזריזין להתפלל תיכף עם הציבור כשהגיע זמן ואף גם פן ואולי יצטרך אח"כ להתפלל ביחיד אפ"ה לא מטרחינן כיון שכבר התחיל אפילו בדבר רשות וכ"ש בדבר מצוה הרי הראיות שהבאתי הם ברורות וראוין למי שאמרו ומה שהביא שם בתשובה ראיות לחלק הסותר מהאי דסוף פרק מי שהוציאו לו מהאי דקופת ומקרבת פסח אין לו דמיון כלל דההם שניהם מוכנים לדבר זה כמו זה ולא עשה שום הכנה בזה יותר מזה לכן המובחר או הראשון קודם והוא פשוט והאריכות בזה אך למותר שמן שבנר ומ"ש עוד שם בתשובה שאשתמיטת תלמוד ערוך בפ"ק דשבועות גבי פרה אדומה מצא אחרת נאה הימנ' ניפדת ובאמת לא נעלם מאתי מסקנת הש"ס שם שאני פרה דדמיה יקרים ופרש"י מש"ה לב ב"ד מתנה עליהם וא"כ ליכא למילף מינה במקום דליכא תנאי כלל גם מה שהביא שם ראיה מהאי דשבת פרק ב' ובהתכלת בהא דמתירין הציצית מבגד לבגד לא דמי כלל דהתם נעשה כבר בבגד ישן מצוותו בפע' וכי מחויל' לעשו' בזה הבגד לעול' ודרך ב"א לשנו' לבגדיה') מישנים לחדשי' דרך לבישה ואין כאן ביזוי מצו' כלל כמו כאן שדוח' מצותו לגמרי שהוכן בו בפעם הזאת משא"כ התם כבר נתקיים בו מצוותו פעם אחת ומה שכתב עוד שם מהאי דגדול מברך אין צורך להשיב עליהם דודאי כבודו של גדול והברכה עצמו עדיפא בגדול וכשגדול נותן רשות לקטן לברך הוא ג"כ כבודו של ברכה שמתכבד ע"י גדולים וק"ל ומה שהביא שם עוד ראיה בדין זה מתרומות הדשן בענין קידוש לבנה אין סתירה לדין זה כלל ועיינן בתשובתי סי' ל"ד שם מבואר דין זה לאורך ע"ש ומה שהביא מספר חסידים אין צורך להשיב עליהם דהתם כיון שכל הספר כתקונה ויריעה חזק כתובה שלא כתקנה הוי כמנומר להכי צריכין להסיר היריעה כלל הדבר אין אני רואה שום סתירה קיימת ואמת ליעקב תתן הקטן יעקב: שאלה לא במקום שהשמן זית ביוקר ושאר כל השמנים בזול כיצד יש לנהוג בנר חנוכה זאת ועוד אחרת דברי מג"א בס' תרע"ג תמוהי' שכת' בס"ק ב' נ"ל דאפי' לאכול אסור אצל נר חנוכה וכן משמע ס"י תרע"ח דאם לא כן יקנה נר חנוכה וידליקנה בביתו ויהי ג"כ שלו' בית

אלא על כרחיך כל תשמיש אסור והכי נהוג ובאמת הוא עצמו כתב בסי' תרע"ח ס"ק ב' דיקנה נ"ח ויאכל אצלו יע"ש.

תשובה נ"ל אע"ג דשמן זית מצוה מן המובחר מ"מ אם הוא ביוקר נראה דעכ"פ ליל ראשון ידליק בשמן זית וכן בכל לילה יתן בנר הנוסף שמן זית ושאר נרות בשאר שמנים שהם בזול כיון דעיקר המצוה הוא רק על נר אחד ושאר נרות הוא רק מצוה מהדרין מן המהדרין בשאר שמנים סגי ומה"ט מי שתפוס בין עכום ואין יוכל להדליק נרות ידליק בכל לילה אחת כתשובת ש"א סי' ל"ט ואין לדמות דבר זה למה שאמרו בגיטין גידוד חמשה מחיצה חמשה וכו' וכיון דכאן עיקר מצוה רק בנר א' גם אין הדבר ניכר כל כך בשעת הדלקה וכל השמנים כשירי' כנ"ל דלא יברך רק על הנוסף בשמן זית שהוא מצוה מן המובחר ודברי המ"א סי' תרע"ג יש לפרש בענין שלא יסתור דברי עצמו כלל דודאי דעת המחבר ורמ"א בסי' תרע"ה שלא כתבו אם אין ידו משגת יקנה נר חנוכה וידליק נ' בביתו בביתו ויצא ידי שניהם אלא ודאי דסביר' דאסו' לאכול אצל נר חנוכה א"כ שפיר מיייתי ראייה בסי' תרע"ג מדעת הש"ע ורמ"א דס"ל ג"כ שאין לאכול אצל נר חנוכה אבל מ"מ לדינא דעת המ"א בסי' תרע"ח נגד דעת הש"ע ורמ"א ולפסוק דאע"ג דאסור לאכול בנר חנוכה מ"מ בכה"ג שאין לו והוי כאי אפשר בענין אחר דהוי כשעת הסכנה שמניח על שלחנו ודי' וזה שכתב המ"א בסי' תרע"ח ואפשר דבזמן הזה וכו' והוא דעת הכרעת עצמו נמצא דדברי המ"א נכונים בלי פקפוק נ"ל הקטן יעקב: שאלה לב הלכה למעשה בדין נר חנוכה של שעוה שנתערב' בשאר נרות כיצד יש לנהוג אי לבטל אותם ברוב כדעת הט"ז סי' תרע"ג ס"ק ה' שהשיג על בעל תרומות הדשן בסי' ק"נ או נימא דאין לזוז מדברי ת"ה שהוא רב מובהק ומפורסים ופסק כן בהג"ה ש"ע: תשובה הנה אף שראיתי בתשוב' פני' מאירות שאלה צ"ח שטרח ליישב ולקיים דברי התרומות הדשן ולהציל מהשגת הט"ז ובאמת בחנם טרח וירד להציל ולא הצילו כלל דמ"מ מאי ראייה מיייתי מחתיכת חטאת טמאה שנתערבה בחטאת טהורה משום דלא הוי חתיכה הר"ל לאחר ביטול מש"ה אזלינן להקל וא"כ אכתי תקשה מאי כ"ש מיייתי הת"ה להחמיר כיון דאם יתבטל הנר חנוכה לא יהיה חתיכה הראוי להתכבד אזלינן ג"כ להקל אע"ג דיש לחלק דשאני התם דגם קודם הביטול אינה ראוי להתכבד מ"מ אין ראיותיו מוכרחים ואין זה בכלל כל שכן שהעתיק הט"ז בשם התרומת הדשן ומה שהוסיף שם בתשובת הנ"ל וכתב וז"ל וראיה מפורשת מפרוסת של לחם הפנים שנתערבה במאה פרוסת של חולין דלא בטול וכתבו תוספות אע"ג דבעלמא אמרינן דוקא ככרות של בעל בית חשיבי אבל לא פרוסת מ"מ לח' הפנים חמיר טפי וראוי להתכבד ככרות של בעל הבית וע"כ צריכין אנו לומר דאין חשיבתן מחמת סולת נקיה דא"כ לתני תנא דפעמים פרוסת נמי דבר חשוב היכא שהן מסולת נקיה אלא על כרחיך מחמת חומרא דקדשי' הוי חשוב ולא בטילה אע"ג כשיבטלו לא יהיה ראוי להתכבד אפילו הכי אזלינן בתר מעיקרא הוא הדין בנר חנוכה עד כאן לשונו: הנה באמת אין זו ראייה כלל דודאי כוונת התוספות משום שסולתן נקיה מאוד שמנפין אותו באחד עשר נפה ומכ"ד סאין מוציאין רק כ"ד עשרון כמבואר בהרמב"ם פ"ה מה' תמידין ולהכי לא תני פרוסת שהוא מילתא שאינו מצוי כלל לעשות כן ועי"ל דמשום הכי הוי ראוי להתכבד משום חיבוב הנס שנעשה בלחם הפנים שהוא חם ביום הלקחו נמצא דדברי הט"ז עדיין הם עומדין במקומן אכן אחר שעיינתי

בדברי התרומות הדשן עצמו ראיתי שדבריו נכונים בלי פקפוק כלל והט"ז שגג בזה וגרם לו שלא העתיק דברי הת"ה כהווייתן או שנוסחא מוטעת נזדמן לבעל ט"ז כי בוודאי על זה אין צריך ראייה כלל דאזלינן בתר מעיקרא כיון שקודם ביטול מקרי ראוי להתכבד אף דלאחר ביטול לא יהיה ראוי להתכבד מ"מ איך יתבטל כיון שבשעת הביטול הוי ראוי להתכבד ודאי דראוי להחמיר ולא יתבטל דהא אפילו אם בשעת הביטול לא היה ראוי להתכבד כגון בשר נבילה וכיוצא בזה אפ"ה הסכמת הש"ס והתוספות והרא"ש וכל הפוסקי' דאזלינן לחומרא כמבואר בי"ד סי' ק"א כיון דלאחר הביטול יהיה ראוי להתכבד מכ"ש להיפך אם לאחר ביטול לא יהיה ראוי להתכבד מ"מ כיון שבשעת הביטול הוא ראוי להתכבד איך יתבטל ועל דבר זה א"צ ראייה כלל רק שבעל תרומת הדשן שם רוצה להביא ראייה שלא תימא דנר חנוכה לא מקרי דבר שבמנין כלל אף שמדליקין במנין מ"מ כיון דכנגדן בנרות של חול היו נמכרין בחנות בלי מנין רק במשקל לא מקרי דבר שבענין מזה מייתי ראייה החתיכה של חטאת דבטילה אע"ג דכנגדן בחתיכות של חול הוי ראוי להתכבד אפ"ה כיון דכמו שהן חטאת לא הוי ראוי להתכבד לא קודם ביטול ולא אח"כ בטילין אף שכנגדן בחול הוי חתיכה הראוי להתכבד אפ"ה הולכין להקל א"כ כ"ש איפכא ראוי להחמיר אם הן דב' שבמנין אף שכנגדן בחול לא מקרי דבר שבמנין נמצא שדברי תרומת הדשן נכונים בלי פקפוק כי כל זה פשוט וברור בדברי תרומות הדשן לכל מעיין בצדק והט"ז לפי שלפום רהיט' לא העתיק דבריו כהוגן לכן השיג עליו ולא דק: שוב ראיתי עוד שם בתשובת פנים מאירות שכתב וז"ל וע"מז כתב הט"ז וז"ל אמנם נ"ל דאם הנר חנוכה קבוע במקומו ונתערב שם עם ב' שמשי' דאינו בטל כיון דקי"ל כל הקבוע כמחצה על מחצה דמי עכ"ל הט"ז ולא זכיתי להבין דבריו מאי קבוע שייך כאן דקבוע דאורייתא היכא דאיסור ידוע וניכר במקומו וכו' ובאמת הדברים מובני' כפשוטו כיון דנר חנוכה קבוע במקומו הראשון וכן שני השמשי' אלא שהוא אינו יודע איזה היתר ואיזה איסור דהוי ג"כ קבוע כמו ט' חניות מוכרין בשר שחוטה ואחד בשר נבילה אלא שהמקולין נתערבו שהוא אינו יודע איזה טריפה מקרי ג"כ קבוע וכמבואר מדברי הפוסקי' בי"ד עיין בש"כ סי' ק"י ס"ק י"ד וס"ק י"ז וכו"ט ועיין בספרי מנחת יעקב כלל מ"ג ס"ק מ"ו שכן דעת ראשונים ואחרונים הוא ברור עוד ראיתי שם בתשוב' הנ"ל סי' מ"ז שכתב וז"ל וקשיא לי טובא דהטור פסק בא"ח סי' תרע"א דמצות נר חנוכה להניח למטה מעשרה והסוגיא הוא דעת רבינ' אליבא דר' יהודא שס"ל אם הדליק הבעל הגמל בנר חנוכה פטור משום דאי אפשר לאנוחי למעלה מגמל ורוכבו ובח"מ סימן תי"ח פסק כרבנן דאף בנר חנוכה חייב מכלל דס"ל דמות' להניח למעלה מהגמל ורוכבו ולע"ד נראה דמעיקרא לא קשה מידי דהטור ס"ל לפי מה דאיתא בכרייתא שם בב"ק ד' ס"ב ר' יהודא פוטר מפני שהוא ברשות מכלל דפליגי רבנן דאע"ג שברשות אפ"ה חייב דה"ל לשמור שלא יזיק דאי עיקר פלוגתייהו יהיה אי מותר להדליק למעלה מעשר' הוי ליה לר' יהודא לומר בפירוש עיקר טעם פלוגתא לפי שאסור להניח למעלה מעשרה וגם איך קאמר הש"ס זאת אומרת שלא אליבא דהלכת' אלא ודאי דבהא פליגי רבנן וק"ל כנ"ל הקטן יעקב: שאלה לג בחזן אחד שכבדו אוזן משמוע אלא אם כן שצועקין מאוד שאז שומע וקרא את המגילה לפני הציבור בקול בינוני שנראה שהוא עצמו לא השמיע לאזנו אם יצאו הציבור בקריאה זו כיון שמ"מ הוא אינו חרש גמור או

לא: תשובה לכאורה היה נראה פשוט דלא יצא הציבו' בקריאת המגילה זו כמבואר פשוט וערוך לעינינו בש"ע סי' תרפ"ט דחרשהקורא השומע ממנו לא יצא ואף שהב"ח פסק שם דהשומע מן החרש בדיעבד יצא מ"מ קשה הדבר להקל נגד משמעות גדול' הפוסקים ה"ה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דפסקו כסתמ' דמתני' ואל ישיאך לומ' דזה דוק' בחרש גמור משא"כ בזה ששומע אם צועקין דהוי כפקח לכל דבר וכן מבואר בתשובת הרא"ש כלל פ"ה סי' י"ב וכ"כ להדיא שם בסימנים ובפרי חדש להל' גיטין סימ' קכ"א ס"ק ט"ז כתב דאף שאינו שומע כשמדברין עמו בקול רם ע"י מין חצוצרת וכיוצא בזה דמ"מ לא מקרי חרש אי משו' הא לא תברא לכאורה דהא לפי משמעות הסוגיא דברכות דף ט"ו ובמגילה דף י"ט מבואר להדיא דהקורא ולא השמיע לאזנו הוא דומה בכל דיניו לחרש ממש ואין לחלק כלל כן היה נראה לפום רהיטא אכן אחר העיון ראיתי שחילוק יש בין זה לזה כי בלא"ה צריכין אנו להבין ולתרץ דברי רי"ף והרמב"ם והרא"ש דפסקו כר' יהודה בק"ש דאם לא השמיע לאזנו יצא ובמגילה פסקו דמשמ' מחרש לא יצא וכבר טרח הב"י בסי' תרפ"ט ליישב דבריה' ולחלק דקריאת המגילה אסור משו' פרסומי ניסא ע"ש אלא שדבריו דחוקים מאוד וכמו שהב"י עצמו סיים שם והוא להדיא נגד הסוגיא דש"ס דברכות ודמגילה שהרי מקשה שם מהאי דק"ש דהאי דמגילה מכלל דאין נפקותא בזה לענין פרסומי ניס' כיון דער"פ השומעין יש להם פרסומי ניסא גם הב"ח רוצה לחלק דשאני חרש דלא בר שמיעה הוא כלל זה הוא ג"כ לכאורה נגד הסוגיא דנראה לגמר' מדמה לא השמיע לאזנו לחרש' גמור: אברא אם לתרץ דעת גדולי הפוסקים אשר מימיהם אנו שותים ושלא יסתרו דבריהם סוגית הש"ס צ"ל דדעתיה כיון דר' סתם לן במתני' דברכות דלא השמיע לאזנו לא יצא כרבי יהודה דס"ל כוותיה ובמגילה סתם דחרש לא יקרא המגילה מכלל דלא דמי חרש שאינו ראוי כלל להשמיע לאזנו משא"כ מי שיכול להשמיע לאזנו בשום ענין דוגמא לדבר מי שראוי לבילה אין בילה מעכבות ומי שאין ראוי לבילה בילה מעכבות לכן גם ר' יהודה מודה דחרש שקרא המגילה לא יצא והא דלא מתרץ ומוקי הש"ס הכי י"ל משום דקשיא לי' א"כ האי מימרא דחרש תורם אפ"ל לכתחלה תקשי ליה כיון דאמרת דכ"ע מודה בחרש לאסור אף בדיעבד אכן לפי מה דמסיק הש"ס דר' מאיר סבירא ליה אחר כוונת הלב הן הן הדברים אתי' האי מימרא כר' מאיר א"כ לפי זה איכא לאוקמי' האי מתני' אפ"ל כר' יהודה דמודה בחרש אף דעבי' לא יצא ואי תקשה לך דהא הרמב"ם פסק פ"ד מה' תרומה דחרש לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה כהאי ברייתא שהובא שם בברכות דף ט"ו ואף דר' יהודה דס"ל כוותיה מודה דבחרש אפילו דעבד לא יצא אי משום הא לא תברא דהא להדיא מסיק שם בש"ס דברכות אלא גבי ק"ש דאורייתא אבל תרומה משום ברכה וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מלתא ע"ש וא"כ יפה פסק הרמב"ם במגילה משום פרסומי ניסא כעין דאוריית' אפילו דעביד לא יצא כיון דאינו ראוי להשמיע לאזנו משא"כ בנדון שלפנינו שיכול להשמיע לאזנו אם צועקין בקול רם אף אם קרא בקול בינוני יצא ולזה נוטין משמעות לשון הרמב"ם פ"א מה' מגילה שכתב וז"ל והוא שישמע מפי מי שהוא חייב בקריאת' לפיכך אם היה הקור' חרש שוטה וקטן לא יצא עכ"ל משמע דוק' אם שמע מפי שאינו חייב בקריאתה לא יצא משא"כ זה שיכול לשמוע ע"י קול רם וחייב בקריאתה גם השומע ממנו יצא הקטן יעקב: שאלה לד מי שחלום לו חלום מג'

חלומות והרהר בו ביום אי מחויב להתענות או לא: תשובה הא מילתא כבר אמורה בספר ט"ז א"ח סימן רפ"ח ס"ק ג' שכתב וז"ל ונראה דבכל גווני שהרהר ביום ובא לו לחלום אח"כ אין כאן שייכו' לומ' מן השמי' הראוהו אלא הרהר גרם לו וכמעשה דפ' הרוא' א"ל שבור מלכא לשמוא' אמרית' דחכימ' טוב' אימ' לי מה חזינ' בחלמא פ' בלילה הבאה וא"ל דחזא רומא ושבו לך וטחנו בך קשיית' ברחיים דדהבא הרהר כולי יומא וחזי הרי דבהרהור תליא מילתא ואין בזה הוראה מן השמים ע"כ לא יתענה בשבת בזה כנלע"ד עיקר למעלה עכ"ל הט"ז ולפי הראיה שהביא משמע דאף בחול אין להתענות תענית חלום כשהרהר בה בו ביום רק בשבת ס"ל שאסור להתענות לה"ק לא יתענה בו בשבת דהיינו איסורא איכא ובתשובת חינוך בית יהודא סי' ג' כתב וז"ל מה שאמרו רבים שאם מהרהר עליהם מבע"י שאין להתענות עליהם לא ידעתי הסמך שיש לאלו הדברים בגמר' ובפוסקי' ואדרבה יש להביא ראיה דמצינו בגמרא פ' הרואה אמר רבא מנין שאין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו שנאמר אנת מלכא רעיונך על משכבך סליקו והביא שם מעשים לראיה ואין להביא ראיה מדאית' התם הבא על א"א בחלום מובטח לו שהוא בן הע"הב וה"מ דלא ידע ולא הרהר בה מאורת' דש"מ שאינו מתקיים אם הרהר בה התם טעמא אחרינא איכא לפי שחוטא בהרהור איך יאמר שהוא בן עולם הבא ע"כ אין בידי להקל והמיקל עליו להביא ראיה וכתב שם בהג"ה דבחול יש להחמיר ולהתענות משא"כ בשבת דאין ספק סכנה מוציא מידי ודאי ולעד"נ עיקר כדעת הט"ז דבשבת אסור ובחול א"צ להתענות כשהרהר בו באותו יום וכדמייתי הט"ז ראיה ברורה מהאי דפ' הרואה בעובדא דשבור מלכא ומהא דאמר רבא מנין שאין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו אין סתירה כלל דודאי אין מראין לאדם אלא מהרהורי לבו וכדאמר רבא תדע דלא מחזי לאינש לא דקלא דדהבא ולא פילא דעייל בקופה דמחטא דהיינו דבר שלא הרהר ולא ראה מעולם ודאי אין מראין לו וכן משמע להדיא מלשון פרש"י שם דף נ"ה ע"ב והא דאמרינן הבא על א"א בחלום מובטח לו שהוא בן ע"הב והוא דלא הרהר בה מאורתא אבל מ"מ צ"ל שהרהר בה פעם אחת דאל"כ לא היה רואה כן בחלום כיון שאין מראין לו אלא מהרהורי ליבא נמצא שאין כאן סתירה בסוגית אלו דהיכי שהרהר בו באותו היום אין צריך להתענות כלל דהרהור יום ודאי גורם אבל לא הרהר באותו יום אף ע"פ שהרהר בו פעם אחרת הוי חלום גמור וצריך להתענות בו אם הוא מאותן חלומות שצריך להתענות בו נ"ל הקטן יעקב: שאלה לה באלמון אחד שרצה לישא בין המצרים שלא קיים עדיין מצות פ"ו אי שרינן ליה או לא: תשובה אף דלכאורה היה נראה לצדד להקל בזה דהא אפי' באבילות גמור הקילו חכמים לישא תוך שלשים משום מצות פ"ו או אין לו מי שישמשנו כמבואר ב"ד סי' שצ"ב וכ"ש באבילות ישנה דלא חמיר כולי האי דיש להקל גם בתשובת חינוך בית יהודה סי' ק"א פסק הלכה למעשה מה"ט לישא תוך ימי ספירה אחר ל"ג בעומר מהני טעמי אף למנהגנו שאסרינן בתספור' וה"ה לנשואין וע"ש דבריו באורך וסיים ובפרט ששמענו שהמנהג כן בכה"ג להתירו ע"פ גדולים עכ"ל ואני אומ' אם קבלה נקבל אבל לדין יש תשובה שהרי להדיא כתב הר"ן ספ"ק דתענית והובא ג"כ בב"י בא"ח סי' תקנ"א וז"ל ומה שנוהגין שלא לישא אשה כלל אפי' מי שאין לו אשה ובנים משום דלא מסמנא להו מילתא עכ"ל הרי להדיא דאע"ג דלענין אבילות חדשה מקילין מ"מ באלו ימים אין להקל כלל משום דלא

מסמנא מילתא עכ"ל וסימנים מילתא כדאמרינן בית תינוק ואשה יש סימן ומה"ט אין משיאין אלא בחדוש לבנה ובלאו האי טעמא נ"ל לחלק בענין אחר דדוקא באבילות יחיד מקילין אצלו לפי שלא קיים מצות פ"ו או שאין לו מי שישמשנו מקילין לו לבדו משא"כ באלו הימים שהוא אבילות דרבים אע"פ שראוי להקל לו מ"מ ע"י נשואין גם שאר הקרואים ומזומנים יבאו להקל ע"כ כולי האי לא מקילין לרבים נגד המנהג כיון דלגבייהו אין כאן הכרח כלל וזכרני שפעם אחת היקל חכם אחד בענין הנשואין תוך ימי ספירה נגד המנהג ולא עלתה זיווגם יפה לכן נ"ל דשומר נפשו ירחק מנשואין בימים כאלו אף שיהיה הרבה צדדים להקל כי חמירא סכנתא מאיסורא ולא לבטל המנהג בפרהסיא נ"ל הקטן יעקב: שאלה לו באחד שמשאו ומתנו הוא עם בשר כל השנה למסור לשר כל בשר שצריך לבני ביתו תוך המבצר כיצד יעשה בתוך שבוע שחל ט' באב שאם לא ימסור לו בשר יבא לידי הפסד גדול שיקנס לו בממון הרבה: תשובה הנה בודאי אם אפשר למסור הבשר ע"י נכרי שרי בכל ענין אף שמדברי הב"ח בא"ח סי' תקנ"א פסק דכיון דע"י ישראל אסור הנחירה גם על ידי נכרי אסור אין דבריו מוכרחים וברורים כלל כי ודאי שבות כי האי במקום פסידא לא גזרו חכמים כלל באיסור קל כזה גם בתשובת נחלת שבעה מתיר כן להדיא אפי' לכתחלה לעשות בכל השנה אפי' שלא במקום פסידא רק משום הרוחה בעלמא ע"ש ודבריו נכונים אכן אם אי אפשר לעשות ע"י נכרי ודאי אע"ג דקי"ל שמצניעין הסכין של שחיטה מר"ח עד התענית ולהתיר הנחירה על ידי ישראל בעצמו לא נ"ל להתיר לכתחלה כיון שכבר אסרוהו האחרונים גם בתשובת עבודת הגרשוני סי' י"ג לא רצה להכריע להקל לכתחלה בנחירה אפילו אם עושה כדי שישתכר יותר בנחירה מבשחיטה יע"ש ועיין בתשובת שער אפרים סי' נ"ז ובקונטרס אחרון לפר"ח סימן י"ט ע"ש אלא נ"ל עיקר דאע"ג דמצניעין הסכין של שחיטת מ"מ במקום פסידא כי האי מותר לו לשחוט והנה בתשובת חינוך בית יהודה סי' ק' רוצה להתיר לגמרי השחיטה למשא ומתן וכן היכא דהוי קצת דבר אבד ומ"מ לא נ"ל למעשה כיון שהדבר יצא מפי גדולי ראשונים לאסור וכן הסכמת האחרונים אין לזלזל בה כולי האי אבל במקום פסידא כי האי נ"ל דשרי לישראל לשחוט ואם אינו צריך ואינו יכול לאכול ממנו שתסריח קודם שבת ישחוט בלא ברכה וכ"פ שם בתשובת חינוך בית יהודה סימן ק' דזבחת ואכלת כתיב ולא ממה שאינו אוכל אף שאין זה הדין דבר ברור חדא דמחלוק' ישינה היא בין הא"ז ורש"י דלרש"י כיון דשחיטה מטהרתה מיד נבילה אף שאינה ראוי לאכול ממנו יברך וכ"פ מהרש"ל ודעת הא"ז דאינו מברך כמבוא' בי"ד סי' י"ט ועיין בש"ע סי' י"ט דפסק כא"ז וכן הכריע הש"כ שם וכן עיקר דספק ברכות להקל שומעין וכן הכריע הט"ז בסים' כ"ח אלא שנתעלם ממנו דברי מהרש"ל שפסק כרש"י וכבר הרגיש בזה ג"כ הפר"ח בקונטרס אחרון שלו סי' י"ט גם על בנו של בעל שער אפרים שהבין דברכות שחיטה מטהרת מידי נבילה ושגגה היא דשחיטה מטהרת מידי נבילה לכך ס"ל לרש"י דיכול לברך והוא פשוט ואף שפסק הפר"ח שם דאף שאינה אוכל ממנו מ"מ כיון שיכול לאכול ממנו כיון שאינה טריפה יכול לברך אליבא דכ"ע מ"מ נ"ל בכה"ג כיון שאסור לאכול מפני שבשבוע שחל בו ט' באב אין לו לברך וזה היא הכירא שלא יבא לאכול ממנו מ"מ אם יוכל לקיים ממנו לשבת או ליתן ממנו לחולה וכה"ג יש לו לברך ג"כ על השחיטה כן נראה לי הקטן יעקב: שאלה לז אם יש לברך

על קערשין שחורות ואדומו' שטעם א' להם רק שהם משונים במאי איתן אי חוזר ומברך זמן או לא: תשובה אף שלכאורה דין זה פשוט וערוך לפנינו בש"ע סי' רכ"ה סעי' ד' בש"ע ובהג"ה ששני מיני גודגדניות כגון וויינקש"ל וקירש"ן וכו' משמע דוקא אלו שמשונין נמי בטעמן שוויינקש"ל המה חמוצין וקירש"ן מתוקין משמע אבל בשני מיני קירש"ן מתוקין כמו פליי"ש קירש"ן ובמדינות אלו שמקצתן אדומים ומקצתן שחורין אין לברך זמן על כל אחד בפני עצמו וכן משמעות הלבוש שם שכתב וז"ל ונ"ל דה"ה אם אינם מחולקי' בשמם אלא במראיתן וטעמים הוי כמו תאינים לבנים ושחורים דמסיק בגמ' דשני מיני' הם עכ"ל הרי דדוקא משונים בטעמם בעינן ואף שבמ"א בסי' רכ"ה כתב בשם מטה משה אפי' יש להן טעם א' מ"מ בספק ברכות להקל שומעין איברא כד מעיין שפיר יראה דדברי מטה משה עיקר להלכה כי מוציא הדין בב"י הוא מתרומת הדשן סי' ל"ג שכתב וז"ל וכן שמעתי מאחד הגדולי' שהורה לענין זה כגון שאם אכל ובירך כבר על הגודגדנית שקורין קירש"ן חוזר ומברך זמן על אותם שקורין וויינשל"ן או אמריל"ן וביש ארצות שקורין הכל קירש"ן אלא לאלו קורין קירש"ן אדומים ולאילו שחורים ואפ"ה נראה לו לברך דחשבינן להו לתרי מינים לענין ברכות הזמן וכן מצאתי בהדיא כהוראה זו בספר חסידים ומייתי ראיה מפלוגתא דר"א ור"ע בתאינים שחורות ובתאינים לבנו' תרי מיני נינהו לענין העלא' תרומה וה"ה לענין ברכות הזמן דגודגדנית עכ"ל הרי דמוצא הדין הוא מספר חסידים ושם בסי' תתנ"א בדפוס ישן ובדפוס חדש סי' תתמ"ח כתב להדיא דאע"פ שאינם שחורים ואדומים שווין בטעמן אפ"ה מברכין זמן על כל אחד ואחד הרי דהכל תלוי במראה ולא בטעם ושמא תליא מילתא וכן מסתבר דהא ברכת הראיה גרמה כדאיתא ברש"י פ' בכל מערבין דף מ' וברמב"ם פרק יו"ד מהלכות ברכות ובטא"ח ריש סימן רכ"ה וע"ש בב"י דעיקר הזמן הוא על הראיה גרמא ואף שראיתי בתשובת הלכות קטנות סי' רל"א ואחריו נמשך בפנים מאירות סימן וי"ו שהשיג על עיק' דין זה שבב"י שכתב וז"ל ומה מאוד תמוהין דברי' אלו דהא לענין העלאת תרומה פלוגתא דר"א ור"ע בפ"ד דתרומת משנה ח' וטעמא דמ"ד אין מעלין משום דלא נכנסו כלל לספק כמו דעיגולים אין מעלין את המלביני' אבל לענין מיני חדא מיני נינהו ותדע דהא בפ"ב משנה ד' תנן אין תורמין ממין על שאינו מינו וקאמר כל מין תאנים א' וכל מין חיטי' אחד ופירש הברטנורה אף דאיכא שחורות ולבינות מ"מ מין אחד הו' ולמה יהי' חלוקים לענין זמן וזה זמן רב בימי חורפי הקשתי קושיא זו ושמעתי מפי מחותני הגאון מהר"צ שגם הוא הרגיש בזה ואמר שהלכה זו עקורה ולא דסמכה היא עכ"ל תשובה הנ"ל אבל באמת הדבר תמוה מאוד לסתור דין זה שהוא מפי גדולי ראשונים ואחרונים לומר עליהם כאלו טעו בדבר משנה גם מהרי"ל בהל' ט"ב פסק כן ע"ש לכן נ"ל עיקר דדינם של ראשונים אמת כיון דעיקר ברכת שהחינו על פרי חדש הוא מוטל כשרואה הפרי כדאית' בסי' רכ"ה א"כ הכל תלוי בראיה אע"ג דבשמא וטעמא חדא מיני נינהו מ"מ הכל תלוי בחזותא אע"ג דלענין שאר דברים הכל תלוי בשמא וטעמא מ"מ מייתי ספר חסידים ראיה כיון דמציינו לענין העלאה תרומ' דתלי' בחזותא וניכר במראיתה ה"ה לענין זמן דמברכין על הראיה ואין לסתור דברי הראשונים בלי ראיה מספקת ובפרט שטעמן מסתבר ומה"ט היה נ"ל ג"כ לברך שהחינו על מיני עשבים כמו וורדות וכה"ג שמתחדשי' משנה לשנה וכ"כ המ"א בסימן רכ"ה ס"ק י"ב בשם

תשובת רדב"ז אכן בסי' רי"ו ס"ק א' כתב שיש חולקים ע"ש ובספר הב' סימן רכ"ה לא ירד לסוף דעתו בזה ע"ש הקטן יעקב: שאלה לח כיצד יש לנהוג הסומא כשקורא ק"ש עם ציצית שבטליתו גם אם יש לברך זמן על הפירות: תשובה הנה לא ידעתי מה קמסתפק לך דהלא כבר אמרינן בפ' התכלת דף מ"ג אשר תכסה בה לרבות כסות סומא אף ע"ג דכתיב וראיתם אותו מ"מ ישנו בראיה אצל אחרים וכמבואר ברמב"ם פ"ג מה' ציצית ובטא"ח סימן י"ז ואם כן מהאי טעמא ג"כ יש לאחוז הציצית בידו בשעת פ' ציצית בשעה שהוא אומר וראיתם אותו כיון שישנו בראי' אצל אחרים וכן לנשק אותם משום חבוב מצוה וכמבואר בטור וב"י בא"ח סי' ק' בשאר כל אדם וה"ה לסומא אבל להעביר הציצית על עיניו כיון שהוא אינה רואה למה יעבירם על עיניו והוא אין לו עינים לראות ויהיה כחוכא ואטלולא גם במצות שמורים כתיב בשם הקדמונים שכל המעביר ציצית על עיניו כשהוא קורא פ' ציצית יהא מובטח שלא יבא לידי סמוי עינים ע"כ א"כ זה שכבר הוא סומא למה לו להעבירם על עיניו אף שראיה זו יש לדחות דודאי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ויניח זכותו לזרעו אחריו וכדאמרינן אל תהיו כעבדים המשמשין ע"מ לקבל פרס ע"ש בחידושינו מ"מ בזה שאין לו עיני' לראות די שאוחזן בידו ומנשק אותם וזה הוא חבובו כנ"ל ועיין בתשובת מהרש"ל סי' ע"ז ומה"ט יש לברך נמי זמן על אכילות פירות אלו אע"ג דעיקר ברכת הזמן הוא על הראיה כמ"ש בתשובתי דלעיל מ"מ כיון שהם בראיה אצל אחרים ע"ש נ"ל הקטן יעקב: שאלה לט ישראל שיש לו סוס ובא אליו מושל המכירו בערב שבת להשאיל לו או להשכירו והוא אין יכול למאן נגדו מפני איבה וכדומה כיצד יעשה שינצל מאיסור שביתת בהמתו דאוריית': תשובה הנה נתבארו דינים אלו בא"ח סימן רמ"ה ורמ"ו מ"מ נ"ל דעיק' ההיתר בנדון שלפנינו על דרך דאיתא בא"ח סי' תמ"ח לענין חמץ בפסח דחמיר דמותר למכרו לנכרי בדבר מועט אע"פ שיודע שיחזור ויתננו לו או ימכרנו ה"ה כאן יוכל למכרו למושל המכירו ואז יוכל המושל לעשות בו כרצונו כל זמן שצריך לו ואם אח"כ יחזור ויתן לו הסוס וגם השכירות לפי רצונו מתנה בעלמא הוא דיהיב ואין כאן נידנוד איסור כלל משום שאין מוכרין להם סוסים כמבואר בי"ד סי' קנ"א יע"ש אף שראיתי בתשובת צ"צ סימן ל"ה שהאריך להחמיר בדבר זה אין דבריו מוכרחים כלל ומה שמדמה להא דפ' השוכר את הפועלים דף צ' התם לא מיירי ממכירה גמורה רק שעביד אדעתא דישאל וגם הישראל עביד ליה נחת בשביל זה ומשום אמירה קאמר יעויין בא"ע ס"ס ה' אבל בלא אמירה ודאי דיש להתיר דאין כאן הערמה כלל רק מכירה גמורה ואף גם שהמחמיר שם בתשובת צ"צ היינו אם מקנו הסוס רק ליום או יומים לעבדו בשביל יום השבת אבל כה"ג אין כאן נדנוד איסור כלל וכן מבואר להדיא מתוך דברי הב"י בא"ח סימן רמ"ה ומדברי הב"ח בסימן רמ"ו יע"ש וכן נ"ל עיקר הקטן יעקב: שאלה מ מי שרגיל להתפלל ערבית עם הציבור איך ינהוג עצמו בחנוכה יתפלל ערבית קודם שהוא תדיר או פרסומי ניסא עדיף: תשובה הנה אף שדין זה פשוט בסי' תרע"ב ס"ק ה' במגן אברהם שכתב וז"ל ונ"ל דמי שלא התפלל מעריב מדליק קודם וא"צ זמן כ"כ דליכא למיחש שמא ישכח מעריב וכ"כ בכנסת הגדולה שהוא נוהג כן עכ"ל המ"א אכן בשו"ר כנסת הגדולה כתב הוא עצמו וז"ל בימי בחרותי הייתי נוהג להדליק אחר תפלת ערבית ואח"כ נהגתי להדליק קודם ערבית וכשראיתי דברים אלו חזרתי למנהגי להדליק אחר תפלת ערבית

עכ"ל וכן נראה לי עיקר לדינא דודאי תדיר ושאינו תדיר קודם ואע"ג דאיכא פרסומי ניסא אפ"ה תדיר קודם וכ"כ תוספת בשבת דף כ"ג ע"ב ד"ה הדר פשטה דהיכי דמצי למיעבד תרוייהו תדיר ופרסומי ניסא עבדינן תרוייהו ותדיר קודם רק היכא דלא מצי למעבד תרוייהו פרסומי ניסא עדיף ע"ש והוא ברור ואגב רצתך לעורר מ"ש הט"ז ר"ס תרע"ה וז"ל הדלקה עושה מצוה פרש"י דומיא דמכורה וא"כ לא שייך כן בנר שבת ועיין בסימן רס"ג עכ"ל הט"ז והעתיקו האחרונים את דבריו וכל דבריו אינם מובנים לי דאיך עלה על דעתו לומר שאין הדין כן בנר של שבת דהא עיקר הפשיטותא בגמרא שם דף כ"ג דהדלק' עושה מצוה מעששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למ"ש מכבה ומדליק' ועוד מדקא מברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה ובשבת מבואר בא"ח סי' רס"ג דגם בשבת הכי דינא בתרוייהו ומ"ש בשם רש"י לא העתיק דבריו יפ' לכן הבין דבריו בענין אחר כי ז"ל רש"י שם דף כ"ב וז"ל אי הדלקה עושה מצוה אי המצוה של חנוכה תלויי בהדלקה מדליקין כדאשכחן במנורה עכ"ל הרי דכוונת רש"י אי אמרינן הדלק' עושה מצוה מדליקין מנר לנר שהרי גם במנורה מהדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר וכן מבואר שם בתוספת שכן הוא הפשוט שם בש"ס ולפי דעת הט"ז בכוונת דרש"י קשה א"כ מאי קמבעי הש"ס ולמה איצטרך לפשיטות כלל כיון דמדמי למנורה אלא פשוט כמ"ש נ"ל הקטן יעקב: שאלה מא שאל' בבעלים ה"ה האלוף כהו"ר ר' גרשון קאבלענץ נר"ו א' מדייני ק"ק מיץ יע"א על מה דאיתא בש"ע תרע"ב ויש נוהגין להדליק בע"ש קודם מנחה וכתב שם המ"א וז"ל ונ"ל דאם הוא סמוך לחשיכה וטרם שיבואו מנין לב"ה יתקדש היום יברך וידליק מיד דמ"מ איכא פרסומי ניסא כשבאים יו"ד אח"כ לב"ה עכ"ל והנה במקום שיש מנהג להדליק בכל השנה באותו מנורה דליכא היכר מה דינו אי נימא דמ"מ איכא היכר קצת שהנרות גדולים מכל השנה תשובה הנה בודאי במקום שהמנהג להדליק בב"ה הנרות של שעה לנר חנוכה דהיינו נרות גדולים שידליקנו עכ"פ עד חצות הלילה כמנהגם בבה"כ פשיטא דהוי היכרא טובא דכל השנה מדליקין רק בנרות קטנים כדי להתפלל משא"כ בנרות של חנוכה הללו שהם גדולי' דהא מבואר בסימן תרע"א סעי' ז' בזמן הזה בהיכר קצת סגי אלא אפי' במקום שנוהגין להדליק בבית הכנסת בשמן זית וגם כל השנה מדליקין בשבת אותן נרות נ"ל דשבת שקודם חנוכה יפסיק ולא ידליק אותן נרות דאז הוי היכר פרסומי ניסא וכדאיתא בהל' ראש השנה סי' תקפ"ו בלבוש ואין תוקעין בער"ה כדי להפסיק בין תקיעות דאורייתא לדרבנן הרי דאפי' למצות דאורייתא הוי כה"ג היכר וה"ה לענין פרסומי ניסא דרבנן ואגב רציתי להודיע מה שראיתי מה שהקשה גיסי הגאון בעל המחבר אלי' זוטא בא"ח סי' תרע"א על מ"ש תוספ' בשבת דף כ"א ע"ב ד"ה מדליק בפתח בית מבחוץ דהיכא דאיכא חצר צריך להדליק בפתח החצר מבחוץ ודייק כן מהא דנר שיש לו שתי פיות עולה לשני בני אדם ואי מיירו בפתח בתייהם יהי' לזה בימין ולזה בשמאל ומקשה דלמא מיירו שבית א' אין לו מזוזה שאז מדליק שפיר בימין עכ"ד ולע"ד לא קשה מידי דהא צריכין בשמאל הטעם כדי שיכנוס בין שני מצות ואם כן כשפתח בתייהם הם זה אצל זה שמזוזה אמצעית מדליק זה שיש לו מזוזה בימין ומדליק נר חנוכה שלו בשמאל על מזוזה האמצעית א"כ השני שאין לו מזוזה בביתו צריך להדליק בשמאלו כדי שיכנוס בין שני מצות בין נר חנוכה שלו לנר חנוכה של שכינו ודוק שהוא ברור

כנ"ל הקטן יעקב: שאלה מב ומה ששאל עוד על דבר הכתבים ששולחין בע"ש על הבי דואר שקורין פאש"ט אי שפיר דמי וגם לקבל הכתבים בשבת איך יש לנהוג: תשובה הנה לא ידעתי מה קמסתפק ליה דודאי כיון דקוצץ ליתן דמי הבי דואר שהוא דבר שיש לו קצבה אף שהבי דואר לילך בשבת מ"מ כיון שישראל אינו אומר לו בודאי ליכא איסור' כמבואר בש"ס דשבת דף י"ט ובא"ח סימן שמ"ז ואפי' אינו משלם מעות הבי דואר כאן מ"מ כיון שהוא דבר שיש לו קצבה לפדות אותו במקום שהובא הוי כמו קצץ כיון דנכרי אדעתיה דנפשיה קעביד ועוד י"ל דאפי' בחנם שרי כה"ג וכדאיתא שם בש"ע סעי' ה' דאם הכותי הולך בעצמו למקום אחר וישראל נותן האגרת מותר בכל גוונא עכ"ל א"כ ה"ה כאן שצריך לילך מעצמו על פי קביעות המלך והמדונה אף שראיתי המ"א מפקפק על דין זה וכתב וצ"ע דהא מ"מ עושה מלאכה בעדו שמוציא הכתב מרשו' לרשות ומקרוב נדפס הספר בשם הלכה ברורה יכונה ורוצה לדחות דברי המ"א ומדמי למה שאית' בסימ' שכ"ה בנר לאחד ונר למאה וכן בכבש לירד בו ע"ש ובאמת מ"מ אין זה כדאי לדחות דברי המ"א דמ"מ הנכרי מרבה במשאו ומוליך גם כן אגרת ישראל מרשות לרשות דאסור מ"מ צריך לומר דדעת הגאון שהוא מקור הדין כב"י ס"ל כיון שנותן לנכרי בע"ש והוא הולך מעצמו בלא"ה שמה לא חמיר איסורי כולי האי בשבות דרבנן אכן אם הישראל שולח מעצמו הבי דואר על הוצאת עצמו שלא בזמנה להביא אגרת במקום פלוני ביום פלוני וא"א לבא שם באותו יום אלא א"כ שילך בשבת כי הדבר נחוץ לו היה נראה לכאורה דאסור דהוי כאומר לו בפירוש שילך בשבת בשביל ישראל מ"מ נראה לי לצדד היתר אם אין הישראל עצמו מדבר עם הנכרי שהולך בשליחות רק עם האדון של הבי דואר נמצא שהשליח עצמו אינו הולך אדעת ישראל רק בשביל אדונו והוי שבות דשבות מכ"ש לפי המנהג שכל איזה פרסאות נתחלף הבי דואר דלא גזרינן כולי האי ועיין בתשובת חות יאיר סי' מ"ד שפסק להדיא שבות דשבות לאמור לנכרי שיאמר לנכרי אחר דשרי אכן שם בתשובה סי' מ"ט כתב בשם הגאון מהר"ג לדחות כל זה ולאסור מ"מ הא מבואר בסימן ש"ז סעיף ה' לדבר צורך הרבה מותר לומר לעכו"ם לעשותו וא"כ כאן ששלח הבי דואר מעצמו ודאי הוא צורך הרבה בדבר ושרי בשבות וע"ד קבלת כתבים מן הבי דואר כבר נתבאר הכל בא"ח סי' ש"ז סעיף י"ד יע"ש בדברי האחרונים וכנ"ל הקטן יעקב: מג וע"ד מה ששאל עוד כשיש נקב וגומא ברחים שסותמין אותו בבצק העשוי עם מי ביצים ונעשה הרחיים בבצק הנ"ל תוך שני חדשים לפסח דאז לא הוי נוקשה כמ"ש בסימ' תמ"ז סעי' ה' בהג"ה או תוך ל' לפסח יע"ש בט"ז ס"ק י"ב וטחנו אח"כ באותו רחיים קמחא דפסחא אם יש חשש איסור דבא לתוך הקמח מן הבצק הנ"ל ואע"פ שהוא מי פירות מ"מ נותנין אח"כ מים בלישה להתחמץ כמ"ש בסי' תס"ב או דאמרינן דנתבטל קודם פסח בששים דקמח בקמח הוי לח בלח ואינו חוזר וניער בפסח או דאמרינ' דיש חילוק לאסור הקמח הראשון ולא השני תשובה הנה מ"ש מכ"ת לעיין בט"ז לענין אי הוי נוקשה תוך שני חדשים או דוקא לאחר שני חדשים עיין בספרי חק יעקב סי' תמ"ז ס"ק ל"ו שכבר דחיתי דברי הט"ז שם דלא קשה מידי דאף ע"ג דהוי חמץ נוקשה מ"מ יש לחוש שיתן טעם כל שלא נתקשה שני חדשים יע"ש שדברי ברורים ולענין מה שכתב דאע"ג שהוא מי פירות מ"מ נותנין אח"כ מים בלישה וקרוב להתחמץ הנה מה שפשוט בעיניו לדידי ספוקא מספקא לי וכבר

כתבתי בספרי חק יעקב סימ' תנ"ג ס"ק כ"ב דזה הוא מחלוקת ישנה בין הפוסקים כשנתייבש המי פירות תוך העיסה שוב אינה מתחמץ לדעת גדולי הפוסקים עיין שם ועוד דמעט מי פירות כאלו ודאי נתבטל תוך המים המרובין ותו לא מקרי מי פירות עם מים כמבואר בספרי חק יעקב סימ' תס"ב ס"ק ב' וס"ק וי"ו ומ"ש דקמח בקמח הוי לח בלח אמת שכן עיקר הסכמת האחרונים וכמ"ש שם בספרי סימ' תנ"ג ס"ק י"ג ע"ש מיהו כל זה בקמח ממש משא"כ בנילוש ונעשה פרורין שאני כמ"ש שם בסימן תס"א ס"ק י"ג ע"ש ולענין עיקר הדין להלכה נ"ל דאין לאסור הקמח כיון שנתייבש המי פירות תוך העיסה וגם יש במים ס' נגד אותו מעט מי פירות שנתערב תו אין לחוש כולי האי בדיעבד ודי לאסור הקמח ראשון שנטחן באותו רחיים ומ"מ ראוי ללוש כל כה"ג הכל קודם פסח נראה לי הקטן יעקב: מד מה ממה ששאל עוד וז"ל ילמדנו רבינו באשר שמקרוב התנהגו איזה יחידי סגולה ויותר משלשים לכח ולאזור חיל להתאסף לבה"כ בראש האשמורה השלישית של הלילה ולקונן על החרבן וקמו עליהן עוררין ומסיקין דמסקו אדעתייהו דלאו יאות ושפיר עבדי כדאיתא בפרק ב' דברכות דאמר רשב"ג לא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול ופרש"י ליטול את השם טוב שהוא מדקדק במצות דאין זה אלא יהורא וכו' ע"כ דעתם ואני הקטן למען האמת והשלום לא אחשה ואסדר טענותי לפני מ"ו והוא יכלכל דבריו במשפט והנה ממקום שהביא ראיה כבר פסקו הרי"ף והרמב"ם והסכים עמהם הב"י בא"ח סימ' ע' דהלכתא כת"ק דרשב"ג דרשאי להחמיר על עצמו מטעם דמצינו בפ"ד דפסחים קמתרץ הש"ס מוחלפת השיט' דק"ש וא"כ סבר רשב"ג דרשאי להחמיר וקי"ל בכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכתה כוותיה ואף לדברי תוספו' והרא"ש דס"ל כרב שישא בריה דרב אידי דשאני ק"ש דצריך לכווין ואנן סהדי דלא יכול לכווין וע"ש מ"מ נלע"ד דס"ל לרשב"ג דאין חילוק בין ת"ח לאחר דהא הת"ק לא הזכיר כלל ת"ח ופרוש כמו שהזכירו בע"פ א"ו שאין חילוק וע"ז קאמר רשב"ג דאינו יכול ליטול את השם ומזה הטעם אפי' פרוש לא יטול את השם וכן משמע שם דקאמרי התלמידי' לר"ג לא למדתנו רבינו דהחתן פטור מק"ש וקשה הא פגעו בכבוד רבם דהא פרוש מותר אלא ודאי דאין חילוק וזה שתירץ ואמר להם איני שומע לכם לבטל מלכות שמי' וכו' וקשה ג"כ למה לא השיב להם כפשוטו דיכול לכווין א"ו דאין חילוק וכל גזירת חכמים כך הוא ולא פליג וכן משמע ג"כ בתוספ' בברכות אכן לשון התוספ' גבי הא דר"ג לא משמע כן יע"ש ויעיין בשו"ת חות יאיר שאלה ס"ו ע"א יע"ש וגם אין לסתור הדין מהא דאיתא בא"ח סי' ל"ד גבי ב' זוגות תפילין של רש"י ור"ת שכתב ואין ליטול את השם אלא מי שמפורסם בחסידות ע"ש דבלאו הכי קשה על מ"ש שם בב"י דלא חזינא רבנן קשישאי דנהגו כן ואף שמסתמא היו חסידים מפורסמים למה לא נהיגי כן ונלע"ד דהא מטעם דאיתא בפ"ק דשבת גבי י"ח דברים שגזרו שיטמאו שלשה לוגין מים שאובין דבראשונה היו רוחצין אחר טבילה במים שאובין וגזרו שיאמרו אין אלו מטהרין אלא אלו לכך גזרו שיטמאו וא"כ י"ל דה"ה כאן שיש לגזור שאם יניחו שניהם יחזרו ויאמרו דשל ר"ת היא אליבא דהלכתא ולא יניחו של רש"י כלל לכך גזרו ואמרו דלא יניחו רק המפורסמים בחסידות ושוב אין לגזור שיטעו וא"כ אין ללמוד ממנה לנידון דידן והנה באמת הרבה פעמים כתבו הפוסקי' בשם הירושלמי שכל שפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט גם מצינו פעמים הרבה דלא

חששו לזה וכתבו הפוסקים דאין להם הכרע וכ"כ המ"א בא"ח סימן ל"ב ס"ק ח'
שהאריך בזה ובסימן ע' ס"ק ב' וס"ק ה' ובסימ' תע"ב ס"ק ו' במ"א ובספר מורי חק
יעקב שם ס"ק י' ובש"ע א"ח סי' תרל"ט ס"ז ונלע"ד לחלק דכל היכ' דיש פלוגת'
דרבוותא וסוגי' דעלמ' כמאן דמיקל אסו' להחמי' וכמ"ש הט"ז בא"ח סי' תקנ"א ס"ק
יו"ד יע"ש ומ"מ אם יקבל עליו דבר חדש להארי' בתחנוני' ולהרבות בסיגופים דכל זה
אינו בכלל זה אדרבה כל מה שמקבל עליו לש"ש שכרו הרבה מאוד וכל המרבה הרי
זה משובח ורחמנא לבא בעי ועפ"ז יש לפרש דברי הטור שכתו' טוב מעט בכוונה וכו'
ואחד המרבה ואחד הממעט וכו' ויעויין בט"ז סי' א' ס"ק ג' ולפמ"ש לק"מ דיש לפרש
טוב מעט בכוונה מהרבה שלא בכוונה וכו' משום יוהרא ולזה מסיים ובלבד שיתכווין
ויעויין בגמרא דברכות גבי הא דאמר ר"א כמה ארכן הוא זה ע"ש ובר מן כל דין דענין
זה של חצי לילה הוא נובע ממעין גנים באר לחי רואי מהרא"ש מפ"ק דברכות גבי הא
דשלש משמורו' הוי לילה כת' הרא"ש ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג באותו
שעה לשפוך תחנונים על חרבן בית המקדש כמו שנאמר קומי רוני בלילה לראש
אשמורת והביא דבריו הטור והמחבר בא"ח סי' א' והאריכו בו האחרונים ויעויין במ"א
שם ס"ק ד' וא"כ פשיטא דאין בזה וכדומה משום יוהרא וכמ"ש בתשובת חוות יאיר
סימ' קס"א ויע"ש סי' ק' כ"ז וסי' רכ"ב ובדוכתי טובא וישראל קדושים הם ומתחדשים
בכל יום ובכל שעה סייגים וגדרים לכבוד בוראם וחלילה לאסרם משום יוהרא כנלע"ד
פשוט אכן לפום רהיטא יש סתירה לנדון דידן מגמרא דב"ק פ' הכונס דאיתא שם אליעזר
זעירא וכו' אמר ליה את חשיבת לאתאבולי אירושלים סבר יוהרא הוא ע"ש אכן אחר
העיון קצת יש לחלק דהא קשה וכי דרכו של ר"ג לדקדק במלבושי אדם אם שחורים
הם או לא וכמ"ש מהרש"א ובפרט לפרש"י שהוא מנהג אבילות ודלמא באמ' אבל הוא
ולמה תפסו מה כולי האי א"ו צריך לומר כתירוץ התוספות שלא היה מנהג ישראל לילך
במנעלים שחורים ומש"ה הקפיד שהלך בחקותיהם לכך תפסוהו עד שחקרו וידעו שהוא
ת"ח וכוונתו לש"ש וכן משמע להדיא בש"ס דתענית פרק סדר תעני' מ"מ מבואר דהיכא
דליכא חשש איסור לא חיישינן משום יוהרא ונוסף ע"ז דהם ציבורא דלית ביה משום
חשש יוהרא עכנלע"ד דיחזיקו במנהגם ויהיה ה' עמם ויהיה שכרם כפול ואל יחשו
למעוררי' ומלעיגים והבא לטהר מסייען לו ומ"מ אין אני סומך על דעתי דעת הקלושה
לפעוט כמוני עד בא דברו הטו' ועליו נניח ראשינו ורובינו כ"ד הצעיר שבתלמידים
הקטן גרשון קבלענץ מזיא עכ"ל: תשובה הנה במה דסיים אפתח שכת' ונוסיף ע"ז דהם
ציבורא דלית ביה משום חשש יוהרא ולע"ד נראה יותר להיפך דדוקא יחיד ירא שמים
שרוצה להחמיר על עצמו והצנע לכת ודאי זכור לטוב ואין בו משום יוהרא וכן עיקר
מטרין של דין זה הוא מהרא"ש פ"ק דברכות שכת' ראוי לכל ירא שמים שיהא מצר
ודואג לשפוך תחנונים וכו' מבואר מלשונו דדוקא ביחידות שנו ולא בציבורא אע"ג דאין
בו חשש יוהרא כ"כ אם נעשו בציבורא היינו אם כל או רוב הציבור עושיין כן דליכא
יוהרא כלל משא"כ מקצתן יש חשש יוהרא וכן אפ"י יחיד שעושה דבר בפרהסיא מה
שהוא שלא כדרך העולם יש חשש יוהרא כי ראוי להיות הכל בהצנע וכיוצא בדברים
אלו ובזה מיושב מ"ש הפוסקים דלפעמים אמרו הפטור מן הדבר ועשה נקרא הדיוט
ולפעמי' אמרו דהמחמיר זכור לטוב ולפ"ז לק"מ דודאי בהצנע אדם רשאי להחמיר על

עצמו משא"כ בפרהסיא דמחזי כיוהרא ונקרא הדיוט ואין זה דומה למה דאמרינן בש"ס כל מה שאסרו חכמי' מפני מראית עין אפי' בחדרי חדרים אסור דכיון דאין כאן איסור רק מפני חשש יוהרא וכל שעשה כן בצנעה ניכר מחשבתו מתוך מעשיו שאינה עושה כן משום יוהרא וליכא איסור כלל ובר מן כל דין נ"ל דיש חשש לעשות כן בציבור כיון דכבר תקנו חכמים סדר תפילות בכל שלש פעמים כנגד הקרבנות נמצא דהמוסיף איזה תפילה בציבור עובר משום בל תוסיף ואף ע"ג דקי"ל הלכתא כר' יוחנן הלואי שיתפלל אדם כל היום היינו ביחיד ובתורת נדבה אם יכול לחדש בה דבר וכמבואר בא"ח סי' ק"ז ואף ביחיד סיים הרוצה להתפלל תפלת נדבה צריך שיהא מכיר את עצמו זהיר וזריז אמוד בדעת שיוכל לכיון בתפלה מראש ועד סוף אבל אם אינו יכול לכווין יפה קרינן ביה ל"ל רוב זבחיכם והלואי שיכול לכיון בג' תפילת הקבועות ליום עכ"ל אבל בציבור אליבא דכ"ע אין להתפלל כלל בנדבה ואם יאמר האומר דכלזה נאמר דוקא לענין תפילת י"ח משא"כ בשאר תפלות זה אינו דעיין בהרמב"ם פ"א מה' תפלה והשגת הראב"ד שם ובכסף משנה מבואר דיותר מסתברא שיש להתפלל כל כל היום היינו תפילת י"ח משא"כ בשאר תפלות יע"ש ומה"ט כל ימי אני קורא תגר שחדשים מקרוב באו המדפיסים והדפיסו אצל הסידורים תחנות ובקשות מספר שערי ציון ושל"ה וע"י כן מתפללין כן בציבור ולע"ד אין זה נכון ואיכא משום בל תוסיף על גבול ראשונים סדר תפלת ואיכא למיחש למה דאיתא בגיטין אי מפשת דיבורא אתי למגזיה בתפלה הקבוע מה שתיקנו ראשונים ובפרטות מי שתורתו אמונתו ודאי יש חשש ביטול תורה להרבות בתפלה יותר מדי שהרי אמרו חז"ל זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד ואי ירבה בתפלה כ"כ תורתו אימתי נעשית ואם רוצה להרבות בתפילה יוכל לומר תהלים שהוא כעוסק בתורה ויש בה סגולת הרבה ובודאי כל יחיד יוכל להוסיף בתפלתו לפי צורכו להתפלל כפי שהשעה צריכא ואף בציבור על כל צרה שלא תבא שמתענין ומתריעין כדאיתא בש"ס ופוסקים אבל להתפלל כן בקביעות בציבור לא נ"ל.

הקטן יעקב מה שאלת עוד וז"ל שמעתי מפי גדול אחד דמותר להעמיד סם המות לזבובים בשבת וראיתו ממה שפסק בש"ע ח"מ סימ' שצ"ג ס"ב דבהזקא בהמת חבירו באכילת פירותיו דפטור דהוי לה שלא תאכל א"כ ה"ה כאן דאינו חי' משום נטילת נשמה עכ"ד ולי צע"ג חזק דמקור הדין זה הוא מימרא דרב במסכתא בבא קמא דף מ"ז ע"ב ושם הקש' עליו ר"ש מהא דנותן סם המות לפני בהמת חבירו דפטור' בדיני דאדם וחי' בדיני שמים יע"ש וא"כ לפ"ז גם בשבת יאסור דדיני שמים הוא ואין לחלק בין נותן לפני בהמת חבירו ממש להיה לפנייה לאכול ואכלה דא"כ קשה למה לא משנה כן הגמרא שם וע"ש אלא ודאי דאין חילוק ועוד דבריו שבהמ' שאכלה יש טעם אחר דה"ל לשמרה וכמ"ש בסמ"ע שם סימ' הנ"ל ס"ק י"ד וכן יש להביא ראיה מדין מצודה דאסור בשבת לפרוסה רק בע"ש ולא אמרינן דה"ל שלא תכניס לתוכו או החילוק כמ"ש: תשובה הנה בודאי דברים אלו שדימה גדול אחד בכח המדמה נשתקע ולא נאמר ולא דמי כאוכלא לדנא מי קמדמית איסורי לממונא דמה ענין איסורא להיזק ממון דבהזיק ממון ס"ל גרמא בניזקין פטור מלשלם כל היכא שהיזק' אינה נעשה מיד ואפשר להנצל ממנה ואינה עוש' בידיים כמבואר בח"מ סי' שפ"ו משא"כ באיסור שבת דחמירי דאסור לגרום איסור נטילת נשמה וכה"ג ואם אנו רוצין לקיים דברי הגדול הנ"ל היה אפשר לקיים אותו

שלא מטעמו ולתלות היתרא כמ"ש המרדכי בפ' כל כתבי שכתב וז"ל ושאר כל המזיקין וכו' וכתב ר"ת דה"ה פרעוש וכיוצא בהן מותר להרגם וטעמא משום דסבר כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופ' פטור עליה ומשום צערא שרי לכתחלה מידי דהוי אמפיס מורסא וכיבוי גחלת שלא יזוקו בה עכ"ל אף דלא נעלם ממני דרבים הם החולקים ונקטינן לחומרא כמבואר בטור וב"י סי' שי"ו מ"מ י"ל היינו דוקא להרגן בידים אבל גרמא בעלמא לכ"ע שרי וגדולה מזו נחש ועקרב דורסין לפי תומו וכן ברוק שלפנינו דורסין לפי תומו משום מאיסותא א"כ ה"ה דיש להתיר משום צערא היכא שיש יתושין הרבה שמצערין לו ומה"ט היה נ"ל להתיר היכא שעכברים מצויין דמזקי ומצערא שמותר להניח לפנייהם סם הממית אותן אך ורק מצד אחר יש חשש איסור דמשום איסור מוקצה נגעו בו כיון שהוא מידי דלאו בר אכילה אסור לטלטל אותו בשבת כדאיתא בא"ח סי' ש"ח ול"ד לגרף של רעי וכל דבר מטונף דמותר לטלטל דשאני הכי דעל ידי זה עושה גרף של רעי להפיל הזבובים לכתחלה ואין עושין גרף של רעי לכתחלה כמבואר שם והוא דבר שאפשר מע"ש דאז שרי לכולי עלמא וכדאיתא בפ"ק דשבת שורין דיו וסממנין ונותנין אונן של פשתן וכן פורשין מצודת בע"ש וכה"ג ע"ש נ"ל הקטן יעקב: שאלה מו מדיין אחד המופלא כהר"ר מאיר בון נר"ו כיצד ויש לנהוג בתפלת הדרך אי יתפלל קודם שיצא לדרך לסדר אותו עם הברכות כמשמעות הח"ז שהוציא כן בא"ח סי' ק"י מדברי מהר"ם מרוטנבורג שהובא בטור ע"ש בט"ז ס"ק ז' אכן משמעות הש"ס והמ"א שם אינו כן על כן ילמדנו רבינו כיצד יש לנהוג למעשה: תשובה גרסינן בברכות ס"פ תפלת השחר דף ל' היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך מאי מצלי וכו' אימת מצלי אמר ר' יעקב א"ר חסדא משעה שמהלך בדרך כן הוא בנוסחא שלפנינו והרי"ף והרא"ש גורסין משאחז בדרך והוא היא דמשמע דוקא שכבר התחיל להלך בדרך וכן משמעות הר"ן וכל הפוסקים וכן דעת הטור וכן פירשו הצ"צ ועולת תמיד והכ"ג כדעת המ"א וכן האריך בתשובת באר שבע סי' מ"ה דלא יברך ברכה זו אלא עד אחר שהלך מן העיר ומסיק מי שרוצה לצאת לדרך אחר שכבר התפלל בבה"כ אז לא יאמר בבקר אחת מן הברכות דאשר נותן לשכוי בינה כדי לאמרה עם תפלת הדר' ע"ש דבריו באורך ליישב דברי מהר"ם מרוטנבורג לגיסי הגאון בספרו א"ז סי' ק"י הניח דברי הפוסקים בצ"ע מש"ס דהוריות דף ד' דפריך שפיר קאמר ר"ע לבן עזאי ומשני החזיק בדרך איכא בינייהו ופרש"י החזיק בדרך לילך לא"י ועדיין ישנו בעיר ע"ש הרי דלשון החזיק בדרך הוא כשעדיין בעיר ע"ש ובאמת הוכחתו הוא מלשון הטור והש"ע דנקיט החזיק בדרך אכן באמת לשון הש"ס והרי"ף והרא"ש משמע דדוקא שאחז והלך בדרך כבר א"כ על כרחך גם לשון הטור והש"ע יתפרש כן וכן בכל הברכות מברך עליהם עובר לעשייתן כמ"ש הבאר שבע שם ול"נ עיקר להכריע בהכרע אמצעית דביום הראשון שהלך לדרך אינו מברך תפלת הדרך אלא שכבר יצא חוץ לעיר ואחז בדרך אבל מכאן ולהלן כשנוסע מן המלון וצריך להתפלל קודם שיוצא לדרך אז אומר תפלת הדרך אחר הברכות הגומל חסדים טובים כדעת מהר"ם מרוטנבורג ואפשר דגם מהר"ם כך כוונתו דזה הוי כאחז בדרך כיון שאין דעתו להשתקע במלון רק שצריך לנסוע למחוז חפצו כן נ"ל ברור וכן הסברא נותנת נ"ל הקטן יעקב: שאלה מז ראיתי בספר כנסת הגדולה סי' תרפ"ז וז"ל הרמב"ם בפ"א מה' מגילה וסתימות לשונו משמע אפילו תלמוד

תורה דרבים מבטלינן משום מקרא מגילה מדלא ביאורו דוקא בת"ת דיחיד ועוד מדכתיב אח"כ ואין לך דבר שאינו נדחה מפני ת"ת אלא קבורת מ"מ ובגמ' משמע דוקא ת"ת דיחיד דאיכא ק"ו אבל ת"ת דרבים דליכא ק"ו אין מבטלין עכ"ל ובקשתי מאדוני מ"ו להעמידני על רגל האמת בישוב דברי הרמב"ם בזה.

תשובה הנה באמת קושיא זו כבר הרגיש בו הלחם משנה שם בפ"א מה' מגילה ותירץ בזה הלשון ונראה ודאי דאפילו ת"ת דרבים מבטלינן והראיה דבגמרא שאלה שם מקרא מגילה ומת מצוה הי מנייהו עדיף ואנן קי"ל דמת מצוה דוחה אפ"ל ת"ת דרבים וא"כ אי תלמוד תורה דרבים דוחה מקרא מגילה מאי קמבעי ליה השתא מת מצוה דוחה ת"ת דרבים מכ"ש שמת מצוה דוחה מקרא מגילה דקיל מת"ת דרבים אלא ודאי דת"ת דרבים נדחה מפני מקרא מגילה עכ"ל ותמוהים דבריו חדא דא"כ תקשה סוגיא דש"ס עצמו אהדדי דהא שם בסוגיא מחלק בהדיא דת"ת דרבים דוחה מקרא מגילה והא דקא מבעי ליה מת מצוה ומקרא מגילה הי מנייהו עדיף י"ל דמיירו במת דלא תני ומתני' דאינה דוחה ת"ת כמ"ש תוספות שם ד"ה מת מצוה וכו' וי"ל וכו' וא"כ מעיקרא לא קשה מידי גם בשוריי כנסת הגדולה ראיתי שהאריך בקושיא זו ולא העלה בזה דבר ברור אכן עיקר נ"ל ליישב דעת הרמב"ם דס"ל דהא קאמר בש"ס לחלק בין ת"ת דיחיד או דרבים לא מקרי ת"ת דרבים אלא דוקא כל ישראל וכדפרש"י שם להדיא כמו גבי יהושיע שהיה במארב עם כל ישראל וזה דבר שלא היה ולא יהיה בנמצא כלל שכל ישראל יבטלו מתלמוד תורה דרבים בשביל מקרא מגילה להכי לא כתבו הרמב"ם חילוק זה ובזה מתורץ גם כן קושית התו' ד"ה מת מצוה עדיף הקשה הר"ר אלחנן ל"ל קרא תיפוק ליה מק"ו דהא ת"ת דרבים מבטלינן כדאיתא פ"ב דכתובות משום כבוד המת עבודה דקיל לא כ"ש ולפמ"ש לק"מ דהא דאמרינן בפ"ב דכתובות דמבטלינן ת"ת דרבים היינו כל צרכיו של מת אבל ת"ת דכל ישראל ודאי לא מבטלינן אפילו קרי ותני אם לא למאן דמתני כמשמעות פרש"י וכ"כ הב"ח בסימן תרפ"ז דוקא כל ישראל מקרי ת"ת דרבים לענין זה ושל בית רבי שהיה דבי' נשואה ודאי ג"כ היה רבים אלא שלא מקרי רבים לענין זה כיון שלא היו כל ישראל והמ"א העתיק שם דבריו וכתב שכן דעת התוספ' ד"ה מת מצוה וכו' ולא ירדתי לסוף דעתו דאדרבא דעת התוספות מוכחים להיפך דאי ס"ל חילוק זה לא מקשים מידי אבל דעת רש"י ודאי כן הוא ובזה מיושב דעת הרמב"ם נ"ל הקטן יעקב שאלה מח מהמופלא ה"ה מהר"ר גרשון קבלענץ נר"ו הנה תמיה לי על מ"ש הב"י בא"ח סי' תס"ב בשם ההמ"מ שכתב על הרמב"ם שכתב בפ"ו מ"ה פסח מצוה שלושה במי פירות ויצא י"ח בפסח אבל אין לשיין ביין ושמן ודבש או חלב וכתב ההמ"מ שטעמו מדתניא פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש לא נתמעט אלא הנילוש במשקין הללו וכן הנילוש בחלב שניכר בעובד' דריב"ל עכ"ל וכתב עוד מב"י שם ועדיין נשאר לדקדק בדברי הרמ"ם דבפ"ה כתב דביום הראשון אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד כדי שיהא לחם עוני והיאך מכשיר בפ"ו במי פירות חוץ מיין ושמן ודבש וחלב ואפשר דאין ה"נ דאסור ללוש ולקטף אלא במים לבד מיהו אם עבר ולש בשאר משקין חוץ מיין ושמן ודבש וחלב יוצא בה עכ"ל וקשה מנ"ל להרמ"ם דחלב שאני משאר משקים הא בש"ס לא נתמעט מקר' רק הנילוש ביין ושמן ודבש והא דריב"ל דאמ' לא תלושו לי בחלבא היינו לכתחלה קאמר כמו בשא' משקי' ומ"מ מנ"ל לאסור

אף בדעבד כיון דבבריית' לא נתמעט בהדיא כמו יין ושמן ודבש וצל"ע ויאיר אדונינו בזה להבין דעת הרמב"ם: תשובה הנה באמת הוא לכאורה תמיהא קיימת אבל לפום ריהטא הנ"ל דעת הרמ"בם דאי ר' יהושיע רק לכתחלה קאמר כמו שאר משקים למה צוה לבני ביתו לא תלושו לי בחלבא הל"ל לא תלושו לי במשקים והכל בכלל אלא ודאי דאתו לאשמעינן דבחלב אף שלא הוזכר בברייתא דדבש ויין ושמן אפ"ה אסור אף דיעבד כשאר משקים ואין להקשות לפ"ז כדקאמר בש"ס התם דף ל"ו ע"א אלא ה"ק יומא קמא לא תלושו לי בדובשא והרי דבש תניא בברייתא להדיא עם יין ושמן ואפ"ה לא הזכיר ר' יהושע רק דבש לבד הרי דאין זה הוכחא כלל אי משום הא לא תברא דהא על כרחיך צ"ל דהאי דבש שהוזכר בברייתא היינו דבש תמרים לדעת הרמב"ם וכן דבש שהוזכר בתורה הוא דבש תמרים דדבש דבורים הו' בכלל שאר מי פירות ומשקים וכ"כ להדיא שם בסי' תס"ב בד"מ בשם הס"מג ואע"ג דלענין נדרים מצינו בפ' הנודר מן המבושל דף נ"ג ע"א דהנודר מן הדבש מותר בדבש תמרים דסתמדיבש כוונתו אדבש דבורים כמ"ש שם הר"אש והטור י"ד סי' רס"ז אלא צריכין לומר דאע"ג דדבש דכתיבא באוריית' ודתני בבריית' קאי אדבש תמרים בנדרי' הולכין אחר לשון בני אדם דכוונתו בסתם דבש היינו דבש דבורים וא"כ ר' יהושע שצוה לבני ביתו לא תלושו לי בדובש' כוונתו ג"כ כלשון בני אדם היינו דבש דבורים פרט זה יותר משאר מי פירות דאתי לאשמעינן לאסור אף זה דיעבד כמו דקי"ל באמת אליבא דהלכת' לדעת הרמ"בם כתי' אב"א לא תלושו לי בחלבא כל זה היה נ"ל נכון אך יש לדחות כל זה ולומר דאין זו ראייה של כלום דהא דפרט ר' יהושיע דוקא לא תלושו לי בחלבא משום שהיה דרכם ללוש כן בביתו כולה שתא ולעולם ה"ה שאר מי פירות אלא שדבר בהווה וגם אין לומר דהוכחת הרמ"בם מאיכא דאמרי דאר"י לא תלושו לי בדבשא והתם ודאי אפ"ל דעבד אסור כדקתני בבריית' להדיא בדבש א"כ ה"ה לענין חלב אף דיעבד קאמר זה אינו די"ל דמ"מ ר' יהושע רק לכתחלה קאמר אף הדבש דהיינו דבש דבורים וכפי החילוק שכתבתי לעיל אבל עיקר נ"ל לתרץ דעת המ"מ אליבא דהרמב"ם דהוכחתו דאסור בחלב אפילו דיעבד היינו מדמקשה הש"ס שם דר"ע אדר"ע בלישת המצה ביין ושמן ודבש ומתרץ לא קשיא הא בי"ט ראשון והא בי"ט שני כדאמר ר' יהושיע לבניה יומא קמא לא תלושו לי בחלבא וכו' ואם אית' דר' יהושע רק לכתחלה קאמר מה ראייה מדר' יהושע דלמא מש"ה מחלק ר' יהושע בין יומא קמא לי"ט שני היינו בחלב דאסור רק לכתחלה אבל ביין ושמן ודבש שאסו' דיעבד אין לחלק בין י"ט ראשון לשני אלא ודאי דר' יהושע אוסר חלב דיעבד כמו יין ושמן ודבש כל זה נ"ל ברור לדעת הרמ"בם ואין להאריך עוד כיון דלענין הלכתא אין נפקותא בכל זה דקי"ל לא כהרמב"ם דכל מי פירות שווין ואין יוצאין בהם ידי לחם עוני ע"ש נ"ל.

הקטן יעקב: מ"ט עוד הקשה לי מ"ש בספרי חק יעקב סי' תמ"ו ס"ק ג' דנ"ל ע"פ סוגיא דאמר רב יהודה הבודק צריך שיבטל וכו' דעיקר כדעת רש"י דאף בי"ט מותר לשרפו אם לא ביטול ובאמת הוכחתו היה הוכחא גמורה וזה ודאי הוא דעת רש"י אכן דדברי רש"י עצמו נראים סתורים ונגד הסוגיא בדף ז' ע"א המקשה על הא דאמר רב יהודא אמר רב ולבתר זמן איסורי לא מצי מבטל ליה והתניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש חמץ בתוך ביתו מבטלין בלבו אחד שבת וא' י"ט בשלמה שבת משכח' לה כגון

שחל ארבע עשר להיות בשבת אלא י"ט בטר איסורא הוא אמר ר"א בר יעקב הכא בתלמוד היושב לפני רבו ונזכר שיש עיסה מגולגלת בתוך ביתו ומתירא שמא החמיץ קדים ומבטל ליה מקמי דהחמיץ דיקא נמי דקתני היה יושב בתוך בית המדרש ש"מ פרש"י דיקא נמי דעדיין לא החמיץ דקתני היה יושב בבית המדרש דמשמע מפני שאין יוכל לקום ולילך משם הו' מבטלה בלבו ואי בחמץ גמור ל"ל יושב בבית המדרש ואפילו אם היה פנוי מה בידו לעשות יתר השבתה בלב זה ביעורו וכו' ומשום י"ט נקט וכו' יע"ש ואם איתא דהיכא דלא ביטלו קודם י"ט מותר לשרפו בי"ט למה אין בידו לעשות בי"ט הא יכול לשרפו אלא ודאי עיקר דאין יכול לשרפו בי"ט וצל"ע בכך יאיר.

לי אדוני מ"ו ישוב נכון על דברי רש"י: תשובה הנה באמת לפום ריהטא בתחלת עיוני היה נרא' שהוא תמיהא קיימת אבל אחר העיון ראיתי שאין כאן אפ"ל קצת קושיא דודאי דהא דפרש"י דשרי לשרפו בי"ט אם לא ביטל היינו לפי האמת דלאחר זמן איסורו וכ"ש בי"ט עצמו דלא יוכל לבטל כלל לכן אין לו תקנה אחרת לדעת רש"י שלא יעבור בבל יראה אם לא ששרפו בי"ט אבל האי סוגיא דיקא נמי קאי לפי הס"ד דש"ס דמצי מבטל ג"כ בי"ט עצמו א"כ זהו ביעורו שלא לעבור בבל יראה ואסור לשרפו ולענין דינא כבר כבר העלתי שם דעיקר כהסכמת אחרונים דאין לשרפו בי"ט ויעיין מכ"ת בספ' פרי חדש לא"ח ס"ק א': שאלה נ מי שחולה בחולי קדחת ב"מ ועשה לו א' רפואה לתלות לו קמיע של עשבים וצוה לו להניח עליו לתלו' מספר ימים כמה ובתשלום זמן מספר הימים צוה לזרוק תוך הנהר מאחוריו והוא קמיע' ב מומחה ונשלם הזמן בשבת כיצד יעשה: תשובה הנה מבואר בא"ח סי' שכ"ח סעי' ז' דיש חילוק בין קדחת לקדח' דקדחת המצוי אצלינו לא מקרי חולה שיש בה סכנה כ"כ הט"ז שם ע"ש מ"מ הכל תלוי לפי אומד הרופאים מ"מ יהיה איך שיהיה נ"ל דמותר לזרוק לנהר כיון שהנהר הוא כרמלי' וכרמלי' אינו תופסת רק עד יו"ד כדאיתא בפ"ק דשבת דף ז' לכן אם זורק הקמיע' לנהר למעלה מעשרה דהוי דרך מקום פטור לכרמלית אין איסור כלל וכה"ג מבואר בא"ח סימ' שנ"ה סעי' ג' בהג"ה לענין בית הכסא דהמוצא מרשות יחיד לכרמלית דרך מקום פטור שרי בכל ענין ואע"ג דיש חולקים מ"מ בכה"ג במקום חולה שאין בה סכנה ודאי לא גזרו כנ"ל הקטן יעק' חלק יורה דעה שאלה נא בשוחט שבדקו ונמצא שאינו יודע הלכו' שחיטה ויש לו קבלה אי אסרינן הבשר שעדיין במליח' והשומן והכלי' כי יש חילוק דעות בין האחרונים בזה ויורנו רבינו בזה דעתו הרמה להלכה גם מנקר שנמצא שאינו בקי בניקור: תשובה הנה באמת דעת רמ"א בהגה"ה בי"ד סי' א' מבואר שפסק להקל ודבריו הם לקוחים מאגודה והרשב"א דהיכא שיש לשוחט קבלה ואח"כ נמצא שאינו יודע מכשירין הכל למפרע והט"ז השיג על זה מכח קושית התוספת בפ"ק דחולין שמקשו מהא דאמרינן בפ"ק דנדה גבי מקוה שנמדד ונמצא חסר דמטמאין כל טהרות למפרע כיון דאיכא תרתי לריעותא שהרי חסר לפניך והעמד טמא על חזקתו וה"נ איכא תרתי לריעותא דהרי פגום לפניך ובהמה בחייה בחזקת איסור עד שיוודע במה נשחטה והתוספות תירצו בזה ג' תרוצים שכולם לא שייכי בזה השוחט ע"ש בדברי הט"ז באריכות והב"ח בתשובתו סימ' א' האריך לסתור דבריו וכן בתשובת בית יעק' סי' ד' גם הנה"כ השיג על הט"ז ודעתו להתי' אך שאין דבריו מוכרחין כל כך ועיין בפר"ח שהשיג על הש"ך ודעתו לקיים דברי הט"ז דלא אמרינן רוב מצוין אצל שחיטה מומחין

כיון שנבדק ואינו יודע ע"ש ול"נ דמעיקרא קושית התוספ' לא שייך כאן בנדון דהשוחט דדוקא בבדיק' הסכין איכא תרתי לריעותא שבהמה בחזקת איסור עד שיוודע וכו' והרי פגום לפניך מה שא"כ בשוחט ליכא תרתי לריעותא דלא שייך לומר בחזקת איסור עד שיוודע אם נשחטה כיון דהשוחט אין צריך בדיקה אחר שחיטה כלל ולא קודם שחיטה בנטל קבלה שמצוי הוא שיותר שעוסק בשחיטה שאתמחי גבר' יותר וא"כ אין כאן רק חדא לריעותא משא"כ בפגימת הסכין שצריך לכתחלה בדיקה קודם שחיטה ולאחר שחיטה לפי שמצוי הוא לפגום ע"י חתיכה ושחיטה וכן גבי מקוה שדרכה להיות מימיו מתמעטים צריכה בדיקה ולעיין אם יש בו מ' סאה כדאית' ס"ס ר"א לפיכך היכא שנמדד ונמצא חסר וכן בנמצא בסכין פגום חשי' תרתי לריעותא דבהמה בחייה בחזקת איסור עד שיוודע שנשחטה בסכין שאינו פגום אבל כאן ליכא למימר שבהמה בחזק' איסור כיון שנשחטה ע"י שוחט שא"צ בדיקה אחריו לכתחלה כלל ואין כאן רק ריעותא חדא שעכשיו אינו יודע כנ"ל ברור לקיים דברי גדולי ראשונים וראוי לסמוך עליהם בהפסד מרובה בזה אבל אם לא נטל קבלה יש לאסור הכל למפרע ואפי' בספק יש לאסור וכן מסיק בתשובת בית יעק' סימן ד' ואף על גב דכת' שם הטעם דמה דהוי תרתי לריעותא כודאי איסור דמיא ולא הוי ס"ס ובאמת אי משום הא לא אריא דהא איכא שם שני לשונות בש"ס ולישנא בתרא דהוא עיקר להלכה לדעת רוב הפוסקים א"כ אין ראייה זו מוכרחת אך לדינא בלא"ה יש להחמיר כיון דאיכא חזקת איסור דבהמה בחיה בחזקת איסור עומדת עד שיוודע שנשחטה כראוי והספק בשחיטה עצמה לא מקילין מטעם ס"ס כמבואר בדיני ספיקות סי' ק"י עיין בספרי תורת השלמים שם ולענין המנקר שאינו בקי בניקור נ"ל ודאי לאסור הכל למפרע אליבא דכ"ע כי מחמירין בניקור עיין ס"ס ה"ה כנ"ל הקטן יעק': שאלה נב מברוסיל בשוחט אחד שעמד לשחוט ולא נתאמן ידו באותו פעם קצת לשחיטה ואמרו לו שיתן הסכין לשוחט אחר שעמד על גביו לשחוט וכעס מאד על דבר זה ומתוך הכעס שחט ואח"כ תפס בסימנים והלך לו לדרכו ואמר השוחט השני שניבל הבהמה והראה לעומדים שלא נשחט הושט ואח"כ חזר ובא השוחט הא' ושאלו לו למה ניבל הבהמה והשי' שלא ידע כלום והיה סבר שנשחטה כדין וכשתפס בסימנים היה סבור שהוא הגיד מהצוואר ולא הוושט בכך יבאר לנו דינו דהאי שוחט מכאן ולהבא ואם מחויב לשלם או לא: תשובה ע"ד השוחט פשוט הוא שראוי להעבירו וכדאית' בפ"ק דחולין דף י"ח אמר ר' הונא טבח דלא סר סכינא קמיה חכם משמתנין ליה רבא אמר מעברין ליה ומכריזין על בשרא וכו' וא"כ ה"ה בנדון דידן כיון שהשוחט צריך לבדוק בסימנים אחר השחיטה כדאית' בחולין דף ט' אמר ר"י אמר שמואל הטבח צריך שיבדוק בסימנים לאחר שחיטה וזה לא בדק בפשיעה ודאי דמעברין ליה וכ"כ הב"י בסימ' י"ח בי"ד בשם הר"ר יונה בספר שערי תשובה וז"ל ואשר איננו ירא לבו לא יבין לדקדק לבדיק' הסכין כי צריך לכוון את לבו וכו' מלבד כי יפשע גבר מבלי יראה בבדיק' הסימני' ויתר דרכים והצדדים עכ"ל הרי דמדמי בדיקת הסכין לבדיקת הסימנים ויש להעבירו אף שפסק הש"ך בסי' קי"ט ס"ק ל"ב וז"ל מיהו באדם ידוע שהוא ירא שמים ומדקדק במעשיו אין מעבירין אותו היינו דוק' באומר שוגג הייתי ששכח וכה"ג משא"כ בזה שאינו נותן אמתלא לדבריו ודאי אם היה נותן אמתלא לדבריו לומר שידע שניבל ולא היה רוצה לתלות החסרון בעצמו שניבל ודעתו היה להטריף הבהמה ע"י בדיקת הריאה

כדרכ' של השוחטי' אין ראוי להעבירו אבל זה שאינו נותן שום אמתלא הוא פשיעה גמורה ואין לומר לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות וזה גם כן קצת פשיעה הוא כי כל הכועס כאלו עובד ובפרטות כפי הנשמע זה השוחט אינו מוחזק בכשרות ע"פ מהדורי מילי ואע"ג דהאי לישנא בישא לקבולי' לא מבעיא למיחש מיהו בעי עם ריעותא שלפנינו להעבירו עד שיחזור בתשוב' גמורה כמבוא' בי"ד סימן קי"ט ועיין שם בט"ז ס"ק ט"ו ובח"מ סימן ל"ד וע"ד התשלומין פשוט הוא כיון שנותנין לו שכר שצריך לשלם ההיזק כדין טבח אומן שקלקל כמבוא' בש"ס פ' הגוזל עצי' יע"ש ובטח"מ סי' ש"ו יע"ש וכן"ל הקטן יעקב: שאלה נג שוחט אחד ששחט הבהמה בסכין בדוק ואח' שחיטה בדק ונמצא פגום ובודאי שלא נגע בעצם המפרקת כי אפי' הסימנים לא נשחטו וכל בשר המפרקת שלם בכל צדדיו אם השוחט חייב לשל' היזקו כדין שוחט אומן בשכר שקלקל או נימא שאונס הוא גם יש לשאול אי ידעינן שנגע בעצ' המפרקת יש לאסור הבהמה או לא: תשובה כיון שודאי הוא שלא נגע בעצם המפרקת לכאור' נראה מבואר להדיא דברי הטור בח"מ סימ' ש"ו שכת' וז"ל בשכר חייב ונראה דוקא שנתקלקלה בשחיטה אבל מצא סכין פגום והוא בדקו תחלה כיון דאיכא למימ' בעצם המפרקת איפגם אלא דמחמרינן מספקבאיסור וחיישינן שמא בעור נפגמה לענין ממון לא מפקינן מספק עכ"ל משמע דאי ידעינן בודאי שבעור נפגמה חייב לשלם וכ"כ שם הב"ח והסמ"ע ס"ק ט"ו דפושע הוא אלו היה לו סכין טוב לא נפגם בעור הבהמה כס אכן ראיתי שם בב"י שכת' על דברי הטור דלעיל וז"ל וכן כת' הרשב"א בתשוב' פטו' בשכ' ששחט כראוי ונמצ' סכיננו פגו' פטו' מלשל' דאימור בעורף נפגמה ומיהו שכרו הפסיד דדלמא בסכין פגומ' שחט עכ"ל הרי מבואר מדברי הרשב"א אלו כל שידעינן שבדק הסכין כהוגן קודם שחיט' או אפי' בספק פטרינן אפי' ידעינן שבעור נפגמה והוא שלא כדעת הטור דחייב לשלם אם נפגמה בעור והב"י משוה דעתם כאלו אין כאן מחלוקת כלל ובש"ע סתם כדעת הטור להוציא ממון מיד מוחזק נגד דעת הרשב"א החולק ושום א' מן האחרוני' והראשונ' לא הרגיש במחלוקת זו זולת הב"ח שמכרי' מסברא דנפשו דלא כתשובת הרשב"א ול"נ להשוות דעת הרשב"א והטור באופן זה דהרשב"א מיירי שהסכין של שחיטה הוא של בעל הבהמה דאז אינו מתחייב השוחט לשלם כי לא פשע כלל אם לא שלא בדק קודם שחיט' משא"כ אם הסכין הוא של שוחט אז הוא פשע שלא היה לו סכין טוב שלא יפגם בעור הבהמה ומזה מיירי הטור נמצא שאין כאן מחלוקת כלל וע"ד ששאלת אם ידעינן שנגע הסכין במפרק' אם יש להכשיר דע שבהגהו"ת שחיטו' בשם הריב"ק כתב מעשה שעשה פגימה בסכין וצוה מהריב"ק לראו' אם נגע במקום המפרקת והיה ניכר חתך במפרקת והכשיר מהריב"ק עכ"ל וכבר כתב עליו במאמר קדושין כל העושה כן מאכיל טרפות לישראל כהסכמת הפוסקים ואיזה שיטות אחרונים סמכו על הג"ה זו וזכורני שגדול א' עשה כן מעשה.

בק"ק פראג להקל ע"פ השוחט שהראה לו הג"ה זו מבלי עיון בפוסקי' ואח"כ חברו עליו כל בעלי הורא' שכיון שהב"י הביא הג"ה זו וחולק עליו ומסיק דהוי ספק דאורייתא ולחומרא וכן הסכמת כל האחרונים להחמיר מי יקל נגדם ואף שהוא היה רוצה לעשות סניגרון לדבריו כדי שלא לחזור מהוראתו מדברי התוספות מי יקל נגדם ולא הודה לו כל סיעתו כי מדברי תוספות אין ראיה מוכרחת כלל מ"מ נ"ל כיון דמידי ספיק' לא נפקא

הי' נ"ל להלכה דהיכא שנולד עוד ספק כגון שלא נמצא הפגימה גדול' כחגירת הצפורן דלדעת הרא"ש וסייעתו לא מיטרף עד שתפגום כדי חגירת צפורן והב"ח פסק כן להלכה אף דדעת רוב ראשונים ואחרונים להחמיר וכמ"ש הש"ך בסי' י"ח מ"מ היינו משום דספקא דאורייתא להחמיר מ"מ מידי ספיקא לא נפקא ועיין ברמב"ם פ"א מה' בית הבחירה מבואר שגם דעתו דאינו נטרף בפחות מחגירת הצפורן וזה הוא כל שהוא שהוזכר בהל' שחיטה ועיין בתשובת בית יעקב סי' כ"א וא"כ מידי ספק ספיקי לא נפיק חדא דשמא בעצם נפגם ואת"ל בעור נפגם שמא לא מקרי פגימ' עד שתחגור בו צפורן וזו שלא נפגם כל כך יש להכשיר גם בא מעשה לידי שהשוחט אמר ששמע קול הסכין כשנגע במפרקת כמו שקורין בל"א קר"ק שנראה וניכר ע"י זה שמשם בא הפגימה והכשרתי כי כה"ג כ"ע מודו דאמרינן בעצם נפגם כיון שיש רגלים לדבר ואין להחמיר כולי האי נ"ל הקטן יעקב: שאלה נד בשוחט ששחט תרנגול ושחט כל הקנה ונתן העוף מידו בחזקת כשר וכשהביאו לביתו היתה עדיין חי ורץ כדרכו וצוה לאחד מבני ביתו לחתוך הושט לשנים כדי שתמות וחתך בסכין פגום אם יש לאסור משום שהיה ועיקר במיעוט בתרא או לא זאת ועוד אחרת מצאתי גמי מונח בין הושט והקנה ונחתך אם יש להכשיר העוף או לא: תשובה הנה לכאורה נראה לאסור אף בדיעבד כיון דקי"ל כל החמשה הלכות אוסרין אפילו במיעוט בתרא וכ"פ הש"ך בסי' כ"ג ס"ק י"ג והשיג על הר"צ שמת' לשחוט אח"כ בסכין פגום ע"ש ומשמע שדעתו לאסור אף דיעבד ע"ש ולי נראה להכריע דודאי לכתחלה אסור לעשות כן כי דאנן קי"ל דשהיה במיעוט בתרא וכן שאר ההלכות אף במיעוט בתרא טריפה א"כ איך יש לעשות כן לכתחלה וכן משמעות פירש"י בחול' דף ל"ב וה"ג ושאר כל הפוסקים שכתבו מוטב שיכנה על ראשה ממה שיחזור וישחוט ולא כתבו תקנתא זו דישחוט בסכין פגום וכן משמעות לשון מהרי"ו להדיא שכתב אל ימתינו בסכין משום דנראה כשתי שחיטות משמע דאין להמיתם בסכין אבל מ"מ מה ששמע מדברי הש"כ לאסור אף דעבד זה לא נ"ל כלל דכל היכי שסלק השוחט את ידו מן השחיטה לגמרי אחר ששחט רוב ונקרא עליו שם הכשר שחיטה אם אח"כ העוף שוהה למות אין לפסול בדעבד אם גמור מיתתה אח"כ ע"י סכין פגום או כשר וכן נראה להדיא מוכח מלשון רש"י והטור ושאר כל הפוסקים שפסקו דשהיה טרפה דיעבד אפילו במיעוט בתרא אפ"ה כתבו האיך שעוף שוהה למות מוטב שיכנו על ראשו מדכתבו הלשון מוטב דהוא רק אזהרה לכתחלה ואם יהיה ממש ה"ל לאסור אפ"י בדיעבד אלא ודאי כיון שכבר יצא מתחת יד השוחט בהכשר שחיטה אין להטריף תו משום שהי' וכדומה וכן נראה להדיא מתוך דברי התוספות ביומא דף ל"ג ע"א ד"ה ל"ל למרק וכו' דאי אתי אחרונא וממרק נראה כשהיה עכ"ל משמע דרק לכתחלה יש לאסור דנראה כשהיה אבל שהייה ממש ודאי לא הוי וכן משמעות הדרישה בסי' ד"ג ובחנם השיג עליו הש"ך בסי' ב' ע"ש וכן נ"ל להלכה ובא מעשה כזה לידי בחולה אחד ששחט לו עוף ושחטו הושט והקנה היה שלם והיה חי כבראשונה וצויתי שיניחו לילך כך עד שימו' מעצמה אולי תהיה כופר נפש של החולה וכל זמן שחי התרנגולת גם החולה היה חי עד שבא האחד וקץ ראש העוף מיד נעשה החולה גוסס וכל זמן שפרכסה התרנגולת לא יצאה נשמתו ועיין בשחיטת עולת יצחק וע"ד מה ששאלת בנמצא קש תחוב בין הושט והקנה מבחוץ דע באמת בלשון הגהות רמ"א בסי' כ"ג מבואר דוקא אם

הגמי מונח בושט או בקנה הוא דטריפה מטעם שהי' אכן המעיין במקור הדין בת"ה סי' קפ"ה משמע לפי הטעם דאף כה"ג יש להטריף ובלא"ה יש עוד חשש איסור בזה דאיך בא הגמי לשם אי דרך הושט אם כן ניקב הושט ואי מבחוץ א"כ ניקב העור הוי כמסמס קועיה דמא דחיישינן לנקיבת הושט לכן נ"ל דבכל ענין שנמצא הגמי יש להטריף והא דנקט רמ"א גמי מונח בושט דבר בהווה שכן הדרך להמצא ע"י אכילה ושתייה כנ"ל הקטן יעקב: שאלה נה משוחט מומחה כיצד יש לנהוג בנמצא טבעת על הסכין או על הארץ וכיוצא בזה גם יבאר לי אדוני מ"ו דברי הב"י בסי' א' במ"ש שם וז"ל וכתב הרא"ש בפ' אלו מציאות בשם הראב"ד וכו' וסיים ונראה מדבריו שהראב"ד חולק על זה אינו נ"ל אלא הראב"ד יודה בזה ע"כ ודבריו תמוהים דאיך יודה בזה הראב"ד כיון דפסק הלכה כרשב"א אפילו ברוב ישראל לפי דהכא ליכא לשנויי ברוב טבחי ישראל דלגבי פרגיות הנשחטים לאיש בבית לא מהני רוב טבחי ישראל ואם איתא אכתי איכא לאוקמי ברוב צידי ישראל וצ"ע: תשובה מה ששאלת לבאר דברי הב"י בסי' א' מ"ש שהראב"ד יודי בזה נ"ל הדברים כפשוט' דדעת הב"י אע"ג דהראב"ד ס"ל לדינא כרבינו ירוחם שאם היו רוב צידי ישראל ששוחטין מיד כשצדין מהני לגבי פרגיות אפילו ברוב עובדי ככבים והא דלא מדייק ומוקי הש"ס פרק אלו מציאות הכי משום שהוא דבר שאינו מצוי דרב אמי מיירי דוקא בהכי אלא ודאי דהלכה כרשב"א אפילו ברוב ישראל אבל מ"מ אם אירע כן מודה לדינ' כרבינו ירוחם והוא ברור שזה כוונת הב"י ומה ששאלת ממני הלכה למעשה בדין נמצא טבעת דע שכך נהגתי בנמצא טבעת שלם על הסכין אין לזוז מפסק רמ"א ולהטריף ובנמצא על הארץ יש להכשיר במקום הפסד מרובה או לעני בדבר חשוב או לכבוד שבת ולכבוד אורחים ועיין בתשובתי שבות יעקב חלק ראשון סי' מ"ו ואם נחתך הטבעת באמצע והיא תלויה בקנה או אפי' מונח או תלוי באמצע על הסכין או על הארץ אין להחמיר כל זה כתבתי לפי הנ"ל לפי דעות האחרונים וממה שקבלתי מרבתי נוחי נפש ואתה דע לך וקבלתי משוחט מומחה שאם תרצה ליזהר שלא יבא לידך ספק כזו בטבעת מגרגר' שהוא דבר מצוי באזוזים ישחט שחיטה כקולמס בשיפוע דאז בדוק ומנוס' שלא ימצא שום טבעת בשחיטתם עד כאן שמעתי הקטן יעקב: שאלה נו שוחט ששחט ודחק באצבעו על הקנה עד שנתמעך ושמע חוזק שבירת הקני' שבגגרת אי יש חשש איסור גם ילמדנו רבינו למעשה דין בדיקת הושט לפי שיש חלוק דעות בין האחרונים גם יפרש לי אדוני דברי הט"ז בסי' ל"ג ס"ק ז' במ"ש וכ"ש וכו': תשובה על דבר הקנה שנתמעך הנה בודאי לא יפה עושין השוחטין שדוחקין כן על הסימנים בין אצבעותיו ויש לחוש דלמא יקפוץ א' מן הקנים וע"י עקץ הקנים ינקוב הושט ויש למחות בידם מ"מ בדיעבד לא מחזקינן איסורא דפסיקת הקנה ברוב' ברוחב ובאורך אפי' לא נשתייר רק משהו למעלה ומשהו למטה כשר וכ"ש כשהעור שלם דאין לחוש כשאין ריעותא אחרת לפנינו ועיין בסי' נ"ח בדין נפילה שסימני' קשים הם אצל נפולה שאינם מתמעכים וראיתי שוחטים מומחין כששוחטין אינם מותחים הראש מן הגוף רק מחזקים הראש סמוך לגוף שע"ז הסימני' מתחכין שפיר ואין עושין שמוטה וע"ד בדיקת הושט של אוזות שמלעיטן הנה הסכמת הט"ז והפר"ח סי' ל"ג ושאר גדולי אחרונים להתיר כשאין ניכר שום ריעותא בעור החצון וכדעת רמ"א ואין להחמיר כלל ואף שחדש מקרוב נדפס תשובת פנים מאירות בסי' א' וכייל בכייל רבה להחמיר כדעת

הב"ח אל תאבו לו ואל תשמע לו להפסיד ממון ישראל נגד הסכמ' האחרוני' שאין להחמיר לענין ההלעטה וכמ"ש ג"כ בספרי שבות יעקב חלק א' ס"ס מ"ט ע"ש והמיקל בהפסד מרובה כדעת הט"ז דפסק שאין להטריף אלא א"כ שהריעותא שלט בעור החצון בכולו או ברובו יש לו על מה שיסמוך אף ששם בתשובת פנים מאירות דוחה דברי הט"ז בשתי ידים אין דבריו מוכרחים כלל כי בודאי כל חולי בא ג"כ ע"י סיבה כמו סיבת ההלעטה והלא בהרבה מקומות הנהיגו שלא לבדוק הושט כלל ולמה נחמי' כול' האי ואולי דוגמא לדבר אינהו מיכל אכלי ולדידן מיסתמי נמי לא סתמי ול"נ עוד ליתן טעם לשבח להמקילין דלא חששו שמא ניקוב החיצון והבריא כמו בישב לו קוץ בושט משום דהתם ניקב הקוץ בשעת תחיבה בכח וחיישינן שמא ניקב אז מעבר לעבר ואח"כ ע"י המשך הימים והזמן נתרפא קצת משא"כ כאן שנעשה ע"י חוזק ההלעטה אם איתא דניקב מעבר לעבר לא היה נתרפא כיון דמלעיטין עליו בכל יום היה הנקב מתרחב יותר ולא להתרפאות ולהעלות קרום כנ"ל ומה ששאלתנו לפרש לך דברי הט"ז שם בסי' ל"ג ס"ק ז' במ"ש וכ"ש אם ניקב החיצון דמה כ"ש היא זו ובש"ך כתב להיפך דע שאין כאן מחלוקת כלל דהש"ך מיירי בידעינן שניקב מבחוץ דרך העור דאז יש לעור הפנימי מושט בדיקה משא"כ הט"ז מיירי במצינו שעור החצון מושט ניקב ע"י קוץ וכיון שדרך הקוצים לבא ע"י אכילה תלינן שהקוץ בא מבפנים לחוץ וכן מבואר באו"ה כלל נ"א להדיא ע"ש ולענין דינא בזה עיקר כהסכמת הפר"ח שם ע"ש נ"ל הקטן יעקב: שאלה נז שנה שמצוי דבר בבהמות או שקורין שווינד זוכט והאוכלי' מהם ג"כ יש חשש שבאים לידי חולי ועל ידי כן הושיבו השררה שומרים שלא לשחוט שום בהמה שיש בה חשש חולי זה אך שיש איזה אנשים משתדלים ע"י שוחד ממון או דברים לשחוט איזה בהמות כאלו ושאל השוחט אי כשירה לאכילה או לא גם החלב שחלבו מהם באותו יום אח"כ מתות אם היא מותרת או לא: תשובה הנה מהרש"ל בב"ק פ' הגוזל עצים סי' ל"ז כתב וז"ל ומכאן נהגו לאסור הכבשים שגדל בהן מין שחין של נגע שרגילין למות בהן ובימי חורפי ראיתי שעשו הקהל חר' ואסרו כל הכבשי' עד זמן שפסק המכה עכ"ל והט"ז ס"ס קי"ו השיג עליו ומ"מ כי חמיר' סכינת' היכא דיש לגע יש לאסור כמהרש"ל אבל היכא דליכא נגע למראות עינינו נלע"ד דהבו דלא לוסיף עלה מ"מ הורתי למעשה דכל שימצא השוחט עוד ריעותא בריאה אף ע"ג שע"פ הדין יהיה כשר מ"מ ע"י חולי כזו דיינין ליה כתרתי לריעותא ויש להטריף הבהמה ועל ידי זה נעשה מגדר מלתא שלא קנו הטבחים עוד בהמות כאלו לשחוט ועל דבר החלב נ"ל דאף מהרש"ל אינו אוסר החלב שחלבו ממנו בחייה אם היתה אז בחזקת בריאה ויש ללמוד דבר זה ממה דאית' ב"ד סימן פ"א בגבינות שנעשה מחלב שנמצאת טריפה וכן ביצת תרנגולת שנמצאת טריפה כמבואר בסימ' פ"ו ואם נמצאת טריפה שלא אירע לה אלא עתה מותרת דאמרינן השתא הוא דנטרפה משא"כ בטריפו' הידוע שנעשה מקדם יע"ש הרי דאפ"י ביצה טריפה דאסורה מדאורייתא לפי שנתגדלה באיסור אפ"ה אי איכא למימר שלא אירע לה אלא עתה יש להכשיר וכ"ש ביצת נבילה שלא נתגדלה באיסור ואיסור רק מדרבנן אי איכא למימר שלא נתנבלה אלא עתה שיש להכשיר החלב או הביצה שנולד מקדם דלא מצינו בפוסקים וש"ס לאיסור אלא בנמצא הביצה תוך הנבילה דאז אסורא מדרבנן אבל לא בנולד קודם שנתנבלה לא מצינו כלל חשש איסור וה"ה בחלב ומ"מ אם הית' חולה

בשעה שחולבה ואחר שעה מתה וכה"ג יש לאסור מחמת חשש סכנה אבל מדינא ליכא איסור שהרי צריכין קרא לאסור אפי' חלב טמאה וכ"ש זו שהיתה בחזקת כשרות בשעה שחלבה דאין כאן חשש איסור כלל וכנ"ל הקטן יעקב: שאלה נח מרב אחד יניק וחכים וז"ל הנה מחודשים מקרוב באו איזה רבנים שהנהיגו בקהלתם להכריז שכל בשר ההובא ממדינה כאלו אוכל בשר טריפה ולאסור אפי' הכלים שנתבשלו בתוכו הבשר אי שפיר עבדי ויש להם על מה שיסמכו כי לא ראיתי רבני קשישאי שהנהיגו כן ע"כ יורני רבינו אי שפיר עבדי או לא: תשובה גרסינן בש"ס דחגיגה דף כ"ב מאן האי תנא דחייש לאיבה ר' יוסי היא דתניא ר' יוסי אומר מפני מה הכל נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמה ושורף פרה אדומה לעצמו אמר רב פפא כמאן מקבלין האי דנא סהדותא מעם הארץ כמאן כר' יוסי עכ"ל וכתבו תוספות שם דהלכה כר"י יע"ש והכי קי"ל כי ר' יוסי נימוקו עמו וכן פסק בטא"ח סי' קצ"ט דמה"ט מזמנין על עם הארץ בזמן הזה והנה בודאי לא נעלם מאתי שהרמב"ם פי"א מה' עדות כתב וז"ל כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ פסול לעדות לפי שחזקתו שעובר על רוב עבירות שיבא לידו לפיכך אין מקבלין עדות ממנו אא"כ הוחזק שהוא עוסק במצות וגמילות חסדים ונוהג בדרכי ישראל ויש בו דרך ארץ דאז מקבלין עדותו אע"פ שהוא עם הארץ ואינו לא במקרא ולא במשנה עכ"ל וכ"פ הטור ח"מ סימן ל"ד ויעויין שם בב"י שהאריך בדבר זה ולדעתו דעת הרמב"ם והרי"ף והרא"ש והטור כלם שווים דאין הלכה כר' יוסי בהא אבל באמת נראה שנעלם ממנו דברי הטא"ח סימן קצ"ט שפסק כר' יוסי והוא מדברי התוס' והרא"ש וכבר השיג עליו גם בב"ח בטור ח"מ סי' ל"ד והעלה דעיקר כדעת הרי"ף לחלק דדוקא בעם הארץ גמור שאינו בדרך ארץ אפילו דאז הוא מוחזק שעובר על רוב עבירות משא"כ אם הוא בדרך ארץ שנוהג בדרכי ישראל כ"ע מודו דהלכה כר' יוסי רק בעם הארץ גמור שאינו אפילו בדרך ארץ והוא מוחזק שעובר על רוב עבירות שאינו נוהג כלל בדרכי ישראל כלל בזה נלע"ד דלא חיישינן כלל לאיבה כיון דהוא מלתא דלא שכיח למצוא כי האי ודאי לא חשו לאיבה כזו ביחיד שנמצא כן אחד מן האלף וכן נראה מלשון המ"א בא"ח סימן קצ"ט ס"ק א' שירד לחילוק זה והוא ברור גם בתשובת צ"צ סי' ב' פסק ג"כ כהאי דר' יוסי גם בלחם המשנה פי"א מהלכו' עדות כתב על הרמב"ם וז"ל ואולי י"ל דרבינו סובר דתרתני בעינן טעמא דמפני חומר נזהרין ומשום טעמא דאיבה ע"ש וא"כ בנדון זה לחשוד אותם שיכשילו לרבים להאכיל נבילות וטריפות שהוא חמור מאוד ודאי חיישינן לאיבה ואפי' באיסור קל מאוד ג"כ חיישינן לאיבה כמבואר בי"ד בב"י סימן קי"ב לענין פתם לאכול הנזהר מפתם עם שאינם נזהרין והוא מהירושלמי יע"ש ועיין בספרי מנח' יעקב כלל ע"ה ס"ק י"ז אף שהנחתני שם בצ"ע היינו דוקא ליחיל' המחמי' על עצמו ובאיסור קל משא"כ באיסור חמור ולאסור לרבי' ודאי איכא איבה אליבא דכ"ע וכה"ג כתב בתשובת רדב"ז סי' רצ"ו יע"ש ותו דהוי כגזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה כי מה יעשה עוברי דרכים כיון שלא יהיה באפשר לאכול אצל כל אדם וכבר אמרו חז"ל עד א' נאמן באיסורין ורוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן ורוב בהמה בחזקת כשרו' הן עומדין גם בשבת דף ל"ב אמרינן הלכות הקדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה ונמסרו לעם הארץ יע"ש ואף שראיתי בענין בדיקתו והרגשת הסכין רבים מהשוחטי' אין בקיאין

בדבר אינם זריזין היטב בבדיקת הסכין שצריך כוונת הלב גם הב"י בי"ד סי' י"ח כתב וז"ל כתב הר"ר יונה בספר שערי תשובה ולמוכיחים יונעם להעיד בעם ויזהרו בתורת שחיטה בדוקדוקיה ויבחרו להם שוחט ירא חטא כי עם רב מישראל תלויים בזה וגם אמנם אמרו חז"ל רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הן יש מקומות מבלי משים ואין תוכחה מצוים שם רבים מן העם הנמצאים אצל שחיטה בלתי מומחים ועוד ראינו במקצתם שערוריה כי רבים מן המומחים רחקו לבם מיראת חטא ואשר איננו ירא לא יבין לדקדק לבדיקת הסכין כי צריש לכווין מאוד מאוד בבדיקת הסכין הלא תראה כי יבדוק אדם פעמים ושלך ולא ירגש בפגימה דקה ולאח"כ ימצאנה עכ"ל וכה"ג מבואר בש"כ סימן קי"ט ס"ק א' דלענין שחיטה לא אמרינן כל ישראל בחזקת כשרות הן עומדין וממנין שוחטין מומחין מהאי טעמא ע"ש וכל זה כתבו הפוסקי' הראשונים והאחרונים כדי לזרז למנות אנשים כשרים וידועים על השחיט' ולזרזם מאוד וכמבואר בש"ע סי' י"ח סעי' י"ז וכן ראוי ונכון לכל רב ומנהיג בעירו ומדינתו להשגיח על כך וכן נהגתי במדינת הסרים למשמעתי שבדקתי כל השוחטים ובודקים בהל' שו"ב ובבדיק' והרגשת והשחזת הסכי' וזרזתי אותם מאוד מאוד על זה וכולם תקעו כפם בפועל ממש להיות זריזין בבדיקת הסכין אם יהיה בישובם שוחט אחד מומחה או מורה להראות לפניו סכינו פעם אחת בשבוע גם שלא להכשיר שום בהמה שיש בה ריעותא עד שיצרף אליו שוחט א' מומחה או מורה וגם לחקור ולעמוד על הדבר כשלוקח בשר אם השוחט הוא שוחט מומח' וירא ואחר יאכל ומה יש לעשות אם יעבור השוחט במרד ובמעל הקולר תלוי בצואר השוחט ההוא וכל ישראל נקיים ולא יאונה לצדיק כל און אבל לאסור דרך כלל הבשר של בני המדינה והכפרים ולאסור אפילו כליהם זה ודאי איבה גדולה היא ויש לחוש לאיבה וכמה חששות כאלו אינם בכלל היהודים ויוכל עי"ז לבא לידי כמה תקלות גם בעין יעקב הגדולים שם בחגיגה גבי הא דר' יוסי כתב וז"ל למדתי מכאן לדור הזה שאנחנו בתוכו תשובה בעדינו על מה שאנו מקילין בדברים רבים הדומין לאלו לסלק ממנו איבה ושנאה עכ"ל גם מאבותי ורבותי הגאונים אשר בארץ המה ועודנו חיים גם מבית מו"ח זקני הגאון מהר"ש זצ"ל ואחריו בנו חמי הגאון מהר"ו זצ"ל וגיסו הגאון מהר"א זצ"ל לא שמעתי כזה וכן נוהג גיסי כ"ש הגאון מהר"ד אופנהיים נר"ו אשר ישיבתו קבוע בק"ק פראג על כן בני כלך מדרך זו כי כל המשנ' ידו על התחתונ' ויהי להם מה שלהם ובודאי כוונת' לשם שמים מ"מ אקוה כשיגיעו דברים אלו לפניהם שיחזרו מדבריהם אף שקטנם עבה ממתני כי מודים דרבנן היינו שבחייהו וכהא דרבא דאוקי אמורא עלה ודרש דברים שאמרת לפניכם טעות הן כי תלמידי חכמים את והב בסופה וראוי לכל ישראל להיות כאיש אחד בענין אכילה ושתיה ולא להבדל כהבדל ישראל מהם כי אין לעשות אגודת אגודת כ"ד המדבר למען אמת והשלום שלום על ישראל הקטן יעקב: שאלה נט מהמופלא מהור"ר יוזפא דיין מומחא דמדינת אנשבך אחד קנה בהמה והיתה הולכ' ביושר ולא ניכר בה ריעותא כלל לא בחייה ולא לאחר שחיטה אך שאח"כ באו שני יהודים ואמרו שהם היו רוצים ליקח בהמה זו שמכירין בטביעת עין אך ורק שהמוכר אמר להם שהיא צולע' כך קצת לפי שהירך נפל מהקערה שקורין שיסל"י ועכשיו שהיא אינה צולעת כלל אם היא מותרת כי חיישינן לאיפסק ואיעכל ניבה ואינו ניכר מעכשיו: תשובה שאלתו שאלת חכם קבלתי ע"י הקצין המושלם כהר"ר

שלמה פ"ו המדינה יצו' הנה בודאי כל שבידו נאמן לאסור כמבוא' הדין זה ברור בספרי מנחת יעקב על תורת חטא' כלל כ"ט ס"ק ז' ויעויין מה שם שחדשתי ותמצא נחת אכן נ"ל להתיר בנ"ד מצד אחר אף שהוא נאמן היינו במידי דודאי קים ליה ובקי בזה שהוא דבר הנראה לעינים והכל יודעין משא"כ באיברי' שבפנימי' שאין הכל יודעין מה שבפנים דמה שאמר המוכר אי"ז אויל"ש דע"ם שיסל"י גיפאלי"ן הוא רק על דרך האומד ובדדמי אף ישראל אינו נאמן על זה שאמר כן בדדמי מכח האומ' שרואה שצולע ואינו ראוי למלאכ' ע"כ אומ' ששף מדוכתי' דמי ששף מדוכתי' אולי נחלש ע"י חולי ברגלי' אחרונים ולא שף מדוכתא כהא דתלינן ואמרינן שגרונא נקטי' דהא מדינא דש"ס אינו נאסר אלא דוק' דאיעכל ניבי' ואף גם לדעת מקצת הפוסקים בעינן עכ"פ איפס' ניבה ואף גם למאן דמחמי' היינו היכ' שהבהמה היא שמוט' ירך לפנינו אב' כשהוב' לפנינו שלא נשמט הירך כלל לא אמרי' דאין אנו בקיאינן אי איפסוק או איעכול ניביה כיון שאין כאן שמוטה לפנינו אף אם היו שני עדים כשרין מעידן לפנינו שנשמט פעם אח' הירך מדוכתא כיון שהוא לפנינו הדר בריא חזינן דלא איפסק ולא איעכל ניביה ודאי לא מטרפינן דכיון שראינו דהדרא לבריותא אין צורך לבקיאית דידן דאלו איפסק או איעכיל ניביה לא היה הדר בריא מכ"ש שאין כאן עדות ברורה רק ע"פ האומד ובדדמי דכבר מבואר בא"ע סי' י"ז דאפי' במל"ת חיישינן לבדדמי ובמידי דלא קים ליה ודאי אינו נאמן וכדי שלא להוציא חלק בלי ראייה אעתיק לו מה דאיתא בש"ס דכתובות דף ט' ע"א מהו דתימא התם דודאי קים ליה אבל הכא מיקם הוא דלא קים ליה קמ"ל דגם התם קים ליה הרי להדיא דאף בישראל דאינו נאמן אלא היכא דקים ליה ולא היכא דלא קים ליה וכ"ש שהבהמה היתה מהלכת ביושר גם אחר הפשטת עורו לא ניכר ריעותא ואף אם היה נשמט בודאי הדרא בריא שפיר לכן נ"ל שהבהמה כשרה אכן אם נודע לבעל הבהמה הריעות' זה ושמע מהמורה שצריך בדיקה ועבר ולא בדקי' אז יהיה מן הראוי למקנסי' ולא אוכל להאריך לע"ע מפני הטרדא כצפור הנווד מקנה ולא ישכון לבטח בדד עין יעקב גם נשאלתי בבהמ' שנתקלה ברגליה האחרונים ונעשה חגרת ברגלה אחת והשבתי שצריך בדיקה ברגל שחגרת בו אע"ג דמבואר בי"ד סימן ל"ד סעיף ז' בהמה שגוררת רגליה אין חוששין שמא נפסק החוט אלא אמרינן שגרונא נקטיה מ"מ הא תברא בצידה דוקא שלא נודע שנפלה אבל נודע שנפלה חוששין אע"ג דהתם לענין פסיקת חוט השדרה קאי ובעינן נפלה ממש שיש לחוט לפסיקת החוט משא"כ בזו שנתקלה לחוט ואינה גוררת רק רגל אחד שנתקלה בו אין לחוש לפסיקת החוט מ"מ כיון דאיכא ריעותא לפנינו שהוא חגרת ונתקלה איכא רגלים לדבר דרגל שנתקלה נעשה שמוטת ירך וצריך בדיקה בירך זו וכן יבוקש הדבר וימצא שהיתה שמוטת ירך ואיפסיק ניביה והטרפתי הבהמה: הקטן יעקב: שאלה ס עצם שנמצא על הריאה וראינו שהוא מצלעות שבצדה כיצד יש לנהוג כי יש חלוק דעות בין האחרונים גם לפעמים נמצא סרכא עוברת ע"י משמוש וקודם הנפיחה נתקרע או נאבדה אי יש להכשיר הבהמה אי לא עוד יש לי לשאול על הא דאי' בש"ע סי' ל"ה סעיף ב' בהג"ה אם חסר מקצת מן הורדא יש לבדוק באונה או באומה מצד שמאל אם נמצא החתיכה חסרה דכשר כי כן נמצא לפעמים בגדיים וטלאים וקשה אם נמצא כן בגדיים וטלאים ודאי מסתמא כן הוא ג"כ בבהמות גדולות שהרי לא נשתנה מכמות שהיה: תשובה על דבר עצם מצלעות שנסרך לריאה

שבצדה הנה אף שהט"ז אוסר ושכן שמע ממהר"ם יפה מ"מ בשחיטו' אחרוני' כתב שנתפשט ההוראה בזה דלא כט"ז וכן הסכמת הפר"ח וכן הסברא נותנת כיון שעצם מצלעות הוא מונח שם תמיד לא חיישינן לנקיבות שאר אברים גם הריאה אלו הית' נקוב' היתה עדיין תחוב' בו כיון שהריא' בחיי' נפוח' ודוחקת עצמה תמיד בצלעות ודוקא שהריאה תחתיו יפה בלי שום ריעותא ועלתה בנפיחה ומ"מ אין להתיר אלא בבהמ' גדולה של ישראל שהוא הפסד מרוב' כיון שמהר"ם והט"ז אוסר גם הנה"כ לא השיג עליו כדרכו ועל דבר הסרכ' עוברת ע"י משמוש וקודם הנפיחה נתקרעה או נאבדו לכאור' היה נראה להכשיר בפרט במקו' הפס' מרובה וכ"כ בתשובת חנוך בית יהוד' סי' מ"ב וכן נ"ל ממ"ש הט"ז בסי' ל"ט ס"ק וי"ו וז"ל הבדיקה שלנו אינו אלא לחומרא כיון דכבר עברה הסרכא על ידי משמוש יע"ש ומ"מ נלע"ד דאין להקל אלא שנתמעך הסרכא בין אצבעותיו ע"י משמוש בנחת וכמ"ש הרא"ש ושאר פוסקים דאז הבדיקה היא רק חומרא בעלמא ואז יש להכשיר אם לא יוכל לנפח ע"י אונס שנקרעת או נאבדה אכן ביש מקומות שמקילין וממעכין בחוזק קצת וגם בק"ק פראג שהבודקים ממעכין בסרכא ובריאה עד שהסרכא נקלף מהריאה לגמרי כי סרכא גמורה אינה נקלפת ואמרו שכן קבלו מרבם שוחטין מומחין ולפי שהוזכר בשחיטת האחרונים שיש להסיר הסרכא בלי שום דלדול מהריאה ואי אפשר בענין אחר גם אמרו שאם לא יעשו כן יהיה דבר שאין יוכל לעמוד בה באותן גלילות שיהא רובא דרובא טריפה ואי אפשר לאכל בשר כלל העלימו חכמי הדור את עיניהם והניח להם מנהגם וסמכו עיקר על הנפיחה א"כ אין להקל שני קולות להקל בענין המיעוץ והיכא דלא יוכל לנפוח תרצה להקל דהוי כשני קולות דסתרי אהדדי דמתחלה אתה אומר למעך בחוזק קצת וכה"ג כי הנפיחה עיקר ואח"כ תרצה להקל בלי נפיחה כלל אם נקרעה או נאבדה באונס חלילה וכן בנמצא עצם על הריאה דאז צריך נפיחה מדינא אין להקל כלל בלא נפיחה אליבא דכ"ע וק"ל ומה שהקשת בדין חסר מקצת מן הורדא הנה לפי פשוטה היה נראה לומר דהאמת כן הוא דכשגדלים נתגדל הריאה ונעשה הורד שלם אך אף לפי דרכך יש לומר דידוע מנהג הרועים בגדיים וטלאים כל שמרגישינן בהן קצת שינוי וחולי וכחישות לא יניחו לגדל אותם רק מוכרין אותו לאלתר לאכילה בעודן קטנים לכן כתב רמ"א שנמצא כן בגדיים וטלאים ואם נמצא כן בגדולים אמרינן שהרועה לא היה בקי ועיין בש"ך שמפקפק על קולא זו ואין להקל אא"כ בשעת הדחק או הפסד מרובה נ"ל הקטן יעקב: שאלה סא שוחט אחד שהתחיל לשחוט ושחט מקצת העור ושהה ושחט אח"כ במקום אחר וחתך את העור שחתך בו מתחלה וכבסו אותו היטיב ובדק וראה שלא נחתך כל העור והכשיר הבהמה אי שפיר עביד גם תרנגולת שחוט יוצא מפיה ומשכו בה וראינו שהוא תוך הושט ולא יצא לחוץ כיצד ישחוט אותה וא' ששחט בלילה ונתכבה הנר באמצע שחיטה מה דינו: תשובה על דבר השוחט אם לא יצא דם פשוט שאין כאן חשש כלל כיון שלא יצא דם ולא חתך כל העור אלא אפילו יצא דם דמשמעות הרמ"א בהג"ה ס"ס כ"ג להטריף וגם הט"ז מסכים עמו בחומרא זו אכן דעת מהרש"ל להקל היכ' דלא חתך כל העור וכן מצדד הש"ך להקל כדבריו בה"מ והפר"ח כתב היכא דלא חתך כל העור יש להתיר בפשיטות וכן נ"ל עיקר כי מ"ש הט"ז דאין דם בעור אשתמיטת' ממנו סוגיא דש"ס דיומא דף מ"ח ולא מדם העור הרי שיש דם בעור ובאמת לא ידעתי מה חשש איסור יש

בזו אם רחץ העור היטב שאי אפשר' לומר שדם סותם הנקב וכי אין יכולין לראות ולבדוק אם חתך כל העור וכי סומין אנחנו והוא חומר' יתירה בלי טעם לחשו' לנקיבות הושט כיון שאין העור נחתך כולו ול"ד למריטת הנוצה שעור הוא דק וניקבת ע"י מריטת הנוצת כולו משא"כ בעור הבהמה שאפשר לעמוד על הבדיקה ויפה עשה השוחט ובודאי הוא מומח' וקבל כן מרבו ומ"מ אין ראוי לכל שוחט לעשות כן רק ישאל למורה או בצירוף שאר שוחטים מומחים ועל מה ששאלת בחוט יוצא מפי התרנגולת נ"ל דיש לנהוג בו כהאי דמסמס קועיה דמא לשחוט הקנה לבדו ואע"ג דלכתחלה צריכן לשחוט אף בעוף שני סימנים מ"מ כאן הוי כדעבד דאי ישחוט הושט אתי לידי שהיה כשיחתוך החוט ואחר שחיטה יראה מהיכן חוט זה בא בכך יבוקש הדבר ונמצא שחוט היה משוך דרך הושט להזפק משם לקורקבן שם היה קשר החוטין שאכלה התרנגולת ולא נמצא בה ריעותא והיא כשרה.

ועל דבר כביות הנר באמצע שחיטה אע"ג דשחט בלילה בלי נר קי"ל דשחיטתו כשרה מ"מ ע"י כביות הנר מבעית השוחט תוך השחיטה ועושה שהיה טריפה נ"ל: הקטן יעקב: שאלה סב לפרש דברי הש"ך בס"י מ"ד ס"ק ט"ו ד"ה או כשנבראת כך וכו' גם נמצא בבהמה כוליא אחת גדולה מאוד וכוליא שניה נתקטנה מאד ולא היינו יכולין לעמוד על הבירור אם נעשה כן מתחלת ברייתה או לא מה דינה: תשובה הנה בדברי הש"ך ראיתי הרבה משתבשין ומגיהן דבריו ובאמת הוא שלא לצורך והכי כוונת פירושו כי בכל בו כתב ניטל כשרה והיינו כשנבראת כך שאם ניטל על ידי חולי כיון שהקטינה פחות מכשיעור איך תחזור להכשרה עכ"ל וכ"כ הב"י ועל זה השיג מהרש"ל על הכל בו וכתב וז"ל ולא נהירא דהא במתני' קתני ניטל כשרה וכל ניטל משמע אפי' ע"י אדם או חולה אלא וודאי מיירי שניטל ע"י חולי או ע"י אדם ומה שמתמה הכלבו ע"י חולי איך תחזור להכשרה למה לא תחזור כיון שנעשה ע"י חולי ולא ע"י אדם כמו ריאה דאי נקבה וסביך בבשרה וכו' עכ"ל מהרש"ל ועל זה השיג הש"ך על מהרש"ל במה שהבין מהרש"ל מדברי כלבו שאף על ידי אדם טריפה זה אינו דהכלבו לא רצה למעט רק ע"י חולי אבל ע"י אדם גם הכלבו ס"ל דכשר כמ"ש המחבר באמת בש"ע והדרישה אלא דע"י חולי ס"ל לכלבו דטריפה דאיך תחזור להכשירה ומה שמתמה רש"ל למה לא תחזור כמו בריאה כתב הש"ך דלא דמי לריאה נמצא דברי הש"ך נכונים וכן למדתי עם תלמידי והוא נכון וע"ד שנמצאת כוליא אחת גדולה מאוד מאוד מעשה כזה בא לפני בק"ק פראג ודנתי להכשיר מדנתקטנה שניה שלא ע"י חולי כי ודאי נעשית כך מתחלת ברייתה ולכך נתקטנה השנייה ג"כ מתחלת ברייתה היינו רביתייהו ואפשר שזה נכלל בלשון הטור והרשב"א שכתבו ומראיתה מוכחת עלה ומ"מ לא רציתי לעשות מעשה עד שנשאתי ונתתי בזה עם גדולי הוראה והסכימו בזה להכשיר ובא הדבר בהיתר נ"ל הקטן יעקב: שאלה סג צייד אחד שצד עוף אחד שאינו שכיח בישוב וקבלה שהוא עוף טהור ונפסק רגלו מן הארכובה ולמטה אי חיישינן בזמן הזה לנשיכות נחש.

עוד באתי לשאול על טרפש הכבד שלא היה לו בשר כלל רק שני עורות היו קיימין אי יש להטריף כמ"ש בתשובת חינוך בית יהודה סי' ל"ט או לא גם אם יש לסמוך למעשה מה שפסק הט"ז בס"י כ"ז בנשברה השדרה ורוב בשר והחוט קיים או לא: תשובה אף דמבואר ב"ד סימן ז' דבזמן הזה אין חוששין לנשיכו' נחש כי אין הנחש מצוי בינינו

ואף שהש"ך שם השיג על הדין מ"מ בספרי מנחת יעקב כלל פ"ו עשיתי חוזק לדברי הש"ע בזה ע"פ הסוגיא מ"מ נ"ל דכל זה דוקא בעוף המצוי בישוב והמדינה לפי שאין הנחש מצוי בינינו משא"כ עוף זה שאינו מצוי בישוב רק שהוא ממקום רחוק ואולי באותן מקומות שכיחן ג"כ נחשים וחמירא סכנתא דאפילו בספיקא אסור וחוששין שאינו מצוי לשאינו מצוי לפי שאין אנו בקיין בבדיקה יש לאסור ועל דבר טרפש הכבד לא ידעתי שום טריפות בזה וכי להוסיף על הטריפות יש ולא מצינו שום פוסק ראשון או אחרון וכ"ש סוגיא דש"ס שיש חשש איסור בזו דהא אפי' ניקב נקב מפולש גופא הוא חומרא שלא נמצא בש"ס רק דסופו ליטול הכבד הסכמת כל האחרונים דמה"ט אפי' קרום שעלה מחמת המכה וכל סתימה הוי סתימה וכ"ש סתימת הקרומין עצמו אם אין רואין שום רקבון וריעותא בקרומין אין כאן חשש איסור כלל וראיתי שם בתשובה שדבריו הם בלי ראיה כלל נגד משמעות הפוסקין ואולי תלמיד טועה כתבו גם שם בתשובה סי' מ"א ראיתי שהשיג על ה"ב"ח בנתבשל קודם שנודע תערובת דמתיר לאכלן ע"ש וכבר עשיתי סמוכת לדברי ה"ב"ח בספרי מנחת יעקב סוף כלל ל"ט ס"ק ח' ע"ש שנוצל מכל השגות של הש"ך והפ"ח ותשובה הנ"ל יע"ש ועל מה ששאלת בנשברה השדרה ורוב בשר וחוט קיים אם יש לסמוך למעשה להכשיר כמ"ש הט"ז ס"ס כ"ז בשם תשובת אחיו ר"י הלוי דע שבתשובתי חלק ראשון סימן נו"ן השגתי על כל דברי הט"ז ואחיו בזה הוכחתי דהוא אסור מדינא לדעת רוב הפוסקים ראשונים ושוב נדפס תשובת מהר"ץ וראיתי שבסי' כ"ח תחלת דבריו כיון לדעתי אך מכח דברי תוספות שהביא מהר"י לוי מפקפק בזה ובאמת ישבתי שם דברי תוספ' בטוב טעם וטריפה גמורה היא או אפילו נבילה נמי הוי כמו שהוכחתי שם בתשובה והוא ברור נ"ל הק' יעקב שאלה סד מהמופלא מהור"ר בנימין כ"ץ מקראקא בהיותו מ"צ בברוסיל וז"ל בשבוע זו הייתי בקרומביך על סעודת אירוסין ומדי עברי לשם נער רץ אחרי ובידו בית הכוסת ומחט תחובה בו באורך הדופן והנה כראותו אותו מיד הטרפתי אף שלא היה בידי שום ספר אף ע"פ כן אין זו צריך לפנים הלא הוא ערוך בסימן מ"ח הובא בט"ז בשם הג"ה ש"ד ואו"ה כלל נ"א דאם נמצא המחט בדופן בית הכוסת באורך טריפה וכו' וכתב הט"ז ולפ"ז אין היתר במצד א' אלא כשהמחט מונחת בחלל בית הכוסת גם בד"מ סימ' מ"ו הביא הג"ה זו ולא ידעתי למה לא הביאו בש"ע עכ"ל ושוב האריך מכ"ת בענין זה שראוי להחמיר כי הד"מ אשר מימיו אנו שותין וכל מדינת אלו נמשכין אחריו מי יקל ראשו נגד אלו המחמירין ע"כ תוכן שאלתו בקצרה: תשובה הנני באמת תחלת דהאי הוראה אף שיש לו על מה שיסמכו מ"מ לא טוב עשה שהטריף מיד בלתי עיון בספר אף שהיה פשוט בעיניו עיני פקיחין מ"מ התורה חס על ממון של ישראל והיה מן הראוי להיות מתון בהוראה וכבר אמרו חז"ל אסור לתלמיד להורות במקום רבו אא"כ רחוק ממנו ג' פרסאות ומכ"ש שרבינו הן הן הספרים אשר נתפשטו בקרב ישראל ראוי לכל מי שהגיעו להוראה שלא יורה שום הוראה בלתי עיון תחלה בספר וכן קבלתי מרבתי נוחי נפש הגאוני זצ"ל וביחיד שמעתי כן ממוח"ז זצ"ל הגאון המפורסם אב"ד ור"מ מהר"ש זצ"ל שהיה זקן יושב בישיבה וכסא הוראה בק"ק פראג זה ארבעים שנה ואעפ"כ לא הור' בלתי עיין בספר תחלה מה"ט וסמך לדבר אז לא אבוש בהביטי וגו' ובר מן דין ראוי לעשות כן במקום שאין בני תורה שלא יחשדו ויאמרו עמא דארעא

שמחמירין עליהם שלא כדין מפני חסידות וכה"ג ואין חושש להפסיד ממונם שהרי הורה כן מבלי עיון בספר ודין גרמא על ידי שראו שהורה כן מבלי עיון בספרים רק על המרוצה ע"כ חשדו לו שהפסיד ממונם שלא כדין מצד החומרא ושלחו אל מורה אחר ואלמלי היה לפניו מתון בדין כאלו מצע' על הפסד ממונם אזי שוב לא היה בודקי' ממנו למעלה רק שהיו אומרים כל טצדקי דאית לי' למיעבד עבד ואין לך אלא שופט ומורה שבימיך ואין בזה משום גונב דעת הבריות אלא משום והייתם נקיים מה' ומישראל וכה"ג מצינו בש"ס שאמרו חז"ל חזי דקשרו לכם עורבא יע"ש ומפאת זה מה שהתרעם מכ"ת על החכם שהורה להתיר אין עליו שום תלונה לפי דעתו שיש לו על מה שיסמוך ולא ידע כלל שכבר הורה מכ"ת לאיסור שלא יהדור עובדא ואורייתא הוא דרתח בי' ואחרי שהדבר במחלוקת שנוי' היה מן הראוי למנוע שלא להשיב מאפילו חצי דבר בעניין זה עד שאהיה נשאל מהבעל דבר עצמו אופן הראותו עד שיהא שניהם שואלין כא' גופא דעובדא היכא הוי כי בקל הדבר משתנה לפי ענין השואל להנשאל אך באשר הדבר מוטל עלי וגם חביבותא דמכ"ת לי אמרתי שלא להשיב פניו רקם ולא אשא פני איש כי הדבר היה תמוה בעיני מאוד על רמ"א שהביאו בד"מ דברי האו"ה והשמיטו בש"ע ואדרבה משמעות הש"ע בסי' מ"ח דכל שניקב המחט בצד אחד בבית הכוסת במקום העב יש להכשיר ובמקום הפסד מרובה אפילו בהמסס ואיך השמיט דברי האו"ה בזה להחמיר וכאשר תמה עליו הט"ז שכתב ולא ידעתי וכו' וכה"ג יותר יש לתמוה על הש"כ שהשמיט לגמרי חומרא זו אכן כאשר ירדתי אל העוין ראיתי שאין כאן שום תמוה על רמ"א ולא על הש"ך ונעתיק תחלה מקור דין זה שהוא מאו"ה כלל נ"א דין כ"ב שכתב וז"ל ומחט שנמצא בדופני הדקין ולא נקבה נקב מפולש וכו' אבל אם נמצא כעין זה בדופני בית הכוסת אפי' באורך בדופן שאין להבין באיזה צד פונה הקופא אפי' טריפ' כיון דחללה רחב אם איתא דדרך הושט עייל על הפרש איבעי לאשכוחי אמנם בתשובת מהר"ם אי' שמעשה בא לפניו במחט שנמצא בקורקבן ולא היה ניכר שום נקב בחלל הקרקבן וגם לא עבר המחט לחוץ אלא שנמצא שוכ' כמו בריח אורך המחט ברוחב דופן הקרקבן ואוסר וכו' ובהג"ה שם ובתשוב' הרשב"א התיר וע"ש סימן שע"ז מחט שנמצא בקרקבן וכולה נבלעת וכו' תלינן להקל דדרך פנים אתי דדרכו לבא דרך הושט עם המאכל ובהג"ה ש"ד כתב דמהר"ם אוס' בכה"ג וכן הו' בשמו ונ"ל דהמיקל לא הפסי' הרשב"א טעמו ונימוקו עמו אך טוב להחמיר אם לא במקום הפסד מרובה מ"מ בעי בדיקה אחר קורט דם למאן דבעי בדיקה בניקב מצד אחד עכ"ל הרי זכינו דדעת רמ"א וש"כ לפרש בענין אחר דברי הג"ה ש"ד דלא כנראה מדעת הט"ז ומהרש"ל דכוונתו דוקא אם נמצא המחט תחובה תוך העור כבריח ואינו ניכר מאין באתה אי מבחוץ או מבפנים כדברי תשובת הרשב"א בקורקבן וא"כ אזלי לן האי כללא דכ"ל הט"ז דאין היתר במצד אחד אלא כשהמחט מונח בחלל בית הכוסת דוקא וכו' גם מה שתמה לא ידעתי למה לא הביאו בש"ע כי באמת דברי האלה והג"ה ש"ד אינם אמורים אלא כשמונח כבריח תוך העור ואינו ניכר כלל אם בא מבחוץ או מבפני' כהאי דקרקבן וזה פשוט וערוך לפנינו בש"ע סי' מ"ח סעי' י"א ובהג"ה שם דיש להכשיר בה"מ בקורקבן וה"ה בכרס ובית הכוסת דבחדא מחתא מחתינהו ובת בקתא היא ולזה מרמז ג"כ הש"כ במ"ש שם וכה"ג (ומה"ט הוריתי ג"כ למעשה בנמצא מחט בקורקבן בשעת

אכילה שאוסר הט"ז בסימן מ"ח ס"ק י"ח שלא כדעת מהר"ם מינץ שהוריתי בהפסד מרובה או לכבוד שבת כדעת רמ"א דכל כה"ג יש להקל דתלינן טפי שבא מבפנים דרך הושט כיון שלא ראה בשעת מליחה ריעותא מבחוץ ולא בשעת הדחה מסתמא לא ניקב מבחוץ גם הש"כ בנה"כ השיג על הט"ז בזה וכתב שאין דבריו מוכרחים) א"כ יפה עשה הפר"ח שהשיג על הט"ז במה שנראה ממשמעות דבריו דכל שתחוב בו המחט אף שניכר שניקב מבפנים גם כן טריפה מדלא אשכח על הפרש בזה יפה השיג שהוא נגד משמעות הש"ס וכל גדולי ראשונים ואחרונים דכל שניקב מצד אחד יש להכשיר אם לא בהמסס במקום הדק ושלא במקום הפסד מרובה כמבואר בש"ע ויעויין בתשוב' רדב"ז סי' קי"ג כי גם המחמירין שהוא הג"ה ש"ד ואו"ה בשם מהר"ם לא אמר אלא המונח תוך העור כבריח ואינו ניכר מהיכן בא וגם שם אין להחמיר אלא שלא במקום הפסד מרובה כפסק בש"ע ואם גם בנדון שלפניו המעשה כך הי' יש מקום להטריף אם לא שהי' הפסד מרובה בדבר אך כי על הרוב בבהמה גסה איכא הפסד מרובה בדבר ויש להכשיר אם המחט לא ניקב מעבר לעבר וליכא קורט דם מבחוץ או יבלת או נסרך למקום אחר כמ"ש בספרי מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק ל"ב וכלל צ"ד ס"ק א' והוא מתשובת צ"צ סי' מ"ט ושער אפרים סי' ס"ב וחוט השני סי' ס"ט ומ"מ נסרכה ממש בעינן אבל נמצא נפוח קצת מצד חוץ ועב קצת ואין שינוי בבשר לריעותא אין להטריף דזה בא מחמת כאב המחט שנתחב בבשר חי ואין להוסיף על הטריפות נ"ל: אבל אם יש קורט דם מבחוץ או סרכה וכה"ג מבחוץ ונמצא שם מחט אפי' לא נתחב בו יש להטריף דחיישינן שניקב והבריא כדעת האחרונים עיין שם בספרי מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק ל"ג ודלא כצ"צ שם ומ"מ בהפסד מרובה יש לסמוך עליו כי גם הפר"ח מסכים עמו ע"ש ועל השניות מדברי סופרים ששמע שאיזה מורה סמוך עצמו על בדיקת צומת הגידין בזה ודאי שפתיו ברר מללו שאין אנו בקואין בדבר רק כמו שמסיק הש"כ בשם מהרש"ל ועט"ז שאם יש שם נפוח ונצרר דם יראה אם אין שם רקבון וריעותא בגידין אבל לא לסמוך על בדיקת צומת הגידין ממש נ"ל הקטן יעקב: שאלה סה בנוצת שנמצא תוך אווזות הפטמין כיצד יש לנהוג למעשה וכה"ג אם נמצא מים תוך חלל התרנגולים איך יש לנהוג ועל דבר העופות שהנוצו' על ראשיהם נראה גבוה משאר נוצה ויש חסרון קצת בגלגולת מבריאתם אם יש להכשירם גם נקב בטחול של עגלים מה דינם: תשובה על דבר הנוצת שנמצא תוך אווזות בשומן שלהם הנה הסכמת גדולי האחרונים להקל כמ"ש הב"ח ס"ס נ"א ותשובה מ"ב סימן ל"ה וצ"צ מ"ח ואמונת שמואל סימן י"ג וכן הסכמת הפר"ח וכל האחרונים ומ"מ לבי מהסס בדבר לפי שראיתי בתשובת חנוך בית יהודא סימן מ"ד שכתב בשם הגאון הגדול מהר"ר מענדיל אב"ד דק"ק פ"פ ושמצא בשם תשובת כמה גדולי חכמי אשכנז להטריף ע"ש ואף שהמקילין הם רוב בנין ורוב מנין מ"מ צריך המורה טרם יכשיר לעיין היטיב איך הם הנוצות אם יש לו היכר שבאו מבחוץ או נתגדל בתוך השומן מרוב שומן ועכ"פ יבדוק הושט וכל בני מעיים על צד האפשר אם לא יהיה בהם ריעותא שיש לומר שנקבו נקב ואתי ונסתם ולא יסמוך על המתירין אם לא בהפסד מרובה כנ"ל ועל דבר המים שנמצאין תוך גוף התרנגולת גוף שאלה זו נתבאר בתשובת הב"ח סי' קנ"ז פסק דיש להכשירה כל שלא נראה בה ריעותא ויש לתלות בחולי כדרך הנפוחי' שיש להם מים בין עור לבשר והרוצה להחמיר יחמיר על עצמו ולא על אחרים

ע"ש ועיין בספר פרי חדש סי' נו"ן ס"ק א' בעניין בהמה כה"ג ומסיק דאין להתיר שמה אלא בהפסד מרובה ע"ש מלבד ששמעתי מחכמי רופאים שיש חשש סכנה מאוכלין כזה שיש לחוש שיבא ג"כ לידי חולי וואשר זוכט וכה"ג שמעתי על התרנגולי' שרגליהם נפוחה אפילו בעצם התחתון שיש לחוש שבאו מחולי פדגר"א והאוכלים באים לידי חולי זו שהדבר מצוי לתרנגולים לכן שומר נפשו ירחק מהם ועל דבר התרנגולי' ואווזים שהנוצה על גבי ראשיהם נראה גבוה משאר הנוצה ורוב אלו אווזים ותרנגולים יש חסרון בעצם הגלגולת שלהם כבר העלתי בספרי מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק א' וגם בסולת למנחה כדעת המקילין וכן נדפס בתשובת לקט הקמח שם עיקר וכן ראיתי בבית מו"חז הגאון ובניו ונכדיו הגאונים שהורה בפשיטות להתיר אך ראיתי בתשובת חינוך בית יהודה שכתב מסברא דנפשו שיש לזהר לכתחלה שלא לקנות אווזות כאלו ועל פי תשובת זו נהגו כן איזה מורי' להורות כן ובאמת לע"ד הוא חומרא בלי טעם דא"כ גם בבני יונה מצינו כן ואמרינן בש"ס מעולם לא אסר לן יונה וכן כת' באו"ה כלל נ"ו דין י"ח וז"ל וכן תורים ויונה מותרים לא מצינו במינו של איסור ואם איתא לדעת המחמירין ימצא במינו של איסור ואין לנו להוסיף עוד סי' טמא מה שלא מצינו בש"ס פ' אלו טרפות בסימני עופות טמאים וטמא יקרא ותו לא ועל דבר הנקב העגול הנמצאים בעגלים בטחול ג"כ העלתי שם להתיר בספרי מנחת יעקב ע"ש ועיין בתשובת עבודת הגרשוני סי' ק"ך וכמ"ש שם ראיות ברורת להתיר וכן פסק בפני יהושיע סי' ט"ו ואף שבספר לחם הפנים סימן מ"ג ס"ק ג' הביא דעת המחמירין מ"מ הסומך על דברי המקילין לא הפסיד ויתנו ראיות שבספרי עידיהן ויצדקו אף גם כיון שלא נמצא רק בעגלים הרי כשהם גדלים נסתמו הנקבים ונעשו כשאר כל הטחולים וכן הוא ברייתן (אף שי"ל כמ"ש לעיל סימן ס"א בחסר מקצת מן הורד ע"ש) מ"מ נ"ל דאין להחמיר הקטן יעקב: שאלה סו עוף שלא נמצא לה מרה וקודם שטעמה נאבדה הכבד מה דינה.

תשובה דבר זו כבר נסתפקתי בספרי מנחת יעקב כלל פ"ח ס"ק ד' ושוב נדפס תשובת עבודת הגרשוני וכתב בתשובתו סי' י"ז נדון זה להתיר בפשיטות ואין ספיקו מוציא מידי ודאי שלו ובפרטו' שעיקר הספק שלי הוא לפי שדברי הש"ך שכתב דקים ליה להגאונים דמילתא דלא שכיח שהמרה יהיה נטולה אינם מוכרחים גם שם בתשובת הגרשוני כתב על הש"ך וז"ל אבל לע"ד במחילות מכבודו של הש"ך לא כיון יפה והחוש יכחישו כי אני הורה ובא קרוב לארבעים שנה ובא לפני כמה כבודות שלא נראה בהם המרה וצווייתי לטעום ועל הרוב לא נטעם בהם טעם מר עכ"ל ובאמ' לכאורה בזה שפתיו ברר מללו גם לפני בא הרבה פעמים שאלה כזו ולא נטעם בהם טעם מר עד שהאיר ה' עיני בזה כי פעם אחת נשאלתי על כבד בזה וצווייתי להביא לי הבני מעיים ושומן וראיתי שהמרה דבוקה בבני מעיים ושומן וכן עמדתי על נסיון זה כמה פעמים ויבוקש הדבר וימצא ולפעמים המרה קטנה מחמת שמנונית העוף ואינה ניכרת ולפעמים נשפך ממנו המרירות ע"י תלישת המעים מהם וכה"ג וכן הוא ע"פ הרוב ואם על כל זה לא ימצא מרה פסקו הגאונים' שיש לטעום הכבד ותלינן אפי' במלתא דלא שכיח כל כה"ג וכמ"ש הרא"ש פא"ט גבי נשתנו הבני מעיים לא תלינן שנפלה לאור כיון שהוא מלת' דלא שכיח אלא תלינן בשינוי הטבעי' אף שהוא דבר שאינו מצוי וכה"ג אמרינן בביצה דף ח' ע"א אימר לא בדק יפה ע"ש ומהאי טעמא היה נ"ל פשוט דאם נאבדו הבני מעיים ושומן ואח"כ

לא נמצא מרה בכבד תלינן שנתלש עם הבני מעיים וכ"ש בנאבדה הכבד שיש להכשיר ושאלה זו נשלח אלי ע"י שליח עובד ככבים שבא בשבת ומותר לסמוך עליו דהיא מלתא דעבידא לגלויי וגם לא מרע לנאמנות שלו שהולך תמיד בשליחות בשכר ועיין בספרי סולת למנחה כלל ל"ב דין ט"ו ס"ק מ' מ"ש שם נ"ל: הקטן יעקב: שאלה סז נמצא מחט בעובי ירך התרנגולת מה דינו גם בנשבר הגוף סמוך לגוף בשעת שחיטה מה דינו: תשובה הנה כבר ידוע מחלוקת האחרונים הובאו בי"ד סימן נ"א כי הרא"ש בפרק א"ט הובא שם בטי"ד וז"ל הרא"ש שם לכאורה משמע דאף בבשרא אי משתכח כה"ג מחט בירך הבהמה וקופא לצד חלל הבהמה טרפ' דאימר מן הדקין באתה ודרך חודה נכנס בירך דאי מן החוץ באתה היאך נקבה בקופא כל עובר הירך ועברה עד סמוך לחלל הגוף ומיהו חומרא גדולה היא זו ובבשרא בין קופא לגאו בין קופא לבר כשרה וכן נוהג עלמא לפי שהבהמ' מחחככת ונתחככה בכתלים אפי' נכנס' דרך קופא דוחק ועובר בעומק הירך עכ"ל והובא בטור לשון זה לפסק הלכה ומדייק הב"ח מדנקט הטור דין זה בבהמה לפי שדרכה בחיכוך אבל בעוף אפילו נמצא בירך שלו כשצד עב כלפי פנים יש להטריף והט"ז השיג עליו שם בסי' נ"א ס"ק ד' וכתב וז"ל ונרא' לע"ד מדכתב הרא"ש בזה שלא מצינו בש"ס לאסור בבשר אפי' בקופא לגאו אלא בכבד וכו' ממילא גם בירך העוף אין לאסור דהא מצינו גם בעוף שלפעמים נכנס בכותל במקו' צר וכו' וגם רש"ל וכו' והפר"ח ס"ק ד' השיג עליו וכתב וז"ל ולא נהירא דאטו משום דלפעמים נכנס במקום צר דהוי מלתא דלא שכיח נתיר איסור דאורייתא ואין להתיר אלא בבהמ' דוקא עכ"ל גם הש"ך פסק להחמיר כהב"ח גם בספר נה"כ כתב על הט"ז ולא ידענא איך מלאו לבו לחלוק על הב"ח להקל בלי ראייה ע"ש ולע"ד דברי הט"ז נכונים דאין להוסיף על הטריפו' דמה שמדייק הב"ח מדנקט הרא"ש בהמה אין זה דיוק כלל דבעוף פשיטא דתלינן מצד חוץ בא אלא דבבהמה שהירך עב מאד איכא למימר דאי מן החוץ באתה היאך נקבה בקופא כל עובי הירך ועברה עד חלל הגוף כמבואר להדיא מלשון הרא"ש אבל בעוף דנשחטה בחזקת היתר עומדת ותלינן שמן החוץ בא דאי מבפנים באתה היתה ניכר הריעותא מבפני' והוא ברור ומה שטען הפר"ח דהוי מלתא דלא שכיח שנכנס במקום צר לו יהיה כדבריו מ"מ אפשר לתלות בדבר המצוי שדרך התרנגולים וכל מיני עופת הגדילים בבית ובחצר להתחכך בארץ תוך אשפתות לחמם עצמן ומשם בא המחט לתוכן ואולי דמשום הכי לא כתב הט"ז הטעם שדרכן להתחכך בארץ לפי שרוצה להתיר אף בעוף אשר תעוף בשמים ועל זה שפיר השיגו האחרוני' עליו אבל בעוף בייתות כמו אוזים ותרנגולי' וכיוצא בהם שדרכם להתחכך בארץ לית מאן דחולק ואף דאפשר לומר דבכל העופת יש להקל ולתלות שבא מכלובם שנתחכך בו מ"מ הואיל ויצא הדבר מפי גדולי אחרונים לאסו' יש לאסור אבל בעופות אלו כמו אוזים ותרנגולים וכדומה שדרך להתחמם בארץ אין להחמיר כלל והמחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהים דדוקא מחט בחלל הגוף אסרו ולא מה שהוא חוץ לחלל ועיין בספרי סולת למנחה כלל צ"ד דין ה' וכנ"ל וע"ד הגף התרנגולת שנשבר בשעת שחיטה נ"ל להכשיר כיון שהחליף הכנפים זה בזה כדי שלא יוכל לצדד הכנפים כדרך השוחטים וע"י שלחופי שהחליף הכנפים נשבר אזי אם שחט מיד ובדק שלא נצרר הד' מעבר לצלעות אזי יש להכשיר ולא חיישינן כזו שניקבה הריאה בשעה מועט' כזו כיון שעיק' הטעם כמ"ש הט"ז בריש סי' נ"ג כיון

שמנדנד הכנף וזו לא יוכל לנדנד הכנפים ויש להכשיר רק לחתוך אבר המדודל וכן כתב האו"ה כלל נו"ן סעיף ח' והט"ז ס"ק ט' ע"ש ושבוע זו בא לפני גף העוף שנשבר באלכסון והעוקץ המחובר לגוף היה כאצבע גודל אבל מן אמצעית השבר וכ"ש מן העוקץ עצם החיצונה לא היה כשיעור אצבע גודל אך שהעוקץ החיצוני היתה לצד חוץ לצד הראש ולא לצד הגוף מקום ששוכבת הריאה ואלו היה מודדין מן הגוף מקום הריאה עד עוקץ השבר של צד הראש היה רחוק מהשיעור והכשרתי עיין בש"ך סי' נ"ג ס"ק ח' נ"ל: הקטן יעקב: שאלה סח בתרנגול מסורס שנמצא המעים דבוקים ונסרכים לעור ובשר מה דינו גם באתי לשאול הכרעתו למעש' בדין שהביא בבית הלל סי' ק"י והביא שם פלוגתא גדולי ישראל על כן רצוני לידע כיצד יורה המור' למעשה: תשובה הנה הדין זה ערוך לפנינו בש"ע סי' מ"ו סעיף ב' בהג"ה וז"ל וכן אם מצא המעיים בין עור לבשר ונמצא תפור שם יש לחוש שיצאו ונתהפכו אבל אם לא נמצא שם תפירה ולא ניכר שם שנקרע ולא היה ניכר בה שום ריעותא כשרה עכ"ל ומדייק הל"ח מזה דאם נמצא בני מעיים דבוקים בבשר וסמוכי לעור דיש להטריף והש"ך שם ס"ק יו"ד השיג עליו דאין להטריף אא"כ הי' בה ריעותא מחיים וכן הסכמת הפר"ח נ"ל עיקר כיון שכ"כ האו"ה כלל נ"ה להדיא וגם אם לא נכתב ראוי לכתב דהא גדולה מזו מצינו בפא"ט דף מ"ח דאי איכא ריעותא בדופן תלינן בדופן וכשיר' וכן הסכמת הפוסקי' כמבוא' סי' ל"ט אע"ג דריאה עלולה לענין סרכות אפ"ה תלינן בה כיון דריעות בדופן לפנינו תולין הקלקלה במקולקל ה"ה כאן שמנ' של הסירוס לפנינו ודאי תלינן מה שנדב' ונסרך המעים לעור ובשר הוא מחמת מכה וכאב הסרוס ולא מחמת המעים שיצאו לחוץ כיון שלא היה לה ריעות' מחיים ומה ששאלת ממני לידע הכרעתי למעשה בדין פ"י קודם שנודע תערובת הנה אף שאין מן הראוי להכניס ראשי ורובי בין גדולי המורים אך כבר מלתי אמורה בספרי סולת למנחה כלל מ"ג דין א' דעיקר כדעת הפר"ח בקונטרס אחרון בהשגותיו על בית הלל זרק מה שפ"י קודם שנודע התערובת יש להתיר והרביעית בשר שלא פירש יש לאסור ולא אמרינן במה נפשך כיון שהוא מבהמ' אחת ע"ש מלתא בטעמא גם הנה"ך השיג כה"ג על הט"ז בסי' ק"י ס"ק ה' ע"ש ודלא כפנים מאירות בסימ' ק"ה שנמשך בזה אחר דעת הט"ז והב"ה גם שאר דברים שהאריך שם ובסימ' ק"ו רוב דברים הם שלא לצורך כי הכל נכללו ונתבאר היטב בטוב טעם בספרי מנחת יעקב כלל מ"ג יעויין משם ותמצא נחת ובודאי היה ממנו בהעלם דבר ע"ש הקטן יעקב: שאלה סט עני אחד שנשלח לו בשר ממדינה בע"ש אחר חצות וכתב בו שמכבד אותו בשר לאכול בשבת וכן הטמין אותו לאכול בשבת בלי מליחה והדחה תחלה אח"כ נפל לו ספק אולי לא הודח ולא נמלח עדיין ושאל מה דינו עוד שאל השואל על טחול שנמלח בלי נקור מה דינו ובשר ששהה ג' יום שהורה חכם אחד שמותר לבשל אחר צליה אי טב הורה: תשובה על דבר המאורע שנתבשל הבשר ואינו יודע אם נמלח הא מלתא כבר אמורה בדברי הט"ז סי' ס"ט ס"ק כ"ד בספק אם מלח הבשר שיש להכשיר מטעם ספק דרבנן להקל וכבר השיג עליו הש"ך בספרו נה"כ וכן הסכמ' בספרי מנח' יעקב כלל א' ס"ק ט"ו כיון דאיתחזק אסור' באיסור' דם וכ"כ שם בספרי סולת למנח' דלא כפר"ח שם שמסכי' לדעה הט"ז גם בבית הלל פסק לאסור ואפשר דגם הט"ז שפסק שם להתיר היינו באשה עצמה שנסתפקה אם מלחה דאמרינן מסתמא עשתה כהוגן משא"כ כנדון

שלפנינו שנשלח דרך מתנה ודורן שדרך לשלוח קודם הדחה ומליחה שנראה יפה ומהודר יותר דוגמא לדבר דאמרינן ריש כתובות אבל נותן מים על גבי בשר לא מזדבן גם אין סברה לומר אם איתא דלא מלח ועדיין יש בו איסור דם אודע הוה מודיע לו וכדאמרינן ר' יוחנן בברכות דף כ"א אי משום הא לא תברא דשאני התם דהוא דבר שאין יוכל לעמוד עליו משא"כ כאן יכולין לעמוד עליו לידע אם נמלח או לא ע"י לחיכה בבשר ועל זה י"ל סמוך המשלח שאם יסתפק בו ירגיש הדבר ע"י לחיכה ואף שהמרש"ל אוסר הלחיכה בבשר כזה י"ל כמ"ש הש"כ בסימן מ"ב ס"ק ד' (ועיין שם בפר"ח דמתיר) מ"מ לאו כ"ע דיני גמירי וסברי דמותר ללחוך בו גם אפשר ע"י טעימת קפילא או מסל"ת או ע"י הדחה לדם בעין שעליו ואז מותר הלחיכה אליבה דכ"ע ואפי' לאכול ממנו ומהני טעמא ג"כ אין לדמות להא דאותו ואת בנו כיון דהת' א"א לעמוד מעצמו על הדבר גם לא איתחזק אסורא משא"כ בנדון שלפנינו דאפשר לעמוד על הדבר ואיתחזק אסורא ומן הסתם משלחין בלא הדחה ומליחה כמו שכתבנו ובר מן כל דין איך נתיר דבר שאפשר להתברר אחר שבת לשאול את פי המשלח אי נמלח כדינו או לא והוא דבר המתקיי' לכן באיסורא קיים ובתשובת פנים מאירות שאלה י"א רוצה להקל מכח דמיונות רחוקות מהא דבכור ואותו ואת בנו ובאמת יש לחלק בכמה גווני והא ברור (וגם מ"ש שם בסוף אותו תשובה וז"ל ונפלאתי על הגאונים בי"ד סימן שי"ו גבי הלוקח וכו' והם הט"ז והש"כ והדרישה כאלו נתעלם מהם סוגיא דש"ס דבכורות המעיין שם בסוגיא יראה דמעיקרא לק"מ כי פשטא דש"ס ג"כ הכי הוא דלכך בבכור בלוקח תליא מילתא לפי שיודע שקונה אותה לקיים לגדל ולדות עליו לחקור אם בכרה משא"כ המוכר סובר שקונה לשחיטה והתם באו"ב כיון שמוכר יודע שסתמא לשחיטה קונה ויודע ששחט האם עליו להודיע נמצא שהמה רק פשטא דמילתא נקטו ותו אין השגה ותמיהא כלל על דבריהם) גם מ"ש שם בתשובה לצדד להקל מטעם שבודאי מלחו תחלה כיון שהשליח לא היה יכול לבא אלא סמוך לשבת שלא היה שהות כל כך למלח ולבשל על שבת גם זה אינה אומדנה דמוכח דאולי היתה כוונת המשלח למלוח זמן מה לכבוד שבת ולהטמין אותו סמוך לשבת או לצלות אותו בשפוד על ידי מליחה קצת שאין צריך שהות כל כך ובלא"ה כיון שהוא דבר שאפשר להתברר אין צד כלל להיתר על ידי ספק ואפילו בס"ס יש להחמיר כאשר בארתי בסוף קונטרס הספיקות שלי ע"ש בכך אמרתי שלא לאכול התבשיל בשבת מטעמים אלו ואחר השבת נתברר הדבר אצל המשלח שלא נמלח הבשר וששתי שלא בא התקלה ע"י וכן נ"ל להורות וע"ד הטחול שנמלח בלי נקור כבר העלתי בספרי מנחת יעקב כלל ל"א לאיסור כדעתהט"ז וכן ראוי להורות מ"מ אם נמלח עם בשר ויש ה"מ בדבר אפשר דהמיקל לא הפסיד וכ"פ מהרש"ל ובהלכות קטנות ח"א סי' רצ"א וע"ד הבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה כבר העלתי בספרי מנחת יעקב כלל ד ס"ק ב' וג' שאין לו שום תקנה לאוכלה מבושל אפילו מלחו וצלאו תחלה ואל תשגיח בתשובה חדשה שנדפס אצל ליקוטי פרדס שהתיר שהוא הודה ולא בוש שנתעלם ממנו כל דברי שם הקטן יעקב: שאלה ע על מה סמכו העולם לנהוג היתר לאכול ולשתות דם הנקרש ונתייבש מתייש שקורין באקס בליט שנתייבש בחמה אף בחולה שאין בו סכנה רק בנפילה בעלמא שכואב לו אחד מאברים הפנימים: תשובה הנה פשוט בש"ס דמנחות דף כ"א הקפה את הדם בחמה ואכלו חייבין עליו וכן הוא

בחולין דף ק"ך ע"א הרי דדם זו איסור גמור הוא וא"כ היה נראה לכאורה לאסור וכדומה לזה כתב הרשב"א בתשובה הובא בב"י בי"ד סימן קל"ד וקורא תגר על הרופאים שנותנין לחולי חומץ שלהן תוך הרפואות ע"ש דבריו באורך אך י"ל לצדד היתרא כיון שכבר עמא דבר ונוהגין היתר בפשיטות ברפוא' זו בודאי מנהג של ישראל תורה הוא ונ"ל הטעם כיון שנתייבש כ"כ עד שנעשה כעץ ואין בה שום לחלוחית אין בו איסור כלל ובגוונא שכתב רמ"א סי' פ"ז סעיף יו"ד בהג"ה בעור הקיבה שנתייבש כעץ דמותר מה"ט ומה"ט נוהגין היתר בהנקרש על דופני חביות שקורין ווי"ן שטיי"ן כדאית' בסי' קכ"ג סעי' ט"ז וכן במה שקורין בלא"ז שמשתמשין בו לקשור על כלי שתי' אף שהם מבהמה טריפה או נבילה ג"כ מתירין מה"ט שכבר נתייבש בו כל הלחלוחית ואין בו טעם כלל ועי"ל כדרך שאמרו בש"ס מידי דרך הנאת' קא עבדינ' ובצירוף הטעם בנדון שלפנינו כיון שכואבים לו איברים הפנימים דהוי מכה של חלל כמבואר בא"ח סימן שכ"ח דמחללין עליהם את השבת ועיין ברמב"ם פ"ד מהמ"א ובי"ד סימ' קנ"ה הקטן יעקב: שאלה עא ראוברן שהניח לעשות ע"י פועל אחד יינו בהכשר ונתן לו שכירתו ואח"כ מכר היין לשמעון ביוקר והרוויח בו הרב' ועכשיו הפועל אומר שאותו יין נתנסך בפשיעתו ומודה על חטאיו ורוצה להשיב שכירתו שהוא סך רב עד עשרים רייכ"ש טאלי"ר אי נאמן לאסור היין או לא: תשובה לכאורה נראה פשוט לאסור היין כאשר פשוט וערוך לפנינו בש"ע בי"ד סימ' קכ"ז סעיף ב' דאם שכרו הרבה והוא בענין שמפסיד כל שכרו כגון שאומר שנתנסך בפשיעתו נאמן אפילו אין עתה בידו וגם לא אמר ליה בפעם ראשון שמצאו ע"כ וא"כ כאן דהפסדו של פועל מרוב' ודאי דנאמן אם אין הבע"ד מכחישו וכמו שמסיק שם הש"ך בס"ק' (ואף שדבריו שם אינם מוכרחים כל כך בפרט מ"ש שם לחלק בין היכא דמתחזק אסורו גם הגוילי' מקרי אתחזק אסורן כי סתמן שלא לשמן עיבדן אם לא משיאמר עליהן שעיבדן לשמן וצ"ע) אכן כאשר ירדתי אל העיון שנראה דאינו נאמן להפסיד היין אע"ג דמפסיד שכרו הרבה דדוקא אם היה עדיין ביד לוקח הראשון אז היה נאמן משא"כ עכשיו שכבר מכרו והרוויח בה הרבה אם אתה מאמין לפועל אתה מוציא ממון מבעל הבית שמכרו על פי עד אחד והתורה אמרה לא יקום עד אחד באיש להוציא ממון על פיו וכן נראה לי ראייה ברורה מהמעין שנובע דין זה בש"ס דגיטין דף נ"ז ע"ב דגרסינן שם ההוא דאתא לקמי' דר' אבהו אמר ליה ס"ת שכתבתי לפלוני גווילין שלו לא עבדתין לשמן אמר לי ס"ת ביד מי א"ל ביד לוקח א"ל מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך נאמן אתה להפסיד ס"ת ומ"ש מדר' אמי התם איכא למימר טעי בדר' ירמיה הכא כיון דקא מפסיד כולי אגרא ואתא ואמר אימר קושטא קאמר ע"כ והנה לכאורה יש לדקדק בהאי סוגיא דלמה שאל לו ביד מי כיון שדעתו היה להורות שהוא נאמן אפילו ביד לוקח למה שאל לו ביד מי דבשלמא רב אמי שהורה שאינו נאמן להפסיד הס"ת כיון שהס"ת אינו בידו רק ביד לוקח לכך שאל ביד מי דאלו היה ביד הסופר היה נאמן אף להפסיד ס"ת שהוא בידו אבל על רבי אבהו קשה וראיתי שהרא"ש שם הרגיש בקושיא זו ותירץ וז"ל ומה ששאל לו ס"ת ביד מי כדי לברר הדבר שאל לו שאם לא שאל לו ס"ת ביד מי והית אומר לו נאמן אתה לפסול ס"ת היינו טועין לומר דס"ת ביד הלבלר היתה ולכך האמינו ע"ש דבריו באורך ועדיין לענ"ד אינו מיושב עיקר הקושיא דאכתי למה ליה למשאל ס"ת ביד מי הוה ליה למימר בקיצור

אפילו ס"ת אינה בידך נאמן אתה ועוד דממילא ידענו כיון שאמר לו הטעם מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך וכו' מטעם זה ממילא משמע דנאמן אפילו ס"ת ביד לוקח לכן הי' נ"ל לפרש דכוונת ר' אבהו היה לשאול ס"ת ביד מי לאפוקי אם כבר יצא מיד לוקח ג"כ שמכר לאחר והרוויח בה כנדון שלפנינו כמו שא"נ העד א' להפסיד ללוקח אינו נאמן להפסיד ס"ת וא"נ רק להפסיד שכרו כמו הא דרב אמי וכיון שהשיב לו שעדיין הוא ביד לוקח שלקח מהסופר א"ל נאמן אתה מתוך שאת' נאמן להפסיד שכרך לכן נ"ל בנדון שלפנינו אע"פ שנאמן להפסיד שכרו אינו נאמן להפסיד היין שכבר מכרהו ואם יאמר האומר מ"מ ראה זה דבר חדש הוא חילוק שלא נמצא בפוסקים ראשוני' ואחרונים ראוי להחמיר ולאסור היין אמור לו יין נסך בזמן הזה אין להחמיר כולי האי ואולי נ"ל הקטן יעקב: שאלה עב ישראל שמכר מרתף בבית עובד כוכבים ושם בו יין במפתח וחותרם כדינו ופעם אחת בלילה באו גנבים ופתחו ושברו פתח הבית ולא מצאו מה שחפשו בבית עכו"ם ושברו ופרצו גם פתח המרתף ולמחרתו הרגישה שפחה קטנה שהיו גנבים בבית ושגם פתח המרתף פתוח רצתה בבהלה אל היהודי וספרה לו המאורע והלך היהודי אל תוך המרתף ומצא החביות שלימות וסתומות ומליאות כמו שהיה מקדם ולא שום ליחות סביב מה דינו של אותו יין עוד נשאלתי עובד כוכבי' שנמצא במרתף שהיו בו חביות סתימות ונפתח אחד מהם וכאשר בא הישראל טשא ביני דנא וראה אותו הישראל וגם מצא המניקת כפופה מונח על החביות והוא לח סביב המגופה וחסר ג"כ מהחביות מה דינו: תשובה על דבר השאלה ראשונה כבר דין זה מבואר באורך ב"ד והוא מתשובת הריב"ש סי' תכ"ד והובא ב"ד סימ' קכ"ט דאם מצא החביות כמו שהיה מקדם משרי שרי דהוי כבלשות וכ"פ בש"ע סי' קכ"ט סעיף י"א בהג"ה ע"ש אך לכאור' יש לאסור היין שבמרתף בשביל שהנכרי דר באותו בית שפרצו במרתף חיישינן דלמא הוא ובני ביתו הלכו אל המרתף ונסכו היין גם לזה אין לחשש בזמן הזה דמרתף כיון שישראל שכר המרתף וישראל דר באותו עיר אם ימצאו בתוכו יפסיד שכרו ויהא נתפס כגנב שיאמרו שהוא עיקר הגנב שגנב מהיין דאל"כ הוי לי' להודיע מיד ישראל שפרצו המרתף כאשר מצאו פתוח וכה"ג אמרינן פ' ר' ישמעאל גבי ישראל' ששכ' בית יע"ש ואע"ג דלכאור' יש לחלק דהת' בעינן דוק' ישראל' דר באותו חצר מ"מ כאן שהפרצה נעשה ע"י גנבים והוא לא ידע אם לקחו הגנבים מהיין ע"כ אירתותי מרתת אם ילך אל המרתף וליגע בהיין יאמרו שהוא היה הגנב עצמו ויצטרך לשלם הכל ואע"ג דיש מקום לומר אפכא דלמא באמת לא פרצו הגנבי' כלל והוא עצמו פרץ הכל ועושה כן כאלו בא אליו גנבים בלילה אבל באמת הוא עצמו הגנב ונסכו הא ודאי חששא רחוקה היא ביי"נ בזמן הזה דאין חיבות ניסוך עליהו אף גם שמצאו החביות כמו שהיה מקדם וכיוצא בזה כתב הרא"ש בתשובה כלל י"ט סי' י"ו הובא בב"י סי' קכ"ט וז"ל כתב הרא"ש על ישראל' ששכר בית בחצר שנכרי אחד דר באותו חצר ושם בו היין וסגר הדלת והכניס הבריה בטבעו' ושכח ולא סגרו במפתח ויצא וקרא ליהודים והגיד להם ונכנסו וראו החביות מכוסות ומדובקות בטיט יבש ובכל חביות היה ברזא קטנה ועיינו במקום הברזא ולא היה שם שום לחות נ"ל דחמרא שרי וראיה מדאמרינן וכו' והאי עובדא דישראל ועובד כוכבים דשתו חמרא אע"פ שהיין היה עומד בכלי פתוח אצלו וישראל לא נכנס בספינה כל השבת שרי ליה ולא חיישינן דלמא נגע משום דמירתת דלמא אתי ישראל' כ"ש בנדון

זה שהיה אוצר היין סגור בבריה והחביות מגופתו שרוקה בטיט וישראל דרים בעיר דשרי עכ"ל הרא"ש א"כ גם בנדון שלפנינו שחביות היה סתומת מגופת ומליאות כמקדם ולא נמצא בהם ליחות סביב והישראל דר באותו עיר דהעכו"ם מרתת ואין לחוש לאסור היין ואף דיש עוד מקום לבע"ד לחלוק בין נ"ד לנדון דהרא"ש מ"מ אין להחמיר כולי האי בזה ולהפסיד ממון של ישראל היכא דאיכא צדדי היתר וע"ד השאלה שניה נראה פשיט לאסור מתרי טעמא חדא כיון דאיכא ריעותא לפנינו שהחביות היתה סתומה ונמצא פתוח וכמבואר בסי' כ"ט סעיף י"א בהג"ה זאת ועוד אחר' כיון שמצא מניקת כפופה עליו והוא לח לא תלינן בדבר הרגיל וראוי להחמיר אף דהוי מגע ע"י דבר אחר ונצוק כמבואר בסי' קכ"ד סעיף כ"ג וע"ש בט"ז נ"ל הקטן יעקב: שאלה עג מסור שהוא מוסר בשקר עלילות אי מותר להלוותו בריבית או לא: תשובה לכאורה נראה כיון דמסר בשקר גרע, מעובר להכעיס ומורידין אותו הרי דלאו בכלל אחיך הוא ומותר להלוותו בריבית וכ"כ התוספת בפשיטות בפרק אין מעמידין דף כ"ו ע"ב ד"ה אני שונה יע"ש דלאו בכלל אחיך הוא וכן משמעות המרדכי בשם תשובת רש"י הובא בב"י בח"מ סי' רפ"ג איברא כד מעיינן שפיר נראה דאע"ג דלענין גופו דמורידין דדינו כעובר להכעיס מ"מ ממונו אסור לאבדו וכדאיתא בפ' הגוזל ומאכיל דף קי"ט ע"א ממון מסור פליגי בה רב הונא ורבי יהודה חד אמר מותר לאבדו ביד וחד אמר אסור לאבדו דלמ' הוה ליה זרעא מעליא וכתוב יכין רשע וצדיק ילבש והכי קי"ל כמבואר בטח"מ סי' שפ"ח ואע"ג דלענין החזרת אבידה מספקא ליה להתוספת שם בפרק אין מעמידין היינו משום דדוקא לאבדו יש לומר דאסור משא"כ באבידה שכבר אבודה ממנו אינו מחויב להחזירה לו אבל לאבד ממנו בידיים ליטול ממנו ריבית נראה דאסור משום זרעא מעליא וכתוב יכין רשע וצדיק ילבש ואע"ג דבמרדכי פ' הגוזל בתרא כתב וז"ל ממורי קרובי שמעתי דדוקא לאבדו אסור אבל לעכב לעצמו שרי דהיינו יכין רשע וצדיק ילבש וצ"ע עכ"ל וא"כ ה"נ לענין רבית שניטל ומעכב לעצמו שרי זה אינו חדא דדברי המרדכי לא ברירן שהרי הניח בצ"ע וגם מהרש"ל בים של שלמה פ' יו"ד סימן נו"ן השיג על האי דמרדכי וכתב וז"ל ונראה דשפיר צ"ע קאמר מאחר דתלמודא דקאמר משום דהוה ליה זרע' מעליא וכתוב יכין רשע וצדיק ילבש א"כ בודאי אסור לעכבו לעצמו מה"ט דהא ברא קדים והא דקאמר שאסור לאבדו היינו משום רבותא דהיתרא למ"ד דאפי' לאבדו מותר עכ"ל מהרש"ל וגם דומיא דגופי' קתני דמותר לאבדו ותו דאף אי נימא כדעת המרדכי דלעכבו לעצמו שרי וכמו שפסק ג"כ בח"מ סי' שפ"תסעיף י"ג רמ"א בהג"ה היינו דוקא לעכבו לעצמו אם בהתירא בא לידו משא"כ ליטול לכתחלה באיסור ריבית ודאי דאסור וכן מצאתי און וראיה ברורה לדברי בדברי הנימוקי יוסף בפ' איזהו נשך וז"ל דכל שמורידין לא מקרי אחיך ברבית כתיב אחיך ואע"ג דבמסור מורידין ואסור להלותו סתם לאו משום דלא מקרי אחיך אלא מפני שהוא כרוזף עכ"ל ואין להקשות לפי דברי הנימוקי יוסף דהוי כרוזף וברודף אמרינן שם בב"ק בנרדף ששיבר את הכלים של רודף פטור שלא יהא ממונו חמיר מגופו והכי קי"ל כמבואר בח"מ סי' ש"פ אמאי לא אמרינן הכי גבי מסור דאסור לאבד ממנו משום יכין רשע וצדיק ילבש אי משום הא לא אריא דודאי להציל גופו מותר ע"י איבוד ממון של הרודף אבל לאבד ממון המסור ואינו מציל בזה הנמסר ודאי דאסור ואי ע"י איבוד ממון המסור ניצל הנמסר ודאי דמותר לאבדו וכן

פסק בפשיטות הש"ך שם בסי' שפ"ח ס"ק ט' ע"ש גם הב"ח בי"ד סי' קנ"ט סעיף ב' פסק בפשיטות דאסור להלותו בריבית אף שראיתי בתשובת מהר"ץ סי' מ"ג רוצה לדחות דבריו כיון דנותן דעתו ממש כי זווי אנסהו שנצרך למעות אף שמתחלה עושה כן הש"ס ריש פ' איזה נשך הצריכא מ"מ לפי המסקנא משמע דריבית ואונאה וגזל שווים הם וטעם השבח ריבית משום וחי אחיך עמך ליעבד ליה כי היכא דנחיה גם זרעא מעליא דנפק מיניה אחיך הוא לכך חייב להחזיר לו הריבית לכך אסור לאבד ממונו מחדש נדפס ספר קיצור פרדס של רש"י וכתב שם בתשובה בפשיטות דמות' להלותו בריבית דמדמה לעובר להכעיס ולא דק דדוקא לענין גופו יש לדמות משא"כ לענין ממון דהתם גם זרעו עובר להכעיס שנמשך ונטמע אחריו משא"כ במסור כדאיתא להדיא בש"ס דשמא נפיק מיני' זרעי' מעליא גם לענין החזרת אבידה כתב שם בפשיטות בשם הטור סי' רס"ו בח"מ והרמב"ם פי"א מהל' גזילה ואבידה דאסור להחזיר לו אביד' לכן מאריך שם בדוחקיו ולא דק דדוק' אפיקורס וכה"ג אסור להחזיר אבידה משא"כ במסור אינה מבואר בדבריהם שם כלל והתוספת פרק אין מעמידין שם ספוקי מספקא להו לענין חזרת אבידה והש"ך בח"מ סי' שפ"ח ס"ק ס' כתב בשם הגה"ה אש"רי סוף אלו מציאות דמסור אין מחזירין לו אבידות ויגעתי ולא מצאתי כן רק באפיקורס ואולי מדמין להדדי ואינו מוכרח מ"מ עכ"פ מידי ספיקא לא נפיק וכדעת התו' וספק דאורייתא ראוי להחמיר אבל אין מוציאן ע"פ ב"ד מיד מוחזק ולענין רבית ודאי דאסור וכמ"ש נ"ל הקטן יעקב: שאלה עד בדבר אשה אחת שיש לה וסת קבוע אך שמקרוב נולד לה מקר' בלתי טהור שמרגשת קצת כאב ורואה תוך ימי וסתה טיפי דמים ואינן דומין לראיית וסתה ואומרת שיש לה מכה בתוך גופה ואינה יודע' שמכתה מוציא דם והורה איזה מורה להקל כיון שיש לה וסת קבוע אי טב הורה או לא: תשובה ודאי בכל כהאי גוונא לא מהדרינן עובדא כי יש לו על מה שיסמכו ה"ה הרשב"א בתורת הבית הארוך והוציא כן מהתוס' וכ"פ רמ"א בהג"ה וכן דעת הב"ח בספרו ובתשובתו ואף שבתשוב' מהר"צ כתב בסי' מ"ו וז"ל שאף מפרשי הטור ז"ל ס"ל דלהרשב"א אף שאינה יודעת שמכתה מוציאה דם בשום פעם אפ"ה תולין בה הדבר תמוה מאוד בעיני שהרי אף בכתמים הקלים שנינו בסוף פ' הרוואה כתם דף נ"ח אם יש בה מכה והיא יכולה להגלע ולהוציא דם הרי זו תולה בה הרי דלא תלינן אפ"ה כתם אלא במכה שהי' יכולה להגלע וא"כ היאך תיסק אדעתין למימר ברוואה ממש שאף בסתם מכה שתולה בו יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא וכו' ע"ש שהאריך בשביל זה להוציא דברי הרשב"א מפשטן ובאמת אחר העיון היטב ראיתי שאין כאן אפ"ה קצת תימא על הרשב"א וסייעתם ושלא להשוותם ח"ו לטועה בדבר משנה כולי האי ובאמת לא העתיק לשון משנה כצורתה כי הא לך לשון מתני' שם מעשה באשה אחת שבאתה לפני ר' עקיבא אמרה לו ראיתי כתם אמר לה שמא מכה היתה ביך אמרה לו הן וחיתה אמר לה שאין יכולה להגלע ולהוציא דם אמר לה הן וטהרה הרי משמע להדיא מתוך מתני' זו דמתחלה שאמר לה שמא מכה היתה ביך לא אמר לה שמא מכה יש בך שהדם שותת ממנה אלא ודאי כל שיש בה מכה תולה בה כתם אלא כשאמר' שחיתה המכה אח"כ הוצרך לשאול לה שמא יכולה להתגלע וכן מבואר להדיא מלשון הטור בסי' ק"צ והובא שם בש"ע סעי' י"ח ע"ש ותו דהא התם מיירי במכה שבגופה במקום גלוי מבחוץ שיכולה לראות אם יצא מהם דם וכהא דתניא

התם היתה לה מכה בצוארה שתוכל לתלות תולה וכו' ומשום הכי בעינן דיכול להתגלע ולהוציא מהם דם דאל"כ אם היתה בה דם היינו רואין כיון שהוא מבחוץ במקום גלוי משא"כ במכה שבתוך גופה אינה צריכה לידע שמוציאה דם ולכאורה היה נראה ג"כ קצת ראייה לדבר ממתני' דריש פ' התינוקת דבפי' אומרים עד שתחיה המכה מדלא קאמר עד שתפסוק דם המכה מכלל אף שלא ידע שהמכה מוציאה דם עדיין מ"מ כל שלא חיתה תלינן בה ואף דלא קי"ל הלכה כב"ה דהא רק קי"ל בועל בעילת מצוה ופורש התם טעמא אחרינא אית ביה וכמו שהאריך הרא"ש שם והרשב"א והוא רק מנהג חומרא בעלמא אבל היכא דלא שייכא טעמים הללו היה נראה להקל היכא דאיכא מכה אף שאין יודעין שמוציאה דם איברא משום הא לא אריא דשאני מכת דם בתולים שהכל יודעין שדרכה להוציאה דם כל שלא חיתה המכה ועוד י"ל דאתי לאשמועינן כל שחית' המכה אף שיכולה להתגלע ולהוציא דם לא תלינן להקל נמי דכתמים דלעיל מ"מ עכ"פ לא קשה מידי אדברי הרשב"א כמו שכתבנו גם מה שמדחיק שם בתשובת מהר"צ הנ"ל ליישב קושית הרא"ש ומהר"ם מלובלין בהני תרי עובדא דמייתי התם במעש' באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות וכו' תטיל למים ולע"ד נראה דמעיקרא לא קשה מידי כי התם דאשה לא היה לה וסת כלל באותה פעם כי היתה בחזקת מעוברת ולבסוף הפיל' כמין קליפות הללו לכן דקדק הש"ס וקאמר לשון מפלת ומש"ה טמאוהו אם נימוחו כי אין פתיחת הקבר בלא דם משא"כ באשה שרואה דרך ראייה שלא בשעת וסתה אם יש לה מכה תולין במכתה לכל חד מהפוסקים כדאית ליה עוד ראיתי בתוך אותו תשובה הנ"ל שמודד במדה גדושה להקל בכתם שנמצא אחר שנתייבש אדום בקצותיו בלי ראייה כלל והשיג על הב"ח ודבריו אינם מוכרחים להקל נגד הב"ח גם מדברי הש"ך והט"ז סי' קפ"ח מבואר כן אלא שסברי שאין לדיין אלא מה שענינו רואות ומותר לו להורות כשבא לפניו לח דאיתחזק ריעותא לא מחזקינן ולא שכיח שישתנה אבל אם אירע שנשתנה יש לטמאו' וכן משמע להדיא מסוגיא דש"ס סוף פ' כל היד כיון דחדא דהדר נשתנה אמר האי טמא יע"ש הרי שלא כדבריו שכתבו להקל מטעם שבהתחברו אל הפשתן וכדומה ישתנה וכו' ע"ש ומה שהביא שם רא' מהאי דיש מותרות אין ענין כלל לנדון זה דהתם חיישינן שתתגנה על בעלה משא"כ בנדון זה שעשאה על פי הוראת חכם והרי הש"ך והט"ז הביאו ראייה ברורה לדבריהם מהאי דבני מעיים בסי' נ"ד דאין צריך לשלקן לראותן אם ישתנה ואם נשתנו דטריפה ולא אמרינן אולי יאכל העוף ע"פ הוראת חכם שהורה קודם שנתבשלו הבני מעים ואחר כך כשיתבשלו ישתנה המעים נמצא שיאכל איסו' למפרע אלא ודאי דכל שעשה בתמימות ע"פ הוראת חכם לא חיישינן שיבא תקלה על ידו במילתא דלא שכיח משא"כ התם במידי דשכיח חיישינן לשמא תתגנה על בעלה כלל הדבר מי שרוצה להקל נגד גדולי אחרונים כאלו עליו מוטל להביא ראיות ברורות לדבריו לדחות דבריהם גם מה שהשיג עלי על מה שכתבתי בספר שבות יעקב כבר נשמרתי מקושיא זו בספרי שבות יעקב חלק ראשון בלוח הטעות דף י"ב ריש ע"ד שכבר הקשה לי גדול אחד כה"ג והשבתי לו דלק"מ דבשעת תשמיש אין כאן הרגשה כלל וכדאי' להדיא בנדה דף נ"ו ע"ב ע"ש ולענין גוף הנדון שלפנינו חלילה לי להקל להורת לכתחלה במקום שגדולי ראשונים ואחרונים מחמירין גם בתשובת צ"צ כתב דאין להורות להקל בכה"ג וכה"ג מבואר תוך

תשובתי חלק ראשון סי' ס"ו אך אי הורה המורה לא מהדרינן ובפרטות שבנדון דידן אין דם ראייתה שוה לדם האשה ויכולין לסמוך בזה על האשה כמו שכתבתי שם בתשובתי סי' ס"ז וכה"ג כתב מהר"צ שם סי' נ"ו ואף הרוצה להחמיר לא יחמיר יותר ממה שכתב הט"ז דבעינן שיודעין שדרך מכה כזו להוציא דם סגי וכן היכא דאיכא שעת הדחק שאשה אינה יכולה לטהר עצמה כלל לבעלה מכח ראיות כאלו ועסקה זמן מה ברפואת ולא הועילו לה כדאי הוא הרשב"א וסייעתו לסמוך עליו בשעת הדחק ואפשר גם החולקים עליו מודים בכה"ג שהרי מה"ט כולם הקילו ברואת דם מחמת תשמיש כדי שלא לאסרה על בעלה וא"כ ה"ה בנדון שלפנינו נ"ל הקטן יעקב שאלה עה מהרב המופלא אב"ד מראטרדם מהר"ש נר"ו וז"ל ע"ד אשה זקנה שפסקה מלראות שנתקלקלה חדרי בטנה ויש לה מכה באותו מקום והיא מרגשת המכה והיא כמו חצי אגרוף ולפעמים נופלת המכה למטה יותר מהרגיל להיות ואז אינה יכולה להלוך כדרכה כמו בעלי שבירה שאינן יכולין לילך בלא חגורה אף אשה זו צריכה פתילה עגולה עשויה משעוה שתהא תחובה תמיד באותו מקום שלא תפול המכה למטה ואם תלך איזה זמן מה בלתי פתילה זו אזי המכה הנזכרת תפול למטה ואי אפשר לאשה לילך אמנם אינה מרגשת כאב ויסורין אין לה גם אינה יכולה לומר שהמכה ודאי אינה מוציאה דם ואשה זו אי אפשר לטהר לבעלה מחמת כתמים שנמצאים תמיד במראה אדמומית או בשעת הבדיקה מוצאת קצת מראה אדמומית תוך מראה לבן ושאלתי לגדול א' והשיב לי וז"ל ואף בכתמים אין בנו כח לטהר אשה זו לבעלה ומה נמלצו אמרי פי יושר דברי פי חכם חן הוא הגאון המופלא הרב החסיד מהר"ש אבוהב בתשובה סי' ק"ע וז"ל עמדתי ואתבונן על אודות האשה שלקתה בחדרי בטנה וכו' ברפיון קשרי האם ויציאתה לחוץ ומידי צאתה תזיע כמו טפת דם וכיון שכפי' הצעת המעש' לא נמצא המכה באם עצמ' וכו' איני רואה טעם מספיק להתירה לבעלה מפני שהדברים נראים שהדם בא מחמת מקור הרפיון ההוא שמתפשט בגידין ובוורדין וחולשת כוחם להחזיק בתוכם אותם הליחות והמותרת דם ולא יגרע מפני זה איסור משום דם נידות שהרי מן המקור הוא בא ומעיין אחד הוא וכו' הנה כי כן לפע"ד ראוי להחמיר ולאסור עכ"ל: והוא נדון שלפנינו ואותה בליטה אין שם מכה עליו אלא הוא האם עצמו שסמיכת רפיון נראה כעין בליטה ונופלת למטה ויוצאת חוץ באופן שהאשה הזאת אסורה לבעלה עכ"ל הגדול המשיב ומ"מ עדיין הדבר מסופק אצלי מפני דברי הט"ז סימן רפ"ח ס"ק ה' ובתשובת צ"צ שאלה פ"ו ויורנו אדוני איזה דרך נלך: תשובה אף שאין דעתי דעת הפעוטת מוכרעת להלכה ולמעשה קובעת ומ"מ להפצרת השואל לא אמנע מלחות דעתי בקצרה הנה מתחלה הייתי משתומם על המראה מה שהעתיק בשם תשובת דבר שמואל והוא לכאורה נגד משמעות הסוגיא והפוסקים ראשונים ואחרונים והוא מדברי מהר"ש משאנץ שעשה מעשה רב באשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכות היה נופל לה בבית החצון ולא היתה פוסקת לראות כל זמן שאותה חתיכות היו בבית החצון וטיהר אותה לבעלה כיון שאין דרך אשה להיות רואת כך ואחר זה נמשכו כל הפוסקים וכ"פ הב"י וד"מ יע"ש בסי' קפ"ח סעיף ג' בש"ע ובהג"ה ע"ש וכבר האריך על זה בתשובת מהר"מ מלובלין סי' קי"א להוכיח כן מכמה סוגיות איברא כאשר שמתי עיונא בגוף תשובת דבר שמואל סי' ק"ע וראיתי שהגדול הנ"ל לא העתיק דבריו כראוי לכן כתב מה שכתב כי שם כתב בזה

הל' זה לה ימים רבים של צער ברפיון קשרי האם שלה ויציאתה לחוץ ומידי צאתה תזיע כמו דם וכיון שכפי הצעת המעשה לא נמצא המכה באם עצמה כדי לתלות הדם בה ולא דמיא לדין נעקר המקור המובא בגמרא ובפוסקים ז"ל איני רואה וכו' עכ"ל הרי שהוא עצמו מרגיש בדבר זה ומודה בנעקר המקור להתיר כהסכמת הפוסקים אלא שבנדון שלפניו לא היתה השאלה בנעקר המקור רק רפיון קשרי רחם והאם שלה וע"י כן כשיוצאת לחוץ רואת דם בהא מצדד להחמיר אבל בנעקר האם ממש כולי עלמא מודו דיש להקל וכפסק הש"ע וכן פסק בדבר שמואל עצמו להדיא בסי' פ"ז להקל בכה"ג ואם יאמר האומר מאן מוכיח ומי מפיס לומר שנעקר המקור ממש הלא יכולין לתלות שבא רק מרפיון המקור ולא נעקר ממש זה אינו דדבר קל הוא לעמוד על הדבר ולבדוק אותה ע"י נשים בקיאות המילדות שרואים אם נעקר מקור שלה לפעמים מכח חבלי לידה וקורין אותה בלשונינו פארפ"ל שהוא עקירת המקור ממש ואפילו על אחת ישראלית ואחת עובדת ככבים נאמנים על כה"ג כמ"ש בתשובתי חלק ראשון סי' ס"ה יע"ש וכן בא מעשה כזו כמה פעמים לידנו והכשרנו כי ודאי מכה כזאת מוציאת דם וכמסקנת הט"ז בסי' ק"פ סס"ק יו"ד ואף שגם הלום ראיתי בתשובה למהר"צ שהחמיר בזה בסי' מ"ו נגד אחרונים והביא ראיות על זה מסוגיא הש"ס אבל כבר ישבתי כל הסוגית בזה כאשר נתבאר היטב בתשובה שלפני זה ומ"ש מכ"ת שאינה מרגשת כאב הלא אין לך כאב גדול מזה דכשנופלת למטה אינה יכולה להלוך וכבר אמרו חז"ל בפ"ז דאהלות משנה ד' משנפתח הקבר אין פנאי להלוך הרי דזו קישוי וכאב גדול וכ"ש כפי שנתברר מתוך השואל שאשה זאת כבר פסק' מלראות פשיטא שיש להקל וכמ"ש שם בתשובת דבר שמואל סי' פ"ו להדיא ועיין בתשובתי חלק ראשון סימן ס"ח דיותר יש להקל בזקנה שפסקה מאשה שיש לה וסת ושלא בשעת וסתה ובצירוף שזו האשה אירע לה מקרה זה כמה שנים ואין רפואה למכתה ותהיה אסורה לבעלה אסורה דלעלם דאין להחמיר ומקרוב נדפס פני יהושע בי"ד סימן ו' מיקל ג"כ בנדון כזה מהאי דר"ש משאנץ ע"ש וכן נ"ל הקטן יעקב: שאלה עו מהרב המופלא מהר"ר אברהם אב"ד דק"ק גידונג וז"ל אשה שנפלה בחולי ואיבריה כבידי' עליה בחזקת סכנה ועיילי בחמימי זמן הרבה ועודנה מתנוולה והולכת וחס לבה בקרבה ומרגשת כאב בלב נשבר ונדכה והיא מעוברת בחדש השביעי ודמיה מסולקים כדרכה כל הימים בימי עיבורה רק המי רגלים מאז שחלתה עד עתה אדומים כמראה מי שריית בשר ואחר הטלת מי רגלים בודקת עצמה ומוצאת בעד הקינוח כמראה מי רגלים ושלא בשעת הטלה מוצאה עצמה הבדיקה טהורה כדרכה כל הימים וגם בדקה עצמה במוך נקי על המקור כדין בדיק' ומצאה נקיים בכך יורינו אדוני מ"ו איך דינא דהאי אתתא ואדון לפניו בקרקע עד שידי יד כהה מגעת כתב הרמ"א בסי' קצ"א דחזקה דדם המכה הוא מאחר שאינה מוצאה אותו רק אחר שהשתינה וכל זה דוקא כו' משמעות לשונו דבעינן דוקא הרגשת כאב בשעת הטלה ממש הוא דמהני בדיקה אבל אי לא הוי הכאב בשעת הטלה ממש אף דמרגשת כאב קודם לכן וה"ה בנדון דידן שמנוולה לא מהני בדיקה דתלינן לחומרא דלא מטהרינן אלא היכא דודאי שאינה בא מן המקור כמ"ש המרדכי בהלכות נדה דדוקא הרגשת כאב בשעת הטלה ממש בעינן ובלא"ה אף דיושבת ומקלחת דאליבא דכולי עלמא אינו בא מן המקור מכל מקום יש לומר דבתר דתמו מיא אתי ולכן אם מוצאת גם על העד טמאה (וכל שכן

מצאה תוך הספל) וכן איתא בתשובת צ"צ סי' צ"ב למסקנא ובזה יש לתרץ קושית הש"ך שם ס"ק ח' שהניח בצ"ע ובזה מיושב דלעיל מיירי בלא כאב נהגו להחמיר משא"כ כאן דאיכ' כאב קמ"ל דאפ"ה יש להחמיר אם אינו בשעת הטלה ממש (ובזה אפשר נמצא תוך ושפת הספל טהורה כיון דאיכא כאב) רק מצד החומרא כיון דאיכא למיתלי בכאב ודלא כמ"ש הט"ז שם בתשובה דמיירו בלא כאב גם מהב"י מוכח דמיירו בכאב מדמקש' המרדכי אר"ן והר"ן איירי בכאב כליות ואם כן צריך לומר דהמרדכי נמי מיירי ביש כאב או נימא כיון שאינה בשעת הטלה ממש לא מהני כאב ומקשה הב"י שפיר דכאב שלא בשעת הטלה אינה מעלה ואינה מוריד וק"ל ועוד נ"ל לתרץ דהש"כ אזיל לשטתו שפסק בס"ק ד' בפשיטות בנמצא דם בתוך ושפת הספל דטמאה ומדחיק שם ולעד"נ דליתא אף דר"ח מחמיר לבעלה לר' יוסי מ"מ בנמצא בתוך ושפת טהורה אף לבעלה כיון דמטמא משום כתם תלינן שפת בתוך דודאי ממי רגלים אתי' ביושבת ומקלחת לכ"ע דהנה בט"ז סי' קפ"ז ס"ק יו"ד מקשה וז"ל תמיה לי מאוד שהרי בס"י קצ"א כתב רמ"א עצמו להחמיר ברואה במי רגלים להצריך בדיק' וכאן מיקל שלא בשעת וסתה אע"פ שאינה יודעת שמכתה מוציאה דם וכו' ע"ש ונ"ל לתרץ דעוד קשה באינה מרגשת בשעת הטלה ממש ונמצא במי רגלים וגם על העד אמאי לא תלינן כיון דודאי הנמצא במי רגלים לאו מן המקור הוא אף דאינה מכה מבוררת ומכ"ש כשיש לה כאב רק שלא בשעת הטלה אמאי לא תלינן ולא מהני אפילו בדיקה כדלעיל להכי נ"ל דלא קשה מידי למאי דכתב הש"כ בסימן קפ"ז ס"ק י"ז דבעינן המכה באותו מקום שמשם הדם יוצא ובסתם אין תולין ע"ש והכי מוכח ברמ"א שם במ"ש ואת"ל מן המקור שמא הוא מן המכה משמע דהמכה הוא במקור שהדם יוצא משם וא"כ כאן בס"י קצ"א שרואות במי רגליה ומרגשת כאב בשעת הטלה צ"ל דיש לה מכה בכליות ולא במקור ואולי הדם בא מן המקור משא"כ בס"י קפ"ז שהמכה במקור עצמו אף שאינה יודעת שמוציאה דם תלינן במכה שבמקור ולהכי כתב רמ"א בס"י קצ"א אם אינה מרגשת כאב ומצאה דם במי רגליה וגם על העד דהיא טמאה ולא תלינן במכה אף שיושבת ומקלחת ומצאה במי רגליה דזה לכ"ע לא הדר למקור ולא בתר דתמו מיא וע"כ מכה יש לה ואפ"ה לא תלינן מה שנמצא על העד ואפילו באין לה וסת היה לה לתלות כיון שבודאי יש לה מכה שמוצאת דם עם מי רגליה) משום כיון שבדיקה עצמ' במקור ונמצא דם על העד לא תלינן במכה דבעינן מכה באותו מקום שנמצא כיון דשם נמצא אמרינן שם היתה ובתר דתמי נמי אתי ומחמירן ולא תלינן גם בתמצית מי רגלים דבעינן מכה באותה מקום שנמצא דם ולא מהני בדיקה אלא בחולי הארי"ן ווינ"ד שמרגשת כאב במי רגלים בשעת הטלה ממש הוא דתלינן במכה בחולי ובצירוף הבדיקה משא"כ כאן שלא בשעת הטלה ממש דאינה מבוררת המכה כ"כ לא מהניא אפי' בדיקה ולפ"ז בנמצא תוך הספל ועל שפת הספל שפיר אמרינן ותלינן במכה כיון שאין אנו יודעין מאין הדם בא אם מן המקור או לא רק דאיכא לספוקי שמא בתר דתמי מיא אתי מ"מ תלינן בתוך הספל דהוא ודאי ממי רגלים אף דליכא כאב כלל כיון שיושבת ומקלחת ונמצא תוך הספל אמרינן מה ששותתה בסוף ונמצא על שפת הספל נמי טהורה כמ"ש ב"י בשם הר"ן דלר' יוסי טהורה בנמצא תוך ועל שפת הספל אע"ג דס"ל ר"ן אליב' דר"י בנמצא על שפת הספל לחוד טמאה מ"מ השפת ותוך תלינן כשם שזינקה מתחלתן עם הדם כך שנתו בסופן עם

הדם ע"ש ואף לפי הר"ח דר"י טהורה משום נדה אמר וטמאה משום כתם אי' לי' היינו בעומדת אף שמקלחת או ביושבת ונמצא על שפת הספל לחוד דליכא מידי למיתלי דמי יימר דאיכא מכה אימא הדר מי רגלי' או בתר דתמו מיא לכך מטמא משום כתם אבל ביושבת ונמצא על שפת הספל ותוך ודאי תלינן לר"י במכ' כיון דיש כאן הוכח' שיש לה מכה לפי שמקלח' ונמצא תוך הספל ויושבת בודאי לא הדר ולא בתר דתמו מיא אתי ולכ"ע טהורה ודאי מודה ר"ח דלר"י טהורה אף משום כתם דאפילו דם גמור תלינן מכ"ש הכא (ולר"מ דחייש למיעוטא אף בהא מטמא משום נדה כמ"ש הר"ן) ולהכי דייק וכתב רמ"א אבל על שפת הספל טמאה ולא כתב רבותא על שפת ותוך טמאה אלא וודאי ביושבת ומקלחת ונמצא תוך ועל שפת טהורה אף לפר"ח דאיכא למתלי במכה ודאית שיש כאן ודאי תלינן ודלא כש"ך משא"כ בנמצא גם על העד שבדקה אחר מי רגלים גרע מתוך ושפת דתלינן כיון דלא ידעינן מאין יצא הדם משא"כ כאן שבודקת מן המקור תלינן במכה שבמי רגליה כיון דלית לה מכה במקור מקום מוציא הדם ואף דאפשר לומר מתמצית מי רגלי' אתי מ"מ כתב עלה ויש להחמיר חומרא בעלמא כיון דליכא כאב בשעת הטלה ממש לא תלינן ולא מהניא בדיקת כמ"ש לעיל בכאב בשעת הטלה ממש אף דאינו יודע ממכה בצירוף הבדיקה מכל הלין נראה להחמיר בנדון דידן כיון דליכא כאב בשעת הטלה ונמצא על עד בקנוח לאחר מי רגלים בעינן מכה ידוע במקור ואין לומר כיון דמי רגליה נשתנו לגמרי ופלוגתתן קאי במי רגלים ונמצא דם בתוכן ומנ"ל לחלק ומן הנמנע הוא דמכח תערובת הדם המי רגלים נתאדמו כולה ואפשר להכי דיהה אך י"ל דכל זה מיירו בדם גמור דם ממש כמ"ש הב"י במעשה דמרדכי והוא מרא דעובדא דמחמיר מיירי בדם ממש כדרכה בשע' וסתה משא"כ בנ"ד יש לתלות בתמצית מי רגלים כיון דבדם גמור הוא רק מצד החומרא ומ"ש בב"י בשם האגור בשם מהרש"ל ור"ש שאם היא רואה תמיד ע"י כאב אז תלינן בהצטרף שאינו דומה למראה דם ממש משמע דאפ"ה בעינן דוקא רואה ע"י כאב י"ל דהתם מיירו שמצאה רק אחר שעמדה מצריכן בדיקה ולא במי רגלים וכ"כ בתשוב' צ"צ אבל במצאה גם במי רגליה ואינו דם ממש יש להתירה וע"י בדיקה והא דכתב רמ"א דוקא קרטינ תולין י"ל התם בלא כאב כלל ולא בעי נמי בדיקה ואע"ג דהר"ן בתשובה הובא בב"י אינו מצדד להקל רק מחמת שידוע לרופאים שאין דרך חצץ כלל להוליד בחדר ואף דהיה לה כאב בכליות י"ל דכל זה כתב הר"ן לדעת הרמב"ן דאין תולין במכה וכו' ע"ש אבל למה דקי"ל לא ס"ל הכי ועי"ל ע"ש סי' קפ"ז סעיף ה' דיש אומרים כהרמב"ן ותולין במכה מסתמא כל זמן דלא ידעינן שנשתנה א"כ בכאב כמו כאן ויש הוכחא שיש לה מכה דיושבת ומקלחת תולין במכ' ועוד דהר"ן הוצרך לכל זה דאף לר"מ אתת' שריא אבל למה דקי"ל כר' יוסי אף בלא חצץ אלא דם ממש הא ס"ל להר"ן והיא הי"א שמביא רמ"א דטהורה דתולין בתמצית מי רגלים כמ"ש בב"י לעיל בשם הר"ן ובזה מיושב הא דמקשה הב"י על הר"ן מהמרדכי להשוותם דהרי המרדכי והר"ן פליגי אהדדי דלהמרדכי לא תלינן ולהר"ן תלינן אלא ודאי כמ"ש מיושב דהר"ן בא להתיר אליבא דכ"ע אף לר"מ שפיר מקשה מהמרדכי כיון דס"ל אליבא דר"י אין תולין ומר"י נשמע לר"מ דחייש ואהא מתרץ שפיר דהמרדכי מיירי בדם ממש וא"כ בנ"ד דאינו דם ממש יש להתיר וכיון בשעת חליה היה לה חמימות והיה מי רגלים כן הרי שמחמת חולי נשתנה וי"ל עדיין לא נתרפאת

אף שעכשיו אינה מרגשת כאב ולכן מתנוונה והולך כמ"ש הט"ז שם אף שהצריך שם צירוף קרטין מ"מ הכי עדיף שדומה ממש למי רגלים ונמצא בה י"ל מתמצית מי רגלים אתי גם בתשובת באר עשק מתיר ממש כהאי מעשה שלפנינו (אף שאפס קציהו דבריו שם מ"ש בדבר המרדכי לא שמיע לי יע"ש) דתולין כיון שמרגשת בעצמה חום גדול וגם שאלה לרופאים אחד נכרי ואחד ישראל שניהם בסגנון אחד דאין זה אלא מרוב חמימות שבקרבה ומבואר בתשו' עבודת הגרשוני ותשובת שבות יעקב דסמכין ארופאים וגם בספר חוקי דעת אות ש' בשוורים שמשתינן דם דמרוב עבודה ניתק איזה גיד וכאן אומרים שקודם חליה הגביה משא כבידה ותולין הכשי' בה כנלע"ד בצירוף בדיקת המוך מ"מ צריך לפנים נישאול מאת אדוני מ"ו להורת לי הדרך ואת המעש' אשר אעש' וביותר לע"ע שנתחדש בקינוח שמקנחת מבחוץ לאחר מי רגלים והוא אדום כמו המי רגלים ומה שבודקת מבפנים הוא לבן ונראה בעין שמתמצית מי רגלים הוא ואף שי"ל שדע' רמ"א להחמיר ולא דמי לנמצא בתוך ושפת הספל ומיושב בזה מה שהניח בצ"ע דמיירי כאן רק בקנוח מבחוץ נמצא דאפ"ה יש להחמיר רק מצד החומרא ולא מדינא וצ"ע על כן יאיר עיני אדמ"ו בזה הקטן אברהם: תשובה אהו' תלמידי כבני שאלתך שאלת חכם קבלתי וראיתי מה שפלפלת בחכמה בענין הנדון שלפניך באשה שרואת דם תוך מי רגלי' כמבוא' המעש' באורך תוך שאלתו ואף שאין הזמן מסכים עמדי כי אין אני מופנה מכל צד מ"מ לגודל אהבתו התקועה בלבי אמרתי להשתשע אתו עמו הנה מה שעלה בדעתו לומר דמ"ש רמ"א בש"ע סימן קצ"א וכל זה שמרגשת כאב עם מי רגליה אבל אם אינו מרגשת כאב יש אומרים שהיא טמא' וכת' מכ"ת דהאי יש אומרים מיירו ג"כ במרגשת כאב רק שאינו בשעת הטלה ממש ורוצה להוכיח שכן דעת המרדכי שהוא המוציא דין מדברי הב"י ורוצה לתרץ בזה מה שהניח בש"ך בצ"ע בס"ק ח' והשיג על הט"ז בשאלתו ותשובתו שם כמבואר בדבריו באורך הנה באמת כל דבריו בזה אינו אלא דברי תימה דהרי להדיא כתב רמ"א אבל אם אינה מרגשת כאב משמע להדי' כדעת הט"ז שאינה מרגשת כאב כלל דאל"כ לא הוי ליה לסתום אלא לפרש כדברי מכ"ת אלא ודאי פשוט דמיירי בלא היה לה כאב כלל ומ"ש מכ"ת לתרץ קושית הש"ך בס"ק ח' לעד"נ דבלא"ה אין כאן קושיא כלל כי באמת זה כמה שנים תמהתי בלשון בהג"ה בש"ע בכל הדפוסים שלפנינו כתב וכל זה אם נמצא דם במקורה אבל אשה שרגילה לראות דם במי רגליה וכו' האי תיבת במקורה אין לו פירש כלל דהרי כל הסימן זה לא מיירו כלל בנמצא דם במקור עצמה כי שם הוא טמא אליבא דכ"ע רק בדם שנמצא עם מי רגליה ובאמת רצוני היה להגיה בכמה אנפי ולא עלת' בידי עד שמצאתי שאהבה נפשי ותיבת במקורה הוי"ו הוא טעות סופר וצ"ל במקרה וה"פ ולא קשיא כלל קושית הש"ך דדוקא ברוא' דרך מקרה אז יש להחמיר אבל ברגילה לראות וכו' ולא דרך מקרה אז יש להתיר בכל ענין להכי אצטריך לאשמעינן דאם נמצא דם תוך מי רגליה וגם על העד יש אומרי' שהיא טמאה וזה ברור בדברי הש"ע גם מה שהבי' מכ"ת ראייה לדבריו מדהקשה הב"י המרדכי והר"ן אהדדי מוכ' דהמרדכי מיירי ג"כ ביש כאב אין זו ראי' דלעולם המרדכי מיירו בלא כאב מ"מ מקשה הב"י דברי הר"ן אמרדכי דמשמעו' הר"ן למדקדק בדבריו משמע דאף באין לו כאב פסק דטהורה גם מ"ש והאריך לתרץ קושית הט"ז בסי' קפ"ז ס"ק יו"ד ולחלק בין אם מכה במקור גופה דקיל בכאב במקום מי רגלים

דחמיר ובאמת כבר נשמר הט"ז שם מזה ומוכיח דמוציא במי רגלים קיל ממכ' במקור ע"ש ועיקר קושית הט"ז נ"ל לתרץ על פי מ"ש הש"כ בסי' קפ"ז ס"ק ד' דהרב לא היקל אלא שלא להחזיקה ברואת דם מחמת תשמיש אבל מ"מ צריכה לישב ז' נקיים וכן כתבתי בספרי מנחת יעקב יע"ש ולענין דינא אף שמסיק רמ"א ויש להחמיר אפשר לפרש היינו לטמאה אותה בפע' הזאת אבל מ"מ יש לו בדיקה וכן אפש' לומר שזה דעת מהרי"ו סי' כ"ה רק שכתב כן לדעת הר"ח שמחמיר מאד אבל דעתו להקל בכה"ג מ"מ ראוי לחוש ולפרש דעת רמ"א להחמיר באין לו כאב עם מי רגליה ממש כמשמעות תשובת מהרי"ל סי' ר"ג ומהרי"ו סי' כ"ה וכמו שמסיק בתשובת צ"צ לכן אין להתירה כפשוטו ולהיות מתון בדין זה מ"מ בנדון שלפנינו אף דליכא כאב בשעת הטלה מי רגליה ממש מ"מ כיון שמאותו חולי מתנוונה והולכת אין לך כאב גדול מזה ודאי דמהני בדיקה וכ"ש באשה זו שהיא מעוברת ובחזקת מסולקת דמים דעדיף מאשה שיש לה וסת שפסק רמ"א דמהני לה בדיקה גם מ"ש הצטרפות אמירות רופאים ודאי דמהני כמו שהוכחתי בחלק ראשון שבות יעקב סי' ס"ה וס"ו יע"ש וכדאמ' בש"ס ששאלו לרופאי היינו כדי לסמוך על דבריהם בכל ענין אלא היכי דאפשר לעשות בחינם ובדיקה לדבריהם ודאי דעדיף וכדאמר שם תטיל למים ועמ"ש שם ולעיל סי' ע"ד כי הרבה חשו חכמים ז"ל לטהר אשה לבעלה ולא לטמאתה בחנם והרופאים צריך שיהיו שנים זה שלא בפני זה וצריכן לשאול ע"י חכם ואפי' אחד ישראל וא' נכרי כמו שכתבתי שם בחלק ראשון ובתשובת פנים מאירות סי' י"ב פסק דלא מהני אמירת רופאים ולא דק כי כן משמעות הסוגיא ופוסקי' ראשוני' ואחרונים בצירוף השנוי וסת וכאב האשה בודאי סומכין על הרופאים ע"ד שכתבתי דאז ליכא חשש בדדמי ואומדנא כמ"ש שם ומ"מ צריך שיאמרו הרופאי' שהדם זה בא מחמת חולי המכה וכאב האם וכה"ג ולא מחדר שבא הדם נידות אך כפי מ"ש מכ"ת שהרופאי' אומרים שבא מרוב חמימות שבכה"ג נ"ל פשוט דודאי לא מהני אמירת הרופאים דאולי ע"י חמימות מתעורר דם מקורה לצאת כי מסתמא כל הנשים שמשנין וסתם שלא כדרך העולם בא מחמת איזה קלקול וחולש' גופה ואין לסמוך על הרופאי' להתיר אלא ע"י בדיקה כל זה נ"ל ברור הקטן יעקב: שאלה עז באשה שטבלה ולא היה בעלה בעיר בליל טבילתה וטבלה כדי שאם יבא בעלה למחר שתהיה טהורה וקודם שבא בעלה מצאה כתם מה דינה: תשובה נראה פשוט דפוסקת באותה יום ומונה למחרת אע"ג דעכשיו נוהגין להחמיר דאפי' אשה שרואות כתם צריכה להמתין ה' ימים וכדאי' בי"ד סי' קצ"ו סעיף י"א ואין חילוק בין שמששה או לא שמששה מ"מ כיון דמצאה כתם שצריכה להמתין חומרא בעלמא היא כמ"ש שם הש"ך ובספרי תורת השלמים ובסולת למנחה שם ע"ש וכיון שאין בעלה בעיר הוי כרואת תוך ימי ספירת' שפוסק' באותה יום ומונה למחרת כמוסכם בכל הפוסקים וגדולה מזו כתב הב"ח דאפי' בראייתה ממש אין להחמיר כשאין בעלה בעיר דלא גזרינן בהכי והכי משמע מלשון הרב בהגהות ש"ע שלא כתב לאסור אלא בשלא שמששה ולא כשאין בעלה בעיר עכ"ל הב"ח ואף שלא נעל' מאתי שהש"כ והט"ז השיגו על הב"ח בזה מכח תשובת תרומת הדשן ומהרי"ק שורש ל"ה שכתבו שנהגו להחמיר אף באין בעלה בעיר היינו ברואת ממש כמבואר שם בתשובותיהם והבו דלא לוסיף עלה במציאת כתם ואין בעלה בעיר ואפשר דמהאי טעמא אתי שפיר שהשמיט רמ"א הא דאין בעלה בעיר לפי שכתב

המנהג לאסור אפי' במציאת כתם ולא שמשוה ולא רצה להחמיר כולי האי ואולי אף באין בעלה בעיר ובכתם כי בכתמים להקל שומעין וכנ"ל להלכה ולמעשה וכן מצאתי בתשובת פני יהושע ס"ס י"ב שפסק שאין לנהוג כלל שום חומרא אפי' בראתה אחר טבילתה ע"ש וכנ"ל: הק' יעקב: שאלה עח אשה אחת שבאתה מבית הטבילה והזכירה את עצמ' שבבית הטבילה שאלה ובקשה מאשה אחרת לשאול לה מסרק ושאל לה אך ששכחה אם סרקה עצמה קודם טבילה או לא.

תשובה גרסינן בש"ס דב"ק דף פ"ב שעזרא תקון שתהא אשה חופפת וטובלת ומקשה הש"ס דאורייתא היא דכתיב ורחץ בשר' במים שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למי' את בשרו את הטפל לבשרו ומה ניהו שער' אמרי דאורייתא לעיוני דלמא מקטר אי נמי מאוס מידי משום חציצה ואתא איהו תקון חפיפה פרש"י חפיפה במסרק להרחק' בעלמא לכאורה משמע מפרש"י דעיקר תקנת עזר' בחפיפה היינו במסרק דוקא ואי לא סירקת את עצמה כאלו לא חפפה כלל אכן בתוספ' בנדה דף ס"ח ע"א ד"ה כך אמרו כתבו דסריקה במסרק הוא רק חומרא בעלמא וכ"כ הרא"ש שם וכן נראה עיקר דבלשון חפיפה אינו נכלל הסירוק רק חפיפה בחמין וכדתנן בנזיר נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק הרי להדיא דאין הסריקה בכלל חפיפה וכן הוא בשבת דף נו"ן יע"ש וכן משמעות הפוסקים דכללו בכלל חפיפה חפיפת כל הגוף אף במקום שאין שער הרי דלשון חפיפה נופל על רחיצת חמין לבד אכן בירושלמי סוף פ' כל שעה אי' אשה נדה חופפת וסורקת ועיין בתו' דנדה דף ס"ו ע"ב ד"ה אם סמוך לחפיפה יע"ש מ"מ איך שיהיה אפי' נימא דגם הסריקה בכלל חפיפה כפירש"י מ"מ הא כתב הרשב"א והטור סי' קצ"ט וכ"כ בש"ע סעיף ח' וז"ל אבל אם לא חפפה כלל לא עלתה לה הטבילה עכ"ל מלשון כלל משמע דוקא שלא חפפה כלל אז לא עלתה לה טבילה אבצ אם חפפה במקצת עלתה לה טבילה וכ"ש שדרך נשים לפספס בשערן בשעת החפיפה דסגי כמ"ש הרמב"ן הובא בטור סי' קצ"ח סורקת או מפספסן ובפרט בספק ודאי דאין להחמיר כיון דהוא רק מתקנת עזרא להרחק' בעלמא וכפרש"י ועוד יש סניף להתיר ממ"ש הט"ז בי"ד בסי' ס"ט ס"ק כ"ד וז"ל ועוד יש טעם להתירו דבודאי עשתה האשה כדרכה ומלחה תחילה כעין הא דאמרינן גבי ק"ש טעה בוכתבתם סירכא נקט ואתי ע"ש אע"ג דבגוף הנדון דהתם אין דעתי מסכמת כמ"ש בספרי מנחת יעקב כלל א' ס"ק ט"ו ע"ש היינו משום דהתם אתחזק אסורא משא"כ בנדון שלפנינו גם איכא הרבה צדדים להקל וששאלה מסרק גם שאר צדדי התיר שכתבתי אין להחמיר מספק נ"ל הקטן יעקב: שאלה עט אורחים שבאו לעיר ובאותו עיר הוא תקנה וחרם הק"ק שלא לשחוק אי האורחים כיון שדעתם לחזור למקומן אי חייבים לקיים מנהג או מותרין לשחוק שם: תשובה הנה חרם השחוק שהוא גדר לרבים וסיג לדבר מצוה ומה"ט מי שנדר שלא לשחוק אין מתירין לו וכמבואר בי"ד סי' רכ"ח סעיף ט"ו וסעיף כ"ח יע"ש וכבר מבואר בי"ד סימן רי"ד ובא"ח סי' תס"ח וסי' תקע"ד דנותנין עליו חומרא מקום שיצא משם וחומרא מקום שהלך לשם ואפי' בדעתו לחזור אסור לשחוק בפרהסיא מפני המחלוקת כמבואר להדיא בש"ס דפסחים וחולין והסכמת כל הפוסקי' וכמו שהארכתי בכל זה בספרי חק יעקב סי' תס"ח ע"ש באורך ואי תקשה לך אם אתה דן בזה הדין חומרא מקום שיצא משם והלך משם הרי פשוט שנוהגין היתר כשיוצאין מחוץ לעיר מיד לשחוק אי משום הא לא תברא דמתנים

כן בתחלת חרם והתקנה שבתוך העיר דוקא לא ישחקו ולא מחוץ לעיר ומ"מ נרא' מי שיצא מעירו במקום התקנ' והחרם ובא לעיר אחרת שיש ג"כ תקנה זה וחרם זה דאלו אפי' בצנעא לא ישחקו מדינא כיון דראוי לחול עליו או חומרא מקום שיצא משם או שהלך לשם ותרואייהו לאיסורא איברא כדמעיינן שפיר נראה דמותרין הן לשחוק בצנעא כיון דחומר' מקום שיצא משם לא שייך כלל דהרי מעיקרא התנו דאין החרם שלהם חל רק בתוך עירם ולא מחוץ לעירם וחומרי מקום שהלך לשם לא שייך כיון שדעתו לחזור רק מפני המחלוקת חיישינן ובצנעא ליכא למיחש ואע"ג דכל הדברים שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור היינו דוקא מה שאסור מדינא משא"כ בזה דלא אסרו עליו מתחלה רק מפני המחלוקת ובצנעא ליכא למיחש ובחורים הלומדים בישיבה הוי כתושבים לענין קדיש ה"ה לענין שצריכין לנהוג החומר שלא לשחוק אפי' בצנעא נ"ל הקטן יעקב:שאלה פ באחד שנסע לדרכו ולא היה בביתו ואשתו כרעה ללדת והמליטה זכר בכך הלך חמיה אבי בעלה וכבד את ראובן למול את נכדו וקודם יום המילה בא אבי הילד בעל הברית ובא שמעון המוהל ותבע לו מאחר שנתן לו ת"כ בפועל ממש זה זמן רב שאם יוליד אשתו זכ' שיהא הוא המוהל ותבע לו ואבי הילד מודה לו שדבריו כנים אך ורק שטוען כיון שלא היה בביתו בשעת לידת בנו ואביו כבר כבד לאחר למול אינו רוצה לסתור רצון אביו כיון שיהיה לאביו מורת רוח אם יכבד לאחר ושאלתי את המוהל ואת אבי הילד למה באמת נתן לו ת"כ על כך והשיבו לפי שזה המוהל היה רבו ושדכן שלו ושאלו את פי להורות להם הדרך אשר ילכו בה: תשובה הנה לפום רהיטא היה נראה דיש התרה לשבועה זו אע"ג דלא נעלם מאתי תשובת הרא"ש כלל י"ב וז"ל דאדם הנותן לחבירו את בנו למולו נ"ל דבר פשוט שאין לו קיום אלא בתקיעת כף או בקבלת חרם אז כופין אותו לקיים ת"כ או ק"ח או שבועתו וכ"פ בי"ד סימן רס"ד סעי' א' בהג"ה מ"מ הא כתב הט"ז שם ס"ק ז' וז"ל כופין אותו לקיים מ"מ יש לו היתר על השבועה ודאי יכול להתיר שבועתו ע"י שלשה כשאר היתר שבועת כנ"ל פשוט עכ"ל הט"ז ואם כן הכא גם כן יש היתר לשבועתו אע"ג דאין פותחין בכבוד אביו כמבואר בס' רכ"ח סעיף י"א מ"מ יש לו היתר ע"י חרטה: אכן צ"ע מצד א' הא הוי כנשבע ע"ד חבירו לתועלתו דאין לו היתר שלא כרצונו ודעתו כדאית' בנדרים דף ס"ה וכן מבואר הסכמת הפוסקים כדאיתא בי"ד בטור וב"י בס' רכ"ח באורך ואע"ג דאין זה נודר בשביל טובה ממש שעשה לו אע"פ שהיה רבו ושדכן שלו מ"מ אין זה טובה כיון שבא בשכרו שהרי קיבל הימנו שכר לימוד ושדכנות שלו ותו דלא מקרי בשביל טובה אלא דוקא כשמקבל טובה מחמת נדרו דומיא דמשה מכח שנדר לו נתן לו יתרו בתו וכן צדקיהו היה מסור בידו להורגו ועל ידי השבועה הניחו וכן משמעות לשון התוס' והרא"ש שם וכל הפוסקים אבל אם קבל טובה זמן רב מקודם ואח"כ נדר לו מעצמו איזה דבר ודאי דאין זה בכלל נודר בשביל טובה שעשה לו והוא פשוט מ"מ הוי כנודר אף בלא טובה לדעת חבירו דלדעת גדולי פוסקים ג"כ אין לו התרה שלא ברצונו ושלא מדעתו וכדאיתא שם סעיף ז' בש"ע בשם ויש אומרים וכ"פ בש"כ שם ס"ק נו"ן וכ"פ בתשובת מהר"י טראני חלק י"ד סי' מ"ז וזה נ"ל פשוט כוונת הש"ע דכתב כופין אותו לקיים שבועתו וקשה לפי דעת הט"ז למה סתם הדברים וכתב כופין הלא יש התרה לשבועתו אלא ודאי כיון שאין לו התרה בלי רצון מי שנשבע לו וזה תבעו ואינו מרוצה

לכך כופין אותו וק"ל וגם אין מקום לומר כיון דהוי לדבר מצוה לקיים כבוד אב יכול להתיר אף בלא דעת ורצון חברו דהא מה"ט אפילו נדר על דעת רבים דאין לו התרה מ"מ לדבר מצוה יש לו התרה אכן כד מעיינין יראה דגם זה אינו דהא דיש לו התרה היינו דמסתמא ניחא להו בהתרה אבל אם אמרו אותן רבי' בפ"י שלא להתיר אפ"י לדבר מצוה אין מתירין כדאיתא שם סעיף כ"א בהג"ה א"כ גם כאן צריכין דעתו ועוד דאין זה דבר מצוה דכבוד רבו עדיף מכבוד אביו ואף אם המוהל רוצה למחול אסור הוא לו דהוי כממאס במצוה זו ומה"ט אפשר דאין יכול לומר כאלו התקבלתי דעיין בנדרים דף כ"ד ע"א בר"ן בשם הרשב"א כתב דדווקא בפרעון יכול לומר כאלו התקבלתי שהרי אף שפרעו יכול לחזיר לו ע"ש ובי"ד ס"ס רל"ב וכאן כיון שאין לו למאוס במצות מילה ודאסיר למחול לו או לומר כאלו התקבלתי נ"ל פשוט דיש למול המוהל שנתן לו אביו הת"כ וכן הורתי למעשה נ"ל הקטן יעקב: שאלה פא אחד שנדר לאשתו ראשונה בחליה וצערה שהיתה נטה למות שיקבוץ אליו אנשים ללמוד עמהם כל שנה ראשונה אחר מיתתה בביתה ואחר שמתה הדבר קשה עליו לעשות כן בשביל שכירות שצריך ליתן לאנשים כאלו אם יש התרה לנדרו וגם כמה אנשים שצריך לקבל אליו כדי שיהא יוצא ידי נדרו: תשובה הנה לא ידעתי מקום היתר לנדר זה אי יש לדמות להא דא"י בי"ד סימן רל"ב סעיף י"ז בהג"ה באשה שנדרה לבעלה שלא תנשא אחר מותו או להיפך או מי שנדר לחולה איזה דבר אם עשו זה משום הפצרת החולה שלא תטרף דעתו עליו הוי כנדר אונס ועיין בתשובותי חלק ראשון סי' קס"ח אף דנימא דגם בנדון שלפנינו נעשה הדבר על פי הפצרת אשתו בחליה מ"מ לא דמי כלל דהתם לא נדר לדבר מצוה ודבר שאין בה תועלת לנשמתה רק לפייס דעתה ודעתו בחלי' משא"כ כאן דהוי כנדר לדבר מצוה ותועלת לנשמתה למה לא יהא נדרו נדר וקרוב הדב' דאפ"י התר' לא מהני כה"ג כיון שנדר כן על דעת' והוא תועלת נשמת' הוי כנדר על דעת חבירו לתועלתו דלא מהני התר' אף אח' מותו בלתי ידיעתה ורצוני ועיין בי"ד סי' רכ"ח סעיף כ' בהג"ה ובר מן דין נ"ל דהוי כנודר בעת צרה דאין להתירו אא"כ יראה לחכמי דור שהנודר לא יוכל לקיימו או שהוא אונס או שבהתרתו יהיה דבר מצוה וכ"פ בש"ע י"ד סימן רכ"ח סעיף מ"ה בהג"ה וכ"כ בתשובת בנימין זאב סי' רס"ו וכן הסכמת רמ"א בתשובתו סי' ק"ג וא"כ בנדון שלפנינו שנדר בעת שאשתו ראשונה נטתה למות דהוי עת צרה ודאי דהוא כאלו נחרב בה"מ בימיו וקבל על עצמו ללמוד בחברה פשיטא דאין היתר לנדרו ומה ששאלת בכמה יוצא ידי נדרו אף דלכאורה נראה דראוי לקבוץ עליו עוד תשעה אנשים כדי שיהא עמו עשרה לומר קדיש בכל יום מ"מ כיון דלא פירש בתוך נדרו ליקח מנין אמרינן דכוונתו לא היתה רק על שני' דגם זה נכלל בכלל הלשון קבוץ וראיה לסברא זו מצינו בפ' השוכר את הפועלי' דף פ"ט ע"ב דקאמר ותרתי דקבעה ספיתא מנ"ל אמר רב מתנה דאמר קרא כי קבצם כעמיר גורנה פירוש אין גורן בלא קיבוץ ואין קבוץ פחות משתים עכ"ל ואף ע"ג די"ל לשון תורה לחוד ולשון בני אדם לחוד מ"מ היכא דלא מצינו בפ"י שיש חלוק אמרינן ד"ת כלשון בני אדם ותפשת מועט תפשת ודי בזה לצאת ידי נדרו נ"ל הקטן יעקב: שאלה פב על מעשה אשר לא יעשה עוד כזאת אשה אחת שילדה בן זכר שבא עליה עדים בערכאות שזינתה ויצא דינה שישרפו אותה ואת ולדה אחר ימי לידתה אם יש למול הבן כמצותו ביום השבת או לא: תשובה הנה סתמתה

שאלתך על מה עיקר ויסוד שאלתך בנויה אי שאלתך כיון שהוא ממזר הנה אף אם האמ' כדבר העדים שנתקבלו בדינם מ"מ הא מבואר בטור י"ד סי' רס"ה דממזר הרי הוא כישראל גמור לכל דבר לענין מילה וכ"כ הרשב"ץ ומהרי"ל והובא בש"כ סי' רס"ו דאפי' ממזר ודאי מלין אותו בשבת ואולי שאלתך כיון שהוא עומד לשרוף כשרוף ואיך יחלל עליו את השבת לענין מילה וגם מצינו לענין עירוכין בסתם מתני' היוצא ליהרג לא נידר ולא נערך וכ"פ הרמב"ם פ"א מה' ערוכין אי משום הא לא תברא חדא דכל זה נאמר ביוצא ליהרג בדיני ישראל דוקא וכן פרש"י שם בעירוכין להדיא דף וי"ו סוף ע"ב ע"ש וכ"כ הרמב"ם להדיא אבל יוצא ליהרג בדיניהם הוא בחזקת חי וכדאי' בש"ס בגיטין דף כ"ח ע"ב בפ' כל הגט ובא"ע סי' קמ"א ותו דאפילו בדיני ישראל הוא בחזקת חי והא דאינו נידר ונערך היינו משום דגזירת הכתוב הוא כל חרם מן האדם לא יפדה וגם אין לו דמים אבל לענין שאר דברים הוא כחי וכ"פ מהרש"ל פ"ק דב"ק סי' למ"ד לענין פדיון הבן דחייבין לפדותו וכה"ג אי' שם בערכין דף ז' ע"א היוצא ליהרג מזין עליו מדם חטאתו ואשמו ופרש"י דלא הוי כחטאת שמתו בעליו כ"ז שלא נהרג כלל הדבר כ"ז שהוא חי חייב בכל המצות האמורות בתורה וחביב מצוה בשעת' ואולי ע"י שיקי' מצות בוראו בזמנו ואולי זכו' המיל' יעמוד לו שיהא ניצול והרבה רוח והצלה לפניו גם בתשובת שער אפרים סי' א' האריך והעלה מכמה סוגית הש"ס דלא אמרינן כלל כל העומד לשרוף כשרף דמי וכן כל כה"ג ע"ש ובתנא דבי אליהו מצאתי והובא בילקוט סוף פ' בשלח וז"ל אמרו להן המצרים מפני מה אתם מלין אותם ולאחר שעה אנו משליכין אותם ליאור משיבין ישראל ואמרים להם נמול אותם ואח"כ עשו מה שאתם רוצים עכ"ל ולא ימלט שהיה איזה מהם נימולים ביום השבת אף שהיו ישראל שומרים השבת במצרים כדאי' במדרשות אלא ודאי כמ"ש דכל זמן שאדם חי מחויב לקיים מצות בוראו בזמנו וכהלכתו וגדולה מזו מצינו בר' עקיבא אף כשהוציאוהו להריגה קבל עליו עול מלכות שמים יע"ש וכל זה בתנאי כפול אם לא יהיה חשש סכנה בדבר אם ימול אותו כדין דאל"כ אפילו בחול אין למול אותו משום סכנות נפשות וכמבואר בי"ד סי' קנ"ז סעיף א' בהג"ה המתחלת ודוקא אם רוצים להעבירו כנ"ל הקטן יעקב: שאלה פג באחד שנדר לעני מלבושו שלובש עתה בימי חג הפסח והיה בדעתו לעשות בגד חדש לעצמו כדי שיוכל ליתן לעני מלבושו וכאשר כתב למקום אחד שישלח לו הדברים הצריכין למלבוש חדש ונתעכב ולא הובאו לו הדברים ההם ועתה לא יוכל לקיים נדרו כיון דאדעתא דהכי לא נדר ליתן מלבושו לעני והוא ילך ערום ושאל השואל אי יצא ידי נדרו כשיתן לעני דמי שווי' של מלבושו שלובש או לא: תשובה גרסינן בגיטין דף ע"ד הרי זה גיטך ע"מ שתתן לי איצטלא ואבד איצטלא איצטלא דוקא קאמר רשב"ג אומר תתן לו את דמיה והלכה כחכמים ומחלק שם בש"ס דדוקא אמרינן הכי בגיטין משום דלצעורה קא מיכווין ולא ציערה אם תנתן דמיה אין לה כ"כ צער מה שא"כ בכל תנאים דעלמא כתבו הפוסקים דנתינת דמים הוי כנתינת חפץ עצמו וכדאי' בטור א"ה סי' כ"ח בנותן מתנ' ע"מ להחזיר דאם נתן דמיו א"כ הוי כהחזיר החפץ עצמו וכ"כ הרא"ש פ"ק דקידושין ובתשובתו כלל ל"ה סי' ב' וכ"כ הב"י בא"ח סי' תרנ"ח בשם בעל העיטור ע"ש וכ"כ רמ"א בח"מ סי' רמ"א סעיף ז' בהג"ה ובסי' של"ב סעיף ד' ועפ"ז ישבתי קושיא שהקשה במ"א סי' תרנ"ח ס"ק ג' על מה שפסק בש"ע שם

שבולוב אין יוצאין בשאול ובא"ע סי' כ"ח פסק דהשואל חפץ מחבירו והודיעו שרוצה לקדש בו אשה מקודשת דמסתמא אדעתא דהכי נתנו לו שיהא במתנה ע"מ להחזיר והכי קי"ל בא"ח סימן י"ד לענין טלית ע"ש שטרח בישוב דבר זה ועיין בתשובת בית יעקב סי' קי"ד ולעד"נ דלא קשה מידי דהא מבואר שם בב"י סימן תרנ"ח דבנותן מתנה ע"מ להחזיר בלולב צריך להחזיר הלולב עצמו ול"ד למה דקי"ל בעלמא בחזרת דמים מהני דאין אדם מתרוקן עצמו ממצוה ונותן לאחרים דוקא האתרוג עצמו צריך להחזירו כדי לצאת בו וא"כ לק"מ דבקדושין אמרינן דנתן לו במתנה ע"מ להחזירו והא דקאמר לו בלשון שאלה ולא לשון מתנה היינו משום דכשיהדר ליה שיהא צריך להחזיר לו הדבר בעין כמו שדרך הוא בשאלה ולא דמיה אבל מ"מ כוונתו אי לא יועיל בשאלה שיהא לו במתנה ע"מ להחזיר אפי' בדמיה אם לא יוכללהחזיר לו בעין דוקא והוא אמר לשון שאלה מוכח דדוק' לשאלה נתן לו ולא במתנה וק"ל ועכ"פ זכינו לדין דבכל הדברים אמרינן מנתינת וחזרת דמים הוי כנתינת חפץ ואין מקום לבעל דין לחלוק ולומר דאף דלענין כל הדברים אמרינן דנתינת דמים הוי כנתינת חפץ מ"מ לענין נדרים שאני זה אינו דהא להדיא מבואר שם בש"ס דגיטין דף ע"ד ע"ב דאף לענין נדרים אמרינן להרווחא קמכויין ולא לצעוריה כמו בשאר הדינים וגם אין מקום לומר מצדו תברא דהא שם בש"ס דגיטין דף ע"ה ע"א קאמר מתקיף לה אביי אימר דאמר רבי שמעון ב"ג היכא דליתא בעיני' אמרינן תתן לו את דמיה אבל היכא דאיתא בעינא מי אמר ע"כ ומדרשב"ג נשמע לרבנן דאפילו רבנן שמודים בכל מקום דחזרת דמים הוי כמו חזרת גוף הכלי היינו דוקא היכא שנאבד משא"כ היכא שהוא בעין צריך להחזיר גוף הכלי דוקא אי משום הא לא תברא שהרי אתה המעיין בדברי כל הפוסקים שכתבתי לעיל מוכח ומבואר להדיא דאפילו הכלי בעין אם נותן לו הדמים יצא ידי תנאו וצריכין לומר דעד כאן לא קאמר אביי כן אלא בגיטין דיש ג"כ חשש דלצעוריה והיכא דאית' בעיניה גם רשב"ג מודו משא"כ היכא דנאבד ממנה סבר ר"ש בן גמליאל דסגי ליה בהרווחא דידי' ומוחל על הצער כיון שנאבד ממנה משא"כ היכי דלא שייך לצעורי' רק להרווחא אם נותן הדמים סגי אליבא דכ"ע כמשמעות כל הפוסקי' ראשונים וכה"ג אמרינן נמי בש"ס דב"מ דף ס"ג מה לי הן מה לי דמיהן וכ"כ.

הרא"ש פ"ק דב"ק גבי החזרת גנב וגזלן ע"ש ומה"ט נמי אמרינן בש"ס דב"מ לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע ליה ובתשובת פנים מאירות סי' צ"ב לא הבין כן לכן מתמיה על דברי הראשוני' בזה ולא דק איברא בתשובת הריב"ש סי' ב' מבואר מתוך דבריו דחולק אדברי הרא"ש וסייעתו וסובר דבנותן מתנה ע"מ להחזיר צריך להחזיר החפץ עצמו ובתשובת מהר"א ששון סימן ס"ג חושש לדבריו להחמיר לענין ספק שבועה אף דיחידאה הוא נגד כל הני רבוות' ע"ש מ"מ נ"ל דאף הריב"ש אפשר לומר דאינו חולק אלא בנותן מתנה חפצו על מנת להחזירו אמרינן דכוונתו היה דוקא לחזור את החפץ שלו ממש כגוונא דאמרינן רוצה אדם בקב שלו מתשע' קבין של חבירו ובעל הבית אינו מוכר או נותן כליו לאחר משא"כ בתנאי דבר שלא היה מעולם שלו לית מאן דחולק דאמרינן מה לי הן מה לי דמיהן וכן כל כיוצא בזה וכמ"ש בנדון שלפנינו אומדנא דעתו שהוא לא היה נתכוין לילך ערום וליתן מלבושו לאחרים דאפי' בגיטין קי"ל כחכמי' דאיצטלא דוקא מ"מ אם מתרצה הבעל בקבלת דמים הוי גט כמבואר בא"ה סי' קמ"ג

וא"כ מסתמא כאן בנדון שלפנינו ג"כ העני מתרצה בכך וכדי שלא לנעול דלת בפני גומלי חסדים נ"ל פשוט אליבא דכ"ע דיצא ידי נדרו אם נותן לו דמי שווי של המלבוש שנדר לו נ"ל הקטן יעקב: שאלה פד שכיב מרע שצוה לפני מותו ליתן ממעותיו לפדיון שבויים סך מה ועכשיו שנמצא רעש דבר בעולם ב"מ בשנת תע"ג ונמצא הרבה מישראל הם בדוחק גדול אי מותר ליתן להם מעות זה ולא הוי שינוי מדעת הנותן: תשובה הנה גרסינן בב"ב דף ח' ע"א איפרא הורמיז אימא דשבור מלכא שדרא ארנא דדינרי לקמיה דר' יוסף אמרה ליהווי למצוה רבה יתיב יוסף וקא מעיין בה מאי מצוה רבה א"ל אביי מדתני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין צדק' על היתומים ואפי' לפדיון שבויים שמע מינה פדיון שבויים מצוה רבה ע"כ הרי להדיא דקמעין רב יוסף מה מצוה רבה כדי לקיים דעת הנותן ושלא לשנותו לדבר קל ממנו שאינו מצוה רבה כל כך ומבואר שם בש"ס להדיא דפדיון שבויים מצוה רבה יותר מהצלה מדבר דהרי גרסינן שם באותו סוגיא אמר רבא לרבה בר מרי מנא הא מלתא דאמרי רבנן פדיון שבויים מצוה רבה אמר ליה דכתיב והיה כי יאמרו אליך אנא נצא ואמרת להם כה אמר ה' אשר למות למו' ואשר לחרב לחרב אשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי ואמר רבי יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו חרב קשה ממות וכו' שבי כולהו איתנהו בי' פירש"י שהרי בידו לעשות בו כל חפצו אם למות אם לרעב עכ"ל הרי להדיא מוכח משיטה זו דשבי גרע מדבר ג"כ מ"מ נ"ל היינו דוקא בזמנים הקודמין כשהיתה יד ה' בעולם לא היו מובדלים מישראל כלל וגומלין חסד זו לזו בעת דחקם אבל עכשיו בעו"ה שנתרבה עלינו עול הגלות ועלילות שקרי' משונאינו שמעלילן עלינו כאלו הדבר בא ע"י ישראל דוקא וכשהיה הדבר בשנת תע"ג ברוב מקומות שהיו שמה מבני עמינו היה סוגרים רחוב היהודים באין יוצא ואין בא ממש ובדוחק ע"פ שתדלנו' גדול שהניחו להביא להם צרכי מזונותיהם ובאיזה מקומות הוצרכו לילך ולחכות עצמן ביערים ומערות וישראל שהיו בדרך ועל פני השדה היו ממש מופקרים למות ואשרי מי שלא חמאן בצער ודוחק גדול כזה ואין לך שבי גדול מזו דגרע מכולהו דכולהו איתנהו ביה על כן אין צריך לפנינו דמצוה זו הוי ממש פדיון שבויים ואפשר דגדול ממנו ולא הוי שינוי מדעת הנותן כי אין שעת הדחק גדול מזו כנ"ל הקטן יעקב שאלה פה מהמופלא מהור"ר מנחם מן נר"ו דיין: דק"ק ווירמישא וז"ל ראובן שצריך למשרת ומשרתת דהוא סגי ליה לפי עבודתו אכן רצונו בבת דעת את דרכי ה' והקטנים לאו בני דעה נינהו ושאלתו אם רשאי ליתן תוספת שכירות מה שנותן לגדולה יותר מלקטנה ממעשרו דלכאורה נראה דאסור דמסתמ' גם כוונתו לעבידתא שפירתא ולהשגחה פרטות בכל צרכי בית דליתא בקטנה והוי פורע חובו ממעשרו דעבידתא שפיר והשגחת ביתו בדבר שבממון כל הנאה שלו הוא ואי משום השגחה בדבר איסור והיתר אי לאו האי אמתא דבי רבי מלומדת הלא עליה דידיה רמיא להשגיח דאדם נתפש על אנשי ביתו ועליו להביא קרבן לכפר בעדו ובעד ביתו אף דקאי אידועים דברים השכוחים ורגילין לפגוע פגיע' רעה בקטני' בודאי חייב בידועים ובלא יודעים הגם דלאו קטנים ממש נינהו במילי דשמיא ודאבות קטנים הם למאן דבעי למהוי חסידא וא"כ עלינו להשלים מדידי' אדידי' אכן אחר העיון אפשר להת' באש' שלדברי הכל טובת הנא' שלו וכמו שכתב הש"כ בשם מהר"ם מרוטנבורג מביא להלכה דאפי' לבניו יכול ליתן ממעשרו ואם לא יתירו לו ליתן ממעשרו היה בודאי

נותן משלו כרחם אב על בנים ולא מפליג בין עשיר לעני ובנדון דידן בעי מגברא דלית ליה ביכלתו לשכור משרתיו כנ"ל והש"כ מפריז מדתו יותר להתיר בפ"א אפי' יש לו יכולת לפרנס ממקום אחר וגם בזאת מנחם נפשי בשאלתי להתיר דמדמה לצדקה ובצדקה הלכה רווחת בש"ע יהא עניים בני ביתך ומביא הש"ך פ"א הרמב"ם וז"ל דהיינו שמצוה שיהא בני ביתו עניים יתומים ומוטב להשתמש בהן ותחשב לו לצדקה עכ"ל דלפ"ז המשמעות שרשאי ליתן כל השכירות ממעשרו אכן יש לחלק בין צדקה למעשר דצדקה אין לו שיעור ויוצא בשלישית השקל לשנה ממילא אין הפסד לצדקה אבל מעשר עני יש לו קצבה מדאורייתא נמצא פורע חובו ממעשרו אבל בנדון דידן דפורע עיקר חובתו מן החולין אך ליתר שאת ופעמים שתוספת מרובה על העיקר על כן אמרתי בלבבי אלכה ואדרוש את אדוני כי משפט לאלהי יעקב לחק לישראל ואקוה לענוותנתו במקו' גדולתו להאיר עיני בתורתו להשי' נפשי בשבות יעקב כ"ד תלמידו הצמא למים מבאר המובחר שבאבות לגול האבן מפיו אנו חיינ ה"ק מנחם מגלי בן הרב הגדול מהור"ר אליעזר פייבש ז"ל איש אונא: תשובה הנה שאלתו שאלת חכם חצי תשובה עושה כולה קבלתי וטרם אחלה לדבר ולחוות דעתי מוכרח אני לברר עיקר מטרין שלדין מעשר כספים בזמן הזה מאין מקורן נובעין כי ז"ל הט"ז בס"י של"א ס"ק ל"א נראה דיש לדמות מעשר שמפרישן מן הריווח לדין מעשר עני של תבוא' ופירו' ומו"ח ז"ל כתב שלמעשר ממון שלנו אין בו חיוב לא מן התורה ולא מדרבנן ותמהית שהרי בר"ס רמ"ט מבואר שחיוב גמור הוא כמ"ש כל הפוסקי' והב"י הביאו בשם הירושלמי עכ"ל הט"ז וכדי שלא להשוות דברי הב"ח לטועה גמור גם בתשובת פני יהושע סימ' ב' מסיק וז"ל כללא דמלתא בהא סלקינא ובהא נחתינן דנראה בעיני טורח בחנם לעשות שאלה מזה לדמות מעשר שלנו לשם מעשר דאורייתא שאינו אלא מנהג עכ"ל וכן נראה לי עיקר ואין ראייה מסי' רמ"ט ואדרב' משם יש ראייה לדברי הב"ח כי ז"ל הרמב"ם פ"ז מה' מתנות עניים והטור בס"י רמ"ט שיעור נתינתה אם ידו משגת יתן כפי צורך עניים ואם אין ידו משגת לכל צורך עניים יתן כפי השגת ידו וכמה הוא יתן עד חומש נכסיו מצוה מן המובחר ואחד מיו"ד מדה בינונית פחו' מכאן עין רעה וקאמר בירושלמי שנה ראשון' חומש מהקרן מכאן ואילך חומש מהריווח ולעולם לא ימנע אדם את עצמו פחות משלישית השקל לשנה עכ"ל הרי מוכח להדיא דאין חיוב מדינא רק לתת שלישיית שקל בשנה וגם מדקאמר פחות מכאן עין רעה ולא קאמר דאינו יוצא חיוב מעשרו ועבריינ מקרי שעבר על מצות מעשר אלא ודאי דאין כאן חיוב מצד המעשר רק שמקרי עין רעה שאין מקיים מצות צדק' בהרווחא ולא שהוא חיוב מדינא וגם משמע מלשון הטור והרמב"ם דוקא היכי דקיימא עניים לפנינו ומבקשים צרכם אזי מחויב ליתן בדרך צדקה או חומש או מעשר אבל היכי דלא קיימי עניים א"צ ליתן רק שלישיית השקל ואי מתורת מעשר קאמר צריך להפריש כמו מעשר תבואה כשנגמר מלאכתו ותו דאי מתור' מעשר קאמר איך קאמר חומש מצוה מן המובחר הלא אמרינן המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין כדאי' בפ' מי שהוציא אוהו עלה נו"ן ופ' כל המנחות דף נ"ד אע"ג דאפשר לחלק בין מעשר עני לשאר מעשר מ"מ הש"ס והפוסקים סתמא נקט משמע דאין חלוק אכן אם יש מקום לסתור דברי הב"ח יש לסתור דבריו כמ"ש גיסי הגאון הגדול מהר"ד אופנהיים נר"ו בתשובת חות יאיר סי' רכ"ד מכח דברי התוספות בתענית דף ט' ע"א

דמשמע שיש לו סמך ורמז מן התורה אכן גם בזה אין דבריו מוכרחים כל כך דאפשר דספרי רק אסמכתא בעלמא קאמר כמ"ש שם בתשובה ולא חש לה הב"ח כיון שאינו מפורש בש"ס שלנו וכן משמעות גדולי פוסקים ראשונים שהשמיטו דין מעשר עני בזמן הזה לענין כספים משמע דליכא חיוב מדרבנן מדינא כלל ותדע שהוא כן דהרי מעשר עני בתבואה אינו מחיוב ליתן רק בשנה שלישית וששית וכספים יהא חמיר ליתן תמיד ממה שחנן לו ה' הלא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון אלא ודאי שאין כאן חיוב מדינא אפילו מדרבנן ולכן לא נהגו כן בכל המקומות אכן במקום שנתפשט המנהג או מי שרוצה להחמיר על עצמו ונוהג להפריש מעשר ודאי כוונתו שיהא לו דין מעשר עני גמור ולהכי פסק רמ"א בריש סי' רמ"ט כמהרי"ל דאין לעשו' ממעש' דבר מצוה כגון נרות לב"ה או שאר מצות רק יתן לעניים וכ"פ בתשובת באר שבע סימ' מ"א ואפשר דגם דין נדר לדבר מצוה נגע בו להיות לו דין מעשר עני גמור וא"כ זכינו לדין דאסור לפרע ממנו חובותיו ואל יאמר האומר דהא כבר נתפשט המנהג בחתן וכלה שמשלמין ממעות מעשר הכלי זמרי' ומשרתי סעודת נשואין ולא הוי כפורע חובו אי משום הא לא אריאדסמך מנהג שלהם על לשון הרמב"ם וטור שכתבו דמותר ליתן מעשר עני לתגמולין של גמילת חסדים וכבוד אורחים והכנסת כלה בכלל משא"כ שכר פועל ממש בנדון השואל ודאי דאסור וגדולה מזה משנה ערוכה היא פ"ה דפאה משנה וי"ו לא ישכור אדם את הפועלים ע"מ שילקט בנו אחריו ופי' שם הרע"ב שעל ידי כן מנכה לו מן השכירות ונמצא פורע חובו משל עניים וכן הוא בפ' הר"ש והוא מהירושלמי וכן פסקו כל הפוסקים הראשונים ומה שמצדד מכ"ת בטעם קלוש שיש צד מצוה לאפרושא מאסורא וכה"ג אין בדבריו טעם כעיקר להקל בענין זה דמסתמא אמרינן לא ישכור אדם פועלים וכ"ש ליתן להם שכירות גמור ממעשרו ומה שמביא מכ"ת מדברי הש"ך סי' רנ"א וז"ל ויהא עניים בני ביתך וכתב הש"ך בשם הרמב"ם ויתחשב לו לצדקה דלפ"ז המשמעות דמותר לשלם מהצדקה וה"ה ממעשר עכ"ל זה ודאי אינו דלשון זה ויתחשב לו לצדקה אינו מדברי הרמב"ם פ"י מה' מ"ע רק מדברי טור שם ולא לצדקה ממש קאמר אלא נקט לישנא דקרא דפ' לך לך והאמין בה' ויחשב לו לצדקה כתרגומו לזכות וכן פרש"י וכן כל המצו' שאינו לעניים ממש כגון להיות בעל ברית או להכניס חתן וכלה לחופה פסקו האחרונים הט"ז והש"כ דאין לשלם ממעות מעשר וכן לקנות ספרים אם לא שאין יכולת בידם ולא היה עושה אותן המצות וכן מסיק שם בתשובת באר שבע ולענין קניית מצות בבה"כ כתב שם בתשובת פני יהושיע דמותר לפרוע מהן עיין בט"ז סי' רמ"ט שמחלק בדבר אבל להקל כולי האי ולשלם שכירות פועלו ומשרתו או משרתת כולי האי ואולי יבא מידי אפרושא מאיסורא לא נ"ל הקטן יעקב: שאלה פו מי שנוהג כל ימיו להפריש ממה שהרוויח מעשר לחלק עניי' כשבא לחשבון אי מנכה ההיזק ממקום אחד למה שהרוויח במקום אחר ואח"כ יחלק המעשר אי נימא דמירי שהרוויח דבר מה בסחורה מחויב להפריש מעשר ואין לי שלהם היזקו בשל עניים רק המקום ימלא חסרונו ממקום אחר: תשובה שאלה כזו ממש מצאתי ראיתי בתשובת חות יאיר בהשמטת דף רע"א ע"ב שמסתפק בזה וכתב וז"ל ואם יש מקום להסתפק במעשר כספים היא מי שקבל עליו בנדר לעשר הרווחים אם יש לו ריוח ביין והיזק בתבואה אם מנכה ההיזק מן הרוויח או מחויב ליתן מכל הרוויח ונראה דלגבי נדרו אשר נדר דרך כלל דמי

לחד שטרא ותרי עסקא דלהדדי משתעבד רק צ"ע אם כבר נתן לקלפי מעשר רווח יין ואחר חצי שנה נזדמן לו היזק וכו' יחזור לעשות קודש חול ולית מן המעשר ועוד איזה זמן וגבול ניתן לו ואפי' אחר כמה שנים נמי ונראה דמי שנהג ורוצה לצאת ידי שמים יהי' לו פנקס מיוחד למעשרו ויקבע לעצמו יום מיוחד בכל ג' חדשים או חצי שנה שיעשה חשבון ומשם והלאה לא יחשב למפרע כי הוא שותפת קדש והנכון לקבוע ער"ה כי בר"ה נגזר כל וקצובים מזונותיו עכ"ל חות יאיר ולא ידעתי תחלה מאי קמבעי ליה ולבסוף מאי קא ניחא ליה מ"ש לא ידעתי לענין קביעות זמן איך נעלם ממנו מה שאמרו חז"ל אין מעשרין משנה לחברתה ונלמד מקרא היוצא שכה שנה וא"כ כיון שמדמה זה למעשר עני ממש ראוי להיות במעשר כספים ג"כ הכי אך שאין זה דומה לזה דמה התם אין מעשרין רק מגדולי שנתגדלו באותו שנה גם לענין משא ומתן אין מעשרין רק מאותו משא ומתן וכאשר אבאר בסמוך ועיקרא דדינא פרכא שרוצה לדמות כאלו הוא שותף עם הק"בה ומנכה כל הוצאת והיזק וכ"כ שם בעל חות יאיר בתשובה סי' רכ"ד וש"י ליה מריה דעושה קדש לחול חברותא כלפי שמיא דא"כ בכל מעשר עני בתבואה נמי נימא הכי דאם יש לו היזק ממקום אחר ינכה ממה שהרוויח ונתגדל לו בתבואה וזה ודאי נשתקע ולא נאמ' דהא אפי' הוצאת שיש לו על אותו תבואה שנתגדל אינה מנכה כגון הזרע והוצאת הפועלים מחרישה וזריעה וקצירה ודישה וזורה לרוח כמבואר בסוגיא דש"ס דמנחות דף ע' ע"א וכן מבואר שם בתשובת חות יאיר סימן רכ"ד בתשובת גיסי הגאון מהר"ר דוד אופנהיים נר"ו וכן מסכים שם בעל חות יאיר עצמו אע"ג דלענין מעשר כספים מסקו שם להלכה ולמעשה דיש להקל ולחשב הוצאות כמו קרן עצמו ודבריהם מסתברים בזה ונכונים אך נראה לי לחלק בחילוק דמסתבר דודאי אם הוא נוסע לשוק לקנות סחורה ידוע במקום השוק או למכור שם שנותן ההוצאה מתחל' בשביל בדבר המצוי לקנות או למכור דודאי גם ההוצאה בכלל קרן יחשב כגון שלוקח עשרים חתיכות בגד כל חתיכה בעד תשעה ר"ט ויש לו הוצאה עשרים ר"ט נמצא כל החתיכה הוא בשביל הוצאה ביוקר עד עשרה ר"ט וכן כל, כיוצא בזה ודאי לקרן יחשב אבל מי שנוסע לשוק ואינו רוצה לקנות או למכור רק שמוציא הוצאו אולי יזדמן לו ריווח בססראות ומציאות וכדומה שמתחלה נותן הוצאה על הספק כמו הזרע דהוא ג"כ דרך נס כי כמה הרפתקאות דעזו עליהם קודם שנקצר כן גם כן בזה שמרוויח ע"י ססראות ומציאות לכך אינו מנכה לו מן ההוצא' כמו בזריע' כיון שמתחלה נותן הוצאה על הספק ונראה דגם בעל תשובת חות יאיר מודה בזה לפי טעמים וראיות שכתב משם מ"מ ההיזק ממקום אחר לא עלה על דעתי כלל לנכות הריווח נגד היזק אם לא במשא ומתן אחד שקנה בפעם אחת הרבה דהוי מסקא חדא ודאי להדדי משתעבד משא"כ מקניה לקניה אחרת כי מיד שעלה לו ריווח מחויב במעשר עני כפי מה שהנהיג את עצמו ואם הפסיד במקום אחר אין למלאות חסרונו ממקום אחר וכ"ש משל עניים חלילה גם בתשובת שער אפרים סימן פ"ד נסתפק בזה ולע"ד עיקר כמ"ש וכי היכן מצינו כן במעשר עני של תבואה דאינה ממלא החסרון כלל רק מה שיוצא משדה זו צריך ליתן וסתם המקבל עליו ליתן מעשר כספים יש ליזהר בו כדין מעשר ממש וכמ"ש בתשובה אחרת ואז יקויים בו עשר בשביל שתתעשר אם לא יפתח לכם וכו' הקטן יעקב: שאלה פז אחד שנוולד לו בכור ויום הפדיון חל ל"א בשבת והור' לו מורה אחד לפדות ביום וי"ו

ואחר כך יש מי שעורר שהפדיון נעשה שלא כדין שצריך לחזור ולפדותו בכך ילמדנו רבינו הלכה למעשה: תשובה בודאי המורה שהור' כך יש לו על מי שיסמוך ה"ה הב"ח בסי' ש"ה ובתשובתו סי' קכ"ה האריך בזה להורות כן דהיינו אם עבר עליו כ"ט י"ב תשצ"ג והעתיק כן בשם ספר יראים שפסק כך וגם הש"כ בסי' ש"ה ס"ק י"ט פסק כדבריו אף במ"א בא"ח סי' של"ט ס"ק ח' כתב ול"נ דאין לסמוך עליו ובאמת אין דבריו מוכרחים כל כך וכל הראיו' שמביא המ"א גם הב"ח וספר יראים הביאו סוגית אלו ואפ"ה פסקו כן נ"ל שס"ל שיש לפרשם בדרך הזה דכל שכבר עבר עליו רוב יום ל' שהוא י"ב שעו' וב' ידות שעה וע"ג חלקים אח"כ מקרי מחדש ומעלה והוי חדש מעת לעת כמבואר שם בתשובה ולזה מהני הגזירה שוה דקודם שעבר עליו זמן זה אין לפדות וכן נ"ל דמסתבר טעמא כיון דכתיב מחדש ומעלה שאז יוצא מכלל נפל דאם הוא נפל אינו יכול להתקיים יותר מחדש.

וחדש נקרא ע"ש חדוש לבנה שהוא כ"ט י"ב תשצ"ג וכל שעבר עליו זמן זה יצא מכלל נפל ואין זה ענין כלל למה שאמרו במגילה אין מונין שעו' לחדשים ע"ש ברש"י וכן משמעות האבן עזרא פ' במדבר על פסוק כל זכר מכן חדש ומעלה תפקדם וע"ש זה נקרא חדש ע"ש חדוש הלבנה כדכתיב החדש הזה לכם וכ"כ הערוך ערך חדש ומ"ש תוספות בחדש בלשון תורה הוא ל' יום אין זה סתירה דאתי למעוטי דכ"ט יום לבד לא מקרי חדש אבל אחר כ"ט יום וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים מקרי ל' יום דהא לענין כמה דברים אמרינן אפי' מקצת יום ככולה מכ"ש רובו ככולו אך מ"מ אלו היה ההוראה נשאל קדמי קודם מעשה הייתי מורה להם כפסק הש"ע לאחר הפדיון עד יום ל' וכ"כ הב"ח עצמו שם בתשובה דטוב לאחר מלהקדים וגם סתימות לשון הש"ס והפוסקים ראשונים משמע יותר דדוקא יום ל"א יש לפדות ולא קודם אבל היכא שכבר הורה המורה ודאי לא מהדרינן עובדא כי יש לו על מה שיסמוך ויש לחוש לברכה לבטלה גם לשון המ"א משמע הכי שכתב ול"נ דאין לסמוך על זה כוונתו דאין לסמוך להורות כן לכתחלה אבל אין דעתו לסתור דעה זו בשתי ידיים להדר עובדא בשביל כן ומקרוב נדפס תשובה אחת פנים מאירות סי' ג' פסק בפשיטות מי שידוע שנפדה ע"פ הוראה זו קודם יום ל"א אינו פדוי כלל וצריך פדיון אחר מכח ראיות אלו שהביא המ"א שם בס' של"ט ושרי' ליה מריה כי כבר נסתרים כל דבריו מתוך מה שכתבתי וכ"ש היכא שאמר שיהא פדוי לאחר שלשים ועדיין היה המעות בעין ולא חיישינן בזמן מועט כזה לנתאכל במעות וע"ש בתשובת הב"ח סי' קכה ומשם יש לסתור גם כן תחלת דברי הש"כ שם בס"ק י"ט ע"ש וכן נראה לי הקטן יעקב: שאלה פח מהרב הגדול המופלא כ"ש מהור"ר אהרן נר"ו מק"ק מי"ץ וז"ל בשעה הזאת צריך אני להורו' הלכה למעש' בס"ת שנמצ' בסוף היריעה' אחת טעות סופר בשם שהי' לו לכתוב אלהיהם וכתב אלקיכם אשר בטעות השם כבר נתחבטו ונתלבטו קמאי ובתראי אם לסלק היריעה או אם לקדור האזכרות ובאם הטעו' בהנטפל להם לאחריו כמו בנדון זה יש דעת שלישיית לגרור הטעות הנטפל ולתקן הפוסקים לסלק היריעה הוא תשובת מהרלב"ח סי' ב' והביאו בעל המחבר ב"ה על הי"ד הלכ' למעשה וכן נוטה דעת הגאון המפורסם מהר"פ כ"ץ דבריו מובאים בתשובת מ"ב סי' נ"ז אבל הוא אינו מסכים עמו כלל לסלק היריעה וכן בתשוב' הגאון מהר"ם מלובלין סי' קי"ב ובתשובת נחלת שבעה סי' ל"ז ודעת המחבר בעל ט"ז נוטה ג"כ לגרור טעות

הנטפל לשם ולתקנו ובספר חקי דעת הביא במנהג סופרים ג"כ חילוקים ונהרא נהרא ופשטיה ואני בעניי דעתי נוטה ג"כ שלא לסלק היריעה רק לתקן הנטפל להשם אמנם חוכך אני בזה לדעת אופן התיקון כי יש לפנינו שתי דרכי א' לגרור טעות הנטפל לשם ולתקנו כתיקונו ב' לקדור את הנטפל לחוד ולתקנו במטלית ולכתוב על המטלית את הנטפל לשם סמוך לשם בלי הפסק אות כתיקונו ויש לתמוה ששום אחד מהפוסקים ראשונים וגם אחרונים לא הזכירו ולא דברו מן התיקון הזה השני כלל ולע"ד נראה יותר לקדור טעות הנטפל לשם ולתקנו כראוי לכתוב כתיקונו על המטלית מלגרור את הנטפל לשם משני טעמים חדא דקודר לא מוחק ממש הוא כגרירה שנית בתקון הגרירה יש לחוש קצת דהוי מקצתו על הגוויל ומקצתו על הקלף יעיין במהר"ל ב"ח הנ"ל ואפש' מה שלא הזכירו תקון ב' הנ"ל מפני שחששו שא"א לצמצם לכתוב על המטלית סמוך כל כך שלא יהא מפסי' כהפסק אות אחת עכ"ל: תשובה הנה מר לא צריך לגמרא דידי ולא לסברא כי הוא ראש המדבר הלא בישישים חכמה ואורך ימים תבונה דבר מתוך דבר אך יש בו מדעת קונו היודע כל ושואל כדי לכנוס עמי בדברי דברי יעקב נקר' ישראל ומגודל ענוותנותו כמשה יקרא יקותיאל ע"כ אמרתי לא יבוש יעקב כאליהו בן ברכאל ואחזה דעי אף אני תחלת דברי פיהו וז"ל בשע' הזאת צריך אני להורות הלכ' למעשה בס"ת שנמצא בה בסוף היריעה הנה באמת עיקר מטרין דין זה כבר מלתי אמורה בספרי שבות יעקב סימן פ"א באורך על פי הש"ס והפוסקים והשגתי על איזה אחרונים יעויין משם ומה לילכפול הדברים והעלתי שם דעתי להחמיר שלא לקדור השם רק לסלק היריעה כפסק הש"ע וכמנהג שהנהיג מוח"ז הגאון מהר"ש שפירא זצ"ל מק"ק פראג כדעת הרא"ש ובנו והרלב"ח והב"ח בספרו ובתשובתו סי' קל"א והרפ"ך שהובא דבריו בתשוב' מ"ב גם בתשובת עבודת הגרשוני סי' צ"ה כתב אפ"י הנטפל להשם לאחריו אין לקדור כי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא וכ"כ בתשובת הב"ח סימ' קי"ג הטפל לשם שאסר לגנות היריעה יע"ש מ"מ אין אני אומר קבלו דעתו היכא דכבר נתפשט המנהג לגרור או לקדור כיון דיש להם על מה שיסמכו גדולי אחרוני' שפסקו כן ודוקא היכא שידוע שהוא מנהג ותיקן אבל לא נאמין לסופרים שמקילין לטובת עצמן לומר שכן נהגו ומקלו יגיד לו אף שהמנהג להיפך אותיות גיהנם אכן ראיתי בדברי מר גם כן שדעתו הרמה נוטה בנטפל לשם לדעת הגדולים שפסקו שלא לסלק היריע' רק לתקן הנטפל לשם וכתב וז"ל אמנם אני חוכך בזה לדעת אופן התיקוי כי יש לפנינו שתי דרכים אחד לגרור טעות הנטפל לשם ולתקנו כתיקונו ב' לקדור את הנטפל לחוד ולתקנו במטלית ולכתוב על המטלית את הנטפל לשם סמוך להשם בלי הפסק אות כתיקונו ויש לתמוה ששום אחד מהפוסקים ראשונים ואחרונים לא הזכירו ולא דברו מן תקון זה וכו' שנית בתקון הגרירה יש לחוש קצת דהוי מקצתו על הגוויל ומקצתו על הקלף ועיין מר בהרלב"ח ע"כ תוכן דבריו ותמה תמה אקרא איך עלה על דעתו שיש חשש איסור בזה משום דהוי מקצתו על הגוויל ומקצתו על הקלף הרי להדיא מבואר בש"ס פרק הקומץ את המנחה דף ל' ע"ב תקון הגרירה וכן הסכמת כל הפוסקים כמבואר בי"ד סימ' רע"ו ורע"ט דגרירה עדיף מתליה ולא חששו כלל חשש זו דיהא מקצתו על הגוויל ומקצתו על הקלף ובאמת מקור דין זה הוא מהירושלמי פ"ק דמגילה והובא ברי"ף והרא"ש בהל' ס"ת דחציה על הגוויל וחציה על הקלף הוא פסול משום דאין זה אלי ואנוהו וכ"פ בטור

ריש סימן רע"א יע"ש הרי דדוקא חציה קאמר ולא נאסר משום מקצתו אף שלא נעלם מאתי דהרמב"ם פ"ז מה' ס"ת דין ז כתב וז"ל קצתו על הגוויל ומקצתו על הקלף פסול אלא או כולו על הגוויל או כולו על הקלף עכ"ל הרי להדיא דפוסל אפי' מקצתו כל שאין כולו על הגוויל או קלף ובאמת הדבר צ"ע מאין יצא כן להרמב"ם דהרי בירושלמי נקט חציה וי"ל חציה דוקא ולא מקצתו כפי העתקת הפוסקים וגוף הירושלמי אין בידי לעיין כעת אולי דקדק שם כן הרמב"ם ולשונו שם צ"ע ונלע"ד דלמד הרמב"ם כן מסוגיא דש"ס דגיטין דף ט"ו דקאמר רב חסדא גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין עד שיהא כולה במחיצה או כולו בגידוד וחשיב שם עוד הרבה דברים הדומין לאלו חציה בטבילה ואינך ע"ש ואע"ג דקאמר חציה אפ"ה פוסל לשם אפי' במקצתו ה"ה כאן זה נ"ל דעת הרמב"ם מ"מ נ"ל פשוט כיון דעיקר הטעם משום זה אלי ואנוהו בעינן דוקא מקצתו ממין אחר כגון יריעה מן הקלף בס"ת של גוויל דאז כשיגלול באותו מקום ירא' הרוא' שהוא מגוויל וקלף ויעלה על דעתו שכן הוא כל הס"ת חציה מקלף וחצי' מגוויל ואיכא גזירת הרואים אבל אם שורה אחת או שתים וכ"ש איזה תיבות כתובות במקום שנקלף קצת מן הגוויל ודאי דאין קפידא כדמוכח בש"ס דידן מכל הפוסקים דמותר לכתוב תיבת של חול על הגרר אליבא דכ"ע ולית דחש חששא זו וגדולה מזו מצאתי ראיתי בתשובת מהרי"ק שורש קך"ב שם כתב דס"ת שבלה קצת אפי' דבק עליו נייר או מטלית של בגד וכתב עליו התיבות שחסרו דה"ל דין ס"ת דון מינה מכ"ש אי כתב איזה תיבות על קצת קלף דאין לפקפק בה כלל גם בתשובת מהר"ם פדווא סי' פ"ד פסק מותר לטלות מטלות של קלף על ס"ת של גוויל וכ"פ דין זה בש"ע י"ד סי' ר"ץ ומשמע שם אפי' צריך לכתוב על המטלית לא נקרא בשביל דבר מועט כזה מנומר וכ"ש ואצ"ל ע"י גרירה קצת ואיברא שמכ"ת מביא סעד לדבריו מתשובת רלב"ח שכתב כן בסי' ב' וכאשר עיינתי שם ראיתי שכתב כן רק לסברא דחוויה שהרי כתב שם וז"ל ואולי יאמר האומר כי הדין בזה כמו ס"ת שמקצתו על הגוויל ומקצתו על הקלף עם כל זה הדבר פשוט שמותר לגרור הטעות בס"ת ולכתוב אח"כ ואין בעובי הקליפ' שמסירה מהגוויל כשקודרין את השם יותר ממה שמעמיקין כשגוררין איזה טעות וכו' ומשפט אחד להם ובשניהם הס"ת כשר דקלפים שלנו אין קפידא בכל זה והנה היה מן הראוי להפך בזכותא דמר ולומר דאע"ג דע"י גרירה קצת אין קפידא בזו כמו שהוכחתי לעיל מ"מ משום כבוד השם להיות חציה על מקום הגרר וחציה על הגוויל יש להחמיר וכדומה לזה מצינו בסוגית הש"ס בפ' הקומץ הנ"ל דהשם כולו תולין משא"כ מקצתו (אך גדולי פוסקים אחרונים דפסקו לגרר מקצת השם טפל מאחריו י"ל דס"ל דאין הגרירה גנאי כמו התליה כמבואר בש"ע סי' רע"ט ועי"ל לשטתייהו שמקילין בטפל לשם מלאחריו דהוא דרבנן גם בזה מקילין משא"כ בגוף השם) אך לפ"ז מוסיף מיא מוסיף קמחא דהדבר יותר תמוה דא"כ איך רוצה להתיר לכתוב מקצת השם על הטלוי דודאי הוא יותר גנאי מגרירה וביותר נ"ל דאפילו לכתוב כל השם על הטלאי אינו נכון ויש לדקדק מסוגי' דפרק הקומץ הנ"ל בס"ת ששכח לכתוב השם דפליגי מר אמר מוחק ומר אמר גורר ומר אמר תולה ולא אשתמע מא' מהם לומר יקדר דהא יכול להיות שהוא בשם אל שהוא רק שתי אותיות ואז יכול לגדור איזה תיבות של חול ולמעט הכתיב' קצת כדי לכתוב השם ג"כ עליו ובפרטית המרדכי ושאר פוסקים דפסקו כר"ת הובא בב"י סי' רע"ו וז"ל והמרדכי

כתב שר"ת פוסק כר"מ דאמר התם אין כותבין את השם לא על הגרר ולא על המחק ואין תולין אותו אלא כיצד הוא עושה מסלק את היריעה כולו וגונזה ולא הזכיר כלל לגדור ולכתב השם על המטלת והפוסקים דפסקו לקדור היינו אם השם נכתב מיותר אלא ודאי דזה אינו נכון אליבא דכ"ע לכתוב השם על המטל' וגדולה מזו מצינו מחלוקת ישנה בין הפוסקים ראשונים אי שרי לכתוב כלל על המטלית ויעיין בתשובת מהרי"ק סי' קכ"ב שהתיר ויעיין בתשובת הב"ח סי' קל"א בדבר שמואל סי' קצ"ט ושנ"ז שמחמירן בזה ועכ"פ בכתיבת השם על המטלית וודאי יש להחמיר אליבא דכ"ע דאולי ע"י גלילה יתפרד הדבק כמ"ש הרא"ש בהל' ס"ת הובא בב"י סימ' ר"פ ויבא השם לידי ביזוי שוב מצאתי און לי מתשובת הגאון מוהר"ר ר' משה ר' מענדל"ש זצ"ל שהיה גדול בתורה ומפורסים כאשר שמעתי שהי' אב"ד בק"ק פראג לפני הגאון בעל תי"ט ואח"כ על ידי סיבה יצא משם ונתקבל לק"ק פוזנא והובא תשובתו בספר חנוך בית יהודא סי' ע"ו ואולי לא נמצא תשובה זו אתו על כן אעתיק לו לשונו ממש וז"ל טב רמשא לראש השלישה הרב המופלא מהר"ר הענ"ך נר"ו ע"ד שנקרע אות ה' וי"ו של השם שאלתי מנהג הסופרים לסופר מומחה והשיב שדרכם לקדור השם ולדבק קלף מבחוץ אבל אין כותבין השם על אותו הקלף כי אם לגרור לפניו באופן שאין השם על קלף הדבוק וגם אמר לי מנהג סופרים בס"ת שלנו אם מסלקין איזה יריעה מחמת פסול אין מסלקין רק אחת וכיון שאמר שנהגו כך אמרתי מנהגן של ישראל תורה היא ושלוש מנאי רבי משה ר' מענדל"ש עכ"ל התשובה הרי להדיא כמ"ש דאין לכתוב השם על המטלית וכ"ש מקצתו על המטלי' שהוא גנאי יותר ויותר לכן נ"ל יותר לסמוך על דעת הפוסקים אלו לגרר את הטפל לשם מ"מ יש ליזהר ליקלף אותן אותיות שלא יהיה כמוחק וכמ"ש בתשובת הרשב"ץ הובא בב"י גם בדבר שמואל סימן קס"ה וקפ"ח כתב תקן שינוי אות בשם לגרר חוששני מחטאת שלפעמים נשתקע הדיו ועדיין רישומו ניכר והוי מחיקה ע"ש מכל הלין טעמים כ"ל דהיכא שנהגו להחמיר ולגנוז היריעה אין להקל ונהרא נהרא ופשטיה כל זה נלע"ד ולו ידיו רב לרחק או לקרב את אשר עליו יערב הקטן יעקב: שאלה פט ס"ת שבלה ממנו יריעה אחת אי צריכין להחליף שלש יריעות כמבואר פשוט בש"ע ס"ס ר"פ אך ראיתי שקצת מגמגמין בדבר בכך יוריני כדת מה לעשות: תשובה הנה לא ידעתי מאי קא מסתפקא לך הלא דין זה מבואר להדיא בטור ורבינו ירוחם הובאים בסי' ר"פ ואחריהם נמשך בב"י סי' ר"פ בש"ע וכן דעת כל גדולי אחרונים ולא נמצא מי שחלק בדבר ומקור הדין הוא ממסכת סופרים פ"ב ומי ירום ראשו לחלוק בדבר שהסכימו ראשונים ואחרונים בלי ראייה מספקת ואולי מי שמגמגם בדבר לפי שראה בתשובה לרב גובריה מהר"צ אב"ד דק"ק אמשטרדם בסי' י"ט שחולק בדבר ופסק שא"צ להחליף רק אותו יריעה שבלה אך כאשר עיינתי בגוף התשובה לא ברירן לי דבריו לחלוק על הראשונים בזה וזה יצא ראשונה שמקשה על הטור וז"ל אם כדבריו לא אישתמיט תלמוד דידן בהקומץ לאשמועינן הך דינא כי היכי דאשמעינן סך דפין של ירוע' אחת ע"כ ולפי דבריו הרבה דינים שלא נתבארו בש"ס דידן לא נלמד ממסכת' סופרים ובאמת כמה הלכת' רבת' אנו למידן ממסכת' סופרים שלא הוזכרו בש"ס דידן כי התם עיקר דיני כתיבת ס"ת כאשר פשוט לכל יודעי דת ודין והוא עצמו כתב בתשובתו שם סימן כ"ה ע"ש ראייה שניה ושלישית גם רבעים בהא דמצינו בש"ס

ופוסקים כמה פעמים דמסלק רק יריעה אחת ע"ש על זה אין צורך להשיב כלל דוקא יריעה שבלה שהיא ישנה מאד דאז השיגו גדול מאד אם יכתוב רק יריעה אחת חדשה על כן צריכין להחליף שלש יריעות משא"כ בשאר תיקוני ס"ת ודאי די בסלוק אחת מהם והוא ברור וכה"ג מחלק בתשובת מהר"י כהן סי' מ"ט וחוט השני סי' פ"ו והובא ג"כ בספרי שבות יעקב ס"ס פ' ואף שבעל התשובה הנ"ל כתב על דברי מהר"י כהן שדבריו דחוקים בזה לא ידעתי מה דוחקים הלא דבריו מסתברים ומוכרחים בש"ס ופוסקים מלתא בטעמא ומדלא כתב הטור סתם ס"ת שנפסל אלא משמע דוקא בלה בשביל שהיא ישנה וכ"כ בתשובה להגאון מהר"ם מענדלש הובא בספר חנוך בית יהודא סימן ע"ו (העתקתי בתשובה הקודמת ע"ש) גם מה שרוצה לפרש שם בתשובה האי דמסכת' סופרים לפרש דקאי על הדפין לא ידעתי מאין יצא לו לברר דרך לעצמו ופירש אחר בסוגיא ממה שפירשו בו הראשונים ואחרונים ובפרט לפי הגרסא שלפנינו באמשטרדם יריעות שבלו משמע דאיריעות קאי ולא אדפין ומה שמדקדק שם מדנקט לשון שנים לשון זכר ה"ל למינקט שתים מכח דקדוק כזה לא נוציא דברי מסכת סופרים מפשטן וראשונים ידעו טפי מינן לפרש הדברים ובפרטות מסכתת אלו שהם בחזקת שאינו מוגהים וכבר אמרו אי דייקת כולי האי לא תנאי ואין לזוז מהסכמת ראשונים ואחרונים נ"ל הקטן יעקב: שאלה צ בדבר ס"ת שנמצא בפ' פנחס אחר פסוק ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה בין פסוק ויאמר ה' אל משה פתוחה אם צריכה תקון ואם לא תקון פסולה או לא: תשובה שאלה זו ממש נדפס מחדש בשאלות ותשובות פנים מאירו' סי' י"ג ומסיק שם וז"ל אבל בנדון הנ"ל ראיתי כמה חומשים דפוס שפתי חכמים ד"א וכן ג' תרגום ד"א ודפוס וינציאה שיש כאן פתיחה וכו' אף אנו נאמר דהני חומשים שנדפסו בודאי מצאו כן בספרים ישנים ולא חיישינן שטעו או עשו כן מדעת עצמן ומסתמא היה כן בספרים ראשונים ע"כ תוכן דבריו שם וחלילה לסמוך עליו בזה מאחר שבכל ספרי הפוסקים ראשונים ואחרונים המונאים כל הפרשיות סתומותנשתקע הדב' ולא נאמר ומה שמאסף לכל המחנות בעל הדפוסים של החומשים אין ראייה כלל שכמה דברים נדפסים בחומשים בטעות ואין דפוס בלא טעות כאשר יעידו ויגידו כל המחברים והמדפיסים ואין צורך לתלות הטעות רק במדפיס הראשון שאחריו נמשכו שאר המדפיסים זא"ז שוב מצאתי בספר אור תורה שהוא הוא המלקט והמאסף לכל תיקני סופרים קדמאי ובתראי וכתב בפ' פנחס וז"ל ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע טעה המדפיס שעשה פה פסקא ואמר שהיא פתוחה כי אין זה תחלת הפרשה לא פתוחה ולא סתומ' בכל הספרי' עכ"ל הרי להדיא כמ"ש דהוא טעות גמור ואגב רציתך לעורר ג"כ מה שמפקפק שם על דברי הט"ז בסימן רע"ה ס"ק ה' במה שהשיג על הב"ח בהבנת כוונת הב"י וכתב הוא שם על הט"ז וז"ל ולדעתי הוציא דברי הב"י מפשטן חזא דכבר כתבנו דא"כ מאי קמ"ל בזה פשיטא דכשרה כיון דעשאה פתוחה כמו לתלמוד שלנו איך יעלה על הדעת לפסול אדרבה על סדור הקדמונים צריכין אנו לדון אם יש לסמוך עליהם נגד תלמודא דידן דכשרה ועוד לפי דברי הט"ז אמאי צריך לנוד מסברא קמייתא היה לו לעמוד בסברתו דהאי סדורא היא סתומה לדידיהו ואם שינה קאי שאם לא עשאה כסדורה שלהם אלא כסתומה שלנו דכשירה אלא ע"כ דפשיטא ליה דזה כשרה א"כ יש קצת סתירה בדבריו עכ"ל שם בתשובה ובאמת המעיין שם היטב יראה שאין כאן אפי'

קצת קושיא על הט"ז כי דבריו נכונים ומסתברים ומה שמקשה פשיטא אין זו קושיא כלל דלענין קריאה וכתובת ס"ת אנו נמשכים הרבה פעמים אחר ספרים חיצונים אף שהוא נגד ש"ס דידן כמ"ש הפוסקים כמה פעמים וקמ"ל דמ"מ אין לפסול בשביל זה ומה שמקשה עוד לפי דברי הט"ז אמאי צריך הב"י לנווד מסברא קמייתא וכו' ואם שינה קאי שעשה כסתומה וכו' זו פשיטא דלק"מ דמדייק הב"י מדנקט הטור ואם שינה ה"לל ואם עשה כסתומ' כשיר' אלא משמע דבכל ענין ששינה בין לסתומה ובין לפתוחה כשרה וע"ז מקשה הב"י לדעת הטור פשיטא דאם עשאה פתוחה פסולה להכי נד מהאי אוקמתא ומפרש דיש בתקון סופרים איזה פרשיות שיש בלשונו פתוחת וסתומת בשלהם היא סדורת ואם שינה מתיקוניהם ועשה כפי שיש בשלנו פתוחת וסתומת כשר ודוק שהוא נכון וברור גם הש"כ כתב שם שדברי הב"ח אינם מוכרחים והנלע"ד כתבתי הקטן יעקב: שאלה צא בפ' האזינו יזבחו לשדים לא אלוה שכתב הסופר ביו"ד לבסוף אם מותר לגרור אותו או לא גם אי מותר למכור ספרים וס"ת על ידי הכרזה כדרך שמוכרין שאר מטלטלין: תשובה אף דתיבת אלוה הוא משמות שאינם נמחקין כמבואר ברמב"ם פ"ו מהל' יסודי תורה ובי"ד סי' רע"ו דהוא משבעה שמות שאינם נמחקין מ"מ זה אלוה הוא חול ודאי כדכתיב יזבחו לשדים לא אלוה ודאי דמותר למחוק כולו ואף דבמסכת סופרים פ"ד קחשי' איז' שמו' שהם חול מ"מ אלו שה' ודאי חול א"צ לחשב שם גם הש"ך סי' רע"ו ס"ק י"ב כתב וז"ל בתשובה הארכתי בדינים אלו והעלתי שם דשם של חול אלא שהוא נכתוב כשמות הקדושים כגון והייתם כאלקים וכה"ג מותר למחקו ואף שהסופר אמר שקדשו לשם גמור מ"מ הוי כמקדיש בעל מומין דודאי לא חל עליהם שם הקדש כלל ומותר למחקו ובפרט למחוק היו"ד שלאחריו שיש מי שאומר שאין זה מעיקר השם כמ"ש בתשובת מ"ב והובא בט"ז סי' רע"ו ס"ק ז' יבואר ע"ש א"כ בשם כזה שהוא חול ממש וכן כל כיוצא בזה ודאי דמותר למחקו אפילו כולו דהוי בכלל ואבדת' את שמם ולא תעשון כן ליי' אלהיכם ומה ששאלת אי מותר למכור ספרים וס"ת ע"י הכרזה כדרך שמוכרין שאר מטלטלין לא ידעתי למה לא ימכרם אותם כך ע"י הכרזה ולעלויי בדמים אף שראיתי בתשובת מהר"ץ סימן קכ"ג שכתב פה אמשטרדם יע"א היו נוהגין להכריז בבה"כ כשיש ס"ת למכור וכל אחד מעלה בדמי' כדרך שמכריזין ומעלין בדמי' ומחיתי בשמשים שלא יעשה ככה כדאיתא ברמב"ם פ"ק מהל' עבדים שעבד עברי אינו נמכר בפרהסיא כדרך שעבדים כנענים נמכרין אלא בצנע' ודרך כבוד ע"כ תוכן דבריו שם ואע"ג דרב גובריה הוא מ"מ בזה לא נ"ל דבריו דאין הנדון דומה לראיה דודאי התם איכא ביזוי גדול כשמוכרין עבד עברי לעבדות כדרך שמוכרין לעבדים כנענים ואין לך בזיון גדול מזה לפרסם שמוכרין אותו מחירות לשעבוד משא"כ זה שמוכר ס"ת לצורך שמותר למכור כגון ללמוד תורה או לישא אשה וכל מקום שהיא היא בקדושה וכבודה הראשונה במקומה עומדת מאי ביזיון איכא כאן כיון שדרכה למכור כן כל מטלטלין החשובים מזהב וכסף א"ט ומרגליות כיון דנהגו כן ולא חששו משום דמגנבי כדאיתא בכתובות דף ק' ע"ב לכן נ"ל דאין לשנות המקרא צווח קנה חכמה כי לקח טוב נתתי לכם וזו היא כבודה שמעלין הס"ת בדמים וגם במנחות דף צ' ע"א הלוקח ס"ת מן השוק וכו' הרי שדרכם היו למכור בשוק כמו שאר מטלטלין לכן נ"ל דאין לפקפק בזה והוא היתר גמור הקטן יעקב: שאלה צב בכור שנולד לבע"ה

אחד מבהמה חולבה שקנה ונתן אותה לרועה וסרסו הרועה ונזכר ונראה שעשה כן
בכוונה מה דינו: תשובה ע"ד הבכור אם נעשה בידיעת וכוונת ישראל כבר מתבאר
בגמר' דבכורות דף ל"ד הצורם און בכור חכמים אומרים לא ישחט עד שיולד בו מום
אחר והכי קי"ל כמבואר בטי"ד סי' שי"ג אף דיש מקום לומר דזה דוקא בבכור ודאי
משא"כ בנדון שלפנינו שהבכור הוא רק בכור מספק דאולי היה לאמו ולד מקודם שהרי
הית' חולבת וכדעת גדולי פוסקים דלא הוי בכור כלל ואף דקי"ל לחומרא כמבואר בי"ד
סי' שי"ו מ"מ בזמן הזה דאינו אסור לצרום און רק מדרבנן לפי שאינו ראוי להקרב
וכמ"ש בד"מ סי' שי"ג מ"מ בכה"ג ודאי דהוה ספק לא גזרינן כולי האי אם עשה ישראל
בו מום זה אינו דא"כ מאי הועילו חכמים בתקנתם בזמן הזה לאסור כל ספק בכור הנקנה
ע"י בהמה חולבת דכל א' יתכווין לעשות בו מום אלא ודאי דקנסו שלא יאכל עד שיוולד
מום אחר מעצמו וכן מבואר ומוכח מדברי פסק מהרא"י ס"ס קס"ט דאם ספק הוא
שנצטרם און ע"י ידיעת ישראל או לא ויש בבכור בלא"ה בנדון דידיה שם כמה ספיקות
שהיתה חולבת וגם נמכר ע"י כסף יע"ש יש להקל משמ' אבל בלא"ה אין להקל כלל וכן
נ"ל עיקר ואין להקל בזה מטעם ספק דרבנן כמבואר בקונטרס הספיקות שלי דין י"ח
וי"ט וך' ע"ש כנ"ל: הקטן יעקב: שאלה צג מתלמידי הרב המופלא מהר"ר יעקב אב"ד
דק"ק גרייזנך וז"ל באשר שנגעה בי יד ה' שאני אבל על אמי ז"ל שנפטרת כדי לזכות
לנשמתה ופן יאמר האומר שאני מיקל לעצמי ומחמיר לאחרני' ע"כ בא נפשי בשאלתי
כאן נפטר איש אחד ולא היה לו כי אם שתי בנות קטנות והגדולה שבהן היא בת ארבע
שנים ובשעת חוליו צוה אלי שאתן לו התרה שבתו הגדולה תאמר קדיש ולא בכה"כ
כלל ועתה בא אביו של הנפטר לומר קדיש על בנו בכה"כ עם שאר אבילים על אביו
ואמו אף דכתב רמ"א בסי' שע"ו בהג"ה שאם יש אבילים וכו' אומרים שאר קרובים
אלא שעושין פשרה ביניהם ובלבד שיש מנהג קבוע בעיר עכ"ל כוונתו דוקא בני בנים
וכן הוא במהרי"ק שהוא שורש ומקור דין דמהיכי תיתי יעלה על הדעת שאביו יאמר
קדיש ברא מזכה אבא אבל לא להיפך וגם שאר טעמים שהובא בתשובת רמ"א סי' קי"ח
לא שייכי כאן על כן ילמדינו רבינו הלכה למעשה דעתו הרמה ומינה לא אזיז אפילו זיז
כל שהוא עד כאן לשונו: תשובה הנה מה שפי' בדברי רמ"א דמיירי דוקא בבן בנו זה
דבר שאין לו שחר דסתמא דלישנא משמע דמיירי בכל הקרובים ומ"ש מכ"ת דמהרי"ק
שהוא מקור דין זה לא מיירי רק בבני בנים זה אינו דהא אפי' באינם קרובים כלל כתב
מהרי"ק שורש ל' וז"ל אפי' מי שאינו קרוב כלל אומר קדיש בשביל אחר ועושין פשרה
שיטול השליש או רביעי עכ"ל ועיקר שאלה זו מצאתי ראיתי כדברי גיסי הגאון בספרו
אלי' זוטא על א"ח סוף הספר אצל המנהגים שנשאל מאתו זצ"ל שאלה זו ממש והשיב
שם וז"ל לכאורה הדין עם שאר אבילים דקי"ל אין אבא מזכא ברא אך תוספ' סוטה דף
יו"ד כתבו גבי אבשלום דדוקא בעובד כוכבים איירי או ע"י תפלה מועלת מיהו יש לחלק
דדוד היה מתפלצ על בנו אבל בקדיש שהטעם שיוצא ממנו זרע שמתקדש שם שמים
על ידו ובאביו לא שייך כן אך יש לעיין בדברי רמ"א סי' שע"ו דבכל הקרובים הדין כן
והוא הכרעת רמ"א לפי שמהרי"ק ס"כ אפי' מי שאנו קרוב ובתשובת בנימין זאב פסק
שאין לומר קדיש רק בנו דוקא על כן מכרוע רמ"א הדין כן בכל הקרובים דוקא ולבסוף
מסיק וז"ל ובדין אביו כבר כתבת דמדינא אין לו קדיש כלל רק במקום שיש מנהג קבוע

וידוע ומ"מ כדי להפיס דעת המתים ח"ו בלא בנים יש להורות ע"פ פשר לומר שלש קדישים הנתוספ' ולא קדיש עלינו ע"כ העתקתי תוכן דבריו אולי לא נמצא הספר בידו ועתה אדון ואומר דודאי אין לסתור דברי הרמ"א כפשוטו היכא שיש מנהג וידוע כל הקרובים במשמע לעשו' פשר דבר ומהא דאמרינן בחלק דף ק"ז אין אבא מזכה ברא נראה לי עיקר דודאי לכל התירושים שבתוספ' דסוטה דף יו"ד ע"ב עכ"פ לא קאי רק אאותם שהם מוחזקים לבעל עבירו' חמורים שע"י כן אין להם חלק לע"הב כגון אמון אבשלום שמרד באביו ומלכות בית דוד אבל סתם בני אדם שאינם מוחזקין ברשעות כל כך ודאי אבא מזכה ברא וכדאמרינן רשע וטוב לו רשע בן צדיק וזכות אבותיו מסייעתן כי זכות אבות לא תמה דהא אפילו במדת פורענות אמרינן בשבועות דף ל"ט ע"א דנפרעין ממנו וממשפחתו וכ"ש במדה טובה שהיא מרובה שא' מן המשפח' אפי' יוכל להציל כל המשפחה וכדאמרינן פ' החלק בגאולה עתידה שנים ממשפחה מזכין כל המשפחה וא"כ לכאורה היה נראה דיש לאביו לומר קדיש אך ורק כיון שהתנה רמ"א דוקא במקום שיש מנהג קבוע בעיר ובלאו הכי לא יאמר קדיש על בנו במקום שאר אבלים ואין לזוז מדבריו היכא דליכא מנהג ידוע אך שגיסי הגאון מסיק בספרו ומכל מקום כדי להפיס דעת המתים חס ושלום בלא בנים וכו' אבל בנדון שלפנינו שכבר הניח בת שאומרת קדיש בבית אצל מנין (כי בבה"כ בודאי אין להניח לה לומר קדיש כלל) א"כ כבר יש לו פיוס דעת בזה ונראה דגם לענין התפלה יש לאביו להתפלל רק בבית אצל המנין שאומרת הבת קדיש אבל בשאר תפלות וקדישים אין להם זכות נ"ל הקטן יעקב: שאלה צד זקן וזקנה שמת בנם והניח אחריו בן והם גידלו את היתום ולמדו עמו ושכרו לו מלמדים עד שזכה ללמוד כאחד הבחורים והוא יורש שלהם והאם רוצה למחות שלא יאמר אחר מיתתם קדיש אחריהם הדין עם מי: תשובה הנה בגוף הנדון אי האבלים מחוייבים להניחו לומר קדיש על דבר זה לא שאלת כי כבר יצא המוסכם בתשובת מהרי"ק סימן מ"ד ובתשובת רמ"א סי' קי"ח שנכדם יאמר קדיש פעם אחת ואבלים על אביהם ואמם יאמרו שני פעמים כמ"ש רמ"א שם בתשובה וכ"פ בי"ד סימן ר"מ סעיף כ"ד בהג"ה ואע"ג דלענין כבוד חייבין גם כן בכבוד אבי אביו מ"מ כבוד אב קודם כמ"ש רמ"א שם בתשובה וכן הסכמת האחרוני' ואף שגיסי הגאון זצ"ל בספרו אליהו זוטא סוף הספר מפקפק בזה מ"מ אין דבריו מוכרחים ואדרבה מסוגיא זו דסוטה דף מ"ט ופרש"י שם נראה כדעת רמ"א בתשובה דאפילו בבן הבת חייב בקצת כיבוד וכ"ש בבן הבן דקם תחת אביו בכל מילי ליכא מאן דפליג דחייב בכבודם והתם בסוטה מיירי בבן הבת יע"ש וכן נ"ל קצת ראייה ממה דאי' בפרק המוכר את הספינה דף צ"א ע"ב וישם כסא לאם המלך לאמה של מלכות זו רות שהית' זקנתו של שלמה אפילו הכי כבדה כל כך לשום לה כסא אצלו ואי לאו דמחוייב בכבוד הא קי"ל ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ועכ"פ לדינא גם הסכמנו שם בענין קדיש לומר קדיש פעם אחת ולענין דינא אי האם יכולה למחות היה נראה לפום רהיטא דיכולה למחות ואין לדמות למה שפסק רמ"א בי"ד סימן שע"ו ונהגו לומר קדיש על האם אף על פי שאב חי עדיין אין בידו למחות מכל מקום המעיין בד"מ שם יראה דמדינא יכול האב למחו' כיון שכבודו קודם לכבוד אם וכמ"ש בב"י שם סימן שע"ו אלא שמצד המנהג כתב רמ"א בד"מ וזה לשונו מיהו נהגו לומר לעולם קדיש אפי' בחיי האב אם כן הבו דלא לוסיף עלה היכא

דנהוג נהוג אבל בכהאי גוונא שהוא בלאו הכי מלתא דלא שכיחא כולי האי למות בנו יחידו ונכדו קיים ואמו ימחה מלומר קדיש על חמיה וחמותה ובדבר דלא שכיח לא שייך מנהג ועוד יש לחלק דדוקא באשתו לא שייך למחות כיון שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו אף אחר מיתתה אף אם אחד רוצה למחות בטלה דעתו אצל כל אדם מה שאין כן בכלתה שנתרחק מחמיה וחמותה אפשר דיכולה למחות לבנה לומר קדיש לכן נראה לכאורה להדיא מתשובת רמ"א סימן קי"ח שהשיב וז"ל אם אפשר שבן בתו יאמר קדיש אחרי מותו מאחר שהוא גדול בביתו והשכי' לו רבי להביאו לחיי הע"ה כ"ש דגידול אותו תוך ביתו ואמרו במסכת סנהדרין פ"ב כל המגדל יתום בתוך ביתו כאלו ילדו ולמד כן מפסוקים וכ"ש שהביאו לו לחיי עה"ב ואמרו דכבוד רבו עדיף מכבוד אביו שזה מביאו רק לחיי עה"ז וזה מביאו לחיי עה"ב כ"ש בזה דכולהו איתנהו ביה שבן בתו יאמר עליו קדיש כשאר אבילים (ובלבד שתמצה בתו לזה ולא תקפיד שבנה יגיד קדיש בחייה כי יותר חייב בכבוד אב ואם מכבוד אבי אביו) ומ"מ משום שאמרו פ"ק דסנהדרין דמצוה לבצוע גם שלא יהיה כדבר חדש אניח הדבר על הפשרה דמהרי"ק שבן הבן יאמר פעם אחת והמגיד על אביו ואמו יאמר ב' פעמים כן יהיה לזה בן בתו עכ"ל רמ"א שם בתשובה הרי זה התנה להדיא בלבד שתמצה בתו לזה ולא תקפיד שבנה יאמר קדיש הרי דבקפידא תליא מלתא אפי' נגד אביה ואמה לדעת רמ"א ויכולה למחות אם תמצה מכ"ש נגד חמיה וחמותה אברא כד מעיינן יראה דאין הנדון דומה וראה דהתם בתשובת רמ"א האם הוא בתו של זקן וזקנה וממאס בכבודם נגד עצמם שמקפדת שלא יאמר בנה קדיש על כן יכולת בידיה נגד בנה לחייב לציית לאמו יותר מאבי אמו משא"כ כאן בנדון שלפנינו כמו שאמה ודאי אינ' יכולה למחות לבנה לומר קדיש על אביו כי כבוד אב גדול מכבוד אם אליבא דכ"ע כן אינה יכולה למחות לומר קדיש על חמיה וחמותה לפי שהוא כבוד בעלה אביו של בנה כי כבודם הוא כבודו בקבר בודאי ניחא ליה לזכות לאביו ולהביאו לחיי עה"ב וכן להיפך זלזולו הוא זלזול שלו מצינו בש"ס מכבדו בחייו מכבדו במותו ואפילו לאחר מותו אמרינן אומדנא כי האי ויש קפידא בזה כדמצינו בסנהדרין דף מ"ו שרה גופה ניחא ליה כי היכא דנתייקר בה אברהם ואפי' באשתו אמרו חז"ל בכתובו' אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בכ"ד מכ"ש באביו לאחר מותו אינו רוצה בנו בקבר שיבוזה אביו שלא לאמר עליו נכדו קדיש וברא מזכה אביו שבנו יאמר עליו קדיש למלא מקום אבותיו ואין האם יכולה למחות ואם יאמר האומר מצדו תברא ומדוויל ידיה משתלם כיון דאמרינן אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בכ"ד אפי' לאחר מותו וכיון שהיא מקפדת על זה א"כ ניחא לו יותר ברצון אשתו מאביו וסמך לדבר על כן יעזוב איש את אביו ואמו ודבק באשתו אי משום הא לא ארי' דדוקא בעודה עמו אמרינן כן דניחא ליה צוותא דאשתו כדכתיב ודבק באשתו משא"כ היכא שנעשה רווח בין הדבקים זו פירש לחיים וזה פירש למיתה ודאי ניחא ליה יותר בקבר בתקנתא וכבוד אביו מאשתו המעוותת ומזומנת לאחר והוא מלתא דמסתבר לכל יודעי דת ודין ועוד נראה דגם בנדון שכתב רמ"א שם בתשובה בבן הבת שאמו יכולה למחות כל זה כתב שם לפי מה שעלה על דעתו מתחלה להשוותו לגמרי לשאר אבילים בענין אמירת קדיש אפש' שבזה יכולה למחות שהוא נגד כבודה שיסברו שאומר קדיש על אמו אבל לפי הפשרה שהוא אומר רק פעם אחת במקום שאר אבילים שאומרים שני פעמים ודאי דאין זה נגד כבודה ובכן

הבן ודאי כ"ע מודו דאינה יכולה למחות מטעם דכתיבנ' לעיל וכיון שאביו זקיננו ואשתו מגדלין אותו ותו לת"ת ויורש אותם אינו מן הראוי שתהא מקפדת על זה ואף אם מקפדת על כך בטלה דעתה אצל כל אדם ואין קפידתה קפידא כלל וכופין את נכדם לומר קדיש פעם אחת כדינו ע"פ הפשר הנ"ל שלא יהא בכלל משלם רעה תחת טובה ואם אביו זקיננו למד עמו בעצמו נ"ל פשוט שיאמר עליו בן הבן קדיש אם אין לו בן אחר כמו שאר אבילים בשוה להם וא"צ כלל לפשר דלעיל דהא אפי' אם רק גידלו לתלמוד תורה ע"י אחר' שלמדו עמו דעת רמ"א שם בתשובה אפילו בבן הבת שמדינא יאמר בשוה עם שאר אבילים אלא שהניח הדבר ע"פ הפשר שיצא ממהרי"ק ובנדון זה שאב אביו למד עמו בעצמו תורה שהוא עיק' המצוה כדאי' בפ"ק דקדושין דף ל' ע"א אמר ר' יהושע בן לוי כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך ודאי שהוא כבנו ממש לענין אמירת קדיש בשוה וכל המפקפק בזה אינו אלא מן המתמיהין ואמת ליעקב תתן הקטן יעקב: שאלה צה ישוב שיש בו מנין מצומצם וכולם יש להם אב ואם ואחד מהם אבל על אביו ואמו דהיינו לאחר י"ב חדש הם מחולקים מי יאמר קדיש יתום אחר התפלה ועוד יש לשאול הואיל ונתיישבו מקרוב ויש להם בית הקברות חדש אי צריכין להרחיק המתים בקבורתם זה מזה כשיעור הרחקה ע"פ הדין שהוא ששה טפחים: תשובה על דבר הרחקת המתים אף שהדין פשוט ומבואר בטי"ד סי' שס"ב ששיעור הרחקת מתים הוא בין זה לזה ששה טפחים מ"מ פוק חזי מה עמא דבר בכל תפוצת ישראל שקוברין זה אצל זה וזה ע"ג זה אע"פ שהוא שלא ע"פ הדין נ"ל דנתפשט המנהג כן בגלות לפי שלא לנו ניתן הארץ רחבת ידים לפנינו וכמה השתדלות צריכין בכל המקומות ליתן לנו קצת מקום ודי לעמוד בשלנו במקום מצומצם ודינים אלו לא נאמרו אלא במקום שהארץ רחבת ידים לפנינו וכה"ג כתב הט"ז סי' שס"ד ס"ק ב' וז"ל וכתב רש"ל הא דאין נוהגין האידנא בדין מת מצוה לפי שאין הארץ שלנו ואין לנו רשות בכל עכ"ל וה"ה בנדון זה מ"מ כיון שיישוב זה נתיישב מקרוב ועדיין רחבת ידים לפניהם עדיין יכולין לקבור כשיעור הרחקה ודי לצרה שלא תבא בשעתה שיהא מוכרחים לקבור כמו בכל המקומות ועל דבר הקדיש נ"ל כיון שנתפשט המנהג במקום שאין אבל כלל וכולם יש להם אב ואם אומרים זא"ז הבעלי בתים וא"כ ה"ה כאן אומרים הבעלי בתים זה אחר זה ואין כאן שום העדר כבוד כיון שמנהגם כך הוא ליכא קפידא כלל ואינו עושה בזה אביו ואמו רשעי' במה שאומר קדיש יותר מי"א חדש כיון שגם שאר בעלי בתים אומרים אין קפידא כלל נ"ל הקטן יעקב: שאלה צו בענין קבורת מתי' שרוצה לקבור מת אח' אצל אבותיו רק שמצד אחד נקבר מי שהיה שונאו אי ימנעו בשביל זה מלקברו אצל אבותיו או לא: תשובה ודאי אם אפשר לקיים שניהם מוטב דהיינו לקברו אותו אצל אבותיו בצד אחר ולא אצל שונאו מטעם שכתב הב"י בסי' שס"ב בשם רבינו ירוחם בשם צוואת ר' יודא חסיד ופסק כן בש"ע שאין לקבור ב' מתי' יחד שהיו שונאים זה את זה אין לקברם יחד שאף במות' אין להם מנוחה יחד עכ"ל אך היכא דאי אפשר לקברו אצל אבותיו אם לא בענין זה שיקבור אצל שונאו היה נר' לכאורה לומר דעדיף לדחות זה מפני זה לפי שקבורת אבותיו מצינו בפירוש בקרא שהקפידו בה אבות העולם כדכתיב ושכבתי עם אבותי וקברתני בקברתם משא"כ הקבורה אצל שונאיו לא נמצא איסור גמור בש"ס ואדרבה

גם מצינו גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדו כדאיתא בהוריות דף י"ד איברא כל זה במת זה שנקבר עכשיו מותר לדחות זה מפני זה אכן המת ראשון שכבר נקבר אינו מוחל שיקבר שונאו אצלו כי זה בא בגבולו שכבר קנו מקומו אכן נראה דכל זה אין קפידא אא"כ שהוא עדיין תוך י"ב חדש שנקבר המת ראשון שעדיין הנשמה טייסה שמה והמדת הדין מתוח עליו עדיין יש לחוש שהשנאה מקלקלת את הקבורה שאין לו מנוחה המינו משא"כ אחר י"ב חדש שכב' נחה שקטה הכל אין כאן חשש כלל מן המת ראשון רק משום מת זה שנקבר עכשיו ודאי טוב לו ליקבר אצל אבותיו אף שנקבר ג"כ אצל שונאו ובשלום ינוח על משכב אבותיו נ"ל.

הקטן יעקב: שאלה צז בשעת הדבר בר מינן בשנת תע"ג לפ"ק שציוו השררה יר"ה היה באחת המקומות שלא יקברו המת בקברות אבותיו שיש בעיר אם לא שישפוך עליו סיד לעכל ובאם לאו יקברם אותו אל אחד היערים במקום שאין ישוב בני אדם איזה מהם עדיף: תשובה כיוצא בזה שמעתי והוא בתשובת הרשב"א סי' שס"ט שנשאל שם וז"ל מי שצוה בשעת פטירתו שישאו אותו לקברי אבותיו וכיום שמת נאנס שהוצרך לקבור שם במקום פטירתו ועכשיו רצו בניו להוליכו אצל קברות אבותיו ומפני שאי אפשר לישא אותו מחמת הפסד הבשר וריחו נודף עד יתעכל הבשר אם מותר ליתן על כל גופו סיד למהר העיכול אי איכא בזיון בכך או לא א"נ משום צער ובענין שאמרו קשה רמה למת כמחט בבשר החי תשובה כל כי הא שעושין לעכל הבשר מהרה כדי לישא אותו למקום שצוה מותר שאין כאן משום בזיון ואין כאן משום צערא שאין בשר המת מרגיש באיזמל וכ"ש בסיד והחכוקין קורעין אותו ומוציאין מעיהן ואין כאן לא משום צער ולא משום בזיון וכו' שערב לאדם להיות נקבר אצל אבותיו ע"ש דבריו יותר באורך הרי להדי' והתו' כה"ג כל שהוא לכבודו לקבר בקברי אבותיו וכ"פ בי"ד סי' שס"ג אכן גוף התשובה זו דהרשב"א צ"ע דאיך סותר בפשיטות הא דאמר' קשה רמה למת כמחט בבשר החי ואיך כתב דליכא צער כלל מהא דאמרינן אין בשר המת מרגיש באיזמל הא עכ"פ קשיא אהדדי ומי יימר לדחו' הא מקמא הא דהא האי דקשה רמה למת קראי קא דרש דאך בשרו עליו יכאב אם לא שצ"ל דס"ל להרשב"א דדוקא רמה שבא מעצמו מן השמים איכא צער משא"כ בחתיכת אדם או סיד שנותנין ואפשר לומר דס"ל לרשב"א כהאי דאית' בספר חסידים סימן תתשע"ד דקשה רמה בבשרהמת היינו להנשמה שרואה צער גופא שנידון של כך בביזוי אך קשה דאיך נתעלם מהרשב"א דאי' בש"ס בשבת דף י"ג ד"א אין בשר המת מרגיש באיזמל איני והאמר רבי יצחק קשה רמה למת כמחט בבשר החי שנא' וכו' אימא אין בשר המת שבחי מרגיש באיזמל וה"ה בסיד ואיך פסק להפך אלא צ"ל דדעת הרשב"א שבתשובה דאע"ג דאיכא צער לגוף מ"מ משום ניחא וכבודו לקבור בקבורת אבותיו ניחא ליה ומוחל בזה על צערו כאלו אינו) מרגיש באיזמל ומה שכתב אין בשר המת מרגיש באיזמל רהיטא לישנא דש"ס נקט אבל עיקר כוונתו משום כבודו מוחל על צער כזה כדמייתא מחנוטים שקורעין ומוציאין מעיהם הרי שטח לו על זה מפני כבודו וכה"ג מצינו בש"ס בסנהדרין דף מ"ה ע"א אליבא דחכמים דהלכתא כוותיהו דבזיונא דאינש עדיפא ליה מצעריה דגופו ע"ש ועכ"פ זכינו לדין בנדון דידן דעדיף לשפוך עליו סיד ולהיות קבור בשכונות קברו' ולא יקבור ביערים כקבורת חמור בלי שום שמירה שאפשר שהכלבים יחפרהו ויסחבוהו

וכיוצא בזה כנ"ל פשוט הקטן יעקב: שאלה צח נשאלתי מהמופלא מהור"ר ליב בן רבי נטע רוזניץ אחד מחכמי פראג זצ"ל וז"ל מני ה"ק אל הרב הגדול המפורסים ברק השנון שלו' מתנית' דמר מתנינא בתשובתו סי' פ"ה וראיתי מתוכו אשר כבודו הרמה רוצה לתקוע את עצמו לדבר הלכה ורוצה להוכיח דאע"ג דהרמב"ם ז"ל ס"ל דאוהל זרוק לא שמוה אהל הוא רק מדרבנן אבל מדאורייתא שמייה אוהל ועיקר הוכחתו אשר בנה עליו יסודו באשר לכאורה דברי הרמב"ם נראה כסותרין זה את זה וכתב מכ"ת וז"ל מדבריו בפ' המשניות בפרק בכל מערבין פסק כרבי דלא הוי אהל וכ"פ פ"ו מה' ערובין ופ"יא מה' טומאת מת דין וי"ו וז"ל הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל הפורחת באויר טמא שאוהל הזרוק אינו קרוי אהל ופ"ח מה' נזירות דין י"ח פסק כרב פפא דאם נכנס בבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו גג השידה הרי טומאה וביאה באין כאחד ולוקין שתים משום לא יבא ולא יטמא משמע דס"ל דאוהל זרוק שמייה אוהל דאל"כ הטומאה קודמת לביאתו וכתב מר וכדי להציל הרמב"ם ז"ל מתמיה גדולה בזו צריכין אנו לומר דודאי מדאורייתא אוהל זרוק שמייה אהל אך מדרבנן לא שמייה אהל אבל לפע"ד נראה דהקושיא מעיקרא ליתא בראשון דבפ' בכל מערבין לא נמצא כהאי לישנא דיפסוק הרמב"ם הלכה כרבי רק שכתב וז"ל מילי הלכתא כר"י אם כן י"ל לאו משום דס"ל דאוהל זרוק לא שמי' אוהל פסק דלא כר"י אלא משום דס"ל בית הקברות אסור בהנאה כדאיתא בגמרא שם האי טעמא וכ"כ בפירש בפ"ה מה' עירובין וז"ל הנותן עירובו בבה"ק אין ערובו עירוב לפי שבה"ק אסור בהנאה וזו להיפך מ"ש מר אדרבה מוכח משם דס"ל דאוהל זרוק שמייה אוהל ולכך הוצרך לומר דמשום איסור הנאה קאסר וכ"כ מיד אחר זה אבל נתנו בבית הפרס מפני שיכול לילך שם ע"י מגדול הפורח או שינפך והולך וא"כ על כרחיך ליכא למימר דס"ל להרמב"ם דאוהל זרוק לא שמייה אוהל מדרבנן א"כ למה מתי' להניח עירובו בבית הפרס משום שיכול לילך שם ע"י מגדל כיון דאסור מדרבנן וליכא למימר כיון שאין מערבין אלא לדבר מצוה לא גזרו ביה רבנן זה אינו כיון שיכול לילך ע"י נפוח למה נתיר לו איסור דרבנן בחנם כדכתבו התוספות בריש פרקין דוקא מצוה רבה כגון ללמוד תורה מתירין לו בלא נפוח אבל לא עירובו תחומין ע"ש ועוד קשה דאי ס"ל להרמב"ם דמדרבנן אוהל זרוק לא שמייה אוהל מנ"ל להגמרא דר"י ות"ק דפליגי במתני' אי מותר להניח עירובו בב"ה או לא בפלוגתא דרבנן ור"י בר"י דלמא ת"ק דמתני' מצי סבר כד"ה דהא יכול לומר דעד כאן דפליג ר"י ברי' וסובר דמותר ליכנס לארץ העמים ע"י שידה וכו' אלא משום דארץ עמים גופה דרבנן אבל בבה"ק אפ"י ר"י מודה דאסור ליכנס וגם ר' יהודה מנ"ל דס"ל כר' יוסי הואיל בבה"ק מודה אלא ודאי אי ס"ל אי אוהל זרוק שמי' אוהל אפילו מדרבנן שמי' אוהל רק הרמב"ם ס"ל דאפילו מדרבנן לא שמייה אוהל לכך פסק שפיר בהל' נזירות דאסור ליכנס בארץ העמים ע"י שידה וכו' אבל ס"ל דיש לחלק בין אוהל לאוהל כמ"ש תוספות בכל מערבין בד"ה ומר סבר וכו' שמקשים תוספת וא"ת למ"ד א"ז לא שמייה אוהל מה מועיל דלתות תחת התינוקות גבי פרה ונ"ל דס"ל שלא היה מביאים דלתות אלא שוורים לחודים שכרסם רחבה והרשב"א מפרש דלתות ע"ג שוורים לכ"ע הוי אוהל וראיה ממסכת אהלות פ"ו אפילו דלתות ע"ג אדם לא הוי אהל אבל על גבי שאר בעלי חיים דלתות הוי אוהל א"כ י"ל דהרמב"ם ס"ל כתירוצו

דהרשב"א א"כ הא דפסק כרב פפא דהנכנס בב"ה בשידה ובא חבירו ופרע גגו דלוקין שתיים דאיירי בנכנס ע"ג שוורים דזה הוי אוהל אליבא דכ"ע וגם הא דיכול להניח עירובו בבית הפרס משום דיכול ליכנס בשידה איירי ג"כ ע"ג שוורים אע"ג שמשתמש בבעלי חיים בין השמשות לא גזרו עליו בין השמשות כמו שיכול להניח עירובו ע"ג אילן אע"ג שמשתמשין באילן בין השמשות משום דלא גזרו עליו: והוכחה לזה שבפ"ב מה' פרה אדומה פסק בהדיא שהתינוקת הממלאין מים לפרה שמושיבין אותם ע"ג דלתות שע"ג שוורים וא"כ בודאי ליכא צד היתר להוציא כהן דרך אהל דאורייתא ע"י שידה מה שקורין זענפט בל"א כי אם ע"י שאר בעל החיים ולא על ידי אדם גם מאד הפריז כבודו הרמה לאסור הכהן לילך מא"י לח"ל משום גזירת ארץ העמים איירי ג"כ בזמן הזה נגד כל האחרונים אשר מימיהם אנו שותים ה"ה מהרש"ל וב"ח וש"ך והט"ז ובפרט אי טעמא הוא דגזרו על ארץ העמים משום ישוב ארץ ישראל ובזמן הזה ליכא מצוה לדור בא"י כמ"ש תוספות סוף כתובות דף ק"י ע"ג דעכשיו אין מצוה לדור בא"י ומכ"ש לר"י דאמר כל העולה מבבל לארץ ישראל וכו' והרמב"ם פ"ה מהלכו' מלכים פסק כוותיה וא"כ אם גזירת ארץ העמים איתא בז"ה א"ן מקום משכנותם והיה העולם צער אצלם וגם הוא חומרא דאתי לידי קולא מכח זה רוצה להתיר לכהן לטמא עצמו בטומאה דרבנן מכח חיבורו לארץ העמים אשר הוא ג"כ נגד כל האחרונים ולזה נוטים ג"כ דעת הרמב"ם שהביא המחבר בסי' שע"ג וגם הב"ח הביאו ופסק להחמיר שגם בחבורה אסור להוסיף טומאה א"כ די לנו שניקל משום כבוד הבריות בטומאה דרבנן כגון סוף טומאה לצאת אבל טומאת אהלים מבתיים הסמוכים אשר הוא מדאורייתא כמו שהוכיח המ"א מכמה דוכתי לא היה נראה שנקל אם לא אע"ג שידה תיבה ומגדל וע"ג שאר בעל חיים ולא ע"י אדם גם מר הרים ידו הגדולה על בעל מ"א וכתב עלה שטעה בכח המדומה וכו' אשר הוא לא כן ידמה וכו' וז"ל דמר דבמ"נ ליכא בבתיים הסמוכים וכו' עד דמ"ש אוהל ראשון מאוהל שני עכ"ל ודבריו אלו אינם מובנים לי כלל דלא מצינו דהבית בעצמו יהיה טהור אע"ג דפתוח לחוץ דאין חלוק בין פתוח לחוץ או לא אלא לאדם וכלים שעומדים ע"ג בית אם פתוח לחוץ אז אדם וכלים שעומדים ע"ג טהורים אם יש לו אהל טפח דליכא טומאה רצוצה אבל אם הוא סתום מכל צד אז הוי כקבר סתום דהוא גרע מטומאה רצוצה דמטמא אפי' בצד הריקן שבו אבל תוך האהל לא מצינו בשום מקום שיהיה טהור וגם אינו יודע סברא מחלוקת אם הוא פתוח לחוץ או חור בין שני בתים דבמ"נ אם יש דבר מאהל על אותו פתח לחוץ עד בית הסמוך היינו חור שבין אד' לחבירו ואם אין דבר מאהל על אותו פתח לחוץ ליכא בבית הסמוך אפילו טומאה דרבנן וגם לישנא דהש"ך שרוצה להוכיח מתשובת ת"ה מדכתב כהן ששכב באוהל אשר המת בתוכו וכתב הש"ך נראה דוקא נקט באוהל המת ומסיים א"כ בבתיים הסמוכים בכל ענין ילביש את עצמו ומדנקט דאוהל המת דוקא נקט משמע דס"ל דליכא בבית הסמוך בשום ענין טומאה דאורייתא וא"כ שפיר משיג עליו המ"א כאשר הוכיח מכמה דוכתא ונא שיודיענו דעתו הרמה אם יש עמו דעת אחר' בזה ואין ספק אצלי שודאי יוכל לתרץ ולמלאות דבריו אלא שדבריו סתומין ובפרטות מה שמשיג על בעל מגן אברהם אשר הם סתומין מלהבין וסוף דבריו יהא ניכר ראש דבריו דברי פי חכם חן חן לו מנאי אהו' לנצח יהודא ליב כץ: תשובה הנה תחלת דברי פיהו מתאמרא

משמיה דגברא רבא כוותיה מגיסי הגאון המפורסים כ"ש מהר"ד אופנהיים ששאל אותי דבר זה אחר גמר הדפסת ספרי כאלו היה ממני בהעלם דברי הרמב"ם אלו שהעתיק מכ"ת והשבתי לו בזה הלשון הנה מטבותא דמר אמינא שאין כאן העלם דבר כלל תחלה אני אומר מצדו תברא דהרי מדפסק הרמב"ם בפ"א המשניות ובהל' עירובין דלא כר' יודא וקשה דהא קי"ל כר' יהודה בעירוב והלכה כדברי המיקל בעירוב אלא צ"ל כמ"ש שם הגהות מיימוני פ"ו מה' עירוב כיון דתליא בפלוגתא דר"י ור' והלכה כר' מחבירו א"כ מבואר דדעתו לפסוק כרבי דלא שמיה אוהל זרוק אך מה שכתב שם הטעם דאיסור הנאה משום דאוסר אפי' בישראל כמ"ש הגהות מיימוני פ"ו מה' עירוב ואף דיש על קושית אלו ישובים אחרים מ"מ זה התירץ הוא תירץ נכון וכן מבואר להדיא מלשון הרמב"ם בפ"א המשניות ריש פ' בכל מערבין וז"ל כי לא על הכהן לבד אסרו אלא על ישראל ג"כ משמע דשני טעמים הן בכהן אסור שאי אפשר לילך שם ובישראל מטעם איסור הנאה ואל יתמה המתמה על דקדק כזה שהרי כ"כ התוספו' להדיא בשבת דף כ"א ע"א ד"ה ומותר להשתמש לאורה מדקתני בין בחול בין בשבת ש"מ שעוד יש טעם אחר בשבת מבחול דאל"כ ה"ל לכללינהו בחזא יע"ש וזה שכתב הרמב"ם שם בפ"ו מה' עירובין נתנו בבית הפרס הרי זה עירוב ואפי' ה' כהן מפני שיכול לכנוס שם במגדל הפורח עכ"ל דקדק לכתוב תיבת שם לומר דוקא במגדל הפורח משא"כ בבה"ק ממש לא מהני מגדל הפורח כי אהל זרוק לא שמיה אהל מה שא"כ בבית הפרס דרבנן גם הא דאוהל זרוק לא שמיה אוהל הוי דרבנן ותרי דרבנן לא מחמרינן וזהו חיזוק וראיה ברורה לסילוק שכתבתי שם בדעת הרמב"ם ובזה מבורר שא"א לחלק בדברי הרמב"ם כמו שעלה בדעתו הרמה בין מגדל בשעה שפורח או שהוא קבוע שהרי כאן כתב להדיא מגדל הפורח אפ"ה כתב שמפסיק אלא ודאי דעיקר כמ"ש בתשובתי ומ"ש הרמב"ם פי"א מה' תומא' מת ומגדל הפורחין לאו דוקא שהרי כתב סתם אוהל זרוק אינו קרוי אוהל משמע בסתמא דכל אוהל זרוק לא שמיה אוהל כר' וכמ"ש המ"מ דאי בשעה שפורח אפי' חכמים מודו וכמ"ש שהתוספ' שם דאפי' ר' יוסי בר' יהודה מודה והוא ברור ע"כ ותשובה אחת עולה לכאן ולכאן דחילוקו בדברי הרמב"ם ברור ומה שהקשה ופלפל עוד בזה דא"כ למה לא קאמר הש"ס דפליגי בענין אח' בשביל קושית כאלו אין מן הצורך להוציא דברי הרמב"ם מפשטן כי יכילנא למימ' ה"מל או עדיפא מיניה משני וכה"ג טובא וישובו שכתב מכ"ת דהרמב"ם שכתב בשידה ובא חבירו ופרע גגו דאיירי בנכנס ע"ג שוורים על זה אין צורך להשיב בכלל שהוא להדיא נגד סתימות לשון הרמב"ם ומ"ש מכ"ת להיות מסייע כהני על שהחמרתני על הכהנים שלא לילך מא"י לח"ל נגד כל האחרונים אשר מימיהם אנו שותים וכו' לא ידעתי מה מסייע כהני בזה בסיוע שאין בה ממש ולמה שקול בעיניו כ"כ דעת גדולי אחרונים וסותר דברי ראשונים במ"ש בתשובה שם שהרי"ף והרא"ש והטור והש"ע והרב בהג"ה שהעתיקו כולם דינים אלו משמע שנוהג בזמן הזה דאל"כ ה"ל להשמיעם כדרכם שלא העתיקו הלכתא למשיחא אלא ברור כמ"ש כי אם הראשונים וכו' ומ"ש מכ"ת בפרט אי טעמא שגזרו על ארץ העמים משום ישוב א"י וכו' אין זה בכלל ופרט דהרי דבר שנבאר במנין אפי' נתבטל הטעם הגזירה במקומה עומדת ומ"ש מכ"ת וסיים וא"כ דאם גזירת ארץ העמים אי' בזמן הזה אין מקום משכנותם והיה העולם צר אצלם עכ"ל לא ידעתי מאי קאמר

הלא הן הן הדברים שכתבתי שם מפני לחץ זה הדחק עול הגלות אין עליהם שום עונש וקלקלתם תקנתם יע"ש ומה שהקלתי בטומאה בחיבורם הלא הבאתי ראיות ברורות מש"ס ופוסקים ראשונים דאפי' בטומאה דאורייתא אמרינן הכי וכ"ש בטומאה דרבנן והלוואי שיהא כל שמעתין ברורין בדבר זה דדין ארץ העמים נוהג בינינו אף בז"ה דלא כדעת האחרונים שנמשכו בזה אחר דעת מהרש"ל.

שוב כתב מכ"ת על מה שהשגתי על המ"א ליישב דברי הש"כ באמת הלשון שם בתשובתי אינו מדוקדק כל כך וקצרתי אבל דברי המה פשוטים והם מיוסדים על דברי הטור סימן שע"ח שכתב כיון דרוב ארונות יש בהם פותח טפח אין בהם אלא איסור דרבנן וכו' וכן מבואר בב"י שם הרי דאפי' ע"ג ארונות מותר לדלג אם יש בהם פותח טפח מכ"ש מן הצדדים בבתים הסמוכים דטומאה היא רק מדרבנן וע"י גגים וזיון היא ג"כ רק טומאה דרבנן כמ"ש בספרי יע"ש כל זה נ"ל ברור ביישוב דעת הש"כ ואם ישם עיניו היטב יראה שכל דברי כנים ואמת ליעקב תתן הקטן יעקב: שאלה צט שהורה מורה אחד לאבל שיוכל לילך אצל השררה יר"ה תוך שבעה לעמוד על נפשם ומאודם אי טב הורה כי יש מי שמפקפק על זה.

זאת ועוד אחרת על אחד שמתה לו אחותו ונוהג שבעה ובתוך שבעה בא אביו מהדרך שלא ידע עדיין ממיתת בתו אי מותר לבנו לצאת לקראתו תוך שבעה כדי שלא ירגיש אביו במיתת בתו: תשובה על דבר המפקקים על המורה אין דבריהם אלא דברי תמה והמפקק אינו בקי בודאי בהוראה לידע בין ימין לשמאל כי ודאי דבר האבד מותר לגבי אבלים ואבידתם קודמת לאבילות אביהם כי אביהם גופא ניחא ליה ומחלו ליקרא גבייהו ואין לך דבר אבד גדולה מזו באתרא דשכיח הני מלשינים המזיקים בשקראם וגדולה מזו מבואר דאפי' כבוד שמים נמחל היכא דמצוי ושכיח הזיקא כי האי כמבואר ב"ד בש"ע סימ' קנ"ז סעיף א' וס"ס של"ד וסיים ולכן נהגו להקל מלמחות בעוברי עבירה שיש לחוש שיהא עומדין על גופינו ומאודינו עכ"ל ואין לומר דשב ואל תעשה שאני דזה ודאי אינו דהא אפי' לעבור אחד ממצות לאוויין החמורים מותר לעבור מבקום ועשה נגד מי שמוחזק בכך וכמבואר בח"מ סי' שפ"ח סעיף ט"ז וכ"ש באבילות דקילא ולפי שהם דברים פשוטים וידועים לכל לכן אין מן הצורך להאריך בראיות מש"ס ופוסקי' ראשוני' וכדין וכהלכה הורה המורה והמפקק דומה לזקן ממרא ולא יעלה על ראש המורה מורא ועליו יעלה רוח הבורא ועל דבר לצאת לקראת אביו שלא ירגיש באבילת בתו נ"ל דשפיר דמי דהא מצינו בט' באב דהולך לקראת רבו או אביו עד צוארו במים ואינו חושש ש"מ דכבוד אביו דוחה אבילות דט' באב ה"ה כאן אף דיש מקום לחלוק דאבילות ישנה שאני מ"מ הא מצינו דמותר לשנות מפני השלום וכ"ש משום כבוד אביו דהוקש כבודו לכבוד המקו' והא דאבל אין רשאי לצאת מביתו בלא"ה אינו חמור כל כך עיין ב"ד סי' שצ"ג ואין מקו' לבעל דין לחלוק דאע"ג דמי שמת לו מת אינו מחוייב לומר לו מ"מ אין לו לשקר ולומר חי הוא וכדאי' ב"ד סי' ת"ב סעיף י"ב מ"מ כה"ג אין כאן שקר כלל וכדאי' בפסחים דף ג' ע"ב וד' ע"א בהא דאהדרי' קרע' לאחורי וכו' א"ל אנא לא קאמינא וכו' א"ל אייבו קיי' א"ל אימא קיימת וכו' יע"ש וא"כ פשוט הוא שמותר לעשות כן משום כבוד אביו כנ"ל הקטן יעקב: שאלה ק מהרב המופלא מהור"ר אברהם פרצווי אב"ד דק"ק גידונג וז"ל בענין המתנה ג' רגלים למיתת אשתו כמבואר ב"ד סי'

שצ"ב סעיף ב' שכתב רמ"א ולכן נשתרבב המנהג שרבים מקילין בענין זה וכו' ובעל נפש יחוש לעצמו אי פרושו שמקילין לגמרי אף שאינו שום צדדי היתר כאשר באמת מתפשט המנהג או שאין להקל דוקא היכא שיש צדדי היתר ומסתפינא להקל לסדר קדושין עד שאצית מפומיה דמר ויש מי שכת' אלי שאינו רק מדת חסידות שנה ואין השואל רשאי לשאול וא"צ לפנים ולא ידעתי מאין יצא הדבר כיון דמדינא דש"ס אסור ואסמכהו אקרא ולא תתורו וגו' אם לא מאותן צדדי שצייד הרשב"א להתיר שהובא בב"י בשם תשובת מיימוני דשייכי' להלכ' אבל ואין בידי לעיין הצדדים ע"כ יורינו אדונינו הדרך אשר אלך בה כ"ד תלמידו זעירא יהודא אברהם מפרצווא חו' פה ק"ק גידונג: תשובה הנה באמת כבר אמורה בתשובת חינוך בית יהודא סי' צ' והחמי' מאוד בענין זה היינו דוקא שלא לישא תוך שלשי' אבל תוך שלשה רגלי' נהגו להקל כמו שחזינא שכך עמא דבר וטעם צדדי היתר אעתיק לו מקור הדין בכתבי מהרא"י סימן נ"א שכתב וזה לשונו והאי דנהגו העול' היתר לישא אשה תוך שלשה רגלי' בתשובת מיימוני סוף הלכו' אבל תמצא תשובת ריצב"א שהשיב לאחיו וצדד טובא להתיר ונראה דסומכין העולם אאותם צדדים שצדד ריצב"א להתיר עכ"ל ועיין בד"מ שכתב במקום ריצב"א רשב"א וכן הוא באמת שם בשם הרשב"א ואלו הן צדדי היתר שכתב שם באריכות אני אעתיק לו דבריו בקיצור האחד דהלכה כדברי המיקל באבל והוא ר"י דס"ל דסגי בשני רגלים ועוד דהלכה כר' יהושע דס"ל היה לו בנים בילדותו יהיה לו בנים בזקנותו אפי' יש לו כמה בנים לא יבטל מפ"ו א"כ לדידיה שרי לישא לאלתר ודלא כברייתא דמ"ק דלא היתר אא"כ לא קיים פ"ו גם מטע' שאין לו מי שימשנו אם הולך לדור בבית אחר במקו' שאין בנו ובתו וכלתו מותר מה"ט וכן היכא שאין לו בנים קטנים מ"מ יש לו ליקח קטנים עניים בתוך ביתו ועוד י"ל דהא מצריכין ג' רגלים היינו ביש לו אשה אחרת וכן אם טעם המתנה כדי שישכח דעת אשתו ראשונה כיון שאשתו היתה זקנ' או חולה שפירש ממנה כמה רגלים ששכח אהבתה מותר לישא ועי"ל הטעם שכל זמן שזוכר אהבת הראשונה לא יוכל לשמוח עם השניה וחשו חכמים לתקנות בנות ישראל שלא יראה לה פנים זעומת וא"כ לפי טעם זה אפשר לה לומר אנא בהאי תקנתא לא ניחא לי יע"ש דבריו באריכו' וריצב"א השיב על דבריו ודוחה הטעמים רובם ככולם ואפ"ה כתב מהרא"י דהעול' סמכי על צדדי היתר הללו ומקילין בדבר ול"נ דאפשר לומר עוד טעם להית' כי בכל יום פרוץ מרובה ורבו בעל עבירות ע"כ כדי לשמור אותו מן החטא טוב שלא לאחר ונראה שזה ג"כ כוונת רמ"א ובעל נפש יחוש לעצמו היינו אם יכול לאוקמי נפשו מן העביר' ומדכתב יחוש לעצמו משמע דהוא עצמו יחוש לדבר להחמיר אבל אם היכין עצמו לקידושין ונישואין אין להמורה לעכב סידור קדושיו כמו שעלה על דעתו כיון שכבר נתפשט המנהג להקל ויש לו על מה שיסמוך ודלא כתשובת חינוך בית יהודה שמחמיר בדבר וגם אין להחמיר כלל בשמועה רחוקה ומונין מיום המיתה נ"ל ועכ"פ אם הוא עשיר יהא עניים בני ביתו כמ"ש הריצב"א כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קא אחד שנוולד לו מכה ברגלו והוצרך לחתוך לו רגלו אי מחויב לקבר אותו אבר או לא גם בא' שצוה לפני מותו לתפור בטליתו איזה שמות ופסוקים בכתב על הקלף: תשובה לכאורה נראה דיש לקברו כדאיתא בכתובות דף כ' ע"ב ומוכי שחין זרעותיהן וכו' ע"ש וכן מצינו במדרש ויקבר בערי גלעד שמת בנשילת אברים אכן כד מעיינת

תראה שכל זה יש לדחות דאין זה מצד החיוב לקבור ומי שחושש לעצמו משום סכנה אפשר דאינו מחויב לקבור ובפרט לפי הטעמים דמבואר בפ' נגמר הדין דקבורה משום כפרה או משו' בזיונא וא"כ לפי טעם כפרה ודאי לא שייך כיון דהוא עדיין בחיים חיותו ואין לו צער שוב מחמת אבר זה רק מה שנעש' לו בשעת החיתוך וחסר אבר שלו וגם לפי הטע' משו' בזיונא ג"כ התם ליכ' כיון שגופו חי וכן על כרחיך צ"ל דאל"כ ה"ל להש"ס שם לומר ג"כ הנפקא מינה הכי ועוד ראייה לזה מגמר' דב"ק דף פ"ה ע"א האי צער ובושת איכ' דכסיפא לי' מלת' למשקל מבשריה למשדיה לכלבי' ע"ש הרי להדיא דאינו מחוייב לקברם אבל מ"מ צריך ליתן בחדר א' שלא יכנסו שם הכהנים ויטמאו בו כי אבר מן החי מטמא וכבר נשאלתי בכהן אחד שנקרע ממנו אוזן השמאלית וקצת ממנו נשאר דבוק והוריתי שאין בו משום טומאה במ"נ דאי הסחוך חשוב כעצם כמשמעות הרמב"ם פ' יו"ד מה' קרבן פסח סעיף ח' א"כ כיון שנשאר מקצת מן הסחוך דבוק הוי נחסר העצם קצת דשוב אינו מטמא ואי לא נקרא עצם כלל א"כ הוי כלשון וכליות שאין להם עצם שאינם מטמאין כמבואר ברמב"ם וע"ד מה ששאלת לקיים צוואת המת ודאי מצוה לקיים דבריו ואע"ג דבי"ד מבואר בס"ת והוא מש"ס דמגילה ס"ת שבלה גונזין אותה אצל ת"ח ובכלי חרס דוקא מ"מ קמיע אין לו חומר כל כך כמבואר בא"ח סי' של"ד ובפ' כל כתבי לענין אצולי מפני הדליקה וכ"ש לקיים מצוה דברי המת הנ"ל הקטן יעקב: שאלה קב באחד שהיה חולה נוטה למות וצוה לעשות נשואין לבתו ומת אביה אחר בעולת מצוה כיצד תנהוג בתו יום המחרת אצל הקבורה גם אשה שיש לה פדיון הבן והוא תוך ימי אבלה אי מותרת ללבוש בגדים בשעת אבלה כיון שמנהג הנשים ללבוש בגדיהן החטובים בשעת הפדיון: תשובה ע"ד הכלה נ"ל שביום המחרת לא תלך עם המת ללוויה כיון שהוא רגל דידיה ואע"ג דברגל עצמו הולכין ללוות מתו אפי' הרחוקים וכ"ש שאר קרובים מ"מ בכלה שהמנהג שלא לצאת מפתח ביתה עד שבת כי כל כבודה בת מלך פנימה א"כ אם תלכה אחר מטת אביה כאבלים הוי כאבלות בפרהסיא דאסור ברגל וכבר קיימא לן ונוהגת שבעה ימי משתה ואח"כ שבעה ימי אבלה ותו כיון דאביה צוה מחמת מותו שיעשו לה נשואין בודאי ניחא ליה ומוחל על כבודו שלא לנהוג עליו אבלות בימי נשואיה ואע"ג שלא נעלם ותו מ"ש מהרי"ו סי' י"ז דתוך שלשים אם צווה שלא תתאבלו אין שומעין לו משום ספק דהוי יקרא דחיי וגם בטלי דיני אבילת וכ"פ בש"ע י"ד סימן שמ"ד סעיף יו"ד בהג"ה יע"ש מ"מ האי דינא לא ברירא לי דודאי כל אבילות ז' ול' הוא יקרא דשכבי שהרי מהאי טעמא המאבד עצמו לדעת ואינך דכוותיה שאין מתאבלין עליהם ואין קורעין עליו כיון שהוא כבוד המתים גם מ"ש דבטלי דיני אבילות לא ידעתי מאי קאמר דהלא מלתא דלא שכיח הוא שיצוה כן לפני מותו דלא שכיחא לצוות כן ובאמת מכח מעשה זו נזכרתי הלכה שכבר דנתי בזה עם גיסי הגאון המופלא המפורסם מהר"ד אפנהיים נרו' ולדחות דברי מהרי"ו אלו והוא כתוב אצלו בספרו נשאל דוד באורך אם נאמר שתלכה ללויה אחר מטת אביה כשאר נשים פוגעת בכבוד אביה כי אין הכל יודעין שהיא כלה נכנסת לחופה לכן שב ואל תעשה עדיף וע"ד פדיון הבן נ"ל כיון דלפי דעת כמה פוסקים מברכין שהשמחה במעונו ע"כ הוי לדידה באותו פעם כרגל וילבישה עכ"פ בשעת הפדיון בגדי שבת וה' יהפוך

אבלם לששון עכ"ל הקטן יעקב: שאלה קג מברוסי"ל על בית הקברות ששייך להם ולהגלילות הסמוכים שנתחוטטו איזה מתים והפשיטו את תכריכין שלהם וזרקו על פניהם.

בכך חזרו והלבישו אותם וקברו אותם כראוי מה יש להם לעשות בדבר זה: תשובה אף שדבר זה שמעתי כבר נעשה לעולמים מ"מ כיון דאמרינן בש"ס דיבמות דף ס"ג בעון החיים המתים מתחוטטין לפי ששמחי' וכו' על כן ראוי להם לשוב בתשובה שלימה על עבירה כזו אף אם ידעו שלא נכשלו בעבירה זו ממש מ"מ אין הקדוש ב"ה עביד דינא בלא דינא וראוי לפשפש במעשיהם וער"ח ראשון יתענו כולן מבין י"ח עד ששים חוץ מעוברת ומניקות ומי שיש לו מיחוש גם ישלחו מכל ישוב השייכי' לבה"ק לילך על הקברים אלו שנתחוטטו ולבקש מהם מחילה אם נעשו בעדם וגם יתן כל אחד כופר נפש צדקה בעד המתים ולהזכיר נשמות אלו המתים בהזכרה ראשונה שיהיה וכן אחר שקבלו תשובתי הנ"ל עשו ככל הנ"ל ואיזה ימים אחר התענית ותשובה כנ"ל נתבררו הדברים מי ומי היו הגנבים החופרים ונתפשו על ידי השררה יר"ה והודו שעשו כזה זה עשר שנים בקברות זו אף גם איזה מתים באו בחלום לקרוביהם ואמרו שנחפרו ונשאלתי אם יש לחפור כל המתים הללו ולחזור ולקבור אותם כראוי והשבתי אע"ג דלכאורה נראה שאין לחפור שום מת ולהזיז אותו ממקומו וכדאיתא בש"ס דב"ב דף קנ"ה אי אתה רשאי לנוולו וכ"פ בש"ע בי"ד ס"ס שס"ג ובח"מ סי' רל"ה מ"מ י"ל כה"ג שהפשיטו המתים ערומים ולא נקברו כראוי דאיכא בזיון ופגם גדול מותר להזיזם ממקומם ומה"ט פסק שם בי"ד סי' שס"ג דמותר לחפור המת ולהוליכו ממקום למקום כדי לקברו בקברי אבותיו או לא"י וכה"ג אף שלא נעלם מאתי מ"ש הב"י שם ודוקא לכבוד כה"ג ולא לכבוד אחר מ"מ נראה דגם זה הוא בכלל הכבוד כזה שהרי מה"ט מותר לחפור מקום שיש לחוש רק שיוציאו גוים מכ"ש כאן שכבר הוציאו וכה"ג אמרינן בסנהדרין אסור להלין את המת אם לא לכבודו להביא לו תכריכין ואל תשיבני ממ"ש גיסי הגאון המפורסם מהר"ד אופנהיים נר"ו הובאו דבריו בספר חות יאיר דף רמ"ז ע"ב וז"ל נהירנא כד הוית שותה מים מבאר הגולה הגאון מהור"ר גרשון בק"ק מיץ בא מעשה לידו בשני מתים שקברוהו ושכחו להלביש מלבוש אחד מתכריכין ומת א' היה קטן בן שנים ושלוש שנים ואחד היה גדול יותר מבן כ' וציוו לחפור הקטן ולהלביש כראוי ולא הגדול כי הטעם דאין להזיז כיון שקשה למתים הבלבול מחמת חרדת דין כדאיתא בשמואל למה הרגזתני לעלות וכתוב אז ישנתי אז ינוח לי וזה דוקא בגדול שהוא בר עונשין משא"כ בקטן עכ"ל מהר"ג הרי להדיא דאסור לפתוח בגדול וגיסי הגאון מוסיף עליו במדה גדושה לאסור אף בקטן והוכיח כן מכח קושיא בסוגית הש"ס דב"ב דף קמ"ה דלא קאמר הש"ס שם אי אמרת בשלמא בן י"ח היינו דקאמר הטעם משום שאי אתה רשאי לנוולו אלא אם בן עשרים הל"ל אי אתה רשאי לבדוקן משום חרדת דין אלא ודאי דגם בקטן שייך נמי חרדת דין ע"ש ואין להקשות לפ"ז באמת למה לא קאמר הש"ס טעם חרדת דין כיון ששייך נמי בקטנים כגדולים וליכא למימר דנקט זה דניוול דהוא עדיף מצערא וחרדת הדין דהא קי"ל כחכמים דאמרי בפ' נגמר הדין בזיונו' עדיפא מניחא דגופא אי משום הא לא תברא כי הבדלו החיים מן המתים דדוקא בחיים אמרינן דבזיונא עדיפא ליה שלא תבייש בהאי עלמא דהוא ביזוי לו ולזרעו אחריו משא"כ צער הגוף הוא רק לפי שעה שהולך למות מיד בלא"ה משא"כ בעה"ב חרדת יום הדין ודאי

גדול מניוול לפי שעה וכדאמר'י יפה שעה אחת קורת רוח וכו': אי משום הא לא תברא דאיכא למימר דמ"ש הפוסקים מטעם משום חרדת דין אין זה טעם כעיקר דחרדת דין לא מצינו רק בשמואל שהעלה אותו עם נשמתו ע"י בעל אוב להכי היה מתירא מאימת הדין כי בשעת הדין זורקין נשמה בגוף ודנין אותו כא' כדאיתא בסנהדרין משא"כ בפותח קברו להלבישו או כה"ג לפנותו מקבר לקבר עיקר הטעם כדאיתא בש"ס משום ניוול והפוסקים דנקטו טעם דחרדת דין הוא רק סעיף בעלמא וכמ"ש זכר לדבר אכן לפי דעת מהר"ג יפה הקשה גיסי הגאון מסוגיא דש"ס ואולי יש ליישב דברי הגאון מהר"ג ולומר דהאי סוגיא דב"ב דקאמר מה לבדקו היינו רק לפתוח הקבר ולראות בו אם יש לו סימנים גדלות ולא יזיזו ממקומו כלל אפ"ה אין לעשות כן משו' ניוול אבל להזיז ממקומו בלא"ה אסור משום חרדת דין א"כ יפה פסק הגאון מהר"ג לחלק בין קטן וגדול איברא לדינא נ"ל עיקר דעד כאן לא פסק מהר"ג דגדול אין לחפור אותו ולהלבישו היינו, דוקא בנדון שלפניו שהיה מולבש כראוי והניחו בכבודו כראוי רק שאיזה מלבוש א' לפי מנהגם שכחו וא"כ יפה פסק דמשום כך אין לחזור ולחפורו אף אם חסר מלבוש א' לפי מנהגם משא"כ במתים שנפשטו ערומים והניחם שלא כסדר ודאי יש לחזור ולחפרם משום כבודם להלבישם ולקבור אותו כראוי וכאשר הוכחתי לעיל ומ"מ כל זה נ"ל במתים שמתו מקרוב כמו חודש ימים אבל המתים שמתו מקודם אין לחפור אותם כלל מספק כי הגנבים שהודו אינם נאמנין ודברי חלומות לא מעלין ולא מורידין (ועיין בספר חסידים סימן תשל"ז ע"ש י"ל דמיירי ג"כ תוך שלושים גם איכא ספיקות הרבה בדבר דלמא לא נחפרו ואת"ל נחפרו דלמא כבר נרקבו גופם או תכריכיהן ואין לנוול המת מספיקות כי האי מכ"ש שיש כאן סכנות החיים בכמה חששות וגם אמרינן בכתוב' אם יש שם מחבואה אחת מצלת על כל הכהנות כולם ה"ה כאן ודאי שיש קברים שלא נפתחו כלל ובמקומות שהקברות הוא על פני השדה ויש חשש גנבים כאלו ראוי לכ"א מהם לעשות לו סימן במת שנקברא בקברו ולילך כל שלשים יום הראשונים על קברו לראות אם עדיין נקבר כראוי בסימנו ובלע מות לנצח: הקטן יעקב שאלה קד מהמופלא מהור"ר מן דיין מוורמייש"א נר"ו על שומן אווז שנתערב תוך תבשיל של דגים אם יש חשש סכנה בדבר או לא דאולי יש לומר דאין סכנה רק בבשר בהמה משא"כ עופות שנבראו מהרקק וברגליהם יש להם קשקשים כדגים להכי אין בו משום סכנה וכדאית' בר"פ השוחט יע"ש: תשובה על דבר שנסתפק אם יש בעופות ודגים חשש סכנה לא ידעתי מאי קא מסתפקא ליה הלא סתמא אמרי האי בניתא דאיטווי בהדי בשרא דאסור למיכליה משום סכנה גם בשר עוף בכלל וכי פרוקא לסכנת' וכל הפוסקים ראשונים ואחרונים לא הזכירו א' מהם חילוק זה וכן נ"ל מוכח להדיא דאין חילוק ממ"ש המרדכי פרק כ"ה ובאו"ה כלל י"ג גבי דגים שנמלחו עם עופות דאין לאסרם משום סכנה דאין סכנה במליחה עכ"ל וכ"כ בת"ח כלל י' דין ט"ו ובט"ז ובש"ך סימ' ע' ואם איתא דליכא סכנה בעופות עם דגים א"כ אפי' בבישול יחד אין איסור אלא ודאי דעופות ובהמות שווים לענין איסור סכנה עם דגים מ"מ אי איכא ס' ודאי יש להכשיר כמ"ש בספרי מנחת יעקב כלל ע"ו ס"ק כ"ה אך שהנחתי שם בצ"ע שקשה הדבר להקל מ"מ שוב נדפס הפר"ח שפסק ג"כ להקל וכ"כ בתשובת חות יאיר סימן ס"ד תו אין להחמיר כלל כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קה טרוד מבני ישיבתי פה מיץ האלוף כהר"ר גרשון נר"ו מי שנתן אוכלין

ומשקין תחת המטה אם אסורין בדיעבד וכן בכל הדברים הנזכרים בי"ד סימן קט"ז ולכאורה יש להוכיח דמותר ממ"ש הב"י בי"ד סי' ו' וז"ל כתב בעל העיטור דלפ"ז בדיעבד נמי פסולה אבל בירושלמי אמרו שהטעם מפני שרוח רעה שורה עליו וכתב בעל העיטור דלפ"ז בדיעבד שחיטתו כשרה וכו' הרי קמן דבדיעבד אין חשש רוח רעה וה"ה לאינך הנזכרים שם אך באשר שהגמרא ופוסקים החמירו בסכנה זו והפליגו מאוד וחמירא סכנתא מאיסורא יש להסתפק: תשובה בדבר אוכלין ומשקין שנותן תחת המטה אם אסורין בדיעבד נ"ל פשוט דאין כאן חשש איסור בדיעבד רק דבכל אלו מבואר בש"ס ופוסקים דהוא רק אזהרה לכתחלה וכמשמעות בעל העיטור אך כדי שלא להוציא חלק בלי ראייה כלל נ"ל להוכיח שכן הוא דהא מצינו בסוגיא דש"ס כמה פעמים שהזהירו לחבר שלא יאכל אצל עם הארץ מפני דברים שאינם מתוקנים ובפרק חזקת הבתים דף נ"ח ע"א מטה של ת"ח כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה ומנעלי' בימות הגשמים ושל עם הארץ דומה לאוצר בלום ופרש"י וז"ל מטת עם הארץ כל דבר מניחן תחת מטתן אוכלים וכלים עכ"ל וא"כ אמאי לא חששו חכמים איך יאכל עמו הלא חמירא סכנתא מאיסורא אלא ודאי פשוט דכל הני הוא רק אזהרה לכתחלה אבל בדיעבד אין קפידא כלל גם לא הוזכר בשום פוסק שום איסור בדיעבד בענינים אלו וכנ"ל הקטן יעקב: שאלה קו עור אחת שגזרו עליהם גזירה להעברת דת שמחויבים להרוג ואל יעבור ומקצתם יכולין לברוח אי מחויבין לברוח כדי להציל נפשם דלא יהא כמאב' עצמם לדעת או נימא דאל יפרשו מן הציבור שמחויבי' למסור נפשם על קדוש השם: תשובה הנה לכאורה נראה פשוט דאין להם לברוח וראיה ברורה לזה מסוגיא דש"ס דפסחים דף נ"ג ותוספת שם ע"ב על הא דקאמר שם מה ראוי חנניא משאל ועזרי' שמסרו עצמן לתוך כבשן האש נשאו ק"ו בעצמם ופ"ה מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהם וקשה דהא בפרהסי' הוי לדכ"ע מחויב למסור עצמו ומפר"ת וכו' ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו שהרי קודם המעשה היו יכולין לברוח כמו שעשה דניאל כדאמר בחלק ג' היו באותו עצה עכ"ל וכ"כ הר"ן ע"ש הרי להדיא דאפילו היו יכולין להמלט על נפשם אין לברוח ומחויבים למסור נפשם על קידוש השם מק"ו דצפרדעים ואין ראייה לסתור מדניאל שברח היינו כדקאמר הש"ס טעמא שג' היה באותו עצה וכדאיתא שם וא"כ מאת ה' היתה זאת שיזל דניאל ויברח להמלט על נפשו ואף לר"ת שתירץ תירץ אחר על קושית התוספת מ"מ אינו מוכרח שחולק על ר"י לדינא דאין לברוח איברא כד מעיינן שפיר תראה שכל זה אינו דודאי האיך דאפשר לקיים שניהם שלא לעבור על המצוה ולקיים וחי בהם מבואר בסוגיא בש"ס בכמה דוכתא דעדיף וה"נ אפשר לקיים שניהם שלא לעבור על המצוה ולקיים וחי בהם כי עירוקן מסייע וכדמצינו ברשב"י ור"א בשבת דף ל"ג שברחו והטמינו במערה וכדאמרין בב"מ שברח רבה בר אבהו אגב שמדא ומזקנים אתבונן כדאיתא במדרש ויברח משה ויברח יעקב ויברח דוד וכן אמרינן יתרו שברח זכו בניו וכו' וכן בסנהדרין דף י"ד ברבי יהודא בן בבא שאמר להם בני רוצו יע"ש וכדי לתרץ דעת ר"י בלא"ה צריכין אנו לפרש דבריר דלפי פירושו מה ק"ו הוא זה דשאני צפרדעים שגזר עליהם ע"פ גזירת השם שיבאו באש משא"כ חמ"ו שלא נצטוו על כך כיון שאפשר להם לברוח אלא צ"ל דס"ל לר"י שגם חמ"ו נצטוו על כך כדאי' בסוט' דף יו"ד ע"ב שיצאה בת קול אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור חייך

שאני מציל שלשה בניך מן האור מאן נינהו חמ"ו לכך לא ברחו להמלט על נפשם ואין למידן מהם למקום אחר דודאי גדול הצלות נפשות אמיכולין לברוח אבל מ"מ אם רוצה להחמיר על עצמו ולמסור נפשו לקדש השם ברבי' שממנו ילמדו אחריו לעשות זכור לטוב ודאי לא מקרי מאבד עצמו לדעת וכדאית' בפ"ק דע"ז דף י"ח גבי רבי חנינא בן תרדיון יע"ש ועיין ב"ד סימ' קנ"ז כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קז מאחד מבני הכפרי' שאינו בני תורה שנולד לו בן זכר והגיע יום שלשי' ואחד בשבת ופדו בשבת ע"י משכון כלי כסף שנתן לכהן ואח"כ נודע לו שאין לפדות בשבת אי צריך לפדותו שנית או לא ואי צריך כפרה על חילול שבת: תשובה על דבר הפדיון נ"ל פשוט דא"צ לפדותו שנית חדא דקי"ל מכירה שנעשה בשבת וי"ט מעשיו קיימין וכמבואר בח"מ ס"ס קצ"ה וס"ס רל"ה זאת ועוד אחרת דהא דאסור לפדות הבן בשבת ע"י משכון הוא רק חששא וחומרא בעלמא משום דדמי למקח וממכר כמבואר בתשובת ת"ה סי' רס"ט שהוא מקור דין זה כמבואר ברמב"ם פכ"ג מה' שבת ובא"ח סי' שכ"ג ולדעת גדולי פוסקים במקום מצוה כל הני שרי ועיין בתשובתי חלק ראשון סי' י"ד וע"כ צ"ל כן דלית כאן חששא דאורייתא כלל דאי נימא דמדאורייתא אסור לפדות בשבת וי"ט א"כ אמאי איצטריך קרא בקדושין דף כ"ט ע"א דנשי' פטורו' לפדות בנם תיפוק ליה דמצות עשה שזמן גרמא הוא כיון דאין פודין בשבת וי"ט (ומעקה דהוי מ"ע שלא הזמן גרמא אע"ג דאין עושין בשבת מ"מ עליו המצוה לעשות מעקה שתהיה אף בשבת וק"ל) ומה"ט קחשיב הש"ס בקידושין שם דף ל"ד תפילין למצות עשה שהזמן גרמא וע"ש בתוספות ופדיון הבן דלאו מצות עשה שהזמן גרמא אלא ודאי דאין כאן לתא דאורייתא כלל וכה"ג הוכיח הש"כ בי"ד סי' ש"ה ס"ק י"ב דמותר לפדות בלילה מדינא דאל"כ ליהוי כמצות עשה שהזמן גרמא יע"ש ואף שאין דבריו מוכרחים כל כך די"ל אע"ג דצריך לפדות בזמנה דוקא ביום מ"מ ל"א יום מותר לפדות אפילו בלילה וכה"ג תירצו תוספו' שם בקדושין דף כ"ט ע"א ד"ה אותו וכו' לענין מילה מ"מ הדין דין אמת דמותר לפדות בלילה וגם הא דנפדה בשבת בדיעבד הוא פדוי דהא אפילו לכתחלה מתיר הרמ"א בא"ח סי' של"ט לקדש באשה בשעת הדחק כדעת הפוסקים דבמקום מצוה לא גזרו חכמים ומ"מ כיון שאינו בני תורה ראוי לגזור על אביו שפדה ועל הכהן להתענות שני וחמישי שני כדי שלא יבאו לזלזל באיסור שבת נ"ל הקטן יעקב: שאלה קח מפה מהמופלא כהר"ר נתן כ"ץ בן מהר"ז נר"ו על על דבר המזוזות שכתבו הסופרים ואין מניחן כדי לגול ובאמת הוא פשוט בש"ע ר"ס רפ"ח דבתחלתה ישייר כדי לגול על מה סמכו בזה: תשובה הנה באמת בש"ע בי"ד סי' רפ"ח סתם דין זה וכאש' אל העיון ראיתי שהוא מחלוקת ישנה בין הפוסקים ומקור דין זה הוא דבש"ס פ' הקומץ דף ל"ב ע"ב ועושה ריווח מלמעל' ולמטה כמל' אטבא דספר' וכתבו התו' ומן הצדדים לא פירש ושמא כיון דכורך מסופה לתחלתה צריך להתחיל כדי לגול בהיקף כעין ס"ת עכ"ל התוספ' וכ"כ הרא"ש בשינוי לשון קצת ועל זה בנוין דברי הטור והש"ע שכתב ובתחלתה ישייר כדי לגול והא דמדמי לס"ת נ"ל מטעם דאמרינן במתני' פ"ק דמגילה אין בין ספרים לתפילין ומזוזות וכו' אך אי משום הא.

אין ראייה מוכרחת דא"כ למעלה ולמטה נמי ניבעי רווח גדול כמו בס"ת אלא ודאי דהאי אין בין לאו דוקא ולהכי כתבו התוספו' והרא"ש בלשון ספק ושם בי"ד סי' רפ"ח כתב

בשם סה"ת שא"צ לשייר בתחלתו כדי לגול כיון שהשם של שדי צריך להיות מבחוץ מכווין נגד ריווח שבין פרש' לפרש' ואם היה בתחלתו כדי לגול היקף יהיה השם מכוסה עכ"ל אכן בהג"ה כתב אם יעשה נקב בגוויל המקיף נגד שם של שדי יהיה טוב ונכון עכ"ל הב"י וא"כ לכאורה קשה על הב"י בש"ע ורמ"א בהג"ה שלא הגיה דבר זה שיש לעשות נקב בגליון ואולי ס"ל דדעת סה"ת שלא יעשה תקון כזה דאין דרך זה דרך כבוד ונוי לעשות נקב הוד במזוזה ודוגמא לדבר כת' בש"ע סי' ער"ה סעיף א' בהג"ה גם במרדכי הל' קטנות והלכות תפילין כתב וז"ל ומתוך כל זה אומר הר"ץ שאין נראה לו צורך להניח במזוזה ותפילין כדי היקף אחרי שאין להם עמוד וגם כי אין העם קורין בהם ואין יד הכל ממשמשין בהם כמו בספרים וס"ת ועוד דמזוזה נוהגין העולם לכתוב שדי מבחוץ וא"כ על כרחיך אין שם היקף כלל עכ"ל המרדכי גם הרמב"ם וש"א גדולי פוסקים שלא כתבו רק לשייר גליון למעלה ולמטה דמשמע שמן הצדדים אין צורך להניח כלום כמשמעות סתמא דש"ס וגדולה מזו מצאתי בב"י בא"ח סי' ל"ב שמעיד עצמו על המנהג שלא נהגו לשייר במזוזה בתחלתו כדי לגול ומיישב בזה שלא יסתרו דברי הטו' הרא"ש אהדדי שבה' מזוזה כתבו שיש לשייר בתחלתו כדי לגול ובתפילין פסקו שא"צ להניח וכתב שם לתרץ בז"הל ומתוך שראה הרא"ש דבמזוזה שנתפרש בה בגמרא שיעור רווח למעלה ולמטה לא נהגו העולם להניח כלל בתחלה עכ"ל הרי דב"י בעצמו בא"ח מעיד על המנהג קדמונים בימי הרא"ש שלא הניחו גליון כלל ושכח דבריו אלו בי"ד סימן רפ"ח ואף שהב"ח שם בא"ח ראיתי שחולק אדברי ב"י בזה ומחלק בין תפילין למזוזות כיון שבתפילין גוללין בתוך קלפים חלקי' ומצופין לכך אין צריך שמירה יותר להניח כדי לגול משא"כ במזוזה ע"ש וזה ג"כ לדידן אינו דהא ג"כ יש לו שמיר' מעולה שמניחין אותו תוך שפופרת וזכוכית על השם ובר מן כל דין כיון דעיקר הדין זה להניח גליון מהצדדים נלמד מדין ס"ת דבעינן שיעור כדי לגול היקף או עמוד ומבואר להדיא ברמב"ם ריש פ"ט מהל' ספר תורה שכל השיעורי' אלו רק למצוה מן המובחר ולא לעיכובא ע"כ הנח לישראל מנהגם אם אינם נביאים וכו' כי יש להם על מה שיסמכו גדולי פוסקים וא"ת מה בכך נחמיר לכתחלה ויניח כדי לגול זה אינו דהא יש לחוש שיכסו שם של שדי ואי ינקב הגוויל יהיה גנאי כמו שכתבנו לכן שב ואל תעשה עדיף והיכי דנהוג נהוג ופוק חזי מה עמא דבר נ"ל הקטן יעקב: קט מעשה בא לפני פה מיץ בעגל שנמצא בו קוץ תוך חלל הגוף והטרפתי אותו ונמלח צד אחד של עגל זו עם שאר בשר הרבה ומ"מ לא היה ס' נגדו והיה בדב' הפסד גדול מאוד לצורך סעודת מצוה ברית מילה ויומי תחלת תעניתם שא"א למכור הבשר כלל וגם אין מקום ליקח בשר אחר והכשרתי הבשר מטעם ספק ספיקא אחד שמא לא ניקב אחד מאיברים הפנימים ואת"ל ניקב אחד מאיברים הפנימים שמא קי"ל כראבי"ה וסייעתו דס"ל דכל מליח' סגי בקליפה וכ"כ רמ"א בסי' ק"ה סעיף י"ט בהג"ה ושתי ספיקות אלו הוי בגוף אחד כיון דאין אנו באין לדון רק על מה שנמלח עם העגל והם באין שני ספיקו' כא' כמבואר בקונטרס הספיקות שלי ובש"ך סי' ק"י וספיקא דפלוגתא עדיף מספיקא דגוף המעשה כמ"ש שם במחודשי' סעיף א' וכבר מבואר בסי' צ"א דכל דבר הצריך קליפה אם עבר ובשלו בלא קליפה או שא"א לקלוף דמותר דיעבד ואף דיש מקום לומר דאין זה מקרי ספק גמור כיון דרוב הפוסקי' ראשוני' ואחרוני' ס"ל דצריך במליחה ס' אם הוא שומן

ואפילו בדבר שאיכא למיחש לדבר שמן והכי קי"ל כמבואר בסי' ק"ה ע"ש בב"י מ"מ במקו' הפסד גדול כזה וסעודת מצוה הורתה להקל כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קי אחר ששמעתי קלא דלא פסוק מאנשי ספרד הדורים במדינות צרפת ק"ק קפדנרי"א ואויגניאן שאינם בני תורה הם וגלילותיהם שוחטים בדרך זה שחותכין מתחלה העור ואח"כ נוטלין ביד הושט וקנה ושוחטין אותן וכתבתי להם שאין נכון לעשו' כן כמבואר בש"ע סי' כ"ג סעיף ד' בדברי הב"י ובהגהות רמ"א סעיף ו' בהג"ה והשיבו לי בזה הלשון הנה מאז שקבלנו כתב קדשו חתומה ורשומה מידו לא שחטנו רק כאשר צוה אמ"ו ואע"פ שהנוצרים ששוחטים אצלם לא רצו מקדם קדמתא בפני ב' נזיקין מפני העור והדם וכמה פעמי' רצינו לפורעם בתרקב' דדינרי ולא הטו אזנם לדברינו ויש למעלות אדוני לידע איך מנהגינו איש מפי איש כמנהג בני מחוזים מעדן ועדנים לחתוך תחלה העור ראשון ואח"כ ליקח לחוץ השני סימנים ולשחטם יחד כדאי' בדיני שחיטה שהשחיטה המעולה לחתוך ב' סימנים יחד בכך יודעינו אדוני איך יתנהגו: תשובה הנה כתב התנצלות שלכם קבלתי ועתה אשיב לכם בקצר' כי לע"ד יש כאן הרבה חששות לאיסורא והראשון שבראשון דאולי ע"י חתיכת העור פגע בושט וניקב וכמ"ש בתשובת מהרי"ק סי' ל"ד ועיין בתשובת מהר"ם פדוואה סי' פ"ג ואע"ג דבדיעבד אם לקח העור לבד ואמר ברי לי שלא נגעתי בושט לדעת הרבה פוסקים יש להכשיר ע"י בדיקה וכהאי דאמרינן בש"ס דחולין דף כ"ח גבי האי בר אזוזא דמסמס קועיה דמא היינו דוקא אם כבר נעשה הדבר דרך מקרה שנקרע העור כי העור אינו בתורת שחיטה וכן פרש"י שם להדיא וכן איתא בש"ס דחולין דף כ' ע"ב דעור אינו מעכב בשחיטה דאפי' אם נגרר וניטל כל העור כשרה אבל לחתוך העור לכתחלה בידיים בכוונה זה לא שמענו מעולם רק בהאי בר אזוזא אירע הדבר דרך מקרה אבל לא לעשות כן לכתחלה וכן משמעות הש"ס בהא דקאמר השוחט צריך שיבדוק בסימני' אחר שחיטה ואם אי' דחותכין העור ואח"כ תופס בסימני' א"כ מה צורך לבדיקתו הלא נראה שחיטת הסימני' להדיא לפני כל לעין וכן בהא דקאמר הש"ס הטבח צריך להיות לו שלשה סכינים וכתבו התוספות שם משום דסכין של שחיטה אין משתמשין בו שמוש אחר ואם אי' אמאי לא חשיב נמי סכין שחותך בעור קודם שחיטה שלא תפגום בעור אלא ודאי שבזמן הש"ס היו שוחטין כשחיטה דידן העור עם הסימנים בחדא שחיטה וכדאמרינן חיישינן שמא בעו' נפגם וכן לענין שיעור הסכין כמלא צואר היינו עם העור ומ"ש מכ"ת דאית' בדיני שחיטה שהשחיטה המעולה לחתוך שני סימני' יחד האי תיבת יחד לא נמצא בשום שחיטות רק שכתבו שהשחיטה המעולה לחתוך שני סימני' וכן הו' לשון הרמב"ם והב"י בש"ע סי' כ"א סעי' א' והוא מגמרא דריש פ' השוחט אבל לחתכם דוקא יחד כמו שעולה על דעתו ואפילו אם היה נזכר באיזה שחיטות תיבת יחד אפ"ה אין הכוונה על דרך זה לחתוך תחל' העור רק שיוכל לתפוס שני הסימנים יחד עם העור ובר מן דין יש עוד חשש איסור משו' צער בעל חיים אם חותך העור תחלה ואח"כ תופס בסימני' וכ"כ בד"מ ס"ס כ"ג וז"ל כתב באור זרוע הל' שחיטה השוחט עוף אפי' בחול לא ימרוט הנוצת מן הצוואר אם אפשר לו לשחוט בלא מריטה מסום צער בעל חיים עכ"ל וק"ו שזה הוא צער בעל חיים יותר ויות' ואף שלא נעלם מאתי מ"ש בפסקי מהרא"י סי' ק"ה דהיכא דיש לו ריווח לא חיישינן לצער בעל חיים וכן פסק רמ"א בש"ע באבן העזר ס"ס ה' מ"א העולם נמנעים

משו' אכזריות יע"ש מ"מ נראה לי פשוט דאף מהרא"י לא קאמר אלא דוקא בדבר המצוי כמו מריטת נוצת וכה"ג משא"כ מלתא דלא שכיחא ודאי אסור משום צער בעל חיים וכדמשמע מהאי מעשה דר' פנחסבן יאיר בפ"ק דחולין עיקרנהו להו איכא צער בעל חיים וכן משמע קצת בדברי מהרא"י שם והא דעוקרין על המלכ' כדאי' בפ"ק דע"ז דף י"א ע"א כבר תירצו תוספ' שם משו' דכבוד המלך דוחה צער בעל חיים וכן מצינו גבי כבוד הקב"ה כדאי' שם במתני' דף י"ג ע"ב קוטע לו אצבע ומוכרו לו אבל לעשות צער בעל חיים כזה בשביל הנאה מועטת ודאי לא עבדינן בדבר שהוא נגד מנהג כל ישראל ומה שכתבתם שכן מנהגיכם איש מפי איש כמנהג בני מחוזתכם בזאת נאות לכם אם רבני גדולה חכמי ספרד יכתבו תשובה בטעם וראיות להחזיק מנהגיכם ולסתור ראיות אלו אזי אדע כדת מה לעשות אבל לדעתי הוא מן הנמנע שזה יעלה על דעת שום חכם שבעולם להתירו לכתחלה בכך אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו ומכלל הן אתה שומע לאו ח"ו ובטוח אני בכם שלא תשובו עוד לכסלה רק לשחוט שחיטה ראויה כמנהג כל ישראל ובזכות זה תשובו שקט ושאנן: הק' יעקב: שאלה קיא על דבר אחד שנכשל באיסור אשת איש וקבל על עצמו מכח תשובה דין ארבע מיתו' ב"ד להטביע עצמו בנהר שהוא חנק אי הוי כדין מאבד עצמו לדעת או נימא כיון דעושה משו' תשובה הוה ליה כדין מת על מטתו: תשובה הנה לכאורה נראה דגם זה בכלל מאבד עצמו לדעת יחשב כי מוטב שיטלנו מי שנתנו ואל יחבל בעצמו כדאי' בפ"ק דע"ז גבי ר"ע והא דאמרינן בפ' הניזקין קפצו ונפלו לתוך הים היינו כמ"ש תוספת לפי שיראים היו מיסורים וכן האי קלסטרונ' שקפץ לתוך האש היינו שהיה ירא מיסורין וכן אין להביא ראיה מהא דאיתא פ"ק דע"ז דף י"ח ע"ב גבי ברוריא איתתא דר"מ דחנקה את עצמה לפי שפתתהו תלמיד אחד י"ל דבאמת שלא כהוגן עשתה גם בזה ומה"ט אפשר ערק ר"מ מפני כסופא גם אין להביא ראיה מהא דאי' שם דף י"ז הפורש ממינות מיית וכן גבי ר' אליעזר בן דורדיא שהניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצא נשמתו ויצאה בת קול ואמר ר' אליעזר בן דורדיא מזומן לחיי עולם הבא אי משום הא לא אריא דהתם לא איבד עצמו לדעת ממש רק מגודל הצער וחרטות חטאיו מת וכן פירש"י שם בפורש ממינות אם שבים ממהרים למו' מתוך צרה וכפיות יצרו וזו גזרת המלך עליהם למות עכ"ל אבל להמית עצמם ממש כנדון שלפנינו אפשר דהוי כמאבד עצמו לדעת אך יש להביא ראיה דכל כה"ג לא מקרי מאבד עצמו לדעת מהא דאיתא סוף קדושין דף פ"א ע"ב ר' חייא בר אשי הוי רגיל כל עידן דנפל על אפיה הוי אמר הרחמן יצילני מיצר הרע יומא חד שמעה דביתהו אמר מכדי הא כמה שנין דפריש לי' מנאי מ"ט קאמר הכי יומא חדא הוי קגריס בגינתא קשטא נפשה חלפה ותנייה קמיה א"ל מאן את א"ל אנא חרותא דהדר מיומא תבעה אמרה ליה אייתי ניהלי להך רומנא דריש צוציתא שוור אזל אייתה ניהלה כי אתא לביתו הוי כשגרא דביתהו תנור' סליק וקיתיב בגויה א"ל מאי האי א"ל הכי והכי הוי מעשה וכו' הרי להדיא דמשום תשובה מותר להביא על עצמו מיתה ממש ואל תשיבינו דא"כ למה אמרו המאבד עצמו לדעת אין מתעסקין עמו לכל דבר דלמ' עביד משום תשובה אי משום הא לא איריא דמן הסתם לא אמרינן שעשו משום תשובה אבל היכי דידעינן שעשה משום תשובה ודאי דאין בו משום איבוד עצמו לדעת ועי"ל דגם העושה משום תשובה לקבל עליו דין מיתות ב"ד אע"פ שהוא זכור לטובה ותשובתו

מקובלת מ"מ דינו כהרוגי ב"ד דג"כ אין מתאבלין עליו ואין מתעסקין עמו בכל דבר כמבואר בטי"ד סימן שמ"ה אכן לפי הטעם שכתב הרע"ב בפ' נגמר הדין אפשר לחלק מ"מ יהיה איך שיהיה מוכח מש"ס דקדושין דלעיל דלא הוי בכלל מאבד עצמו לדעת וכן מוכח בבראשית רבה פ' ס"ה בפ' תולדות גבי יקום איש צרידה שקיים בעצמו ארבע מיתות ב"ד ואמר עליו ר' יוסי איש צרידה בשעה קלה קדמני זה לגן עדן ואף שהיפה תואר כתב שם וז"ל נ"ל אף מי שחייב מיתה אינו רשאי להמית את עצמו דלא יצא מכלל ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ויניח הדבר ביד ה' וממה שאמרינן בפ' הנושא בהאי כובס שהפיל עצמו מן הגג ומדר' אליעזר בן דורדאי ששם פניו בין ברכיו עד שיצאה נשמתו דאי' בפ"ק דע"א וזכו לעה"ב אין ראייה כי אולי מרוב עגמות נפש על חטאתם לא דקדקו או לא ידעו בדין ובחרו מות מחיים וזכו לעה"ב מפני תוקף תשובתם שהם טועים בענין מיתתם עכ"ל אכן כל דבריו לא נ"ל דמ"ש בפשיטות דאף מי שחייב מיתה אינו רשאי להמית את עצמו זה ודאי אינו דבעשה כן משום תשובה ודאי לא יחשב בכלל מאבד עצמו לדעת כמו שמוכח להדיא מש"ס דקדושין מהא דר' חייא בר רב אשי וזה גם כן כוונת המדרש שם ומהאי דר' אלעזר בן דורדאי אין ראייה כמ"ש לעיל גם מהאי כובס אין ראייה דכיון דמשום צעריה דמצוה שציער שלא התעסק בקבורת של תלמידי חכמים כמו רבי לכך ג"כ לא נחשב בכלל מאבד עצמו לדעת ועוד דאף את"ל שאלו באי כובס לשאול בב"ד לא היה מורין לו כך מ"מ אחר מעשה שיצא בת קול וקמיה שמיא גליא דכוונתו היה לשמה חזינן דשפיר עביד ועיין בחידושי מהר"י טראני לכתובת שכתב דהאי כובס ג"כ עביד כן משום תשובה לקבל עליו דין שמים סקילה על שחילל שבת לפי שהשמש זרחה בשביל אשכבתיה דר' כדאיתא בירושלמי ע"ש דבריו באורך א"כ ג"כ מוכח דבשביל תשובה לא הוי בכלל איבוד עצמו לדעת ומזומן לחיי עה"ב כי במקום שבעלי תשוב' עומדי' אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד כנ"ל הקטן יעקב: אבן העזר שאלה קיב בבן עשיר שקדש בתולה אחת שפחה עברית שבבית לפני עדים ואח"כ נתחרט וגם אביו ובני משפחתו מוחין בדבר שלא להכניס' לנישואין והבתולה אינה מרוצה לקבל גיטה והוא רוצה לישא אחרת אם יש למנעו מחמת חרם רגמ"ה או נפסק בפסק הש"ע בהג"ה ריש סי' א' דבארוסה לא החרימ: תשובה לא ידעתי מה קא מסתפק לי' הלא הוא דבר ברור בש"ע שם בהג"ה מבלי חולק כאשר מבואר שם בש"ע סי' א' סעיף יו"ד בהג"ה וכבר ראיתי לגדול אחד שרצה להשיג על דברי רמ"א מ"מ הא כבר דחיתי כל דבריו בספרי שבות יעקב חלק א' סימן צ"ב בטוב טעם ודעת יע"ש ובתשובת מהר"צ סימ' קכ"ד כתב שמאתו יצאו הדברים שכתבתי בשם גדול אחד ורוצה לעשות סגרון לדבריו וכדי להראות דכל יודעי דת ודין שדברי נכונים בישוב דעת רמ"א אשיב על כל דבריו וזה יצא ראשונה שכתב עלי וז"ל ותחלה אגלה שגגתו בדברים פשוטים באמרו כיון שמהרי"ל לא ראה וידע כלל מתשובת מהרי"ק אמרינן אלו ראה דבריו לא הי' חולק הנה טעה בסדר הדורות שדבר ידוע הוא דמהרי"ל קשיש טובא ממהרי"ק ואפשר שנולד מהרי"ק אחר פטירת מהרי"ל שהרי מהרא"י וכו' עכ"ד הנה אף לפי דעתו אין כאן השגה עלי דגם דברי נתפרשו בדרך זה כיון שמהרי"ל ע"כ לא ראה וידע כלל מתשובת מהרי"ק כי היה קדום בזמן אמרינן אלו היה ראה וידע מסברתו היה מודה ותו דגוף הדברים שכתב שלא היו בזמן אחד גם דבר זה אינו מוכרח דהרי בספר יוחסין

בסופו כתב וז"ל ובימיו היה מהרי"ו והוא היה תלמיד של מהרי"ל ומהרי"ק עכ"ל וכן נראה מתשובת מהרי"ק ס"ס נ"ב וס"ס ע"ב וסי' קכ"ב שכתב תשובת עם מהרי"ל ואף לדעת בעל שלשלת הקבלה המהרי"ק מת בשנת ר"מ ומהרי"ל מת בשנה קפ"ז כדאיתא במהרי"ל ריש הל' פסח מ"מ אפשר שראו וידעו זה מזה באריכות ימיהם ושנותם תו כתב וז"ל לא ידענא מאי חזית דאלימי טפי דברי מהרי"ק מאחר שלא ראה אותם מהרי"ל ואימא איפכ' שדברי מהרי"ל אלימי טפי מאחר שלא.

ראה אותם מהרי"ק עכ"ל ואני אומר לא תזילו בתר איפכא דהרי מהרי"ל לא כתב דין זה בפירוש רק משמעות שלילת דבריו כתב דמשמע כן ולא הרגיש כלל שיש להסתפק אם חל חרם רגמ"ה בארוסה מה שא"כ מהרי"ק כתב בטעם וראיות דלא החרים בארוסה ע"ש לכן מסתבר כדעת מהרי"ק כי מסתבר טעמו תו כתב וז"ל ומ"ש דלדברי תוספות אין לנו צריכין לתירוץ זה אינו אלא אף לדברי תוספות מוכרחים לנו לחלק דהא על כרחך ריש לקיש תלמיד חבר היה לרבי יוחנן כדאיתא בכתובת פ' נערה דף נ"ד ובכותב דף פ"ד שכנגדי חלוק עלי עכ"ל לא ידעתי שום הכרח כלל מזה דאע"ג דלבסוף שנעשה ריש לקיש גדול בתורה נעשה לו כתלמוד חבר כדמצינו תלמיד וצריך רבו לו משא"כ בתחלת לימוד שהוציא ר' יוחנן יקר מזולל כדאיתא בפ' הפועלי' ודאי הי' תלמיד גמור כדמצינו בש"ס כמה פעמים הא לבתר דשמע מר' יוחנן רבו ביה וכן מה שהקשה על התוספות מפ' כיצד הרגל בהא דרבי אבהו דאמר משמי' דשמואל פשוט דלק"מ דס"ל להו להתוספות כיון דר' אבהו היה תלמידו אף שתל' עצמו באילן גדול בדשמואל מ"מ לא חש לדבריו והכלל יוצא שמתשובת הר"ן ניכר שלא היה לו ידיעה בתחילה מדברי תוספו' לכן נכנס בדוחקו לתרץ בענין אחר ובאמת כבר דחינו חלוקו מכמה סוגיות כאשר כתבנו שם בתשובת נמצא דברי מהרי"ק ורמ"א נכוני' גם סתיר' ישבנו שם בטוב טעם ועפ"ז מיושב ומדוקדק לשון רמ"א בש"ע דמהרי"ק בשורש ס"ג דעתו עד עתה לכונסה אלא שהיא מרדה עליו לכן אסור לישא אחרת וחל עליו חרם רבינו גרשו' כיון דדעתו לכונס ככונסה דמיא משא"כ בסי' ק"א שנשתתית ארוסה ואין דעתו לכונס אלא לפטור לא חל חרם רגמ"ה ובזה ישבתי שם גם דברי הגהות מיימוני ולדינא נ"ל דאין לזוז מפסק רמ"א ומהרי"ק וכן הסכמת אחרונים ובתשובת מבי"ט ח"ב סי' ר"ט ומהרש"ד מ"ה סי' ע"ח ובפרט בנדון שלפנינו שלא לעגנו וכל השפחות שבבית יתנו עיניהם בבני בית העשירים ותפקיר עצמה לו להרגילו לקדש אותה והואיל והיא עשתה שלא כהוגן להניח לקדש עצמה בלי שידוכין אף אנן נעשה עמה שלא כהוגן שתקבל את גיטה ואם לא תרצה לקבל גיטה יתירו לו לישא אחרת והיא תשב עד שתלכין ראשה כנ"ל ומ"מ למעשה לא אכריע עד שיסכימו בזה עוד גדולי חקרי לב נ"ל הקטן יעקב: שאלה קיג מק"ק אמשטרדם באחד שהחליף דתו עם זונה ישראלית מרצונם הטוב ונהגו אישות זה עם זה איזה שנים וילדה בת ואח"כ חזרו כולם לדת ישראל ומעיד הוא ואשתו שהבת מהם ולא מאחר ודעתו שיש להתיר' לינשא לכהן כי נשייהו לא מפקרא: וזאת תשובתי בקצרה הנה מעולם מנעתי שלא להשיב באלה כי לא באלה חפץ יעקב כי הם ונשותיהם וד"ל אך להפצרת ואהב' השוא אשיב בקצרה וחלילה חלילה להתירה אותה לכהונה אע"ג דבת הנדה הוא פגום בעלמא ומותרת לכהונה כדאיתא בסי' ו' מ"מ אלו שהחליפו הדת מרצונם דיש לו דין עובר להכעיס כדאי' בי"ד סי' קנ"ח ואין להם שום נאמנות ולא

חזקה דנשייהו לא מפקרא אפילו אחר שחזרו ולא בתשובה גמורה הם בחזקת פסולין להעיד כדאיתא בפסקי מהרא"י סי' קל"ח ורכ"א גם המה נוגעים בזה העדות וכ"ש לפי הסכמת הפוסקים דבפסולי מחמתעבירה בעינן תחילתן וסופן בכשרות עיין בכ"ג לח"מ סי' ל"ג בהגהות הטור סימן כ"ב וכ"ג יע"ש וכבר אמרו חז"ל ישא דומה ואל ישא בת דומה ונ"ל דאפילו עבר ונשא הכהן יוציא ובנים חללים ודי בהערה זו: הקטן יעקב: ומה ששאלו עוד על דבר עגונה מאמשטרדם שהורה הגאון מהר"ל זצ"ל להיתרא ויש מי שפקפק על זה ובקשו מאתי לחוות דעתי אף אני וזאת תשובתי: הנה בודאי ביה דינא בתר דינא לא דייקי ובודאי לא מהדרין עובדא ולא תצא מהיתרא ראשון ואין להרהר אחר מטתן של ת"ח ואין לפקפק ולומר דאיך אמרינן בי דינא בתר בי דינא לא דייקי דהא להדי' אי' בש"ס דיבמות דף קכ"א ע"א האי גברא דטבע באגמי דסמקי אינסב רב שילא לדביתהו א"ל רב לשמואל תא נשמתי' א"ל נשלחיה לי' מר ברישא וכו' הרי דחזינא שדייקו חכמים אחר רב שילא אף שהי' חכם וגדול בדורו כדאיתא בברכות דף נ"ח ע"א רב שילא נגדיה להאי גברא וכו' יע"ש וביומא פ"ק דף כ' ע"ב רב איקלע לאתריה דרב שילא קם רב עליה באמורא יע"ש אי משום הא לא תברא דדוקא התם שטעה בטעו' מפורסם והתיר לכתחילה במי' שאין לה סוף וחשו חכמים שיבא תקלה מזה לדורות הבאים לסמוך להתיר לכתחילה לכן היו רוצים לשמתו אע"ג דמצינו דלא מימנו אשמתי' דצורבא מרבנן אפ"ה חשו לתקלה וכן מוכח דהטעם הוא משום גדר מילתא דאל"כ איך עלה על דעת רב לשמתו בלי הודעה כלל דודאי גברא רבה כרב גידל יעשה תשובה ולא יצטרכו לשמתו אותו אף שלא נעלם מאתי שהתוספ' ביבמות דף כ"ב ע"ב דאפי' עשה תשובה משמתינן ליה אבל באמת דעת הרי"ף והרא"ש אינו כן דמוקי האי דאמרי' לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו בשלא עשה תשובה אפ"ה אין לו לעשות כן לכתחילה וכן דעת הרמב"ם וכ"כ הב"י ס"ס רמ"ב דלא כתוספו' כי אין לך דבר שעומד בפני תשובה וכן מבואר בי"ד סי' של"ד ע"ש (ומקרום נדפס תשובת פנים מאירות סי' צ' פסק בפשיטות כתוספו' ונעלם ממנו דברי כל הפוסקים שכתבתי) אך שחשו לתקלה להכי עשו כן אצל רב שילא איברא היכא דאיכא צד להקל ולדונו לכף זכות ודאי לא מזגנא ראשי אבי סדיא עד דמהפכינא בזכותיה לומר דטב הורה כי היה מרא דעובדא וידע בבירור העדות איך הכירו הסימן ומלבושיו בסימנין מובהקים היטב היטב וכה"ג מצינו בש"ס דחולין דף מ"ח ע"ב א"ל והא רבנן מכשרי א"ל הן הכשירו שיודעין מאיזה טעם הכשירו יע"ש כפרש"י וחזושי הרשב"א אף שראיתי בתשוב' הריב"ש סי' שע"ט שכתב דלא אמרינן לא תצא מהיתרא ראשון אלא גבי שבויה דהקילו יע"ש מ"מ הא סיים הריב"ש שם היינו לאפוקי היכא שאמרו חכמים אם נשאת לא תצא משמע דוקא נשאת אבל לא בהיתרא להנשא לבד והוא בטעות משא"כ במקום דליכא טעות ולא שגגה.

כלל רק בירור דבריהם אמרינן שפירש עומד על הבירור וידע מאיזה טעם שהכשירו כסוגיא הש"ס דחולין ובר מן כל דין דבלאו הכי יש כאן צדדים גדולים להתיר כאשר יצא מפי גדולי חקרי לב אשר ראוי לשעון עליהם בכל כח כחה דהיתרא ובפרטות אם נאמר דבכלל כל המלבושים שהכיר העד גם המנעלים שברגליו בכלל (וכבר הארכתי בספרי שבות יעקב סי' ק"ד דמנעלי' בכלל מלבושים מכמה סוגית הש"ס ודלא כתשובת

שערי אפרים יע"ש) ומנעלים על הדרך ודאי לא מושלי אינשי שמתקלקלים מאוד וכמ"ש בטח"מ סי' ע"ב וז"ל כלים שמקפידין עליהם להשאיל או להשכיר מפני חשיבתן או שמתקלקלים יע"ש אף דיש מקום מצד אחר להחמיר ולומר אף דלא חיישינן לשאלה מ"מ יש לחוש למכירה וכגוונא שכתב בתשובת החוט השני בשם מהר"ן כ"ץ ע"ש מ"מ אין להמציא חומרות חדשות שלא נזכר בש"ס ופוסקים ראשונים במקום שאמרו חכמים בעגונא הקילו גם הסברא נותנת שאין אדם עשוי למכור כל כליו ומלבושיו שהוא לובש לאדם אחר לכן כיון שכבר יצא הדבר בהיתר עליהם אין להוסיף או לגרוע בגרעון כת' ולא טענה על רב נראה לי הקטן יעקב: שאלה קיד ממדינות אנשב"ך ממעשה אשר לא יעשה עוד כזאת בישראל הנעשה שלא כהוגן במדינתכם בדבר אשה עגונה אחת שאין לה עדיין היתר ברור לכבלי עגון שלה שמורה רע"ה אחד מאן דהוא הורה להתאבל ולומר עליו קדיש וניתן דבר זו בכתב לאשה ונשאלתי איך יש לנהוג בזו להדר עובדא: תשובה תחלת הוראה של המורה זה לקלוקלא ותולין הקלקלה במקולקל ועלי הדבר מוטל להציל אתכם מן העונש שלא תהא המכשלה הזאת מתחת ידכם ובגוף הנדון אינו מן הצורך להאריך כי כבר מלתא כגון דא אמורה בשמי וזכרי בספר חנוך בית יהודא סי' צ"א דף ל"ט ע"א וקלס את כל דברי מאוד ושהסכימו על זה גדולי חקרי לב ועתה נדפס תשובתי באורך וברוחב בספרי שבות יעקב סי' ק"ב מפורש ושום שכל יעויין משם ומה לי לכפול הדברים שכבר נאמרו ונשנתי אך עתה באתי לחדש בה דבר דאי תקשה לך איך אמרינן דאין לנהוג שום אבילות עד שיהא עדות מספיק להתירא לעלמא הא אית' להדיא בפ' אע"פ דף ס"ב דא"ל ר' ינאי כפו את מטתו אע"ג דודאי ע"פ אומדנא כזה שאינו מוכח אין משיאין את אשתו ואפ"ה ציוו לכפו' את מטתו להתאבל עליו אי משום הא לא תברא דכבר חלקתי שם בתשובתי יעויין משם דדוקא בנאבד בעלה אין מתאבלין עליהם אא"כ בעדות ברור שמשאין את אשתו משא"כ בהלך בעלה במקום קרוב שאפשר להוודע הדבר תוך ימי אבילה אין מוחין להתאבל עליו כיון שאפשר להוודע הדבר בקרוב כיון שלא נאבד והוא מלתא דעביד לגלויי והוא חילוק ברור על כן הנני גוזר עליכם בגזירה דרבנן שלא תטו ימין או שמאל ותגזר אומר ויקם ליקח הכתב מאשת הנאבד ולקרוע בקרע ב"ד ולא יחתמו בניהם אצל שם אביהם לא ז"ל או הכ"מ או הי"ד ולהזהי' לאשה זאת שלא תנש' לשוק בלתי התרת שלשה רבנים מפורסמים ועוד אני מוסיף בה דברים באם שהיו שם שאר אבלים על אביהם ואמם נמצא שאלו בנים גזלו ואמרו קדיש שלא כדין כמבואר שם בתשובתי ותשוב' שאר אחרוני' אף שנעשה הדבר ע"פ שגגת הוראה ואנוסים היו הבנים מ"מ למגדר מלתא שלא יזידון עוד וחלק גבוה מייתיר וכדי להשיב כגזילה משיבת נפש תגזרו אומר לפי העולה על רוחכם כמה יתן מהעזבון של הנאבד להזכרות נשמו' של אותן שאר מתים לצדקה לברכם בב"ה בשבת בשעת הזכרה ונוסף על זה יקחו עשרה בני אדם להלך על קברם לבקש מהם מחילה וה' יסלח להם והקולר תלוי בצוואר המורה שלא הגיע להורא' ונתמנה שלא כדין ובטוח אני בכם וביראתיכם שתאבו ושמעתם ובזכות זה טוב ארץ תאכלו כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קטו מהרב דק"ק טרי"ר וז"ל גופא דעובדא הכי הוי בדבר כמר דוד בר נפתלי שווי"ך מתושב קהלתינו זה כמה חדשים שעברו וחלפו נשתגע בדעתו רחמנ' ליצלן מחמת איזה סיבה שעברת על אחיו כמר מאיר שווי"ך יצ"ו

עבור איזה עלילה שעלה עליו בהיזק ממון הרבה והני תרי אחים היו שותפים בכל משא ומתן זה שמונה עשר שנים ומחמת גודל צערן של עלילה יצא כמר דוד מדעתו ונשתגע ואח"כ ברח כמר דוד מביתו ואחר איזה שעות בדקו אחריו וחפשו ולא מצאו וכשהלכה אשת כמר דוד לחדר מיוחד שהיה לבעלה כמר דוד בביתו ושם מצאה כתב אחד מכתבי ידי בעלה וחתמתו בלשון צוואה וזה לשונו (מאחר איך בין מוכרח להיות נאבד מן העולם בכך בקשתי מן אשתי מרת בונלה דאש זיא זאל מציל זיין אליש וואש זיא קאן מציל זיין כדי שתוכל להחיות את עצמה ובני ביתה גם מצא' האשה הנזכרת לעיל כפתורים של כסף שהיה לו בבגדי שבת שלו גם כפתורים קטנים שהיה לו במלבוש קטן שקורין בל"א סרדקי"ל ונכתוב בכתב צוואה הנ"ל וז"ל (דיא גרושי קנעפף פון מיין שבת מוצין זאל האבין בני הירץ שי' אונ' דיא קלייני קנעפף זאל האבין בני בערלא שי' דאש זאלן זיא האבין צו איין זכרון פון איל פאטיר גם נכתב שם כמר פייבלמא"ן רופא וכמר משה זרברך כ"ץ דיזי צוויא לייט זאלין אכטונג האבין אויף מיין פרויא אונ' קינדיר) ובכל נכסי דאית לי והכל נכתב בדרך הצוואה ובראותה האשה הכתב הנ"ל נבהלה מאוד מאוד ובכה במר נפש' וחפשה על בעלה ולא מצאה ונאבד זכרו עד אחר חדש ימים יצא קול הברה בין האומות בעיר פה ק"ק טרי"ר שמצאו יהודי אחד בנהר מוזי"ל בכפר פאליץ שהוא שעה אחת מכאן בכך שלחתי תכף אחר האשה העלובה מרת בונל"ה הנזכרת לעיל ושאלתי שאלת פיה אם יש לה סימנים מובהקים בגוף בעלה הנאבד זה חדש ימי' גם במלבושים שלבש בשעה שכרח והאשה השיבה לי שבאותו פעם היה לבוש במלבוש בל"א (איין מוצין לעביר פארב עם כפתורים של קמעל האר וגם איין קמייזול לעביר פארב) עם כפתורים של נחושת וגם שהיה לו טלית קטן שקורין צרדקי"ל (וואר מיט גישטרייפטן קלמינק) וכפתורים של כסף נחתכים ממנו ובגופו היה רושם סמוך לחזה בצד שמאל שלו נוטה לצד זרוע שלו בל"א (אז וויא איין לינז אונד אויך אזו איין פארב אז וויא איין לינז גם האט ער איין שריים צייכין אויף זיין מצח איבר דעם רעכטיין אויג) עד כאן דבריה אשה הנ"ל וכשמעי כל הדברים הנ"ל שלחתי עדים כשרים וגם אני בעצמי הלכתי לכפר פאליץ הנ"ל והכירו העדים הנ"ל את המת דוד שוויך הנ"ל בכל הסימנים הנ"ל גם הכירו העדים אותו בט"ע בכליו ובזקנו ובשער ראשו היטב כמבואר לפנינו בגביות עדות אבל לא הכירו אותו בפרצוף פנים: (וזה ההעתק מגוף גביות העדות הנ"ל שנגבה) וזה לשונו במותב תלתא וכו' אתא לקדמנא אברהם בן מהור"ר יחיאל מלמד: והגיד בת"ע יום ה' כ"ו ניסן בין איך אונד משה זרברך שווייך גנגין לפאליץ אונ' אז מיר זיין הין גיקומין דאש מיר האבין דען נטבע גיזעהן אזו האבין מיר תיכף דער קענט בט"ע אלש דער דוד שווייך איז מטרייר דהיינו פון הערין זאגין אין וואש פאר איין קליידיר ער מכאן אוועק גאנגין איז זולכי קליידר האבין מיר אן גיפונדין אז וויא דאש ווייב גיזאגט האט כנ"ל גם האבין מיר גיזעהן נאך דיא סימני הגוף וועלכיש אונד דער אב"ד בפולין האט גם וויא אשת הנטבע האט גיזאגט דא האבין מיר גם כן דיא סימנים גיפונדין ניט ווייט פון זיין חזה צו דעם ארים צו איז גיוועזין אז וויא לינז גרוש אונד וואר אויך אזו איין צבע אז וויא איין לינז ובצד שמאל כדברי האשה גם ביום מחרת בשבת קודש האבין מיר ווידר גיזעהן אויף זיין שטירן איבר דען רעכטיין אויג איין שריים צייכין גם אן זיין זקן ושערות ראשו וידיו שעירות דא האבין

מיר אים וואול דער קענט גאם אין זיין האלז איז קורצליך אונ' זיין גיוועזין וויא בחייו אביר אין זיין פנים איז ניט צו דער קענין גיוועזין כללו של דבר ברי לי כשמש אלז ער דוד שווייך איז ולא אחר עד כאן לשונו של כמר אברהם מלמד וכה"ג העיד משה זרבריך ומשה שווייך והעתיק עוד הרבה עדים שהעידו כולם בסיגנון זה כמו שהאריך בהעתיק עדותן בכך אמרתי לשאול את האורים ותומים של אדוני מ"ו הגאון המפורסם מהר"ר יעקב אב"ד ור"מ דק"ק ווירמייש"א נר"ו והוא יורה לי דרך אשר אלך בה ואת המעשה אשר אעשה הקטן בנימין קאברין חונה פה טריר והמדינה: תשובה שאלתו שאלת חכם קבלתי ואף שראשי ואיברי כבידין עלי כי כבד ממני הדבר להיות ראשון לבית יעקב לדלות דורא רק לפעמים נעשתי סניף לאריות אשר קדמו ולא להיות ראש וראשון בהיתרא היתר עגונה מי יתן אחריש יחרישון אך ורק לגודל הפצרת השואל ומפני תקנת עגונה אמרתי להשיב בקצרה כי אין דרכי להאריך בדברים של מה בכך בחדודים שאינם קודמין לליבונה ליבון הלכתא ולבא בגבול שכבר גבלו פוסקים ראשונים ואחרונים.

ומי יבא אחריהם להעלות על פי הסוגיא כמה דמסיק תעלה מבי כרבא לסתור דבריתם חס ושלום או להוסיף או לגרוע בגרעון כתב או להכריע בין הרים גדולים הרמים אשר כבר ביררו וליבנו הראשונים וגם האחרונים רבו כמו רבו ולא הניחו מקום להתגדר בו והכל ערוך לפנינו ומוכן בש"ע וקונטרס עגונות של הח"מ וב"ש ותשובת מהרח"ש וחוסן ישועות גם שלא להתנאות ולהתגאות בשל אחרים להעתיק דבריהם באורך כי מה לי לכפול הדברים להעתיק מספר אל ספר אין זה רק טרחא שלא לצורך בהשחתת הנייר ודיו רק דרכי להשיב בקצרה לפי תואר הענין ומהות השאלה לחדש בה דבר ומסקנת הפוסקים להלכה וזהו באמת תוכן השאלה לצרף סימני כלים עם סימני הגוף כבר מלתי אמורה ונדפס בשמי וזכרי בתשובת חינוך בית יהודה סי' קל"ב יע"ש ובסי' קכ"ט עד סי' קל"ב גם בתשובתי שכות יעקב חלק ראשון סי' צ"ט כתבתי שם שיש לצדד להקל בסימני כלים אם יש עוד צד להיתר דלא חיישינן לשאלה וכן צדדתי כמה פעמים להתיר מה"ט גם יש צד להקל דלא חיישינן לשאלה דכל מלבושיו כמוזכר בדברי אחרונים בתשובותיהם ואף גם בציצית שבטלית קטן לא מושלי אינשי כמבואר בתשובת מהרי"ט סי' ל"ה יע"ש ומטעמים כאלו הסכמתי עם גיסי הגאון והמפורסם מהר"ד אפנהיים נר"ו למעשה להקל בכה"ג גם י"ל בנדון שלפנינו כיון שברח בחזקת מטורף ומשוגע לא חיישינן לשאלה כלל כי בני אדם מונעים עצמן מכת משוגעים כיון שהם משלשה שפגיעתן רעה איברא כד מעיינן שפיר יראה להיפך דבנדון דידן אין שום צד סבר' להקל מכל הטעמים אלו חדא דאף דאין דרכם של בני אדם להשאיל כלים כאלו או כל מלבושיו שלבש מ"מ אין מביאין ראיה לשוטים ולא מן השוטים שהרי כל עסקיהם מעשה שטות ושגעון שלא כדרך כל אדם וזה שגעון שלהם וזה ג"כ ברח בחזקת שגעון ואף אם נאמר שבני אדם מונעים עצמן מהם ואין דרכם להשאיל מהם שום דבר כי מרחיקים מהם כל האפשר מ"מ כיון שא' מן הסימנים של שוטה ומבוהלים ומשוגעין שהולכין ומפשיטין עצמן ערומין וכדאית' ברמב"ם פ"ט מה' עדות ובטח"מ סי' ל"ה יע"ש א"כ יש לחוש שהפשיט מלבושיו והשליכם ואזיל לעלמא ואחר מצאו ולבש כל מלבושיו או לקחם מאתו כיון שבכלל שוטה יחשב ובשגעון ינהג מאבד מה שנותנים לו ואף מתוך הצוואה שכתב נראה וניכר קצת כאלו היה חכם בדעתו קצת מ"מ לא יהא

אלא כעיתים שוטה ועיתים חלים דהוי מ"מ דעתו שגישתא כמבואר בא"ע וגם מכתבו ניכר שהוא היה שוטה גמור שכתב שמוכרח להיות נאבד מן העולם אם על חייו לא חס איך יחוס על מלבושיו ומי הכריחו לכך ולא דברו חכמים בשוטה כזה גם אין מקום לומר נעשה חיפוש אם שום אדם ראה בגליל זה שוטה כזה הולך ערום ומדלית ליה, קלא לא ניחוש לזה זה אינו דהא מתוך השאלה מבואר שחפשו ובדקו והרצים יצאו דחופים ולא מצאו כלל אפשר לומר שברח ליערים וכדומה במקום שאין ישוב בני אדם לכן נ"ל פשוט דמצד מלבושים אין שום צד היתר בשוטה כזה גם אין להתיר מכח הכתב שכתב שמוכרח להיות נאבד מן העולם אין ראייה במ"נ אם נחשב לחכם ופקח אמרינן דגזים ולא עביד ואם נחשב אותו לשוטה פשיטא שאין ראייה מדבורו וכתבו אך אם באנו לצדד היתרא דהאי איתתא היינו מצד סימני והכרת גופו ואע"ג דלא ראה מיד שהושלך מן המים מ"מ הא מבואר בא"ה סימן י"ד סעיף כ"ו דע"י סימנין מובהקים אפ"ל אשתהי מתירין אשתו וכן הסכמת תשובת אחרונים וסימנין אלו הוו סימנין מובהקים לפי הסכמת רוב האחרונים דאפילו רושם שבגופו אם מצמצם המקום הוי סימן מובהק וכ"כ הב"ח בתשובתו סי' פ"א וכן הסכמת ט"ז ושאר אחרונים גדולי עולם כמשמעות סוגיא דש"ס נקב אחד שבצד אות פלוני גם בנדון הזה הוי צמצום מקום שאמרו שהיה בגופו רושם לצד חזה בצד שמאלו נוטה לצד זרוע שלו (וויא איין לינו גרוש) פשיטא דהוי סימן מובהק לדעת אחרונים אלו גם מה שאמרו איין צייכין אויף זיין שטירן איבר זיין רעכט אויג) הוי נמי סימן מובהק כמבואר בבי' שמואל ס"ק ע"א בשם הט"ז דאם אמר שיש לו רושם תחת עין ואינו יודע תחת איזה עין לא מהני משמע דאם יודע ואומר תחת איזה עין דהוי סימן מובהק ולמעלה כלמטה פשיטא וכ"ש לפי דעת גדולי פוסקים אחרונים דאפילו סימנים אמצעים מצטרפין יחד וסומכין עליהם מלבד שאר סימנים כגון הכרת זקנו ושערו וידיו שעירות שהוא סי' של יצחק בבנו וצווארו קצר ועב אף שאפשר לומר דלא הוי סימני' מובהקים וכן שערו וזקנו כמ"ש בתשו' צ"צ סימן מ"ה מ"מ לא גריעי מסימנים אמצעים דמצטרפין יחד וכ"ש שני סימנים ראשוני' דהוי סימנים מובהקים לרוב האחרונים ובר מן דין אף אם נחוש לדעת המחמירין מ"מ הו' ס"ס דפלוגתא חדא דלמא קי"ל כהפוסקים דרושם במקום ידוע מקרי סי' מובהק ואת"ל דלא הוי סימן מובהק דלמא קי"ל כהפוסקים דמצטרפין שני סימנים אמצעים יחד מלבד צירוף עוד סימנים שיש כאן וכה"ג הסכמת רוב אחרונים דהוי ס"ס גמור בספיקא דפלוגתא וסמכינן על זה בעגונא דאתתא אף שיש איזה אחרונים שמפקפקין על ספק ספיקא כזה דהוי רק חדא ספיקא וכדאמרינן בריש כתובות שם אונס חד הוא מ"מ כבר הוכחתי בספרי מנחת יעקב ות"ש בקונטרס הספיקות מחודש וי"ו ובס"ק וי"ו דעיקר כדעת המתירן וכן ראיתי בתשובת פרח מטה אהרן ע"ש ותו יש לצדד היתרא מחמת שכל העדים סיימו בדבריהם (עש איז קיין) ספק בעולם שהוא הוא דוד שווייך נראה וניכר שהכירו כל גופו ואיבריו בט"ע גמור מלבד פרצוף פנים לדעת גדולי פוסקים וגם (כמר אברהם פרידבורג) העיד בעדותיו (אונ' דער שראם איזט מיר ג"כ ביקענטליך גיוועזין בחייו) משמע מלבד סימן (השראם) שהיה לו בפנים היה ניכר אותו מקום בפנים בט"ע וא"כ אפשר לומר אפילו מאן דס"ל דסימן במקום מיוחד לא הוי סימן מובהק מ"מ כיון שיש לו ט"ע באותו מקום של הסימן יש לומר דעדיף כדאמרינן בחולין פ' ג"ה דט"ע עדיף מסימנין ולא דוקא

אט"ע בצורות הפנים קאמר דהא אפילו אט"ע דקלא מהני כדאיתא שם אע"ג דביבמות מבואר דהכרת פנים כולו בעינן דהיינו פדחת והלחיים והחוטם יע"ש מ"מ סימן בפנים במקום מיוחד עם ט"ע באותו מקום היטב אפשר דלית מאן דחולק ואף דלא נעלם מאתי דבאשתהי אחר שהוציא מן המים לא מהני ט"ע כלל מ"מ יש לצדד ולצרף כל זה לסימנים דלעיל להיתרא ברם כיון שהדבר זה נעשה בקרוב ועדיין לא אבד זכרו אין להתיר את אשה זו עד מלאת י"ב חדש מיום שנאב' אם לא ישמע ממנו תוך זמן זה שהוא קיי' אז אבד זכרו בין החיי' וזכר לדב' נשכחתי כמת מלב וכ"כ בתשו' סי' והוב' ג"כ בקונטר' עגונ' בשמו יע"ש וכדאית' ברש"י בברכו' דף נ"ח ע"ב (ועפ"ז מיושב מה שהניח תוספו' בתימא על רש"י בב"מ דף כ"ד ע"ב ד"ה לבתר תריסר ירחי שתא ע"ש) ואל יתמה המתמה איך נחמיר עליה ולעגן אותה עד תשלום י"ב חדש הלא הרבה חשו חכמים לתקנות עגונות כמבואר בש"ס וכל הפוסקים איך נחוש כאן להחמיר עליה ולעגנה אותה י"ב חדש עכ"פ אי משום הא לא תברא דהרי מצינו דגם חכמי הש"ס לא קפדי על עגון כזו כדאי' ביבמות דף קכ"א ע"ב האי נכרי דהוי קאמר לישראל קטיל אספסתא ושדי לחיוואי בשבתא ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלוני בר ישראל שמעיה דביתהו ואתי לקמיה דאביי שהיי' תלתא רגלי' ע"ש ברש"י דללשון שני המתין כל השנה כולו ולא חש לעגון של שנה אחת ואפילו בחיי בעלה מצינו דיוצאין שלא ברשותה שתיים ושלש שנים ש"מ דלא חיישינן לעגון כי האי וכן משמעות הרא"ש שם פ' אע"פ דהטעם משום עגון יע"ש אפ"ה לא חיישינן לזמן מה לכן נ"ל פשוט בנדון שלפנינו יש לה להתמתין עד כלות שנה שנאבד זכרו ואז תצא הדבר בהיתר לעלמא אשת (דוד שווייך) ובתנאי כפול ומכופל שייסיכמו עוד על היתרא דא עוד שני רבנים גדולים ומפורסמים ואז אף ידי תכון עמהם כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קטז הא דאיתא במתני' ריש פרק האשה רבה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעלך וניסת ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה והולד השני ממזר דאוריית' אמאי לא אמרינן כיון דנשאת ברשות ב"ד וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקועי רבנן רבנן לקידושין מיניה כדי שלא להרבות ח"ו ממזרים בישראל כדמצינו כמה פעמים בש"ס דאפקוה רבנן לקידושין מהאי טעמא תשובה הנה לכאורה נראה שכוונת בזה הקושיא והסברא לפרש"י בשבת דף קמ"ה על הא דתניא ביה מנשה ואין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד פירש"י לעדות אשה לומר לאשה מת בעלך דאקילו ביה רבנן משום עיגונ' וכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקועי רבנן לקידושין מינה עכ"ל אכן מ"מ לק"מ ולא ידעתי איך נעלם מאתך מה שפרש"י להדיא שם ביבמות וז"ל ואע"ג דהימנא רבנן לעד א' באשה משום עגונה דטעמא משום דהיא גופא דייקא ומנסבא והא דלא דייקא קנסי לה עכ"ל ומבואר בש"ס שם דף צ"א דאפי' נשאת בשני עדים ג"כ קנסינן לה ולא אמרינן מה ה"ל למיעבד דקנסינן לה משום דלא דייקא קודם שנשאת והכי קי"ל כמבואר בא"ע סי' י"ז סעיף צ"ו וא"כ מעיקרא לא קשה כלל קושייתך דמש"ה לא אפקה רבנן לקידושין מינה משום קנס דלא דייקי ואל תשיבנו מהא דאבעי' בש"ס טעמא דעד אחד מהימן משום דאיהו דייקא ומנסבא או משום מילתא דעבידא לגלויי ולא אפשרטי האי אבעי' ואם איתא תפשוט לי' ממתני' דמוכח דמשום דדייקא ומנסבא ולהכי אף שנשאת ע"פ ב"ד ועדים תצא מזה ומזה והולד ממזר מטעם קנס דלא דייקא אי משום הא לא תברא דהרי כבר כתבו תוספות

שם ד"ה עד א' ביבמה וכו' דודאי הטעם משום דדייקא ומנסבא אלא דבעי אי הטעם נמי משום דעבידא לגלויי יע"ש וכל זה ברור אכן בתשובת פנים מאירות סי' פ"ט נראה שנעלם ממנו סוגיא זו והתוספו' לכן כתוב שם מ"ש והשיג על פירש"י ולא דק כלל וביותר שהוא עצמו בתשובה סי' נו"ן הביא דברי תוספות אלו ובחנם השיג על פי' רש"י נ"ל הקטן יעקב: שאלה קיז שאלה מעשה שהיה כך היה סיעה של בני אדם שהלכו בדרך ואחד מהם אשתו עמו ויהי לעת ערב והלכו למלון אחד סמוך ליער ומצאו שם אנשי בליעל רוצחנים שהמה מועדים להרוג נפשות על עסקי ממון וכאשר ראה שצרתן צרה שעמדו עליהם להרוג אותם ולא שמעו בהתחננו עליהם על נפשותם אז הפקירה עצמה האשה ברצון בעלה ישראל וע"י כן הצילה אותם ועכשיו בא בעלה לשאול אי אשתו מותרת לו כיון שנעשת מצד אונס רציחה ברצונה ואשתישראל שנאנסה מותרת לבעלה או יקבל שכר על הפרישה וכיצד יתנהג עמה: תשובה הנה לכאורה דין זה פשוט וערוך לפנינו בתשובת מהרי"ק סי' קס"ח שכתב וז"ל דאפי' היכא שאין כאן נדנוד עבירה בבעילתה כדי להציל כל ישראל כמו יעל אשת חבר הקני ואסתר שהמציאה את עצמה לאחשורוש בשעה שלא הי' תובעה כדי שיתאווה לה ויהא נח להתפתו' לעשות לה בקשתה אפ"ה נאסרה על מרדכי בעלה עכ"ל הרי להדיא דהיא אסורה לבעלה ישראל והא דאמרינן עד השתא באונס נ"ל הכוונה לפי שלא היתה מתרצת עד שתבעה אחשורוש בפה ומפני אימת מלכות הלכה אצלו משא"כ בשאין האימה מחמת הבעילה רק גזירה אחרת עליה ועל רבים והיא מתרצת מרצונה הטוב לבעילה משום הצלה אף ע"ג דשפיר עבדה להצלת עצמה והרבים ומקרי אנוסה לענין זה דלא מיענשא עליה כיון דעשתה לשמה כמו יעל ואסתר מ"מ כיון דבעילתה היתה ברצונה נאסרה על בעלה ובזה נלע"ד מיושב מה שנראה לכאורה בסוגיא דש"ס דמגילה תרי סוגית דסתרי אהדדי דבדף ט"ו ע"א אית' כאשר אבדתי אבדתי כשם שאבדתי מבית אבא כך אובד ממך ש"מ דמיקרי רצון ונאסרה על בעלה ושם באותו דף ע"ב איתא כיון שהגיע לבית הצלמים נסתלקה ממנה שכינה אמרה אלי למה עזבתני שמה אתה דן אותי מזיד כשוגג ואונס כרצון הרי שמחשב הליכה זו להצלה לאונס אלא דעיקר החילוק כדעת מהרי"ק דאע"ג דהוי אונס ולא מיענשא עליהם מ"מ כיון שעיקר בעילתה היתה ברצונה נאסרה על בעלה ומהרש"א בחידושי אגדות רוצה להוציא סוגיא זו מפשטיה בשביל קושיא זו גם בחידושי הרי"ף שם על אגדה זו הרגיש בקושיא זו ותירץ קרוב לזה וז"ל ואפשר לומר אף ע"ג שלענין הביאה היתה אסורה למרדכי דוקא לענין הביאה לפי שתחלתה הוי באונס וסופו ברצון דיצר אלבשה אבל לענין כניסתה לבית הצלמים זו מאליה מ"מ אונס הוא עכ"ל ובאמת לכאורה דבריו תמוהים מאוד דאם נחוש לזה א"כ מתחלה שהיתה טובלת לחיקו של מרדכי ג"כ ניחוש לזה שתחלתו באונס וסופו ברצון ולאסריה ליה כהא דאמר אבוה דשמואל בכתובות דף צ"א ע"ב אלא ודאי דזה אינה חזא דאין הלכה כאבוה דשמואל בזה וכדמסי' רבא התם וכן הסכמת כל הפוסקים ועיין ברמב"ם פכ"ד מה' אישות ובטא"ה סי' וי"ו ועוד דהא כתבו תוספות שם ד"ה אסורה לבעלה שמא תחלתה באונס וכו' ואין להקשות מאסתר דצדקת גמורה היתה עכ"ל הרי להדיא דבאסתר אין חוששין כלל שמה סופה היתה ברצון ומ"מ כדי שלא להשוותו לבעל הרי"ף לשגגה כזו שנעלם ממנו כל זאת צריכין לדחוק ולומר בדבריו זצ"ל דכוונתו דמתיראת היתה אסתר דלמא

באותו פעם משום חבת הצלת ישראל היא סופה ברצון גמור אכן לדעת מהרי"ק אין צורך לדחוקים אלו ומעיקרא לק"מ וכן נ"ל ראייה ברורה ממשנה ערוכה דכתובת דף ק"ו האשה שנחבשה ע"י נפשות אסורה לבעלה והסכמת התוספות והרא"ש שם וכן דעת רוב פוסקי דאפילו לבעלה ישראל אסורה דשמא נתרצת שלא יהרגנה וכ"פ בתשובת פסקי מהרא"י סי' צ"ב וכ"פ רמ"א בש"ע סי' ד' סעיף י"א בהג"ה ואם איתא דכה"ג חשוב אונס גמור אמאי אסורה לבעלה ישראל אפי' עשתה רק להצלת עצמה מ"מ הא מבואר ב"ד סי' קנ"ז סעיף א' בהג"ה כל מקום שנאמר יהרג ואל יעבור אם עבר ולא נהרג אף ע"פ שחלל השם מ"מ מיקרי אונס ופטור וא"כ אמאי תהא אסורה לבעלה ישראל אלא ודאי דהחילוק הוא כדעת מהרי"ק וכמ"ש דכשאונס והאימה הוא על הביאה עצמה אז היא מותרת משא"כ אם ביאתה ברצון רק שע"י כן הצלתה מצויה אף דשפיר עבדה מ"מ יש לאסרה לבעלה ישראל ואף שבתשובת בית יעקב סי' ל"ט האריך לסתור דברי מהרי"ק ולצדד היתרא בנדון כזו ובאמ' גרם לו שלא עיין בגוף תשו' מהרי"ק וראיותיו שהם ברורי' ואלו ראה וידע לא היה חולק כי דברי מהרי"ק מוכרחי' גם מ"ש שם בתשובת בית יעקב לחלק בין היכא שמסופקת שמא לא תציל אסורה לבעלה משא"כ היכא שכבר הצילה ע"ש וזה אינו דהא מהאי סוגי' דכתובת באש' שנחבשה מוכח דאפי' דכבר הצילה ג"כ אסור' כדע' מהרי"ק יע"ש גם מיעל ואסתר שהכניסו עצמ' לספק זה יוכיח שכל כה"ג מותרת לעשו' כי כל כה"ג הצל' מצויה היא וכדאי' פ' אין מעמידין ד' כ"ה ע"ב דאש' כלי זיינה עלי' וניצלת ומצלת בודאי והעיקר כדעת מהרי"ק לכן נ"ל דאשה זו אסורה לבעל' אף שאין כאן נדנוד עבירה שעשתה להצלת רבים מ"מ נאסרה לבעלה כמו יעל ואסתר איברא אם ביאתה ג"כ היתה באונס ממש פשוט להיתר דאם נתפש' מותרת ואין מקום לבעל להחמיר על עצמו מצד החומרא וחסידות דא"כ מרדכי שהיה צדיק ומ"מ לא היה פורש עצמו פעם ראשון רק שהית' טובלת עצמה לחיקו של מרדכי והא דטובלת עצמה כבר פירש"י שם וז"ל מחמת נקיות שלא תהא מאוסה לצדיק משכיבתו של אחשורוש עכ"ל וככה יש לנהוג גם הוא ולא להפריש ח"ו מאשתו הכשרה אכן לענין לפרוש הימנה שלשה חדשים משום הבחנה צ"ע עיין בתוספות שם במגילה ובא"ע סימן י"ג סעיף ו' בהג"ה נ"ל הקטן יעקב: שאלה קיח מהרב המופלא מהור"ר משה חאגיז מאמשטרדם וז"ל מעשה אירע בעירנו ק"ק קאסיל שאדם אחד נשוי ויש לו בנים עמה קדש אלמנה אחת דרך שחוק והיא קבלה ג"כ דרך שחוק כפי מה שאומרי' הם לע"ע ועל זה נעשה קבלת עדות במותב תלתא ישבו ב"ד חשוב לחקור עדים במעמד המקדש ואבי האלמנה במקום בתו וזה נוסח העדות העיד משה הכהן אחר שנגזר עליו מב"ד בת"ע בא"ל יו"ע וכו' אמר איך יום אחד לפני ערב ר"ה תע"ח נכנס לבית הקצין יאודה חיים מורילו ואח"כ כמו שעה בא הר"ר ידידי' לוצאט והי' מדבר עם האלמנ' מ' גוטלא בת יאודת הנ"ל בהליכה ע"ד לסליחות ודברים אחרים וביד ידידי' הנ"ל היה ב' טבעתים א' עם אבנים טובות וא' משער הסוס ואלמנה הנזכרת אומרה לו שיראה לה הטבעת הנ"ל וידידי' הוציא הטבעת משער הסוס ונתן באצבע קטנה של האלמנה הנ"ל ואמר לה הרי את מקודשת לי ואינו זוכר אם עוד אמר לה איזה דברים אחרים על ענין זה ומשה כהן הנזכר אמר לו אלו היתה הטבעת טובה היתה מקודשת לך להיות כאן שני עדים וידידיה השיב אינו שוה כלום שוב בא טובי' לפני ב"ד ונגזר עליו כנ"ל והגיד איך

נקרא ללכת לבית יאודה חיים מורילו הנ"ל ואינו זוכר בפרט איזה יום היה ועמד שם וראה איך ידידי לקח טבעת שער הסוס ושם באצבע קטנה של מרת גוטלא הנ"ל ואינו זוכר מה שאמר לה רק שמע שאמר מלת לך ועל הדברים האלה התחילו לצחוק עכ"ל מלה במלה ודעת הרב השואל היה לחוש לדעת האוסר: תשובה וז"ל הנה באמת בתחלת קבלת העדות ראיתי תיוהא גדולה שקבלו הב"ד העדות שלא בפני האשה ואפשר דאף למאן דס"ל בח"מ סי' כ"ח דאם קבלו שלא בפניו בדיעבד הוי קבלה מ"מ בדיני נשים דדמי לדיני נפשות לדעת קצת פוסקים אפשר דאפי' בדיעבד לא הוי קבלה וכה"ג כתב בתשובת מהרש"ל סי' י"א ויעויין בטא"ה סי' י"א ומ"ב אף קצת תשובת אחרונים סברי דלענין קדושין מקבלין שלא בפני בעל דין דכ"ע בעל דבר נינהו לאפרושי ועיין בתשובת דברי ריבות ובלחם רב סי' כ"ג ולפי זה גם מה שאומר העד שני ששמו טובי' שאינו יודע בפרט איזה יום ואי נימא כמאן דס"ל דעדות נשים דמי לד"נ קבעי דרישה וחקירה וקי"ל בד"נ אם אמר א' מהם אינו יודע עדותו בטילה כמתני' דריש פ' היו בודקין אך לפי שראיתי בכל דברי מר ושאר תשובת גדולי רבנים שהעתיק מר מענין לענין באותו ענין שלא הרגישו כלל בדברי אלו בודאי שלא חשו לדעה זו וס"ל עיקר כדעת האומרים דדמי לדיני ממונו' ומה שלא קבלו לכתחלה עכ"פ העדות לפני האשה אפשר דהעדי' היו נחפזים ללכת למד"ה ושלחו לה ולא באה כדאי' בח"מ סי' כ"ח וישים מר עיונו בתשובת ד"ר סי' ה' ע"כ אמרתי שלא לעור' בדבר זה עוד כאשר עתה עת לקצר מחמת טרדת דיני דפסחא ובגוף הגדון ראיתי שכתב מר תוך תשובתו וז"ל שאם באמת הדברים היו מגיעין לידי מדה זו שהיינו יכולין לברר וללבן שאין כאן אלא עד אחד או ודאי היה הפתנה פתוח לפנינו להתיר' בלי ספק כי מי לא ידע בכל אלה עכ"ל ואף שבש"ע שלפני זו הגיה רמ"א להחמי' כדעת הסמ"ג בקידוש בעד אחד מ"מ לא היה חושש מר לכלה כיון שהוא והיא מכחישים ואומרים שלהשטות נתכווין ועד אחד בהכחשה כה"ג לאו כלום הוא כמבואר בש"ס ובתשוב' גדולי ראשונים ואחרונים ועיין בתשובת מהרי"ט ח"א סי' ט"ו ובד"ר סוף שאלה ח' בשם כמה גדולים ע"ש וכ"ש בנדון דידן דאיכא עד המסייע להם שהוא טובי' שאמר ועל הדברים האלה התחילו לצחוק וגם שאר אומדנות דמוכח כאשר האריכו המתירי' בתשובותיהם ועל דא קסמיך מר להתיר אלו היה כאן עד אחד אלא שמכ"ת חשש בשני עדים וכתב וז"ל כי החסרון הזכרון לא יחשב לדבר זה כמאן דלית' ובתחלת לשונו כתב מכ"ת וז"ל כיון שנתן הוא ואמר הוא בפני עדים האחד הוא ר"מ הכהן והב' הוא הר"ר טובי' שראה איך ידידיה לקח הטבעת משער הסוס ונתן באצבע קטנה ושמע שדיב' אליה רק שאינו זוכר מה שאמר לה שאין בזה ודאי הכחשה דהא אינו אומר שלא דיבר דבר כי אם לך אלא הרי הוא אומר שאמר ודבר עמה אלא שאינו זוכר כי אם מלת לך אפשר שהיום או למחר יזכור ולא גרע דין ערוה החמורה מדין שבועה החמורה דפסקו דאין להשביע היכא דאיכא למיחש שיתברר הדבר עכ"ל דמר בתוספת ביאור בדעתו הרחבה והנה לבבי לא כן ידמה כיון שהעד הב' הוא הר"ר טובי' לא אמר כלל שזוכר שדבר עמה על עסק קידושין רק שנתן לה ואמר לה מי יימר שנתן לשם קידושין או אמר ענין קידושין דלמ' במתנה או בפקדון או לשום דבר אחר נתן לה ואמר או באמת לשחוק בעלמא כאשר טענו הוא והיא והעד מסייע שהתחילה לצחוק ומ"ש מכ"ת כיון שאמר שאינו זוכר אפשר שהיום או למחר יזכור זה אינו כלום

כיון שכבר הגיד בב"ד שאינו זוכר אף דאדכורי ליה בב"ד מענין קידושין כאשר אמר העד הראשון ואפ"ה לא אדכר כלל מענין קידושין שוב אינו נאמן דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ומ"ש מכ"ת ולא גרע דין ערוה החמורה מדין שבועה חמיר' אין זו ראייה מוכרחת דהרי שבועה חמורה ממנו דהרי בכל התורה כולה כתיב ונקח ובשבועה כתיב ולא ינקח ונפרע ממנו וממשפחתו מדברים שאין אש ומים מכלה שבועת שוא מכלה אותו כדאי' ריש פ' שבועת הדיינים ומה"ט אמרינן בש"ס עדים בצד אסתן ותאסר ולא חיישינן לבירור הדברים כל שאין הבירור לפנינו ומה"ט פסק בתשובת הרשב"א והוא בב"י סי' מ"ב ושאר גדולי פוסקים שאם עד אחד אמר שקידש בפני עד אחד שהלך למד"ה שאין חוששין לקידושין ולא חיישינן לבירור הדבר כיון דהשתא מיהו ליתנהו קמן כלשון הש"ס וכן מצאתי ראיתי בתשובת תומת ישרים סימן קפ"ז במידי קדושין שאחד אומר שאינו זוכר קידושין עד אחד לאו כלום הוא וסיים עוד באותו תשוב' וז"ל ועוד דאפי' עדות זה שאמר כמדומה לי לא הוי עדות אפי' יחזור אח"כ ויאמר נזכרתי כל עוד שאמר בפני ב"ד כמדומה לי אין חוששין עוד לו כמו שמבואר בפ' שבועת העדות עכ"ל הרי להדיא כמו שכתבנו דאין כאן רק עדות עד אחד וא"כ הדין פשוט וערוך לפנינו בש"ע והרוצה להחמיר לחדש לדעת רמ"א יש להצריך גט כמ"ש מכ"ת מעשה רב תוך תשובתו דיש להחמיר בטענת השחוק אכן המיקל וסומך על המקילין בעד א' בצירוף שהוא והיאטוענין שלשחוק נתכוונו ואיכא עד המסייע עם שאר אומדנות המוכיחים לא הפסיד ויש לו על מה שיסמכו כי קשה גירושין לאסרה לכהן ובפרטות לדעת האומרים שיש חשש עגון וכפסק רמ"א כנ"ל הקטן יעקב שאלה קיט מעשה שהיה כך היה בנער אחד פנוי שהיה לו טבעת אחד שקורין רייפי"ל ואלמנה היתה רוצה לקנות טבעת זו מאת הנער וג"כ לה טבעת אחד שאינו שוה כל כך בכך נתנה טבעתה להנער והנער נתן לה טבעתו באופן שהיא תתן לו עוד זהו' א' מה ששוה טבעתו יותר מטבעתה בכך לקחה האשה הטבעת שלו ונתנה באצבעה וכאשר ראה הנער שטבעתו באצבעה אמר הוא לאנשים שבבית דרך שחוק (איך האב זיא מקדש גיוועזן מיט דעם טבעת) ואמרה האלמנה (מיינט הלבין) ואח"כ כשראתה האלמנה שבני ביתו התחילו לשחוק עליו והוא ג"כ נתחרט בדבר ונתלבן פניו התחילה היא ואמרה אני מוחל לך על דבר זה ונשאלתי אם יש לחוש לקידושין: תשובה נ"ל פשוט דאין כאן חשש קידושין כלל כיון שהעדים וכל בני ביתו ראו וידעו שבתורת חליפין ומכירה בא הטבעת לידה והיא נתחייבת לו אחד זהו' ולא אמר לה כלל לשון קידושין רק דרך שחוק אמר אח"כ לפניו ובני בית שקדש אותה בטבעת זו ואף שהיא היתה אומרת (מיינט הלבין) שמשמעוטיה שהיא רצתה בקידושין מ"מ הלא לא דבר לה לשון שמקדש אותה כלל ואין כאן קידושין וכן מוכח בש"ס דקידושין דף ס"ה האומר לאשה קדשתיך הוא אסור בקרובתיה והיא מותרת בקרוביו ומקשה שם הש"ס אי דליכא עדים אמאי אסור בקרובתיה הרי דפשוט לש"ס כל היכא דליכא עדים בשעת קידושין אפי' אם יש לה ממנו שום דבר ג"כ אינו אוסר על עצמו קרובתיה דאל"כ אמאי לא מוקי הש"ס בהכי וכ"ש בנדון שלפנינו שהעדים וכל בני בית ידעו וראו שלא דבר לה הלשון שמקדש אותה רק בתורת חליפין ומכירה בא לידה גם עתה לא אמר לה לשון שמקדש אותה דאז הי' חשש קדושין כגוונא דאמר לה כנסי זה בפקדון ואחר כך אמר לה תהא מקודשת דמבואר בש"ס ופוסקים

דחוששין לקידושין משא"כ כאן שאמר שכבר קידש אותה בטבעת זו והכל יודעין ששקר דבר שלא קידש אותה כבר ועיין בב"י א"ה סי' כ"ז שכתב בשם תשובת הרב דוראן והובא בהג"ה בש"ע סימ' כ"ז סעיף ה' דצריך שיאמר לשון המוכיח להבא כגון הרי הן קידושין או קידושין יהיו ע"ש ואף שבח"מ שם ס"ק נ"א מפקפק על זה היינו באומר לשון פועל עומד הן קידושין אבל כאן אומר לשון שכבר קידש אותה בטבעת שנתן לה כבר והעדים יודעין שלא קידש אותה אין כאן חשש כלל וראיה ברורה לזה מסוגיא דש"ס דגיטין דף מ' ע"ב תנו רבנן עשיתי פלוני עבדי בן חורין וכו' נתתי שדה פלונית קנה אמר ר' יוחנן וכולן בשטר וכתב הר"ן וכי תימא בין בעבד בין בשדה אמאי לא מהני אפי' בעל פה באומר עשיתי או נתתי משום הודאות בעל דין יש לומר דכי אמר בדרך הודאה ה"נ אבל הכא בבא לשחררו או.

ליתן עכשיו בלשונות הללו ומשום דלא הוי לישנא מעליא מש"ה לא מהני אלא בשטר דאלימא מלתא דשטרי יע"ש ואיתא תו שם ת"ר האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא נתן לי חיישינן שמא זיכה לו ע"י אחר כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא כתב ונתן לי הודאות בעל דין כמאה עדים דמי ע"כ וכל הסוגיא זו מוסכמ' מכל הפוסקים עיין ברמב"ם פ"ד מה' זכייה ובטח"מ סי' רמ"ה הרי להדיא מוכח מסוגיא זו דאם יש עדים שלא כתב ולא נתן לו דלא הוי מתנה מה שאמר כתבתי ונתתי א"כ גם בנדון זה שאמר קדשתי כבר ועדים מעידן שלא קידש בשעת נתינה רק שנתן לה בלשון מכירה וחליפין פשיטא דאין כאן חשש קידושין ותו יש ללמוד מסוגיא זו דאם אומר בעל פה לשון עבר אפי' לפני עדים נתתי לא מהני אם לא בלשון הודאות בעל דין דמהני ובקדושין דלא הוי כלל חשש קידושין בהודאתו שקידש בלא עדים פשיטא דלא מהני לשון עבר מה שאמר שכבר קידש אותה בטבעת ויש עדים להיפך שנתן דרך חליפין ומכירה אכן בהא מודינא שאם רוצה לקדש אותה בתורת שטר וכמבואר בא"ה סי' ל"ב וכתב בשטר הרי את נתקדשת לי ונתן לה בעדים ודאי יש כאן חשש קידושין כמו במתנה כנ"ל פשוט לפי סוגיא זו וצריכא גט אבל בעל פה דלא מהני גבי מתנה אם לא דרך הודאה פשוט דלא מהני כלל בקידושין כיון שאין נותן לה עכשיו כלום ומה שנתן לה כבר העידו העדי' שנתן לה בתורת מכירה וחליפין אע"פ שנתחייבת לו אחד זהו' זה הוי כמקדשה במלוה דאינה מקודשת בפרט שאינו אומר עכשיו לשון מעליא לקידושין דלא מהני כה"ג במתנה בעל פה אם לא ע"י שטר לכן אין לפקפק כלל בנדון זה דלא הוי קידושין כלל ומ"מ ראוי לקנוס ולעונש הנער כדי שלא יהא רגיל לעשות כן לקדש בלא שידוכין ולהוציא קול קידושין על בנות ישראל נ"ל הקטן יעקב: שאלה קכ שחר חצי זכר שלא נכתב בה שלא תוכל למחול בלא בעלה אי תוכל למחול נגד רשות בעלה לאביה עוד שאל השואל אם יש כאן בנות הרבה ובנים רוצין ליתן לאחת מהם כפי סך עצום כפי חובה וע"י כן יתמעט החצי חלק זכר של האחרות אי הרשות בידם לעשות כן או לא: תשובה ע"ד שלא נכתב בשטח"ז שלא תוכל למחול בלא בעלה נ"ל פשוט דאין בכך כלום דהא לשון שרגילין לכתוב בשטרות אע"פ שלא נכתוב דנין אותו כאילו נכתב בו וכמבוא' להדיא בח"מ סי' מ"ב סעיף ט"ו ואף שלא נעלם מאתי שהש"כ שם ס"ק ל"ו האריך להוכיח דדוקא היכא שידוע שידע מזה ע"ש דבריו באריכות מ"מ נ"ל דזה מעיקרא אין כותבין רק לשופרא דשטרא דבלא"ה אינה

יכולה למחול ולא ידעתי למה צריכין לכתוב שלא תמחול בלי רשות בעלה ושהשביעה על כך הא קי"ל בסימן ס"ו מכנסת שט"ח לבעלה אינה יכולה למחול בלי רשות בעלה ובשח"ז עיקר הוא החוב כמבואר בח"מ סי' רפ"א סעיף ז' בהג"ה יע"ש ובעל נ"ש לא הרגיש בזה ועל השניות אם יש בנות הרבה ורוצי' היורשים ליתן לאחת כל חובה כדי לגרוע בנות אחרים דבר זו כבר נשאל בתשוב' שארית יוסף סי' ח' ופסק דהרשו' ביד היורשים לעשות כן ובעל חלקת מחוקק סי' קי"ג השיג עליו ועיין בבית שמואל שרוצה לחזק דבריו מסי' קי"ח ולעד"נ עיקר דלא כתשובת שארית יוסף מצד הסבר' הכרחי' דבמ"ב יכולין לטעון הבנו' אם אתם רוצים ליתן לנו בתור' ירושה חצי זכר כבן איך אתם רוצים ליתן להבת זו יותר ממה שאתם מחויבים ליתן לה ולמעט חלקינו הלא גם אנחנו המה היורשי' ואין לכם לעשות כן בלתי רצונינו לשלם יותר מן המחויב ואם לאו גם לנו צריכין אתם ליתן החוב והוא פשוט נ"ל הקטן יעקב: שאלה קכא ממדינת אנשב"אך על דבר שעיקר משא ומתן שלהם בקרקעות שדות וכרמים שלוקחין ומוכרין לאחרים אי יש להבנות חלק בשח"ז שלהם באותן קרקעות כיון שכתב בשח"ז חוץ מספרים וקרקעות אי גם קרקעות אלו בכלל או לא.

תשובה הא מלתא כבר אמורה בתשוב' חינוך בית יהודה שאלה קי"ג לענין ספרי' וקרקעות ושם נדפס תשובה בשם הרב המופלא מהר"ש שאטין כ"ץ מפ"פ ופסק דאין כוונתו רק על ספרים שלקחום לקיימ' ולא באלו שנושא ונותן בהם אע"פ שעיקר ראייתו אין מוכרחת כל כך שכתב וז"ל והדבר מוכרח מהטופס דשטח"ז בעצמו במאי דנהגו לכתוב שקיבל עליו הנותן בח"ח ובש"דא שלא ליתן שום שטר מתנה כדי להבריא נכסי' לגרוע כח שטח"ז ההוא ובודאי דנהגו כן דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן ליתן שטח"ז כי היכא דתקפוץ לנסב אותם אם אית' דלא יטלו מן הקרקעות וספרי' כאלו אכתי נאמר מה הועילו בתקנתם כי עדיין יכול להבריא כל נכסיו באופן זה שיקנה בכל מעותיו קרקעותיו בחייו וישכירי לאחרים כדי שלא יטול חתניו כלום עכ"ל והנה באמת אי משום הא לא ארי' דלא חיישינן חששא רחוקה כי האי דלא יתן אדם כל מעותיו בקרקעות כי הפוך בעיסקא טב מינה ומאה זוזי בעסקא כדאי' ביבמות וכן בספרים הן ותגרי תגריהן אינו רואה סי' ברכה לעולם ועוד לא ידעתי איך נעלם ממנו שהרי כתב ג"כ בנוסח שטח"ז בש"ח ובח"ח שלא להפקיע כח שטר זה בשום תחבולה וערמה בעולם א"כ גם זה בכלל וא"כ הועילו חכמים בתקנתן שפיר ולא חיישינן כלל לערמה ומ"מ הדין דין אמת כיון דעיקר הטעם הוא דכותבין חוץ מקרקעות וספרים לפי שקרקעו' אדם מניח לבניו שמחזיק בנחלת ואחוזת אבותיו ומה"ט גם נחלת שדה וכרם בכלל דלא כמ"ש שם בתשובת חינוך סי' קי"ב וכן ספרים שיורש מאביו אין דרכו למכור אמת קנה ואל תמכור מש"ה אינו נוטל מהם שטח"ז אבל קרקעו' וספרים שמסתחר בהם גם הבת נוטלת בשטח"ז ובקרקעות מנ"ל היינו מה ששווים יותר משליש ממה שיש לו כגון שהוא עושר לערך ששת אלפים והקרקעות הם שווים ג' אלפים כיון שהם קרקעות שמסתחר בהם גם הבת נוטלת בשטח"ז מה ששווים יות' משליש עשרו אבל מה שמגיע עד שני אלפים שהוא שלישי מעותיו וכבר אמרו חז"ל לעולם ישליש אדם מעותיו שלישי בקרקעות וזה נכלל בכלל התנאי חוץ מקרקעות עד שלישי מעותיו כי מסתמא אדם מצדיק מעשיו בשעת מותו והיתה כוונתו לקיים בעד שלישי מעותיו מקרקעותיו שכבר לקח כדברי

חז"ל אבל המותרת אינו בכלל התנאי ויש להבת חלק בהם מכח שטח"ז בהסכמת מהר"ש כנ"ל: הקטן יעקב: שאלה קכב אחד שנתן לבתו שטח"ז כנהוג לה וליוצאי חלצי' והבת נתנה בחייה לא' מבניה במתנה גמורה בכל אופן המועיל אי יפה כח המתנה או לא: תשובה הנה לפום ריהטא היה נראה שדין זו נוטה לאומר נכסי לך ואחריך לפלוני שיש בזה הרבה חילוקי דיני' כדאי' בש"ס דב"ב והובאו בח"מ סי' רמ"ח יע"ש ברם כד מעיינן שפיר תראה שזה אינו כי כבר נשמר מזה הר"ן בפ' יש נוחלין וכתב וז"ל וכדי שלא ישתבש אדם בהלכה זו ללמוד ממנה לאותן שכותבין בשטרי מקח וממכ' ומתנה לך וליוורשך ולבאים מכחך שיהא הדין נוהג כמו שאמר כאן אני כותב שלא נאמרו דברי' שבשמועה זו אלא באומר אחריך אבל באומר לך וליוורשך שופרי דשטרי הוא שהמתנה או המכר לא יהיה לו הפסק שכן כותבין למכור ולהשכין ולעשו' כל חפצם כנפשם וא"צ כי אם לשופרי דשטרי בעלמא עכ"ל ודברים פשוטים הם ולא נמצא מי שחולק בדבר זו גם בש"ע סימן רמ"ח סעיף ז' בהג"ה כתב כן וז"ל אבל מה שכותבין בשטרות לך וליוורשך אינו אלא לשופרי דשטרי וכתב שם הסמ"ע וז"ל ויכול למכרה וליתן לכתחלה ולהגבותו לבע"ח בכל שאר קניינים שלו עכ"ל ואל ישיאך לבך לומר שהרי גם שם בהג"ה סיים ויש חולקים ונרשם שם תשובת הרא"ש כלל פ"ז סימן ד' דע שהוא טעות גמור כי האי יש חולקים לא נמצא כלל לא בב"י ולא בד"מ ואדרבה נראה בדבריהם שהעתיקו לדעת הר"ן לדעה חלוטה ומסכמת מהכל רק האי ויש חולקין קאי אדין שלפנינו במ"ש ואחריך ליוורשך מעכשיו וכו' וכן מבואר בב"י להדיא שכתב שם וז"ל ומ"ש רבינו אבל נכסי לפלוני ואחריך מעכשיו ליוורשי וכו' ושיש חולקים עליהם עכ"ל והוא ברור עכ"פ זכינו לדין בנדון שלפנינו שיש להבת כח בשטח"ז שלה כל ימי חייה בריצוי בעלה למכור או ליתן למי שתרצה בלי פקפוק כלל ויש ללמוד עוד מזה על דבר מה שפסק רמ"א בש"ע ח"מ סימ' רפ"א סעיף ד' בהג"ה וז"ל כתב לבתו שטח"ז וכתב לה וליוצא חלצי' בנותיה ובניה נוטלין בשוה הואיל ולא כתב יורשי' יוצאי חליצה ודין זה הוא לקוח מדברי הרא"ש כלל פ"ה סי' ג' ותשובת מהרי"ו בדיני' והלכות סימ' כ"ז והוא מוסכם מכל אחרונים בלי חולק (אך שמחדש מקרוב נדפס תשובה חזא הנקרא פנים מאירות סימן ל"ז מלאו לבו לסתור דין זה אבל באמת אין דבריו ברורין ומוכרחים כלל ולא ידעתי איך עלה על דעתו להשיג על גדולי ראשונים ואחרונים בלי ראייה מספק' כלל וכבר שקל למטרפסי' שנדפס על תשובה זו השגות בדברי גזומים קונטרס א' הנקרא פנים מסבירות) ולפמ"ש נ"ל היכי דאביה ואמה השיאו לבנותיהם וכתבו להם שטח"ז על נכסיהם כנהוג כראוי ומוחזק הרי דהוי כהתנו אביהם ואמם בפ"י שבשטח"ז שלהם לא תקחו הבנות רק כחצי חלק זכר ולא יותר ודברי הפוסקים שכתבו שנוטלין בשוה עם הזכרים לא מיירו בהשיאו בנותיהם ונתנו להם שטח"ז והוא נ"ל ברור בלי פקפוק ואם הניחה עוד בנות פנויות אם לא צותה אמם קודם מותה שיקחו בשטח"ז שלה כמו אותן הבנות שכבר השיאו אזי יטלו אותן בנות פנויות חלקם בשוה עם הזכרים בשטח"ז של אמם כפסק הש"ע (דהיינו לבד מאותו חלק שיורש הזכר מחמת אחיותיו שכבר נשאו וק"ל שהם נוטלים רק החצי חלק והמותר יורש הזכר) כי אפשר שבכוונה עשתה זאת כיון שלא השיא' בחייה שתירוש הפנויה יותר כי היכי דלקפוץ עליה לאנסובי כל זה נ"ל ברור לדינא הקטן יעקב: שאלה קכג על אשה שיצא קלא שזינת' דאינ' נאסרת על בעלה

כמבואר בש"ע סימן ז' סעיף י"א בהג"ה והיא מתשובת הרא"ש כלל ל"ב דין י"ד אך שהאשה עצמה מודית שנטמאה אי נאמנת כיון דאיכא צירוף לזה קלא דלא פסק: תשובה כבר מבואר בש"ס דסוף נדרי' האומרת טמאה אני לך דלא מהימנא חיישינן שמה עיניה נתנה באחר ואם אית' דע"י צירוף קול חיישינן לדבריה אכתי מה הועילו חכמים בתקנתן אכתי תעשה כן להחזיק עצמה בקול שזינתה כדי לאמת דבריה אח"כ אלא ודאי דאין חוששין לדבריה כלל אף בקלא אכן מדברי הג"ה בש"ע ס"ס מ"ו ראיתי שכתב קול היוצא אחר נישואין או אפי' אחר אירוסין שנתקדשה לאחר אין חוששין לה מיהו אם היא מודה אח"כ שנתקדשה לראשון אסורה לבעלה הואיל ויצא הקול תחלה עכ"ל רמ"א שם והוציא כן רמ"א מתשוב' הרא"ש כלל ל"ה וכן כתוב הב"ח ס"ס מ"ו ע"ש אכן החלקת מחוקק וב"ש השיגו על דין זה אע"ג שעיקר מה שרוצים ליישב תשובת הרא"ש כלל ל"ה דבריהם אינם ברורים כלל מ"מ אתה המעיין תראה שמדברי תשובת הרא"ש אין ראיה כלל דאע"ג דמדברי תשובת הרא"ש כלל ל"ב מבואר דס"ל דאין האשה יכולה לאסרה עצמה על בעלה וכמ"ש ג"כ הרא"ש פ"ב דיבמות וסוף נדרים וסוף גיטין מטעם דעיניה נתנה באחר מ"מ י"ל דהרא"ש בתשובה כלל ל"ה לכך כתב דמהימנא לגביה עצמה דהתם בהאי מעשה ששכרה עדים שקרים לכתוב לה גט מהמקדש הראשון מחשבת' ניכרת מתוך מעשיה שלא נתנה עיניה באחר רק שעבדה כל טצדקי דאית לה למיעבד לקיים השני יע"ש מש"ה תהיה נאמנת ועי"ל דדוקא היכא שהבעל אינה מאמינה אז אינה נאמנת לשוויא נפשה חתיכה דאיסור' משא"כ התם בהאי מעשה דהרא"ש גם הבעל היו מבקש מהמקדש ליתן לה גט מש"ה עלה על דעתו דשווי' אנפשיה חתיכה דאיסורא וכמבואר שם בתשוב' הרא"ש יע"ש ובספר עצמות יוסף בקידושין דף י"ב מחלק בענין אחר דדוקא לאחר נשואיה אינה נאמנת משא"כ התם בתשו' מיירי קודם נשואי' קודם שבא עליה רק שנתקדשה לו ע"ש כלל הדברים מדברי תשובת הרא"ש אין כאן ראיה מוכרחת וחלילה להוציא אשה מבעלה אם לא בראיה ברורה נ"ל: הקטן יעקב: שאלה קכד אלמנה אחת שסילקה היורשים ונתנו לה כתובתה ששוב אין לה מזונות מנכסי יתומים ומ"מ כפי הפסק דין שיצא ביניהם נתנו לה דירה בבית בעלה כל ימי מיגר ארמלותא ושוב זינתה בבית בעלה אי מחויבים מ"מ היורשים לתת לה דירה בבית בעלה או לא: תשובה על גוף הנידון לכאורה א"צ לפנים והוא סוגיא ערוכה פרק נערה שנתפתתא ובטא"ה סימן נ"ד דזינתה אפ"ה יש לה מזונות משום דיצרה תקפה ומזונות ודירה שווים כמבואר בש"ס ופוסקים וכאשר אבאר בסמוך אך מעיקרא דדינא פרכא דמאיזה טעם חייבו היורשים בפסק דין לתת לה דירה כל ימי מיגר ארמלותא כיון שכיבר סילקו אותה היורשים ונתן לה כתובתה כמו שפוטרינן אותם מליתן לה מזונות וכן הן פטורי' מליתן לה דירה שהרי משנה שלימה שנינו בכתובות דף נ"ב ע"ב לא כתב לה את תהא יתבה בביתי ומתזנא כל ימי מיגר אלמונתך חייב שהוא תנאי ב"ד כך היה וכו' אנשי יהודא היה כותבין עד שירצו היורשין ליתן לך כתובתך לפיכך אם רצו היורשין נותנין לה כתובתה ופוטרינן אותה מכל וכל הן מהמזונות הן מהדירה וכן מבואר להדיא בפ"י המתני' להרמב"ם והרע"ב דלאנשי יהודא כשנותנין לה היורשים כתובתה אף מהדירה צריכה לצאת וכ"כ הרמב"ם פי"ח מה' אישות דין ב' וז"ל כשם שניזונת אחר מותו מנכסיו כך נותנין לה כסות וכלי תשמיש ומדור וכ"כ הטור בא"ה ריש סימן

צ"ד והיא מוסכם מכל הפוסקים דדירה ומזונות שווים הם ובדבור א' נאמרו בתנאי ב"ד רק לענין זה אינם תלוין זה בזה שאם אין כאן לתת אחד מהם מחויב ליתן השני כמבואר שם בטור ובש"ע ולפי מה שפסק רמ"א בהג"ה בש"ע סימן צ"ג סעיף ג' וז"ל ויכולין ב"ד לתקן במקומותם שהיתומים יסלקו אותם כשירצו להיות פטורין ממזונות וכן נתפשט המנהג במדינות אלו א"כ שוב פטורין מכל תנאי ב"ד גם מדירה כי מזונות ודירה בחדא מחתא מחתינהו וכן מבואר בבית שמואל סי' צ"ד אף שכתב כן רק לענין תובעת כתובתה היינו לפי שכתב כן בדברי הב"י בש"ע דפסק שם כאנשי גליל בסי' צ"ג משא"כ לפי תקון ומנהג שלנו שהוא כאנשי יהודה וכן משמע ומבואר בתשובת מהר"מ גלאנטי סימן קכ"א וכן עשינו הלכה למעשה כמה פעמים בק"ק פראג במושב ב"ד כשסלקנו האלמנה סלקנו אותה מכל וכל הדין פשוט כביעתה בכותחא וא"כ עלה ברעיוני שהפסק דין שפסקו לחייבו היורשים לתת לאלמנה דירה אחר סילוק כתובתה היה מצד צוואת בעלה שציווה כן לפני מותו וא"כ היה נ"ל לומר דכל כה"ג כיון שהיא רק דרך מתנה אזלינן בתר אומדנא (כדאיתא בב"ק דף ק"י ע"ב ע"ש) דעת הנותן דאדעתא שזינתה להכניס רשעה לתוך ביתו אדעתא דהכי לא ציוה לגרוע כח יתומיו וליתן לה דירה וראוי לקיים בה וכי מצא בה ערות דבר ויצאה מתוך ביתו ואין לדמות דבר זה להיכא דיש לה דירה מתקנת חכמים דאמרינן לא פלוג חכמים בתקנתן משא"כ היכא דנתן לה בעלה דרך מתנה בעלמ' וזו הוא תקנתה שלא תקלקלה שוב דכשלא יהיה לה דירה אזי תקח לבעל ובעל' משמרה שוב שמעתי שעיקר' מטריין של פסק זו הוא ממנהג דייני ק"ק פרנוקפורט שנהגו לפסו' כן וכב' חקרת אצלם דמהיכי יצא להם לפסוק כן ליתן ריוח בין הדביקים לחלק בין מזונות לדירה והוא נגד הדין לגרוע כח היתומי' ולא מצאו מענה לדבריהם כי אם שקבלו מדייני קשישאי אשר בארץ החיים שמחוייבים היורשים ליתן לה דירה וכלי בית אף לאחר שסילקו אותה ופטורין ממזונות אף שהוא מילתא דתמיהא להוציא מהיורשים מ"מ אם קבלו בידם מדייני מומחה ז"ל ח"ו לסתור קבלתם שקבלו מזקני הדור והבו דלא לוסף עלה היכא דזינתה כיון שע"פ הדין שוב אין לה דירה לפי מנהגינו כאנשי יהודה ומכ"ש ואצ"ל במקומות שלא נתפשט מנהג ק"ק פ"פ כל שסלקו האלמנה שוב אין לה דירה כלל כמו מזונות והוא ברור נ"ל הקטן יעקב: שאלה קכה מעשה שהיה כך היה שמת' לאח' אשתו בר"ח אלול תע"ה ועת חתנתו היה בשנת תע"ד י"ד ימים לחדש אלול אך שאותו שנה היתה מעוברת נמצא שמת' אשתו לי"ב חדשים וי"ד ימים ונשאלתי לענין שנתחזרה ותקנת שום מה דינו: תשובה הנה הדבר במחלוקת שנוי' והובא בבית שמואל סי' נ"ד ס"ק י"ז בשם תשובת מהרש"ד סימן קכ"ה כיון דאינו מפורש בתקנה וע"פ הדין הבעל יורש את אשתו אמרינן התקנה לא היתה אלא ברוב שנים.

ולזה הסכי' בתשוב' דברי ריבות סי' נ' ועיין בתשוב' תרומת הדשן סי' רי"ו שמשם יש סמך לדבריהם אכן בתשובת מהרי"ו סי' ס"ח פסק בפשיטות להיפך ובנחלת שבעה סימן כ"ב סעיף ג' ס"ק ה' והשיג על תשובת דברי ריבות ואין דבריו מוכרחין כלל להמעין בדבריו זו שקש' בדיני ממונות להוציא מיד מוחזק עיקר סמיכותו בכל כחו על תשובת מהרי"ף ועיקר ראיותיו שם בתשובה אינם מוכרחים כל כך דז"ל מהרי"ו שם וחדש עיבור הוא כמו שנה דשנה סתם בכל מקום הוי נמי חדש העיבור בכלל כדתנן פ' השואל

המשכיר בית לשנה נתעברה השנה נתעבר' לשוכר ובנדרי' האומר קונם יין שאני טועם השנה אסור בה ובעיבורה ובאבילות נמי אמרינן דאלו נקטו שנה היה צריך להתאבל חדש העיבור וכן לענין מניקה אלו נקט שני שנים חדש העיבור בכלל ע"כ תוכן דבריו שם ובאמת מכל אלו אין ראיה כל כך ויש לדחות די"ל מ"מ מידי ספיקא לא נפקא ובמשכיר משום שהשוכר מוחזק ועומד בקרקע אמרינן דגם חדש העיבור יש לו לדור בו ולענין נדר אזלינן להחמיר וכן לענין אבילות נקטו לשון מבורר דהוא י"ב חדש משמע להדיא בלי חדש העיבור ואלו נקט שנה יש למטעי לומר דאף משום ספק יש להחמי' וכמ"ד דאין הולכין להקל גבי אבילות וכן לענין מניקת משום סכנת הולד הייתי אומר דגם חדש העיבור בכלל אבל כאן לענין ממונא אזלינן לחומרת התובע וקילת הנתבע שהוא מוחזק ועומד ובר מן דין אפשר לומר דגם מהרי"ו מודה בבעל שהוא מוחזק ועומד בירושת אשתו שהוא יורשם מן התורה והנכסים בחזקתו אמרינן דאין חדש העיבור בכלל אך ששאל תו שם היה לענין גביית כתובתה שהוא באה להוציאה אמרינן דגם חדש העיבור בכלל וידה על תחתונה זאת ועוד אחרת אי אזלינן בטר טעם התקנה כמבואר בתשו' הרא"ש כלל נ"ד הוב' בטור סי' קי"ח סעי' מ"ה וכ"כ בתשובת צ"צ סימ' ק"ט ע"ש וכיון דטעם התקנה כמ"ש בפוסקים ראשונים והוב' שם ג"כ בנחלת שבעה שבשנה ראשונה שעדיין לא נשכח המת לגמרי צריך להחזיר הכל ובשנ' שניה שאינו עצב כ"כ לכן די בחזרת חצי נכסים ובשנה שלישית כבר נשכח לגמרי ואין שום עצב עמו לכן הדין חוזר לסיני שהבעל יורש אשתו עכ"ל הגע בעצמך דברוב שני' שאינם מעוברת אפ"ה נשכח המת מלבו וכי משום שהוא שנה מעוברת לא יהא נשכח עד אחר י"ג חדש (ואין סברא לדמות דבר זה למה שאמרו חז"ל לענין שחזורין בתוליה על פסוק לאל גומר עלי) אלא שכל אחר י"ב חדש נשכח המת מלבו ומה"ט ק"ל אבילות רק י"ב חדש אף בשנת מעובר ובתשובת הב"ח סי' ג' עולה מתחלה בדעתו שאפי' מתה אשתו תוך חדש הי"ב זכה הבעל בירושתו ע"ש אך לבסוף מבטל דבריו מפני תשובת מהרי"ו ע"ש וכאש' זכינו לדברי תשוב' מהר"שד"ם והדברי ריבות שפסקו להיפך עכ"פ מידי ספיקא לא נפקי ואין להוציא מיד מוחזק ובפרט לפי טעם התקנה ובימות' בנדון שלפנינו כבר עבר י"ב חדש וי"ד ימים ועיין ברמב"ם ריש הל' קדוש החדש שסתם שנה הוא שנות החמה שהוא שס"ה ימים וא"כ כל שעבר י"ב חדש וי"א יום ודאי שנה גמורה יחשב אף לשנות העיבור כי הימים היתירים אינם באים למלאות שנה זו רק גם שנים הקודמין כמבואר וידוע לכל יודעין בעיבור השנה וקביעתם א"כ פשוט יחשב גמר שנה אחר שס"ה ימים ואפשר בזה ליישב ג"כ מה שמקשה ג"כ בתשוב' תרומת הדשן בשם מהר"ם גבי מניקה מתני' וברייתא אהדדי ע"ש אך כיון שלא מצאתי חילוק זה בפוסקים ראשונים ואחרונים להכי אין דעתי נוטה להלכה בכך מ"מ בנדון שלפנינו ודאי מידי ספיקא דדינא לא נפקי ואין להוציא מיד מוחזק ואל יאמר האומר כיון שתקנ' זו נעשית בחרם יש להחמיר וכן ראיתי במקצת תשוב' שדרך בו כדרך זה ולע"ד זה אינו דדעת רוב פוסקי' אינו כן דבכל ענין אמרינן כה"ג ספק ממונא לקולא וכן מבואר בפסקי מהרא"י סי' ע"ג ועיין בי"ד סי' רנ"ט בש"כ ס"ק י"ד ע"ש דבריו באריכות ובאמת אם היה אפשר לפשר הדבר מה טוב מי כחכם ויודע לעשות פשר דבר כל כה"ג שהוא ספיקא דדינא וכה"ג כתב בתשובת עבודת הגרשוני סי' ס"ח וסימן ק"ג דכל כה"ג הפשר' עדיף

ועיין בתשובתי ש"י חלק ראשון סי' ק"ט אכן אם אי אפשר לפשר הדבר בריצוי הצדדים נ"ל דאין להוציא מיד מוחזק כמ"ש כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קכו במי שחלה ולא היו לו בנים וציוה בחליו ליתן גט לאשתו וליתן לה בכתובת' יותר סך מה וגם עשה על זה קנין בחליו וקודם שנכתב הגט וניתן לה רחמו עליו מן השמים שחזר לבריאתו ועתה מבקשת האשה מן העדי' שיכתוב לה תוספו' כתובה כפי מה שהוסיף לה בעלה בחליו כי דברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי ומכ"ש שעשה על זה קנין: תשובה הנה לכאורה נראה שהדין עם האשה במה שמבקשת תפקידה שצוה לה הבעל ואע"ג דקי"ל דברי שכיב מרע אף שהן ככתובין וכמסורין דמי מ"מ אם עמד חוזר היינו דוקא במתנת ש"מ בכולה אבל מתנה במקצת ובקנין דהוי כמתנת בריא ודאי דאין יכול לחזור וכאשר פשוט בש"ס וכל הפוסקים ועיין בטח"מ סי' ר"ן איברא כד מעיין שפיר ירא' דהדין עם הבעל ולא זכת' האשה במתנת' כלל משום דהוי כמצוה מחמת מיתה ובמצוה מחמת מיתה קי"ל אפי' בקנין ובמקצת אם עמד חוזר ואע"ג דמבואר שם בח"מ סי' ר"ן מדברי כל הפוסקים דלא מקרי מצוה מחמת מיתה אלא א"כ צוה כן לאחר שלשה ימים לחליו או שהכביד עליו חליו או שפי' דבריו שמחמת מיתה הוא נותן או אפי' לא פי' אלא שנראה מתוך דבריו שהוא נותן מחמת מיתה כגון שמתאונן על מיתתו וכיוצא בזה יע"ש שכן הוא הסכמת הש"ס וכל הפוסקים וא"כ בנדון שלפנינו לכאורה אין כאן אחד מן הצדדים הנ"ל דיהא נקרא בשביל כן מצוה מחמת מית' שהרי ציוה כן מיד בתחלת חליו שלא הכביד ותקפו עליו כל כך.

מ"מ כיון שכתבו הפוסקים בהיכי שנרא' מתוך דבריו שהוא נותן מחמת מיתה מקרי מצוה מחמת מיתה א"כ גם בנדון דידן ג"כ נראה מתוך דבריו שצוה כן מחמת מיתה כיון שלא היתה קטטה בינו לבינה ואדרבה הוסיף לה על כתובתה וכמה קשה גירושין שהרי התירו ליחד ולא התירו לגרש ואדם מצדיק מעשיו בשעת מותו וחליו וזה ציוה לגרש אשתו ודאי עשה כל זה מפני חשש מיתה שלא תהא זקוקה ליבום ואין לך מצוה מחמת מיתה גדול מזה ואף שדבר זה א"צ ראייה כי הסברא והדעת מכרעת כן מ"מ לא אמנע להביא ראייה ברור' לזה מסוגיא דש"ס דגיטין דף ע"ב ודברי הרא"ש והתו' שם דגרסינן שם אמר ר' הונא גיטו כמתנתו מה מתנתו אם עמד חוזר אף גיטו אם עמד חוזר וכתב שם הרא"ש וז"ל אמר רב הונא גט שכיב מרע שמצוה מחמת מיתה גיטו כמתנתו וכו', והנה צריכין אנו לומר מאין יצא כן לפרש דמיירי במצוה מחמת מיתה אלא צריך לומר כיון דקאמר בש"ס סתמא כמתנתו משמע דבכל ענין כמתנתו אם עמד חוזר אפילו במקצת וזה אינו אלא במצוה מחמת מיתה והשתא קשה באמת על הש"ס הא קיימא לן אמורא צריך לפרש דבריו הוי ליה לומר בהדיא שמצוה מחמת מיתה כן אלא ודאי שאין צריך פירוש לפירושו דכל שנותן גט בחליו שלא מחמת קטטה מקרי מצוה מחמת מיתה כיון שמגרש אותה שלא תהא זקוקה ליבם וכן נראה לי מוכח להדיא מדברי התוספות שם שמקשים על פירוש רש"י בד"ה אמר רב הונא וכו' ג' קושיות חדא דלרב הונא אפילו בסתמא בלי שום תנאי אם עמד חוזר אם כן למה איצטריך במתני' למיתני מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי וכו' וכן למאי איצטריך שמואל לתקן בגיטא דש"מ וכו' וכן מהאי דאיזה נשך דף ס"ו יע"ש וקשה לכאורה לפי דברי הרא"ש דרב הונא אמר למילתא דוקא במצוה מחמת מיתה אם כן לא קשה כלל קושי' התוספות דכל הני מיירי בצואת

שכיב מרע סתמא שאינו מצוה מחמת מיתה אלא ודאי דפשוט הוא לתוספות כמו שכתבנו דסתם שכיב מרע הנותן גט בחליו מקרי מצוה מחמת מיתה מטעמים שכתבנו ואם יאמר אומר להיפך מדפירש רש"י ולא הרגיש בקושית התוספות מכלל דסברא ליה דרב הונא אמר למילתא דוקא במצוה מחמת מיתה מה שאינו כן בסתם שכיב מרע לא מקרי מצוה מחמת מיתה ואם כן לפי זה עדיין הדבר במחלוקת שנויה רש"י והתוספות אי משום הא לא תברא דודאי גם דעת רש"י בזה כהתוס' דהוי בסתמא כמצוה מחמת מיתה וגייטו מוכיח עליו ומכל מקום לא קשה להם קושית התוספות שהרי שני קושית מתרצים התוספות עצמם גם הקושיא שלישי' ממילא מתורצת דגם האי סוגיא דאיזה נשך אתיא כרבא ורבה וכ"כ התוספות להדיא שם בפרק איזה נשך ד"ה מאי קא משמע לן והא דקאמר פשיטא אף על גב דרב הונא פליג מכל מקום בטר דתקון שמואל תקנה קבועה אם כן כל שלא אמר הכי ודאי פשיטא דאם עמד אינו חוז' ובאמת מה שאמ' התוספות שם ושוב מקשה שם ר"ת על פירש רש"י המעיין בתוספות שם יראה להדיא דלא מקשה רק קושית אלו וכולן מיושבות לדעת התוספות שם וצריך עיון אבל מכל מקו' בהא כולי עלמא מודו דהוי כמצוה מחמת מיתה ואם עמד חוזר במתנתו אפילו במקצת אפי' בקנין והוא ברור נראה לי הקטן יעקב: שאלה קכז אשה אחת שהכניס לה אביה בנדונייתה שטר חוב אחד על אמה זקנתה ואביה נעשה ערב בעד החוב ההוא לחתנו ואחר כך הלך חתנו ומכר השטר חוב לאחר בכו"מ וגם האש' ידעה מזה ולא מיחתה כלל וכשהגיע זמן פרעון החוב ירד הבעל חתנו מנכסיו ונעשה בעל פליטה וכשבא הלוקח לגבות חובו מן נכסי הסבתא או מחמיו של המוכר השטר חוב האשה ואביה רוצין למחות שלא יגבה השטר כיון שהשטר חוב הוא מזונייתא רוצה לתפוס החוב ההוא בעד פרנס' מה דינו: תשובה הנה לכאורה דין זה פשוט וערוך לפנינו בתשובת מהרי"ו סימן ע"ח שכתב וז"ל והא פסק מהר"מ במרדכי פ' נער' ובפרק מציאת אשה וז"ל וכ"ש היכא שהכניסה לו דאין הב"ח גובה מהן ואפי' כלי שבת וכלי רגל וכן פסק האשר"י פ' אלמנה לכ"ג ואע"ג דהתם הכניסה כלים שהם בעין ומש"ה אין ב"ח גובה מהן משום שבח בית אביה אבל בנדון דידן אין שייך לומר משום שבח בית אביה כיון דלא הכניסה לו דבר מסוים רק מעות מ"מ כיון דהנדוניא עדיין בבית אביה לא מפקינן מיני' לפרוע ב"ח וכו' וסיים עוד מה"ט אמינא דלמא כיון דנדוניית' עדיין ביד אביה לא מפקינן מיניה ומה שתפס כאלו תפסה איהי למזונה ולפרנסת' דמהני ע"ש וכן פסק כדבריו בהג"ה ש"ע סי' צ"ז סעי' כ"ד וסעי' כ"ו בהג"ה ואף שבכ"י סי' צ"ט כתב בשם הרשב"א בתשובה שאם נשא אשה והכניסה לה נדוניא מעות ב"ח גובה מעות שאותם מעות שהכניסה לו אינם בעין ואפי' הם בעין כיון שקבלן הוא על עצמו בחוב ואינם עשויין לעמוד בעין ואין בהם משום שבח בית אביה עכ"ל ועיין בתשובת מהר"א ששון סי' מ"ח מ"מ אין זה סותר לדברי מהרי"ו דהתם עדיין הנדוניא בבית אביה שאני אפשר דהרשב"א מודה מ"מ הבו דלא לסיף עלה דהא בגוף הדין מהרי"ו עצמו כמסתפק בדבר ואפ"ה פסק היכא דנדוניא המעות בעין ביד אביה דמספק אין להוציא הממון מיד אביה ויכול לתפוס בעד מזונות' אבל בנדון שלפנינו שאין מעות נדוניא בעין רק השט"ח שנתן בעד נדוניתו שאין גופו ממון וכבר נמכ' השט"ח בדיעת האשה דאי יש לחוש לפסידא דלקוח' ושוב אינה יכולה לתפוס בעד מזונותיה דמכנסת שטר חוב לבעלה ידו כידה שאינה יכולה למחול כאשר פשוט

בש"ס וכל הפוסקים ול"ד לנדונית חתנים כמבואר בא"ע סי' נ"ב והוא מת"ה סי' שכ"א דאפי' זקף אביה על עצמו במלוה אפי' נתן שט"ח לא זכה בהן הבעל דהכא שאני כיון דשט"ח זה הוא מאמה זקנתה וניתן להבעל שהוא לוקח ומכר אותה בידיעת האשה יש לחוש לפסידא דלקוחות (ומ"מ בנדונית חתני' אפי' מכר הבעל השט"ח לאחרים לא חיישינן לפסידא דלקוחות כיון שידע שהוא שטר נדוניא כי קלא אית ליה לא ה"ל ליקח שטר כזה משא"כ בנדון זה שהשטר עיקר הוא מאמה זקנתה ולא אסיק אדעת' שיעני וק"ל) ועיין בסוגיא דש"ס פ' יש נוחלין ובתשובתי תורת השלמים סימ' ב' ע"ש ואין מקום לבעל דין לחלוק ולומר דאף שהבעל מכר שטר בידיעת האשה מ"מ יכולה לחזור ולתפוס בעד מזונתיה ולומר נחת רוח עשיתי לבעלי זה אינו דכיון ששטר זה אינה כלל משבח בית אביה והבעל קבלן על עצמו ועומד למכור או לגבות הממון בשביל השטר לא שייך כלל לומ' נחת רוח עשיתי לבעלי כיון שהשט' אינו גופו ממון ועומד למכור או לגבות רק השתא הוא דאיתרע הבעל שיורד מנכסיו והיא רוצה לתפוס למזונותיה ולהפסיד ללוקח נראה דהדין עם הלוקח השטר כן נראה לי הקטן יעקב: שאלה קכח נער אחד רווק שרצה לישא אשה אך שאין רוצין להתחתן עמו כאשר נהוג עכשיו בזמנינו שאין מתחתנין עם מי שיש לו אח ואין לו ממנו שטר חליצה בחנם וזה הנער אין לו שטר חליצה מאחיו כי אחיו אינו רוצה ליתן לו שטר חליצה ואף שאחיו הוא גם כן רווק וצריך לו ג"כ שטר חליצה מ"מ אחיו אינו רוצה לישא וחוטא ומחטי' אם יש כח ביד ב"ד לכופו שיתן לו שטר חליצה בחנם או צריך להרבות לו מוהר ומתן כדי שיתרצה ליתן לו שטר חליצה: תשובה לכאורה נראה פשוט דאינו יכולין לכופו ע"ז וגדולה מזו מצינו בתשובת מהר"מ מלובלין סי' קל"ו בא' שבקש מבנו הגדול שיתן שטר חליצה בחנם לאחיו כנהוג ובנו אינו רוצה ליתן לו שטר חליצה בחנם אם עובר ראובן על מצות כבוד אב ואם והאריך שם בתשובתו ומסיק וז"ל דכל שכן בנדון דידן שרוצה האב לחסור כיסו של הבן שיתן שטר חליצה בחנם והבן אינו עושה שום מעשה ולא מכלימו ולא מצערו אלא שאינו רוצה ליתן שטר חליצה בחנם פשיטא שאינו מחויב לשמוע לו ומותר להבן להיות בשב ואל תעשה ולא ליתן שום שטר חליצה בחנם ועוד מאן יימר לן דבנדון דידן איקרי רווחא ולא חסרון כיס כיון דתקנת הקהיל' הוא שהחולץ והחלוצה חולקין בעזבון המת ואין כאן שום כבוד לגופו של אב אלא שרוצה שיתן בנו הגדול שט"ח כדי להעשיר את בנו הקטן ממנו שע"ז יפריזו לו נדוניא אין זה כלל בכלל כבוד אב עכ"ל תוכן דברי מהר"מ מלובלין שם הרי שאפי' לכבוד אביו שרוצה בכך שהוקש כבודם לכבוד המקום אפ"ה פסק שם שאינו מחויב לציית ליה בזה וכ"ש בנדון שלפנינו שאין כאן רצון האב כלל שאין לכופו על זה אכן אחר העיון נראה דיש לכופ' האחין ליתן זה לזה שטר חליצה בחנם כדי שלא לעגנו ולא דמי לנדון דמהר"מ מלובלין דנראה מתוך תשובתו שם שלא בא לדון אלא לפי שעתו וזמנו שעדיין לא נתפשט המנהג שאין מתחתנין כלל עם מי שאין לו שטר חליצה מאחיו רק נותנין לו נדוניא קטנה ושוב עושין כתקנת הקהלות שהחולץ וחלוצה חולקין בעזבון המת ולא בא לדון רק שאין שייך בזה לכופו משום מצות כבוד אב ואם כאשר כתב שם באריכות אבל עכשיו שכבר ידוע ומפורסם במדינות אלו שאין מתחתנין כלל עם מי שאין לו שטר חליצה מאחיו ואם כן צריך לעגן אותו כל ימיו וכיון דאיכא ביטול מצות פ"ו ושאר עבירות שאפשר לבא ע"י זה נראה פשוט

דכופין על זה משום תקנת אחיו שלא לבטלו מפ"ו וכהא דאמרו מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותבין שטר על חצי דמיו וכה"ג מי ששהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה דכופין אותה לקבל גיטה עיין בא"ע סימ' א' וקנ"ד ואפי' חטא אמרינן כדי שיזכ' חבירך כדאיתא בש"ס ופוסקים ועיין בא"ח סי' ש"ו ובתשובתו חלק ראשון סי' ט"ז ואפי' על לפנים משורת הדין קי"ל דכופין כמבואר בח"מ סי' י"ב וכן דעת האחרונים שכן עיקר כמ"ש הב"ח שם ובתשובת צ"צ סי' פ"ט ובתשובתי שם סימן קס"ט יע"ש ומ"מ נראה דאין לכופו ליתן לו שטר חליצה בחנם וכדעת תשובת מהר"מ מלובלין שם כיון שכבר נהגו ליתן מתנה לאחיו בנותנו לו שטר חליצה ע"כ יש לעשות הטוב והישר להתפשר בניהם בענין המתנה ואף דלפי תקנות הקהלות תקנו שהחלוץ והחלוצה יחלקו בנכסי מיתנא היינו שכב' מת אחיו ואשתו מוכנת ומעתד' לפנינו לחלוץ מיבם תקנו תיקון זה כדי שלא לעגן החלוצ' משא"כ קודם נישוא' דאיכ' ספיקא טובא שתבא לידי חליצה כלל בודאי במתנה מועטת סגי ובפרט שהוא ג"כ רווק ונצרך גם כן לשטר חליצה אין ליתן יד לפושעי' בביטול ממצו' פ"ו וכופין אותם ליתן זה לזה שטר חליצה ואם הא' עני והשני עשיר יש רשות ביד ב"ד לפי ראות עיניהם לעשות שאיש את אחיו יעזרו ליתן לו חלק עשירות ממה שיש לו או אפילו החומש לפי ראו' עיניהם לפי הצורך בלי שום נטיית צד רק כוונתם לשם שמים לעשות שלום בין האחים בטוב תתפשרו כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קכט חליצה שהוא זקוקה ליבם קטן זה זמן מה מתי נקרא הגיע לכלל גדלות ומתי בודקין אותו גם יורינו מ"ו היכר וסימן במנעל של ימין או שמאל לענין החליצה: תשובה הנה אין זה צריך לפנים דלא מקרי גדול עד שיהא בן י"ג שנים ויום א' מעת לעת בשעות ואז צריכין לבדוק לענין חליצה ואע"ג דלא נעלם מאתי מה שמבואר בחשן משפט סימן ל"ה בסמ"ע ובש"כ שם ס"ק א' דנעשה גדול מיד כשנכנס ליום שנולד בו דמקרי שנת י"ד וכן פסק הב"ח בא"ח סי' י"ג וכ"פ המ"א שם לענין בר מצוה דמיד שמתחיל יום שנולד בו שנת י"ד יום א' קרינן בו ודלא כהחולקי' מצאתי כתב בכ"י מנהגי ק"ק ווירמייש"א בשם כמה גאונים שהורו כן הלכה למעשה וכן בא מעשה לידי בהיותי בק"ק ווירמייש"א נעשו נערים בר מצוה בשבועה אחת דהיינו שאחד נעשה בר מצוה באמצע השבוע ואחד נעשה בר מצוה ביום השבת עצמו שהיה אותו יום שנולד בו והוריתי שאין דין קדימה זה לזה לענין לקרות בתורה כיון שגם זה הגיע זמנו לפי הסכמת הפוסקים ואדברה לכאורה זה שהגיעו זמנו בו ביום עדיף קצת דהוי מצוה בזמנו משא"כ אידך הוי כעבר זמנו מ"מ כיון דנהוג עלמא לעשות בר מצוה בשבת ראשון דוקא אף שנעשו בר מצוה ביום א' אין קורין אותו לתורה עד יום השבת אין להם דין קדימה זה לזה ויטילו גורל ומה"ט ראיתי לעורר ולהזכיר מה שראיתי נוהגין המון עם דמי שמת לו מת בי"ג לחדש כגון י"ג מנחם שפוסק לומר קדיש בי"ג בתמוז שהוא חדש הקודם וטעות הוא בידם שלא יפה הם עושים כי י"ג תמוז הוא מחדש י"ב שאין לומר בו קדיש רק יאמר ויפסוק ביום י"ב תמוז ואילך שהוא סוף י"א חדש למיתת אביו וכן ראיתי מרבתי הגאונים שהורו כן ואע"ג דלענין אבילות י"ב חדש נהגו להוסיף עוד אותו יום עצמו שמת בו אביו או אמו אף שהוא משנה שניה למיתתם זה הוא מטעם אחרוני שיום המיתה נוהגין להוסיף איבול על השנה וכדאיתא בש"ע בי"ד והוא מת"ה סי' רצ"ב ומשם ג"כ מוכח כמ"ש דאי לאו מפני איבול היום לא היו צריכין

להתאבל רק עד אותו יום ולא בכלל כיון שכבר כלתה השנה וי"ב חדש בי"ב מנחם וק"ל ומ"מ לענין חליצה כתבו הפוסקי ראשונים ואחרונים דבעינן י"ג שנים ויום א' דוקא ולא הוזכר באחד מהם שיש לבדוק מיד שנכנס ליום שנולד בי"ד והטעם נראה לי דבלא"ה החמירו לענין חליצה שהשערות צריכין להיות כדי לכוף ראשן לעיקרון וברוחב אצבע שקורין אמה כמבואר בסדר חליצה ובפ"י סדר חליצה שם ס"ק כ"ז וצריכין לבדוק אם יש גומות אע"ג די"א שאין אנו בקיאים בבדיקת הגומת כמבואר בסימן קנ"ה כבר תירץ הבית שמואל בסי' קס"ט ס"ק דבמקו' שישנו שם השערות בקיאים אנו וכן עיקר וכן נהגו דלא כב"ח בזה שכתב דאין אנו בקיאים וכיון שצריכין לגידול השערות לענין חליצה עד שיהא גדולים כ"כ ודאי ראוי להחמיר שלא לבדוק אותו מהרה עכ"פ עד לאחר י"ג שנים ויום א' וכן משמעות הב"ח עצמו דאע"ג דפסק בא"ח סימן תנ"ג דנעשה גדול מיד כשנכנס ליום הנולד בו בשנת י"ד אפ"ה הפליג להחמיר לענין גדלות לדין החליצה כמבואר מדבריו בא"ה סימן קנ"ה סעיף ז' יע"ש ולהכי אין לבדוק רק אחר י"ג שנים ויום א' דהיינו אחר יום שנולד כולו האי ואולי ימצא סימני שערות ולענין מנעלים של החליצה שתרצה לידע חילוק בין שמאל ושל ימין באמת זה דבר אינו מפורש להדיא וכאשר באתי פעם ראשונה במושב ב"ד מ"ש דק"ק פראג לסדר דין החליצה אמרתי מזקנים אתבונן החילוק לידע בין ימין או שמאל לענין מנעל של חליצה והשיבו לי שקבלה בידם שמנעל של ימין הקשרים בצד ימין והלולאות בצד שמאל ומנעל של שמאל להיפך ובאמת אם קבלה היא נקבל אבל מ"מ היה לבי נוקפי בזה כי לשון הטור והש"ע והפוסקים סי' קע"ט שיהא המנעל נעשה כמדת וכצורת רגל הימנית וכן בשמאלית משמע שבצורת מנעל עצמו יש שנוי לידע איזה של שמאל ואיזה של ימין ונלע"ד כפשוטו שהרגל של ימין באצבע גדול עד הקטן הוא באלכסון לצד ימין ובצד שמאל הוא באלכסון מאצבע גדול עד הקטן לצד שמאל וזה מדוקדק כוונת הפוסקים כצורת רגל הימנית וכצורת השמאלית לחתוך אותם כן ואע"ג שבמנעלים שאנו לובשין בכל יום אין עושיין כן לפי שדרכן להפכין לפעמים מרגל ימין לשמאל משא"כ בחליצה דאסור לעשות כן בכך הצעתי הדבר לפני חבירי ורבתי והוטב בעיניהם וכן עשינו מעשה וכן נוהגין בק"ק פראג עד היום הזה ועכשיו יגעתי ומצאתי און לדברי בספר נחלת שבעה ומהדורא בתרא דף כ"ה ע"ד סעיף כ"א כתב וז"ל כי אצבעות הרגלים הם משופעים מן אצבע גדול של ימין עד אצבע קטנה הולך השיפוע לצד חוץ של רגל ואם כן ע"כ צריך להיות התפירה מתחלת אצבע הגדול כל השיפוע עכ"ל ושמחתי שכוונתי לדעת הראשונים מ"מ גם הקשרים והלולאות יש לעשות כפי הקבלה כנ"ל: הקטן יעקב: שאלה קל שחל אשה אחת שהוא זקוקה לחליצה ויש לה שטר חליצה מכל האחין ואח הגדול רוצה לדחות שתלך אל שאר האחין שהם רחוקים במדינות אחרות הואיל שראיתי בספר בית שמואל סימן קל"ד סעיף ז' שכתב וז"ל לפ"ז אין חל הקנין שעושיין על החליצה תשובה הנה לא ידעתי מאי קמסתפק ליה הלא הדין פשוט וערוך לפנינו בש"ע סי' קס"ה דהיכא דיש לה שטר חליצה מן האחין וכתב בה לחלוץ לה בחנם והוא מתשובת מהר"מ פדו' סימן כ"ג שחייב לקיים את אשר נשתעבד ומ"ש שהוא קנין דברים צ"ל דמ"מ כיון שקבל על עצמו בשד"א ובחרם גמור מחויב לקיים מכח החרם וכמ"ש שם בתשובת מהר"מ פדו' סימן כ"ג וכה"ג מבואר בח"מ סי' ע"ג סעיף ח' וסי' ר"ז סעיף י"ט

ובסי' ר"ט סעיף ד' בהג"ה באם נשבע לקיים המקח אע"פ שלא בא לעולם צריך לקיים שבועתו יע"ש וכן מבואר בנחלת שבעה סימן י"ח ותו נ"ל דאפילו בלא קנין צריך לקיים מילי דשטרי דהא עיקר דין זה דקנין דברים שהוציא שם בבית שמואל שם הם מדברי מהרא"י בפסקיו סימ' קע"ג ושם מקור דבריו מדברי הרמב"ם פ"ה מהל' מכירה ושם מבואר בזה הלשון בדין י"א וי"ב וי"ג יש דברים הרבה שאין צריכין קנין ואין לקנין בהם טעם כגון המשחרר עבדו והמגרש אשתו או עושה שליח או המוסר מודעה או המבטל או המוחל לחבירו וכו' נהגו רוב המקומות להקנות למקצת דברים אלו וכיוצא באלו אע"פ שאין צורך קנין זה שנהגו להקנות באלו דברים אינו מועיל כלום אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק וכמהתל אלא שגמר בלבו וכו' הדברים שאין בהם ממש אין הקנין מועיל בהם וכו' ע"כ א"כ אף אנו נמי נאמר כיון שעל תנאי זו נשאה לו לפי שהשתעבד אחיו לחלוץ לה בחנם וכיון שע"פ דבורו ושעבודו נשאת לאחיו גמר ומשעבד נפשו הן הן הדברי' הנקנין באמירה ותו מעיקרא דדינא פרכא מנ"ל לבעל בית שמואל לומר דזה הוי קנין דברים כמו גבי גט כיון שהוא משעבד לה לחלוץ לה המנעול דהוי עבדות ודבר שיש בה ממש חל הקנין עליו ורמז לדבר קיים כל דבר שלף איש נעלו כלל הדבר פוק חזי מאי עמא דבר בענין שטר חליצה שנהגו ונתפשט בקרב כל ישראל לכופו על החליצה מכח שטר: כנ"ל הקטן יעקב שאלה קלא מתלמודי האלוף כהר"ר גרשון קאבלענץ וז"ל בית יעקב לכו ונלכה ע"ד אלמנה שהכניסה לבעלה שט"ח על בניה מבעלה הראשון בפרעון כתובתה ומתה אי בעלה יורשה הנה גלוי וידוע פלוגתא דרש"י ור"ת כמבואר בא"ה סימן נ"ב והובא בתוספות בכתובות דף מ"ז ע"א וכו' מבואר דדוקא באב שפסק ועודו בידו אמרינן דלא אקני אלא אדעתא שתהנה בתו אבל לא ביד אחרים והבו דלא לסיף עלה גם אין לומר דמש"ה אינה יורשה משום דהוי ראוי ואין הבעל נוטל במלוה אשתו בראוי ובמוחזק זה לא עלתה על דעתי מעולם דמיירו מנדן ונצ"ב רק בנ"מ אבל בנכסי צ"ב פשיטא דנוטל ויורש המלוה דקיימא ברשותה לכל מילי והוי כדידה ממש וגם דאלת"ה נפל האי סוגיא דכתובת דף מ"ו בבורא ולא מצאנו ידינו ורגלינו בהאי ברייתא דכתב לה כסות ופירות דר"נ ס"ל דזכה בהם וכן לרש"י בנשואין אפילו רבנן מודו וכן האי ברייתא דאע"פ שכתובתה בבית אביה הבעל יורשה וכה"ג טובא דהא לא עדיף ממלוה בשטר וכ"כ כל הפוסקים דאפי' זקפובמלוה וכתב בשט"ח וכמ"ש בת"ה סימן שכ"א ש"מ דלא קאמרו רק בנ"מ דאינו יורש מלוה אשתו אבל נצ"ב מנדן הוי כדידה ממש ויורש לעולם אפילו ראוי ומלוה כנלע"ד פשוט אך באשר שראיתי ומצאתי בשו"ת חות יאיר סימן קכ"ב דפסק בפשיטות דמכנסת לבעלה שט"ח אין הבעל יורשה דאין הבעל יורש במלוה אשתו ובראוי אפילו בנצ"ב יע"ש ואף שראיותיו הם כהררים התלוין בשערה מ"מ אמרתי אתאפק אשאל אל אצילי ארץ אדמ"ו אז אבינה אחריתם אך אחר שובי נחמתי לסדר קצת דבריו לפני אדמ"ו ופלפולא בעלמא כיד ה' הטובה עלי ומ"מ אשים לפי מחסום לבל אגע בראיותיו לסתור ולבנות מתוכן כי באשר צעיר אנכי לימים וגומ' ע"כ זחלתי ואירא והנה איתא בב"ב דף קכ"ה ע"ב אמר ר"פ הלכתא אין הבעל נוטל בראוי ואין הבכור נוטל פי שנים ובמלוה שעמו וכו' וכתבו התוספות שם וה"ה נמי דלא שקיל בעל במלוה אשתו אפילו במה שלותה אשתו מנכסי מלוג דהא נזק נמי הוי כנכסי מלוג וכו' ונקט בכור וכו' וא"כ משמע מדברי תוספות אלו

דנקט אפילו נ"מ ולא כתב רבותא טפי דאפילו בצו"ב אינו נוטל אלא ודאי דבנצ"ב דקאי ברשותי' ממש נוטל במלוה דידה וכה"ג הוכיח הב"ח בסימן צ' בא"ה דנוטל ויורש הבעל בפקדון של אשתו דאל"כ למה לא נקטה רבותא טפי דאפילו בפקדון אינו נוטל וכ"ש במלוה א"ו דבפקדון נוטל ויורש יע"ש ואף די"ל דנקט מלו' איידי דנקט בבכור ושם צריך למתני מלוה משום מלוה שעמו אפ"ה הוכיח כן הב"ח וכ"ש כאן שכתבו תוספות אפילו בנכסי מלוג א"כ ש"מ דבנכסי צו"ב אין הדין כן וגם דמדמהו לנזק ונזק הוא נ"מ כמ"ש התוספות ויעויין בב"י סי' צ' בא"ה ועוד ראייה דכתבו התוספות ראייה ממה דאיתא שם דף קי"ג ע"א ושגוב הוליד את יאיר ש"מ דיאיר ירש את אבי אמו ולא שגוב דהוי ראוי ואין הבעל יורש בראוי ומזה למדו ג"כ התוספות בבכורות דאין הבעל יורש במלוה דהוי יורש יע"ש וא"כ הבו דלא לוסף דאין ללמוד רק מנ"מ ולא צ"ב דהא ירושה נ"מ הוא וכן משמע בשו"ת רמ"א סימן ג' דמוכיח דמלוה הוא ראוי גרוע מן ירושה דאביה דאל"כ האיך הוכיחו דאין הבעל נוטל במלוה מן הא דיאיר דלמה מלוה עדיף ונוטל א"ו דמלוה גרוע ונלמד מכח כ"ש א"כ בנצ"ב הקושיא במקומה עומדת דאין לו ממי ללמוד דדוקא נ"מ דדומה לירושה משא"כ נצ"ב וכן משמע בתשובת רמ"א סימן ג' וכן משמעות הטור והש"ע והנ"ל ברור אך אינני כדאי לסמוך על דעתי הקלושה מפני קוצר המשיג ועומק המושג ובפרט כי הארי עומד לנגדי ע"כ בקשתי פרוסה מאת אדמ"ו להאיר עינינו בגמר דין כ"ד הצעיר שבתלמידים הקטן גרשון קאבלענין מזי"א: תשובה הנה שאלתו שאלת חכם תשוב' עושה כולה קבלתי הנה בודאי לענין נדונות חתנים בפלוגתא דרש"י ור"ת בזה בודאי שפתיו מרר מללו דדוקא בעדיין הנדוניא ביד אביה אמרינן כן דאין להוציא מידו משא"כ בנדוניא ביד אחרים ולא ניתנו ליד שלישי ע"י אביה בהא ליכא מאן דפליג שהבעל מוציא מידו וזו א"צ לפנים כאשר פשוט וברור ממשמעות הפוסקים כמבואר בא"ה סימן נ"ב ובטור ובדברי האחרונים אך מה שמסתפק בגוף הדין מצד אחר ממה דאית' בב"ב דף קכ"ה ע"ב דאין הבעל נוטל בראוי במלוה שהכניסה לו כמבואר בא"ה סי' צ' וכתב מכ"ת לחלק דוקא בנ"מ אמרינן הכי משא"כ בנצ"ב והשיג על תשובת חות יאיר סי' קכ"ג ועיקר ראייתו מברייטא דכתובת מהא דכתב לה כסות ופירות ובאמת אי משום הא אין ראייה מוכרחת כלל דאע"ג דמלוה כל זמן שלא גבה מקרי ראוי משום דמלוה להוציא ניתנו משא"כ בכותב לה כסות ופירות שהם דברים מוכנים ומסומנים לפנינו והמה מיוחדים לה לא מקרי ראוי אע"פ שעודם בבית אביה ומ"מ הדין דין אמת דכל הפוסקי' נקטו בדבריהם נכסי מלוג משמע דוקא נכסי מלוג שאין לבעל בחייה רקי, הפירות ואחריות הנכסים עליה לכך מלוה של נכסי מלוג מקרי ראוי משא"כ נצ"ב ונדוניא שהכניסה לו והוא שם לה בשיעבוד כתובתה ואם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו נמצא שהוא הבע"ח עצמו רק שיורש כח כתובתה כשמתה א"כ ודאי שגובה חובו מנצ"ב בכל ענין וכן משמ' מלשון ת"ה סי' ש"ן ומה שמביא שם בתשוב' חות יאיר סי' קכ"ב ממה שמצינו בלשון הש"ס והפוסקים לשון ירושה בבעל אף בנצ"ב וא"כ אינו יורש בראוי לא דק דודאי גוף נכסי צאן ברזל לא מתור' ירושה הם לבעל רק בעל לוקח ודאי הוי וכדמוכח להדיא בש"ס פר' החובל דף פ"ט אם אמרו בנכסי מלוג יאמרו בנצ"ב וכאשר הוכחתי בספרי תור' השלמים שאלה ב' מגדולי פוסקים ראשוני' ואחרונים דבנצ"ב לכ"ע לוקח הוי וע"ש ומ"ש הפוסקי' לשון ירושה בנכסי צאן ברזל היינו כיון

שנתן לה מתמורה דהיינו חוב כתובתה זה הוא שיורש הבעל שא"צ לשלם ליורשיה אבל גוף נצ"ב הן ראוי הן מוחזק הם שלו כי לוקח הוא ומש"ה חייב באחריותן אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו וא"כ אין שייך כאן ראוי כלל ומ"ש עוד בתשוב' חות יאיר שם ראייה משטח"ז.

ג"כ שהכניסה לו דמקרי ראוי מזה אין ראייה כלל דשטח"ז ג"כ נכסי מלוג הם כשבא האשה לגבות שטרא דבכלל ירושה היא ואין נקראת כלל נצ"ב שהרי אינו מוסיף לה בכתובתה בשביל שטח"ז אפי' ש"פ אבל נצ"ב גופא ודאי אין שייך כלל ראוי שוב מצאתי און לדבריו מתשובת דרכי נועם חלק אבן העזר סימן ס' ובתשובת מהרי"ט צהלון סי' רמ"ט להדיא חילוק זה דבנכסי צאן ברזל לא הוי ראוי כלל ומ"מ נ"ל דדוקא אם קבל הבעל חוב בנדוניתו ממש לכתוב ולהוסיף בשבילו בכתובתה משא"כ הכניסה לו חוב והוא כותב בכתובת' או בתנאים אחרונים שאם תבא לידי גבוית כתובת' ועדיין לא יגבה החוב תקחם בפרעון כתובת' החוב זה נמצא שלא קבל על עצמו אחריות חוב זה הוי ראוי גמור כמו חוב של נכסי מלוג ואין הבעל יורש אותו כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קלב עוד בזה הלשון משרת ומשרתת שהיו בבית בעל הבית א' ואמרה המשרתת להמשרת לחתוך לה חתיכה לחם וחתך לה ונתן לה ואמר לה הרי את מקודשת וכו' אם יש לחוש לקידושין דלפע"ד יש לדמותו למגביה מציא' לחבירו דהא יד שניהם שווים בה והוי לגבייהו כהפקר וכיון דקנה חבירו הוי דידיה ולא נשאר רק הנאת החיתוך דאינה ש"פ או דאמרינן שהיה מתחילה דעתו לזכות לעצמו והוי דידיה וגם אם הוא נאמן או לא: תשובה ע"ד הקידושין הנה לכאורה ודאי נראה דעכ"פ מידי ספק וחשש קידושין לא נפקא ולהצריכה גט חדא דאפילו אם נאמר דאין כאן אלא הנאת חיתוך הלחם דאינה שוה פרוטה אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא וכדאיתא בש"ס דקידושין דף י"ב ע"א אמר שמואל קדשה בתמרה אפי' עומד כור תמרה בדינר מקודשת חיישינן שמא ש"פ במדי והא אנן תנן בית הלל אומר בפרוטה ובשוה פרוטה ל"ק הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק ע"כ וכתב שם הרא"ש וז"ל חיישינן שמא ש"פ במדי חומרא דרבנן בעלמא הוא דמדאורייתא אין להקדש אלא מקומו ושעתו וכן למקח וממכר והא דקרי לה קידושי ספק לא שיהא ספק דאורייתא אלא קידושי דרבנן נינהו ועשהו כמו ספק שאינו מותרת לאח' בלא גט וגם הראשון צריך לקדש' קידושין אחר' ודאין והרמב"ם ז"ל כתב שאם קדש בתבשיל או בירק וכיוצא בו כל דבר שאינו מתקיי' לא ה' ש"פ באותו מקום אינה מקודשת כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למ"א עד שיפסד ויאבד ולא יהא שוה כלום ומתוך דבריו משמע שאם היינו יודעים שהיה שוה פרוטה בשום מקום היתה מקודשת מדאורייתא (וצ"ע דהמ"מ פ"ד מה' אישות כתב שדעת הרמב"ם משמע כדעת התוספות וכתב שם שכן דעת הרמב"ם ובב"י סימן ל"א כתב בשם הר"ן ורמב"ן להיפך) כיון דאי אית ליה אורחא להתם שוה ליה פרוטה והא דקרי ליה ספק משום דקאמר שמואל שמא ש"פ במדי ואינו ידוע לנו בודאי ששוה פרוטה במקום אחר ומחמת זה כתב שאם הוא דבר שאינו מתקיים.

להגיעו למקום היוקר אינה מקודשת כלל מדאורייתא ור"י פי' אפילו ידוע ששוה פרוטה במקום אחר דאין להקדש אלא מקומו ושעתו והאי דנקט חיישינן שמה שוה פרוטה לרבנותא נקט דאפילו בכה"ג חוששין לקידושין גזירה אטו אותו מקום ששוה פרוטה

א"כ אין חילוק בין מתקיים או אינו מתקיים כיון דמשום גזירה והכי מסתבר עכ"ל הרא"ש וכ"כ הטור בא"ה סימן ל"א ולפי דעת ר"י בנדון שלפנינו דאם קדשה בהנאת חיתוך שאין בו שוה פרוטה לפנינו מ"מ משום גזירה יש לחוש לספק קידושין שמא ש"פ הנאה בזו בשום מקום אכן לדעת הרמב"ם שהנאה כזו הנאת חיתוך עצמו א"א להוליכו לשום מקו' דאפשר דהנאת החיתוך עצמו הוי כדבר להוליכו שאינו מתקיי' וכ"ש הכא החיתוך שכב' נעש' פשיטו' שאין הטע' שאין בה ממש בהנאה כזו ועכ"פ מידי ספיקא דרבוותא לא נפק ובפרטות שרוב מסכימים לדעת ר"י וכתבו הפוסקים שדבריו מסתברים וכן בש"ע סימן ל"א סעיף ג' סתם תחלת כדעת ר"י להחמיר ואח"כ כתב דעת הרמב"ם בשם י"א ובחלקת מחוקק ס"ק ט' מתמיה על המחבר וכתב וז"ל הנה המחבר העתיק מתחל' לשון הרמב"ם שהטעם דהוי קידושי ספק שמא ש"פ במקום אחר וכו' ודעת ר"י הטעם משום גזירה ובאמת אין כאן תימא כלל דודאי גם דעת ר"י דהטעם הוא משום גזירה אטו אותו מקום שחוששין שמא שוה פרוטה במדי וכדאיתא להדיא בש"ס טעם זה והרמב"ם לשון הש"ס נקט ובודאי שגם ר"י אינו חולק על הש"ס והוא פשוט גם בבית שמואל ס"ק ה' הניח בצ"ע מכח דברי תוספות בקידושין דף נ"ג ובאמת לק"מ דדעת התוספות לפי המסקנא כפי' שני דרש"י דמיירו במעשר ששוה פרוטה כאן הואיל ויכול לפדותו מש"ה הוי קידושין דאורייתא ודלא כלשון ראשון דמיירו שאין בו ש"פ ודוק העולה מזה דכל כה"ג הוי ספק קידושין ועוד דאף אי נימא דהנאת חיתוך זו אינה שוה פרוטה בשום מקום מ"מ יש לחוש לקידושין וכמ"ש הרא"ש פ"ק דקידושין גבי מקדש בטבעת שאולה דמקודשת דמסתמא נתן לו בענין שיוכל לקדש בו אשה ה"ה כאן כיון דרצה לקדש בו ודאי זכה תחלה לעצמו ואח"כ קידשה אע"ג דאיכא למימר להיפך דחזקה שליח עשה שליחתו וחתך מתחלה אדעתא דמשרתת מ"מ מידי ספיקא לא נפקא דאיכא למימר הוכיח סופו על תחלתו שדעתו היה לקדשה בהלחם וזכה תחלה לעצמו גם ליכא למימר דהוי כקדשה בגזל כיון שהלחם הוא של בעל הבית אף שהרשות בידו לאכול הלחם מ"מ אין לו רשות ליתן לאחרים או לקדש בו אשה כי אם הלחם אשר הוא אוכל זה אינו דהא כבר כתב הגהות אלפס דקידושין והובא ג"כ בש"ע סי' כ"ח בהג"ה סעיף י"ז אורח שיושב אצל בעל הבית ונוטל חלקו וקידש בו הוי מקודשת וגדולה מזו פסק הרמב"ם והובא שם בטור וש"ע דאם קידש בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו כגון חמרא או אגוז ה"ז מקודשת מספק וכ"פ בתשובת מהר"י מטרני ח"א סי' ק"ן היה אוכל בסעודה של אחרים ונטל תפוח מעל השולחן וקדש בו אשה מקודשת מספק מה"ט ע"ש וכה"ג כתב בתשובת מהר"ח שבתי סי' יע"ש ועיין בתשובת מבי"ט ח"א סי' י"ג וסי' ס"ו אכן לא נתברר מתוך לשון השאלה אם אמר לה בשעה שנתן לה הרי את מקודשת לי וקבלה אע"פ ששתקה הוי קידושיו קידושין וכמ"ש הרא"ש פ"ק דקידושין שכתב וז"ל שאם אמר בשעה שנתן לה הרי את מקודשת לי וקבלה מקודשת וכ"כ הראב"ד וכ"כ הטור ס"ס כ"ט משא"כ בנתן לה תחלה ולא אמר להכלום מסתמא נתן לה תחלה שלא לשם קידושין כמה ששאלה מאתו מתחלה אף שאמר לה אח"כ לשם קידושין ושתקה הוי שתיקה דלאחר מתן מעות ולא כלום הוא כנ"ל הק' יעקב: שאלה קלג בתולה אחת שנתקדשה מבחור א' בפני עדים ופסקו המורים שהוא ספק מקודשת ונתפשרו אח"כ לישא אותה וצריכין קידושין שנית כדאיתא בש"ע סימן ל"א סעיף ד'

אם יברך ברכת אירוסין כמו בכל קידושין או לא: תשובה הנה לא ידעתי מאי קא מסתפק לך דלמה לא יברך אע"ג דספק ברכות להקל וברכות דרבנן מ"מ הא קי"ל בק"ש כיון דעיקר ק"ש דאורייתא אף הברכות מחויב מספק וכן פסק הרמב"ם להדיא בפ"ב מה' ק"ש ספק קרא ק"ש חוזר ומברך וכן פסק בטור וש"ע בא"ח סימן ס"ז וע"ש בכסף משנה ובחידושי להרמב"ם מהר"ד ערמאה כתב וז"ל הטעם אע"פ שהברכות דרבנן כשהוא חוזר ועושה המצוה צריך לעשות כתקונו ר"י ז"ל עכ"ל ובר מן כל דין כיון שקידושין ראשונים היו בלא ברכה א"כ עדיין חל עליו חיו' הברכ' וכמ"ש הרא"ש פ"ק דכתובו' וז"ל ור' ניסים הורה אם לא בירך ברכת אירוסין יברך ב"א בשע' נישואין עם שבע ברכות וכן מסתבר וכן מצאתי בנימוקי הר"ר יונ' ז"ל שכתב משמו ודימה אותו לסילוק ובירך אחר אכילתו שחוזר ומברך אחר המזון כל זמן שלא נתעכל המזון וכן הכא נמי אע"פ שעבר זמן מרובה כל זמן שלא נגמר ההיתר מברך ובזמן שאין ההיתר נגמר אלא ע"י חופה יכולין לומר הברכה בשעת נישואין עכ"ל וגדולה מזו כתב הריב"ש בתשובה סימן פ"ח ופ"ט וז"ל אבל מה שאמרתי בסוף השאלה הוא על מה שמצאתי בספר המנהיג שראה שהיו מקדשין בשעת נישואין אע"פ שהיתה מקודשה מכמה שנים והיו עושין כן כדי לברך ברכת אירוסין שלא ברכו אותו בשעת אירוסין ראשונים וע"ז אמרתי שאין סיוע מזה לומר שהמקדש ע"י שליח יחזר ויקדש שנית ולברך שהבעל המנהיג לא אמר זה אלא כשלא ברכו בקידושין הראשונים ומפני חסרון הברכה היו חוזרין ומקדשין ואפילו היו קידושין ראשונים ע"י עצמן היו עושין כן כנראה מלשונו עכ"ל בתוספות ביאור הרי זכינו לדין שלפנינו שמחויב לברך בקידושי שניה וכן נ"ל קצת להוכיח מסוגיא דש"ס ופוסקים בהא דחוששין לסבלונת א"כ לא יברכו בשעת קידושין אלא ודאי דפשוט הוא דאף בקידושים שניים צריך לברך נ"ל הקטן יעקב: שאלה קלד מהרב דק"ק ראטרדם לפרש לו על מכונו דברי תוספות ריש פ"ק דחגיגה דף ב' ע"ב ד"ה לא תהו בראה שסיימו תוספות ועוד פרו ורבו אכולהו בני נח כתיב אף לכנען עכ"ל והוא נגד הסוגיא דפ' ארבע מיתות דאמרין פ"ו לישראל נאמרה ולא לבני נח ע"ש וכבר הרגיש בזה מהרש"א שם והניח בצ"ע על כן יאיר עיני בזה: תשובה הנה הקשה לשאול לי דבר שהניח מהרש"א וכל שאר מפרשי תוספות בתימא ומ"מ כדי שלא אשיב פניו ריק' וכדי שלא יעלה על הדעת שבעלי התוספו' היו בשגגת תלמוד כאלו נעל' מהם מה דאית' בש"ס שם להדיא נלע"ד לתרץ דבריהם דהתוספו' תירצו זה התירץ למ"ד בני נח מצווין אף על הסירוס כדע' ר' חידקא דאמר הכי פ' ד' מיתות ואל תתמה על זה שהרי הסמ"ג פסק ג"כ הכי וכ"כ הת"ה סי' רצ"ט הובא דבריו בב"י בא"ה ס"ס ו"ו וצריכן אנו לומר דאע"ג דפשוט להש"ס לומר דמצות פ"ו לא נאמרה לבני נח היינו שאינם מצווים בהכרח לקיים המצוה דפ"ו אך הרשות בידם שלא לעסוק כלל פ"ו אבל לסרס עצמן בענין שא"א להם לעסוק בפ"ו זה ודאי באיסורו קיים לדעת רבי חידקא והוא ברור וא"כ בהאי חציה עבד וחציה בן חורין דהוי כסרוס ממש שאינו יכול לישא שפחה ולא בת חורין שפיר כתבו תוספו' דבעניין זה אף הבני נח מצוין כנ"ל ברור וברוך ה' אשר האירי עיני בזה לפרש דבריהם על נכון יה"ר שיאיר עיני כן בכל הש"ס כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קלה וז"ל ילמדינו רבינו בק"ק אחד נהגו ע"פ תקון הק"ק מי שחייב לאחרים בשטר אף בלתי ידיעת האשה אם מת גובה הבע"ח קודם כתובת אשה אם לא

עשתה מחאה בחיי בעלה קודם זמן הלוואה בפני נאמנים של הק"ק ועתה ראובן היה עליו חובות הרבה עד שאבנטו אפי' אינו שלו וכל אשר לו נטלו ממנו הבע"ח ונשאר הוא ואשתו ריקם מכל אך ורק לאשתו נפלה ירושה מבית אבי אמה ובא בעל חוב אחד ורוצה לעקל ולעכב ירושת אשת ראובן בשביל חובו ואשת ראובן טוענת אע"פ שהבע"ח יש לו דין קדימה נגד כתובתה מ"מ נגד ירושתו אין לו שום טענה ותביעה כיון שבא לה בירושה ממקו' אחר גם טוענת האשה הלא יש עוד בע"ח הרבה ואינו מגיע לחלקו רק דבר מועט ואיך רוצה לעכב כל ירושתה עד כאן: תשובה במה דסיים אפתח ע"ד מה שטען האשה שיש עוד בעלי חובת הנה זה פשוט אם הב"ח מקודמין לפנינו יכולין למחו' בב"ח זה שלא יטול כלום אבל כל שהם אינן לפנינו הבע"ח זה גובה כדין בע"ח מאוחר שקד' וגבה אפי' במקרקעי גובה אפי' לכתחלה כה"ג וכמבוא' בש"ס וכמ"ש הרמב"ם להדיא פ"א ממלוה דין ד' וז"ל וגובין מכל קרקע שיש לו אע"פ שהיא משועבדת לכתובת אשה או לבעל חובו שקדם גובין לזה ואם יבא הראשון ויטרוף יטרוף וכן מבואר בח"מ סי' ק"א וק"ד גביות קרקעות ומטלטלין ע"ש והוא פשוט וא"צ לפנים אך מעיקרא דדינא פרכ' דנ"ל דהדין עם אשת ראובן שאין לבעל חוב שום שיעבוד על ירושתה שנפלה לה ממקום אחר ולכאורה היה נראה דאף מהמלוה אינו גובה מירושתו שנפל לו לאחר מכאן מכח אבי אמה וכמ"ש להדיא בטור ח"מ ס"ס ק"ד אכן דבר זה תלוי באשלי רברבי מחלוקת ישנה בין הפוסקים ראשונים ואחרונים אם הב"ח נוטל בראוי או לא ויעויין בתשוב' רמ"א סי' ג' וז' ובתשובת שארית יוסף סי' ס"א ותשוב' מהרש"ל ומהר"מ מלובלין וצ"צ ובתשובתי חלק ראשון סימן ק"י ועיין בש"כ ס"ס ק"ד שמאריך בזה והאמ' האריכות בזה אך למותר כי כבר נהגו ע"פ תקון שטרות לכתב בכולם שיגבה בין בראוי בין במוחזק ברם בנדון שלפנינו נ"ל פשוט שאין הב"ח יכול לגבות מירושתה מה שנפלה לה מבית אביה ואמה דאע"ג שתקנו אם לא עשת' מחאה בחיי בעלה שגובין ממנה היינו מכתובתה ונדוניית' שהכניסה לו משא"כ בנכסי מלוג שלה שהם לגמרי ברשותה רק שהבעל אוכל פירות בחייה ודאי אין הבע"ח יכול לגבותן כלל וגדולה מזו מצינו במקום שבע"ח טורף מדינא קודם לכתובתה ומזונות' שהוא מתנאי כתובתה כגון בחיי בעלה שלא ניתנה כתובתה לגבות מחיים וכמבואר בח"מ סי' צ"ז ובא"ה סי' צ"ג שבע"ח גובה הכל אפי' אינו גובה כלל מנכסי מלוג דהא אפי' אם מכר מכרו בטל וכדאיתא להדיא בפ' חזקת הבתים דף נו"ן אמר אמימ' איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשה ולא כלום וכן פסק הרמב"ם פ' כ"ב מה' אישות והטור א"ה סימן צ' והוא הסכמת כל הפוסקים וכתב הטור שם וכ"ש שאין הב"ח יכול ליטלן בחובו אפי' במטלטלין שהכניסו לו וכ"ש נכסי מלוג וכ"כ הב"י שם בשם רבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"י ובס"ס שם בשם תשובת הרמב"ן וז"ל כל שלא שעבד' האש' עצמה לבע"ח שלה נכסי מלוג שיש לה אינו גובה וכ"כ בתשובת מהרי"ל סי' פ"א בפשיטות וכן דעת כל הפוסקים א"כ מסתמא תקון זה ג"כ לא נתקן אלא על דרך זה משום שסתם הנשים יודעת מבעלה ומשא ומתן שלו אם עולה בטוב או לא ואם היתה יודעת היתה לה למחות כדי שלא להפסיד אחרים עם גביית כתובת' והיא נהנית עם בעלה מממון אחרים בברכת ביתה על כן תקנו כל זה שלא תוכל לבא לידי גביית כתובתה קודם לב"ח אבל להפסיד בשביל זה נכסי מלוג שלה שהם ברשותה אין הדעת סובל שיהא זה נכלל בכלל התקנה

כי כל תקנה מסתמא כעין דאורייתא או דרבנן תקנו מ"מ לא רציתי להחליט דעתי למעשה עד אשר אראה מהות ואיכות לשון התקנה עצמו הקטן יעקב שאלה קלו אלמנה שתבעה לאיש אחד שנדר ליתן לה חמשים זהובים באתננה והלה כופר שלא זינה עמה כלל ובקש ממנה דמי בושת מה דינם: תשובה הנה דין זה מבואר להדיא בש"ע אבן העזר סי' קע"ז סעיף ה' בהגה"ה זונה שתבעה לאחד שנדר לה דבר באתננה והוא כופר צריך לישבע כמו בשאר תביעות ומוצא הדין הוא מריב"ש סי' מ"א אף שדבריו הם בלי ראייה ויש מקום לחלוק ולומר דא"כ כל הזונות יתבעו לגדולי ועשירי ארץ לתלות בושתה בהן כדי להוציא מהם ממון ואף גם יש חשש דאולי ע"י בושה ישבע לשקר שלא זינה עימה ואע"ג דבב"ק פ' המרובה דף ע' ע"ב אמרינן אתנן אסרה תורה אפי' בא על אמו אלו תבעה קמן בדינא מי אמרינן ליה קום הב ליה וכו' משמע דוקא באמו לא תבעינן ליה משום דקים ליה בדרכה מיניה אבל בשאר זונה יכולה לתבעה אתננה אי משום הא לא תברא דהתם י"ל דמיירו שיש עדים שזינה עמה ותבעה אתננה אכן בפ' שבועת הפקדון אי' להדיא במתני' אנסת ופית' את בתי הוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב הרי דהוי תביעה גמורה וחייבו להשביעו ואין לומר דשאני התם דאביו תובע אותו בעד קנסה ובושת ופגם שחייבו שבוע' התור' זה אינו דהא להדיא כתב הרמב"ם פ"ב מה' נערה בתולה וז"ל וכן בת שתבע' איש בדין ואמר' לו אנס' ופתית אותי והוא אמר להד"מ נשבע שבוע' היסת עכ"ל הרי להדיא דמשביעין שבועת היסת בתביעתה על כה"ג ואם נפשך לומר דבמה קניא האי זונה אתננה כיון שלא נתן לה לא זכתה בה כלל ומה"ט אמרינן בתמורה דף ל"ו בא עליה ואח"כ נתן לה אתננה מותר כי מתנה בעלמא הוא דיהיב וכן משמעות התוספו' שם דרק לצאת ידי שמים חייב ליתן לה אתננה והאי דמרובה אלו תבעה לו קמן מיירי דוקא בהקנה לה בקנין סודר דאז קנתה או בעמדה בחצרה אבל בלא"ה לא קנתה האתנן אכן אחר העיון היטב יראה דכל זה שכתבו תוספות היינו לענין קניות גוף הטלה להיות לו דין אתנן שאסר לגבי מזבח דלא נקנה גוף האתנן אלא א"כ בכה"ג שהוא בחצירה או ע"י קנין סודר אבל מעות האתנן ודאי נקנה לה מיד כשבא עליה וכן מבואר להדיא מדברי הרא"ש ריש פרק השוכר את הפועל שכת' וז"ל הא דקאמר הבעל בטלה זה הא קמחסרא משיכה ק"ל הא שכר פעולה לא בעי קנין דפועל העושה עם בעל הבית קנה שכרו וביאה דבר שנותנין עליו שכר הוא ואמאי לא נקנה לה הטלה בביאה מכאן נ"ל לדקדק דהאומר לפועל עשה עמי מלאכ' ואתן לך חפץ זה בשכרך יכול ליתן לו דמי חפץ וכיון שיכלול ליתן לה דמי הטלה וכו' ע"ש הרי להדיא כמ"ש וכן משמע בכסף משנה פ"ד מה' איסורי מזבח לכן נ"ל פשוט דמשביעין על זה שבועת היסת כמו שאר תביעת ממון ומ"מ נ"ל בכל זה אשה שאינה בחזקת מופקרת לכל אבל אם בחזקת מופקרת אין נזקקין לה כלל לדבריה לבזות ולבייש בני אדם הגונים בטענה כזו ובודאי היא אינה מזנת אא"כ שנותנין תחילה האתנן או שהיא בחזקת שהיא שוכרתו ואבדה חזקתה שאינה תובעת אא"כ יש לו עליו ואין משביעין אותו על זה כלל והכי דיינן לה ולכל דכוותה כנ"ל וע"ד האיש שתובע ממנה דמיבושת כבר מבואר הדין פשוט בש"ע ח"מ סי' תכ"א סעיף א' בהג"ה והוא מתשובת מהרי"ו סי' קס"ח ופסקי מהרא"י דכל דרך תביעה אינו מחייבו על הבושת כיוון שלא כיון לביישו אף ששמעתי שרבים וכן גדולים תמהו על דין זה תמיה גדולה וקיימת שהוא

נגד סוגיא דש"ס דקדושין פ"ק דף כ"ח ע"א עד היכן גלגול שבועה א"ר יהודה אמר רב דא"ל השבע שאין עבדי אתה האי שמותי משמתינן ליה פיר' רש"י לפי שמזלזל בישראל כל כך הרי דאף דרך תביעה חייבין על הבושת מ"מ אי משום הא לא תברא דכבר הרגיש בתמיה זו הב"ח בתשובה סי' ט' ותירץ משום דקראו עבד כנעני וברור וגלוי וידוע לב"ד שזה ישראל גמור הוא ותובע יודע בכך לכך משמתינן ליה ע"ש דבריו באורך וכן נ"ל מוכח מסוגיא דש"ס להדיא ואפי' רש"י שם דלכאורה יש לדקדק שם בגמר' דמוקי דאמר השבע לי שלא נמכרתי לו בעבד עברי וכו' אי הכי היינו קרקע אמאי לא מקשה קושיא זו מיד אף אי איירי בעבד כנעני היינו קרקע ומה רבותא דרב יהודה לאשמעינן יגלגול כדפי' רש"י שם להכי נ"ל דרש"י נשמר שם מקושיא זו שכתבו ד"ה דאמר ליה עבדי אתה אפי' זו מגלגלין אם יתחייב לו שבועה ממקום אחר ובמסקנא מפרש מאי רבותא ממקרקע דאמר עד היכן עכ"ל נראה דקשה לרש"י היאך ס"ד דמקשה שגלגול שבועה זו קאי אעבד כנעני יותר מלעבד עברי ולכך מקשה האי שמותי משמתינן ליה פשיטא יש לתרץ דמיירי בעבד עברי לכך פירש רש"י דהמקשן הוכיח עצמו דמיירי בעבד כנעני מדאמר ליה עבדי אתה אפי' זו מגלגלין ובמסקנא מפרש מאי רבותא ממקרקעי ולא קמקשה קושיא זו מיד לעיל אלא ודאי דלעיל לא קשה מידי דהוא רבותא גדולה כיון שאמר שהוא עבד כנעני והכל יודעין שמוחזק לישראל כשר אפי"ה מגלגלין וק"ל ואם כן שפיר מקשה הש"ס משמתינן ליה כיון שהכל יודעין שבשקר תבעו אבל בשאר כל תביעת אין חייבין משום בושת כלל כנ"ל פשוט הקטן יעקב: שאלה קלז מאחד מתלמידים לבאר לו לפי פי' רש"י בקידושין דף ע"ד ע"א ודף ע"ח ע"ב שפרש"י להדיא דרבנן דקאמר אינו נאמן אבן גרושה וכן חלוצה פליגו שהוא לכאורה נגד סוגיא דש"ס דב"ב דף קכ"ז ע"א וע"ב עכ"ל: תשובה הנה סתמת דברך מאוד אבל אחר העיון ראיתי דברים תמוהין דלפי פרש"י איך יתיישב לשון הסוגיא דב"ב כיון דרבנן לא פליגי רק אבן גרושה וכן חלוצה איך קאמר מספקא ליה אי כר"י אי כרבנן הא לרבנן ג"כ נאמן לענין בכור ותו מה מקשה אלא לרבנן יכיר ל"ל לפי פי' רש"י הא בעינן יכיר לענין נאמנות בבכורה ותו קשה כה"ג שם דקידושין דף ע"ח יע"ש ותו קשה איך קאמר בסמוך רישא ר' יהודה וסיפא רבנן לפי פרש"י וכה"ג א"א ליישב לשון הש"ס לקמן בב"ב דף קכ"ח ע"ב בהא דשלה ר' אבא לר' יוסף וראיתי בתשובת חות יאיר סי' צ"ג גם בחידושי מהר"י מטראני שם בקידושין הרגיש קצת בתמיהות אלו ואינם מיושבין על נכון לפי דבריהם ולע"ד נראה דמעיקרא לק"מ דרש"י סובר דודאי מהני מגו אפילו במקום חזקה ונאמן לענין בכורה אף לרבנן אלא דס"ל לרש"י כתירץ ראשון שבתוספות דנאמן לבכור אף במקום שעושה לאחד ממזר ומה"נ נאמן לומר שהוא בן גרושה וכן חליצה ורבנן פליגי אבן גרושה וכן חלוצה כלומר דאינו נאמן לפסול לכן במקו' שעוש' לכן א' ממז' ס"ל להיפך כשם שאינו נאמן לפסול אינו נאמן לבכ' אבל במקום שאינו פוסל לשום בן נאמן לבכר אף במקום חזקה מכח מגו ומה שמתרץ הש"ס שם בצריך היכרא כלומר שאין א' מהם ניכר גדולתו שמשוה לגדול ממזר רק ששניהם שווים ולהכי מקשה שפיר למאי הלכתא למיתבא לה פי' שנים ודוק כי נכון הוא ליישב דעת רש"י ובעיקר דין מגו במקום חזקה עיין לקמן בכללי מגו שלי: הקטן יעקב: שאלה קלה מהמופלא מהר"ר מנחם מן אונ"א דייך דק"ק ווירמיישא וז"ל ילמדנו רבינו מי שהחליף דתו זה כמה שנים

ואשתו הוא בעיר מלוכה ווין והוא במדינה זו ונתרצה ליתן לה גט ואין ידה משגת לעשות שליח להולכה וקודם שתבאה היא לכאן יש לחוש שיתחרט ולא יתן גט אם להתיר ליתן גט ליד שליח שדר בכאן והשליח יעכב הגט בידו עד שתבא האשה לכאן או על אם הדרך זאת ועוד אחרת בבן ראובן שיש לו נושים הרבה והנושים באים לקחת כל המטלטלין וקרקעות והאשה עומדת וצוח' להניח לבעלה קרקע עד כדי כתובתה לגבות לאחר מותו מה דינו הגם שהדין מפורש בח"מ סי' צ"ז סעיף כ"ד ובסימ' ק"א סעיף יו"ד ובא"ע סי' צ"ג מ"מ קול המון כקול שדי המהפכים האמת ורוצים לשמוע דברי אדוני מ"ו כי מפיו אנו חיים עכ"ל: תשובה שאלתו שאלת חכם קבלתי ומפני טרדות חבילות חבילות דשמיא ודארעא אבא בקיצור נמרץ אף גם רוב הדברים הם פשוטי' ומבוארי' להדיא בפוסקי' ראשונים ואחרונים וא"צ לפני' וזה יצא ראשונה על דבר הגט ממי שהחליף דתו אם יש להתיר ליתן הגט ליד שליח שהוא בכאן והשליח יעכב הגט בידו עד שתבאה אשתו לכאן או על אם הדרך הנה לא ידעתי מאיזה טעם מסתפק לעשות כן וכן עשינו כמה פעמים הלכה למעשה בק"ק פראג ואין מי שפקפק בדבר זה מעולם מ"מ להוציא חלק אי אפשר ויש להביא קצת ראייה מהא דאמרינן בש"ס דגיטין דף ס"ד גבי שליח אומ' לגירושין וכו' יע"ש באורך הסוגיא מבואר דהיכי שמוס' הגט לשליח למסור גט לאשתו כפי רצונו ויכלתו שגטו גט ומצינו כמה פעמי' בש"ס בתנאי הגט לאח' י"ב חדש אפי' ע"י שליח דהוי גט וכמבואר בא"ה סי' קמ"ב וקמ"ג ובמוסר סתם לשליח יכול ליתנו אימת ומתי שירצה אם לא שנאמר דמ"ש"ה קא מסתפק מכ"ת כיון שהחליף דתו יש לחוש שבאריכו' ימי' יבטל הגט או השליחות גם משום הא לא תברא דהרי גם בזמן מועט חששו לזו אלא שהסכימו הפוסקים ראשונים ואחרונים תקנה לכל זו שנעש' שליח לקבלה והוא עיקר רק לרווחא דמלתא עושין אותו ג"כ שליח להולכה וכיון שהוי שליח לקבלה א"כ מגורשת מיד ושוב לא חיישינן לביטול וכבר מבואר כל זה בתשובתי שבות יעקב ח"ר סי' קי"ד וקכ"ג יע"ש ושניות מדברי סופרי' על דבר האש' שרוצ' לעכב בחיי בעלה טריפת בע"ח בשביל כתובת' הנה הדין פשוט בח"מ סי' צ"ז וא"ה סי' צ"ג שבע"ח קודם לגביות כתובת' כי לא ניתן כתובה לגבות מחיים והוא פשוט בש"ס וכל הפוסקים וגדולה מזו מצינו אפי' היכא שכבר הגיע גביות בע"ח המוקדם או כתובת אשה ואינה לפנינו יש רשות לבע"ח המאוחר לגבות וכמ"ש הרמב"ם להדיא פ"א ממלוה דין ד' וז"ל וגובין מכל קרקע שיש לו אע"פ שהיא משועבדת לכתוב' אשה או לבע"ח שקדם גובין לזה ואם יבא הראשון ויטרוף יטרוף וכן מבואר בח"מ סי' ק"א וק"ד יע"ש ואפי' באפותקי דינא הכי כמבואר בח"מ סי' קי"ז יע"ש וכ"ש בחיי בעלה כיון שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים שאין יכולה לעכבה אפי' מכר הבעל אינה יכולה לעכב אכן הנכסי' עצמן שהכניסה לו שנקראים נכסי צאן ברזל וכ"ש נכסי מלוג הן שמכר הבעל או שיעבד' בלי רצון אשתו השיעבוד או המכר בטל וכמבואר בא"ה סי' צ"ז סעיף י"ג וי"ד יע"ש אבל מה שאינו נצו"ב או נכסי מלוג אין כח ביד אשה למחות לבעלה למכור או לשעבד לאחרים רק בהגיע זמן גבייתה טורפת אותן גם יכולה למחות שלא למכור לכותי או למי שלא יוכל לטרוף ממנו וע"ש בא"ה סי' צ' ובחלקת מחוקק ס"ק מ"ד כל זה הוא ברור הקטן יעקב: שאלה קלט מארץ לועז באחד ששלח שליח לקדש לו אשה וחלה שליח בדרך ומסר שליחותו לשליח אחר וקידש לו אשה או קידושו קידושין וצריכה גט או לא כי

השליח מקדש בשטר וחלה השליח או שנאנ' יכול למנות שליח אחר תחתיו ומוסר לו שטר קידושין שמסר לו המקדש אבל אם היי מקדש בכסף אין השליח יכול למנות שליח אחר שהרי לא נמסר לו אלא שליחות דברים שיכול לקדשה בכל כסף שירצה והדברים אינם נמסרים משליח לשליח אבל השטר נמסר משליח לשליח שהרי אינו יכול לקדשה אלא בשטר זה שנכתב לשמה ומדעתם עכ"ל הש"ג ואף שלענין הטעם המה מחולקים מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי לדינא) ואי תקשה לך א"כ מנ"ל בכסף דמשוי אפילו שליח ראשון י"ל דזה נלמוד מבנייהו מגירושיין ותרומה כמ"ש התוספות והא דאיצטריך ג"ש הויה ליציאה היינו לענין שטר ושליח שליח דלא מצי למילף מתרומה ובזה מתורץ גם כן מה שמקשים העולם הא דתלה כאן ואלא הא דתנן משום דקשה אף דמקשינן הויה ליציאה היינו דוקא הויה דשטר אבל הויה דכסף מנלן דמשוי שליח לכך קאמר ואלא הא וכו' וצ"ל מגם אתם אם כן ילפינן קידושי כסף מבנייהו מגירושיין ותרומה ומתורץ בזה קושית התוספות ד"ה שכן ישנן במחשבה עיין שם ובלימוד הישיבה הארכתי בסוגיא זו כלל הדברים אף שהב"ח הניח דברי הקדוש בתימא וגם האחרונים מרמזין על דבריו מכל מקום כיון שאפשר ליישב דבריו על פי הסוגיא מידי ספיקא לא נפקא: הקטן יעקב: שאלה קמ איש אחד שמורד על אשתו וטוען שאי אפשר לו כלל לדור עתה עמה ורוצה לגרשה והיא אינה רוצה לקבל גיטה ומבקשת מזונותיה מה דינם: תשובה עיקרא דהא מילתא כבר אמורה והיא מחלוקת ישנה דבתשובת מהר"א מזרחי שאלה למ"ד פסק כיון שהוא רוצה לגרשה רק שאניס בתקנת חכמים שתקנו שלא לגרשה בעל כרחה פטור ממזונותיה דוגמא דאמרינן ריש פ' קמא דכתובות הגיע זמן ולא נשאו וכו' ובתשובת מהר"א ששון סימן נ"ה האריך מאוד לפלפל בזה ומראה פנים לכאן ולכאן ומסיק דיכול הבעל לומר קים לי כהר"אם ע"ש גם בתשובת פרח מטה אהרן סימן כ"ד מאריך בזה ומסיק כן להלכה וכ"פ הב"ח בא"ע סימן ע"ז עיין שם אכן החלקת מחוקק בסי' ע"ז ס"ק ג' השיג על הב"ח בזה מכל מקום בענין מזונות נראה שאינו מחייב לאיש לזונה רק שעונתה וכסותה לא יגרע ולהכי מוסיפין לה על כתובתה ובאמת לע"ד מדברי ראשונים יותר היה נ"ל דלא כדעת הרא"ם והב"ח ולא אישתמט א' מהן הראשונים לכתוב בזמן הזה דאיכא חרם רגמ"ה לא שייך דין מורד ליתן לה מזונותיה ותנאי כתובה ולהוסיף לה על כתובתה אלא ודאי דלא פלוג חכמים בתקנתא דמורד על אשתו אף שהוא אנוס שלא יכול לגרשה צריך לקיים כל התנאי כתובתה וליתן לה מזונות ולהוסיף לה על כתובתה וכן משמע מתשובת הרא"ש כלל מ"ב ותשובת מהרי"ק שורש ק"ז וכן משמע בש"ע ס"ס קי"ז וכה"ג מבואר בטור א"ע ריש סימן קי"ט בנשתתית דאין יכול לגרשה בתקנת חכמים דדעת הראב"ד והרמ"ה דצריך ליתן לה מזונת דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתם וכן הכריע רמ"א בש"ע שכן עיקר ודלא כהרמב"ם והב"ח עצמו הכריע שם ג"כ הכי אף שיש לחלק בכמה גווני בין האי להאי וכ"כ בתשובת מהר"א ששון מ"מ נ"ל עיקר כמ"ש אבל מה אעשה זו היא שקשה בדיני ממונות להוציא מיד מוחזק היכי דיכול לומר קים לי כהפוסקים דס"ל הכי והם גדולי אחרונים מ"מ נ"ל דעכ"פ כיון שהוא רוצה לגרשה והיה צריך ליתן לה כתובתה אזי עכשיו ישליש לה כתובה והפירות שלה וגם מעשה ידיה א"כ קרוב הדבר שיהא ספקה מזונותיה וגדולה מזו כתב בתשובת חות יאיר ס"ס כ"ג אצל משר' שאם חוזר בו הבע"הב

שאינן לחייב הבע"ה רק בדמי שכירות משא"כ בדמי מזונות שהרי מזונותיו מצוים ולא יחסר לחמו בכל גבולי ישראל וסג' שהוא הולך בטל וכמה אורחי ופרחי בוחרים בזה יותר מהיות משרת ואע"ג דאיהו לאו בר הכי הוא מ"מ אין לחייב בע"ה עכ"ל אע"ג דדבריו אינם מוכרחים ובלי ראייה כלל ואף גם י"ל דגם בעל חות יאיר כוונתו דוקא במשרת דאפשר בהכי משא"כ באשה המשרתת וכה"ג ודאי חיישינן לזנות ואין דרכה להיות מחזר אחר מזונתיה כי כל כבודה בת מלך פנימה מ"מ נ"ל כמ"ש בנ"ד דמסתמא ע"פ הרוב ספקא למזונותיה ולענין ירושת הבעל ג"כ איכ' מחלוקת בין הפוסקים אי מורד יורש את אשתו או לא וכיון שכתובתה ביד שלישי אם מת היא בחייו יורש הבעל מחצה והיא מחצה וכן דנתי למעשה י נ"ל הקטן יעקב: שאלה קמא באשה אחת שהיתה יושבת תחת בעלה ויצא עליה קלא דלא פסק שזינתה תחתיו ונתאלמנה ועמדה וניסת לכהן אי כופין אותו להוציא כיון שהיא בחזקת זונה או לא תשובה עיקר דין זה מתבאר בפ"ב דיבמות בקלא דלא פסק בדבר מכוער מוציאין מהנטען אבל מבעל הוא מחלוקת ישנה בין גדולי ראשונים אי מוציאין אי לא דלא חיישינן לקלא דבתר נשואין אבל לקלא דקמא נשואין כגון להנשא לכהן היה נראה דמוציאין דהוי קלא דקודם נישואין.

ויעוין פלוגתא באורך בב"י בא"ה סימן י"א ואף שראיתי בא"ה בש"ע ס' ד' סעיף ט' שכתב אשת איש שיצא עליה קול שהיתה מזנה תחת בעלה והכל מרננין אחריה אין חוששינן לבניה שמא הם ממזרים שרוב בעילות תולין בבעל אבל היא בעצמה חוששינן לה משום זונה וכהן חשש לה מדין תורה ע"כ והוא לשון הרמב"ם וכתב שם הבית שמואל בס"ק כ"ד וז"ל חושש לה מדין תורה היינו לכתחלה אבל בדיעבד אם נשאה אין מוציאין עכ"ל צריך לומר דהתם מיירי בקלא דפסק אבל בקלא דלא פסיק ודאי מוציאין וכ"כ תוס' בסוטה על הא דאמר ר' יוחנן ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה פר"ח שמלעיזין עליה בני אדם שהיא מזנה כדגרסינן דומי מתא יומא ופלגא ומה שהביא רבינו חננאל דומי מתא יומא ופלגא לא היבא אלא לראיה דלשוען דומה לזות שפתים הוא ומיהו הכא לא מיירו בדומה כה"ג דא"כ אפילו כנס יוציא דהא פסקינן התם בפ"ב דיבמות כר' בקלא דלא פסיק היכא דדומי דמתא יומא ופלגא דקאמר הואיל ומכוער הדבר תצא ואפילו ר' יוחנן מודה הכא אם כנס לא יוציא עכ"ל תוספות הרי להדיא כמ"ש דיש לחלק דדוקא בקלא דלא פסיק מוציאין אבל לא בקלא דפסק וכמסקנת הש"ס דיבמות ואף שלכאורה דברי התוספ' תמוהין מאוד דמאי מייתי ראייה מסוגיא דיבמות דהא התם קאי לענין לאסור על הבעל והנטען דאסור מן התורה מריבוי דקרא ונטמאה ונטמאה ע"כ אפילו אם נשאת תצא בקלא דלא פסיק אבל מ"מ האשה ודאי אינה נאסרת לכ"ע אפילו יש עידי טומאה ממש מותרת להנשא לאחר אם הוציאה הבעל זולת הנטען אלא שלכתחילה האחר מוזהר שלא ישא אפילו דומה והכתוב קראו אחר שהכניס רשעה לתוך ביתו אבל להוציאה דעבד מכ"ע זה אינו עולה על דעת כלל ואיך כתבו תוס' בפשיטות דבקלא דלא פסק מוציאין אפי' נשאת לאחר והוא לכאורה נשתקע ולא נאמר וביותר הדבר תמוה על כל מפרש' תוספו' שלא הרגישו כלל בקושיא זו על בעלי תוספ' ויגעתי ומצאתי בתשובת מהר"י מטראני חלק ב' בא"ה סי' ט"ו שהרגיש בתמיהא זו על התוספ' וכתב וז"ל ואין לי לב להבין דבריהם וכו' והניח הדבר בתימא וצ"ע וכאשר ירדתי אל העיון נ"ל דדברי התוס' נכונים בלי פקפוק כלל דכוונת והוכחת התוספ' כן

הוא מדקאמר ר' יוחנן ישא אדם בת דומה ואל ישא דומה מדקאמר אדם סתמא אף כהנים ככלל זה דבל ישא אפ"ה אם נשאת לא תצא רק דלכתחלה אל ישא וא"כ הוכיחו תוספות שפיר דמיירי בקלא דלא פסיק דאי בקלא דפסיק אפילו נשאת תצא דהוי קלא דקודם נשואין בכהונה דאסור דאורייתא משום זונה וברוך ה' אשר האיר עיני בדברי התוספות בזה כלל הדבר אם היה בנדון שלפנינו קלא דלא פסיק ודאי מוציאן מכהן אך שהדבר צ"ע וחקירה היטב בכל הצדדים אי מחזקינן קלא כי האי דאולי אויבים אפקו לקלא ואני בחוץ ואתם בפנים לחקור הדבר היטב בכל הצדדים אם יש ממש בקלא זו טרם שנוציא אשה מבעלה להפריד בין הדבקים כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קמב באחד שפסק לבנו וכלתו ליתן להם מזונות זמן מה ובתוך הזמן מת הבן אי מחויב ליתן מזונות לכלתו עד תשלום הזמן שנקבע או לא: תשובה אף דהא מלתא כבר אמורה בספר ט"ז לח"מ סימן ס' אך לפי שלבבי לא כן ידמה בכח המדמה ובפרט שקשה להוציא ממון בלי ראייה ברורה על כן הוצרכתי להעתיק דבריו כלשונו ממש ולכתוב מה שנ"ל וזה לשונו שם מעשה אירע במקומינו באחד שכתב לבנו ולכלתו שיתן להם מזונות ודירה סך קצוב ומת בנו אחר הנישואין ותובעת כלתו חלקה במזונות ודירה והיה בזה בעל סברות לומר דפטור בזה דאנן סהדי שלא כתב לה מזונות ודירה אלא כל זמן שהיתה כלתו וראייה מנדונית חתנים באבן העזר סימן נ"ב כשמתה בתו דקי"ל מספק אין מוציאין נגד רבינו תם שכתב התוספות בשמו פ' נערה שנתפתתה אנן סהדי שלא כתב לה אלא כדי שתהנה בתו מזה ה"ג כאן ולע"ד דאין זה דומה כלל לזה והדין שלפנינו מפורש במשנה ר"פ הנושא דהנושא אשה ופסק לזון את בתה ה' שנים חייב לזונה אף שאשתו נתגרשה ממנו אעילו לאחר מיתתו חייבין היורשים לזונה ולא אמרינן שלא קיבל עליו אלא כל זמן שתהיה בת אשתו ולא עוד אלא אפ"כ כ' בשט' בהדי' בלשון שאני חייב לזון בת אשתו אין לו אח"כ טענ' מדכתב בת אשתו ש"מ כל זמן שאת אשתו דיקא דאל"כ דמאי אמרינן בסיפא שם פטו' הפקחים היו כותבים כל זמן שאת עמי וכו' ש"מ שאין מועיל בזה אלא כתיבת לשון זה דוקא אבל לא מהני מה שנזכר בת אשתי וה"נ בדין זה אף ע"פ שכתב בשטר ליתן להזוג אין לומר כל זמן שהוא קיים דלא עדיף לשון זה מלשון בת אשתי שזכרנו וכו' ואין להקשות מ"ט באמ' לא הוי כאן כמו בנדוניית חתני' דאין זה דומה לזה כלל דכאן נתברר החיוב שלו על כל אחד בפני עצמו בשע' שכתב שיתן מזונות לשניהם וכן בקיבל עליו לזון את בת אשתו ע"ש דברי הט"ז יותר באורך ובמליצת דבריו גם המג"ה שם מסייע ומסכים לדבריו להלכה ע"ש ואף דגברא חזינא ראייה לא חזינא גם הוא נגד הסברא וחוש השכל דאם בנדוניית חתני' שהיה מחויב לתת מיד בשעת נישואין אפ"ה אמרינן שלא כתב לה אלא כדי שתהנה בתו ואיכא משום ותם לריק כחכם מכ"ש ואצ"ל לענין חיוב מזונות שחייב עליו דבר יום ביומו אין לך עגמת נפש יותר מזה שכנו כבר מת והיא נוטלת כתובתה והיא יתן לאחרים חילו במזונות ודיר' או דמיהם דהא עיקר טעם שנותנין מזונות לזוג אחר חתנותם הוא מטעם לפי שעל פי הרוב אין החתן מורגיל במשא ומתן שיוכל לזון אשתו ובני ביתו כפי שכת' בכתובתה ושעבוד נפשו איזון ואפרנס יתיכי על כן נותנין המחותרים להם מזונות זמן מה עד שיהא רגיל במשא ומתן נותן לה מזונות במקום בנו וגם כדי להרגיל לו כיצד ינהוג עם אשתו וכה"ג אבל היכא שמת בנו שהיא נוטלת כתובתה וזכתה במעשה ידיה וכה"ג ששוב על יורשיו ונכסיו לא

חל חיוב מזונות כלל מהיכי תיתי שיחול חיוב על אביו וכן אבי אשתו נותן להם בשביל בתו שהיא ילדה ואינו רוצה שיטריח כ"כ אחר חתנותה במעשה ידיה והיינו כל זמן שהיא חיה אפי' מי שחולק על ר"ת לענין נדונית חתנים מודה במזונות שנותן לכלתו במקוםבנו או חותנו דהיכי שמת הבן או הבת דאדעתא דהכי לא שיעבד נפשו ולא דמי כלל למחייב נפשו לזון בת אשתו ששעבד נפשו בשביל הנאה שקיבל הוא ממנה בנדונייתה וזכה בירושתה ומעשה ידיה ומציאתה להכי שיעבד נפשו לתת לה מזונות אף אחר מיתת אשתו והגירושין מה שאינו כן בכלתו שהוא לא קיבל ממנה שום דבר רק ששיעבד נפשו לתת מזונות לה בשביל חיוב ששיעבד עצמו בנו בכתובת' וכה"ג ועכשיו שמת בטל השיעבוד ממילא ואין זו צריך לפנים ואי איכא לדמויי להאי דנושא היינו היכא ששעבד נפשו לזון יתום ויתומה דעלמא מי שאינם קרובים לו אז אמרינן דאף שכתב לה לזון הזוג מ"מ מחויב ליתן לה מזונות אפי' לבדה או הוא לבדו אבל בבנו וכה"ג בקרוב ששיעבד עצמו לפי שדעתו קרוב אצלו נ"ל פשוט כמ"ש והוא מילתא דמסתברי נ"ל הקטן יעקב: חושן משפט שאלה קמג פה ק"ק מיץ נהגו מעולם ומשנים קדמוניות שלא להושיב דיינים קבועים רק דנים ע"פ זה בורר לו אח' וזה בורר לו אחד והב"ד הוא השליש ועלו על דעת איזה טובי העיר להושיב ב"ד קבוע עם הרב אי שפיר דמי: תשובה הנה לכאורה נראה דיש כח ביד ראשי הקהל וטובי העיר שהמחום רבים עליהם מדעת כולם או רובם לכל דבר מה שעשוי עשוי בתקנת הקהל ואע"פ שלא היה מנהג מקדם וגם אינו מגדר מלתא אפי' במידי דאיכא רווח' להאי ופסידא להאי וכן הוכחתי בספרי תורת השלמים שאלה א' שכן דעת רוב גדולי עולם ראשוני' ואחרוני' ואפי' יחיד שביררו מה שעשוי עשוי וכ"כ המרדכי פ"ק דב"ב וכן מבואר בש"ע סי' ב' וכ"פ הב"ח אף שכתבתי שם שיש חולקין בזה היינו במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי מ"מ בנדון זה דליכ' פסידא רק לעשות כמצות של תורה כדכתיב שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אע"ג דהאי קרא בסנהדרין קאי מ"מ כבר נתפשט הדבר ברוב קהלות ישראל למנות דיינים קבועים על סמך מקרא זה אכן כד מעיין שפיר יראה דאי אפשר לשנות כלל כיון שנהגו כן מעולם ושנים קדמוניות ולא זכר שום אדם שהיה ב"ד קבוע ותוא מנהג וותיקין ע"פ סוגיא דש"ס ריש פ' זה בורר שמתוך שזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד יוצא הדין לאמתו יע"ש בפ"י רש"י והרא"ש וברמב"ם בפ"י המשניות וכבר קי"ל דמנהג שנהגו לגדר וסייג וכ"ש מה שהוא מדינא דש"ס אפי' התרה לא מהני וכה"ג מבואר בי"ד סי' רכ"ח סעיף כ"ח וכן מבואר בתשובת מהרשד"ם חלק י"ד סי' מ' ותשובת מהרי"ק סי' קמ"ד ואף שבפרי חדש לא"ח סי' תנ"ו בדיני מנהגי איסור דין שמיני כתב שיש חולקין על מהרי"ק בזה מ"מ מסיק דהיכא דהמנהג מיוסד ע"פ הדין אין לו התרה וכן מבואר בירושלמי דפסחים פ' מקום שנהגו וגבי בני בישן יע"ש ובפרטו' בזמנים אלו שע"פ הרוב מנהגי טובי העיר ממנים דיינים לקרוביהם ואוהביהם אע"פ שאינם הגונים ואינם ראויים לדון משא"כ בזה הבורר אף אם יהיה אחד מהן אינו הגון להפך בזכות בעל דינו אף מה שהוא שלא ע"פ הדין מ"מ כיון שהשני ג"כ בורר למי שירצה הוי כקיבלו עלייה כדי שיוצא הדין לאמתו ומה"ט ראיתי בהרבה קהלות אף שיש להם דיינים קבועין מ"מ בדבר גדול מתפשרים ע"פ הרוב לדון בזה בורר כדי שיצא הדין לאמתו לכן נ"ל פשוט שאין לשנות מנהג בזה שהוא מנהג וותיקין מיוסד ע"פ שורת

הדין וההלכה וכהא דאמרינן ביבמות דף ק"ב ע"א דאמר רב כהנא א"ר אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל והכי אמרינן בפ' הקומץ גבי נהגו העם בסתומ' ועמ"ש לעיל בא"ח סי' ו' לענין תורת מנהגים וכ"ש שיש לקיים המנהג הזה שהוא ע"פ הדין ההלכה וכל המשנה ידו על התחתונה נ"ל הקטן יעקב: שאלה קמד על אודות הפשר שנעשה בקנין בין ראובן לשמעון שותפו ועתה רוצה ראובן לערער על פשר לפי שנכוה ברותחין ולא בפושרין כגון בשביל השבועת שהיה חייב ראובן לשמעון עשו פשר שיפדה אותו בממון הרבה ומחמת שבועת שהיה חייב שמעון לא עשו כל כך ממון ואיזה שבועת וויתרו לגמרי הרי שהטו כח הפשר לצד א' יותר מחבירו ואין לך עולה גדולה מזה והוי כפשר בטעות וחוזר ועל דבר הטענ' שנית שטוען ראובן לבטל הפשר לפי שמבוא' בקנין הפשר שהדייני פשר לא ישגיחו בשום דבר המבואר בפס"ד בדבריה' שאינם נוגעים בשבועה כי אם שיעשו פשר על אודות השבועות שביניהם ולא לזולתן מה שמבואר בהחלט בפסק דין והם עשו פשר אף בענין זה נמצא שהפשר בטל ע"כ תוך דבריו: תשובה הנה נ"ל פשוט דהפשר בתקפו עומד דהא להדיא איתא בסנהדרין דף ל"ב צדק צדק תרדוף א' לדין וא' לפשר ופירש"י צדק פשרה שלך לפי ראות עיניך ולא תרדוף את אחד יותר מחבירו הרי דעיקר הפשרה תלוי בראות עיני הדיין לפי מראה עיניו ישפוט ואומדנא דלבו והוא כעין שודא דדייני כמבואר בב"י סי' י"ב בשם תשוב' הרא"ש וכ"כ שם בס"ג בהגהות ב"י דפשרה הוא כעין שודא דדייני ליתן מי שלבו נוטה לחד פירושו ובירושלמי איתא אל תקרי שודא דדייני אלא שוחדא דדייני וא"כ אף אנו בנדון שלפנינו הדיינים יכולין לתרץ דבריהם שלדעת' וכפי ראות עיניהם היה לפי המדומ' יותר צדק בדינו שמעון מראובן כגון שראו בטענותיהם שראובן אי אפשר לו לישבע על דבריו עד שצריך פדיון הרבה לשבועתו משא"כ שמעון היה רוצה לישבע באמת וכה"ג יכולין לתרץ דבריהם בכמה אנפי ודבר המסור ללב הדיינים נאמר בו ויראת מאלהיך וכבר מבואר בס"ס כ"ה בדיין שטעה וחייב שבוע' למי שאינו חייב שבועה ועשה זה פשרה עם בעל דינו כדי שלא ישבע ואח"כ יודע שאינו בן שבועה אע"פ שקנו מידו על הפשרה אינו כלום דקנין בטעות הוא וחוזר וכן כל כיוצא בזה ודוקא שגילה דעתו שעשה פשרה משום השבועה וכדומה לזה ויע"ש בב"י מבואר דוקא אי איכא לברורי טעותא אבל אי ליכא לברורי טעותא לא יע"ש הרי כל כמה דליכ' ברור הטעות לאו כל כמיני' לסתור כח הפשר שנעשה בקנין בכן כל כמה דלא אפשר לברר שלקחו דייני פשר שוחד להטות כח הפשר (כי אין לך טעות גדול מזה) הפשר נשאר בתקפו ואין אחר הקנין כלום הנה בודאי בזה שפתו ברור מללו לבטל מקצת הפשר מה שנעשה בענין זה מה שמוחלט בפסק דין בלי שום הטלת שבועה מ"מ לא יבטל משום זה שאר כל הפשר מה שנעשו בענין שבועת שביניה' דלא אמרי' בכה"ג שטר פשר שבטל מקצתו בטל כולו דדוקא שטר שנעשה בעדי' פסולים אמרינן כה"ג כמבואר בסי' נ"א סעיף ו' משא"כ אם נתבטל השטר במקצת מכח גוף ענין השאר עדיין בקיומו עומד וגדולה מזו מבואר בתשובת האחרונים והובא ג"כ בכה"ג סי' כ"ה סעיף כ"ו בהגהות הטור בדיין שדן הדין ובאותו הדין באו שני טעות אח' בדבר משנה ואחד בשיקול הדעת מה שטעו בדבר משנה חוזר ומה שטעו בשיקול הדעת יתקיים יע"ש וכן מבואר בתשוב' מהר"מ מטראני סי' קמ"ח בפשר' להדיא דבמה

שטעו הפשר בטל ולא במה שלא טעו אך אם אפשר לבטל הפשר מכח שטוען ראובן דלכך חייב אותו ע"פ הפשר בכמה דברים לפי שזיכו אותו מצד אחר באיזה דברים שמבוארים בפסק דין להדיא לחובתו ועכשיו שזה בטל גם זה בטל וכיוצא בו אזי אפשר הפשר לבטל מכל וכל מ"מ הדבר צריך מיתון הרבה ועיון היטב בדבר אם כנים הם הדברים ולולא היה הדבר תחת רבנות שלי הייתי חוקר ודורש אצל הצדדים ודייני פשר מהות הדבר בכל אופנים והייתי רואה לצדד הדבר אצל הצדדים ולהכריע אותם לפשר ביניה' ולתווך השלום עד שהיו פשר גמור בפושרין ממש מהיות נח נח לשני צדדים שלא יכזה שום א' מהצדדים כי גדול השלום ושלוש על דייני ישראל כ"ד הקטן יעקב: שאלה קמה מדיין אחד שקיבלו שני צדדים על סך שלש מאות ר"ט להיות פשרן ביניהם ולפשר בפשר שקרוב לדין כיצד ינהוג את עצמו בפשר כמו שהדין נותן שמחויב לשלם כל הסך הנ"ל כיצד יעשה לצאת ידי שמים כדכתיב צדק צדק תרדוף אחד לדין וא' לפש': תשובה מה ששאלתי על אודת הפשר קרוב לדין בזה לא דינא גמירי רק פשרה בעלמא הוא ופירש"י בסנהדרין דף ל"ב צדק צדק תרדוף א' לדין ואחד לפשר צדק פשרה שלך לפי ראות עיניך ולא תרדוף את האחד יותר מחבירו עכ"ל ש"מ דפשרה הוא מעין שודא דדייני ממש וכן משמעות תשובת הרא"ש הובא בב"י סי' י"ב וכ"כ ג"כ בכ"ג שם בהגהות ב"י דפשרה הוא ממש דין שודא מ"מ להוציאך חלק אי אפשר כי סתם פשר הוא מלשון פושרין לא קר ולא חם וכדאמרינן דייני חצצתא פרש"י דייני פשרה שחולקין הדבר והוא מלשון מחצה כן הוא ע"פ הרוב מ"מ יש רשות ביד הפשרן לעשות לפי מהות הדברים לפשר ביניהם כפי ראות עיני הדיין רק שלא יצדד הדבר אחר אחד מהן יותר מחבירו בענין שיעשה שלום בין הצדדים וכדאי' להדיא בפ"ק דסנהדרין שעיקר הפשרה אינו רק לעשו' שלום בין בעלי הדינים ובנדון זה שקיבלו עליהם הבעל דיני' לעשות פשר קרוב לדין הכוונ' עכ"פ שלא לחצות הדבר שמחולקין בו רק בפשר קרוב לדין יות' בדין אך אכתי אין שיעור לדבר אפ"י זהב אחד שעושין יותר ממה שמתחייב בדין ג"כ מיקרי קרוב לדין וכה"ג מצינו בש"ס דגיטין פרק הזורק גבי קרוב לה אפ"י מאה אמה וכ"ש יותר קרוב קודם וכה"ג אצל עגלה ערופה כל שאינ' קרובה הימנו וא"כ אכתי לא ידענו שיעור מוחלט לדבר אך ורק לבי אומר לי דעל כל פנים לא יפטור זה שמתחייב בדין בכל השלש מאות לא יפטור אותו יותר משליש שהוא מאה ר"ט ויתחייב עכ"פ בשני שלישים שזה מקרי קרוב לדין וקצת ראייה וסמך לזה מהא דאמרי' רובא דמינכר היינו כפל וכן מהא דאמרינן בהידור מצוה עד שלישי במצוה וכן הא דאמרינן משלם דמי שעורים בזול דהיינו פחות שלישי וכה"ג מצינו הא דאי' במדרש הובא בטא"ח הל' ראש השנה שהב"ה בער"ה מוותר ומדמה שם המשל לבשר ודם יע"ש וגם לעול' ילמוד אדם מדעת קונו לוותר שלישי משלו כדי להשקיט הריב ולתווך השלום אבל עכ"פ לא יהיה זה שיעור מוחלט לדבר לפחות מזה כיון שע"פ הדין פטור לגמרי כל שאפשר לפשר בפחות עדיף אם ירא' יראה בעינו הפקח שבדבר מועט יוכל לפשר בעל דינו בענין שיהיה שלו' ביניהם כלל הדבר הכל תלוי בראות עיני הפשרן לפי אומד דעתו במהות הדבר רק שיהיה כוונתו לשם שמים לא לשום נטית צד לאפשר הדבר ולתווך השלום ועכ"פ לא יותר משליש שחייב או פטור ע"פ הדין פחות משני שלישים מיקרי רחוק וקצת זכר לדבר עד דור השלישי חשוב קורבה עיין בתשובתי חלק ראשון סי'

קע"ג כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קמו מק"ק טריבטש עשיר שצוה לפני מותו בכל אופן המועיל על בניו ותוך הצוואה צוה על א' מבניו שאם ידרוש ברבים בבית הכנסת שיתן לו סך מה מעזבוננו יתר על חלקו המגיעו עליו ומת העשיר וזמן מה אחר מיתתו דרש אותו הבן ברביסובקש מאחיו אותו סך כפי שצוה אביו ואחיו טוענין נגדו הרבה טענות אחד שלא דרש טוב לעמו ויפה היה שתיקתו מדיבורו ותו טוענין נגדו שיש לחוש שאף דרשה זו לא למד מעצמו רק מפי כתבים או למד מאחר כל הדרשה והתלבש בטלית שאינו שלו ואדעתא דהכי לא צוה אביו.

תשובה הנה תחלה צריכין אנו לחפש בזכות דהאי צורבא מרבנן ואע"ג דלדעת השואל לפי דברי אחיו אינו נכלל בכלל זה מ"מ כבר כתבתי בתשובתי חלק ראשון סימן קמ"ד דאפילו על בחור חריף ראוי להפך בזכותו וכ"ש גם שמוחזק בשם חבר וכא' הלומדים שראוי להפך בזכותיה על צד האפשר טענה ראשונה שטענו אחיו נגדו שלא דרש טוב לעמו ויפה היה שתיקתו מדיבורו אינו טענה כלל חדא דלא מפיהם אנו חיים ולא כל הדעות שוות בענין הדרוש ומי מפיס לפעמים דורש איזה דרשן דרוש נחמד ומ"מ דבריו אינם עריבים לשומעין מצד שאין יכול להסביר דבריו בטוב או מצד הלשון וכן להיפך ותו י"ל בודאי לא היה כוונת צוואת אביהם על זה רק שידרוש ברבים ולא פירש איך ומה יהיה הדרוש אם ידרוש דוקא מן המובחר וכיוצא בו מצינו בש"ס דקידושין ע"מ שאני תלמיד אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר אחד בלימודו ואומר פי' רש"י שאינו עומק בה והרמב"ם פרק ח' מהלכות אישות כתב מדברים הקלים עיין שם ועיין בטור א"ה סימן ל"ח ואפילו דורות ראשונים מצינו לפעמים שדרשו דברים פשוטים וקלים רק להנהיג בית ישראל בחכמה ומוסר להורותם שהוא עיקר מכוון והן הן הדברים שאינם שווים לכל נפש בודאי כוונת המצווה לא היה רק שידרוש ברבים יהיה דורש ומקבל שכר אף שלא יהיה מובחר כל כך איברא טענה השנית שטענו שלא למד הדרוש מעצמו רק מפי אחרים או מפי כתבים ודאי אם היה טענה זו מבוררת על פי עדים כשרים שלא למד מעצמו כלל הדרוש היה נראה דטענתם בזו טענה טובה דודאי כוונת אביו היה כדי להתמיד בלימודו שיכול לדרוש מעצמו ועל ידי כן ברא מזכה אבא להכי צוה נוצר תאנה יאכל פריה במתנה זו אבל לא להתלבש בטלית שאינו שלו ולהחזיק עצמו במה שאין בו כדרך איזה תלמידים שלא שמשו כל צרכם המתגאים ומתגררים ומחזיקין עצמן כלומדים גדולי חקרי לב ודאי אדעתא דהכי לא היה כוונת אביו מעולם וכדאיתא בפרק הכותב דף פ"ה דאדם מצדיק מעשיו בשעת מותו יעויין שם בפירוש רש"י ואולי אף אם היה כוונת אביו כך לא זכה בו כדאיתא ברמב"ם פ"ט מהלכות זכייה ששכיב מרע שצוה לעשות עבירה עם נכסיו אין שומעין לו והובא בטור ח"מ ובש"ע סימן רנ"ו זו גם כן עבירה היא כי מיום אשר קמו חכמים כאלה חכמת חכמים תסרח ולמהוי כעמא דארעא והאמת נעדרת ונתעוותו הדינים ונתקלקלו המעשים וראוי לעונש ולא לקבלת השכירות ותו דאף אם יאמר האומר ולאמד דעת אביו להיפך רק שיוכל לדבר ולדרוש בפני מלכי רבנן ולא יבוש אז יקבל שכר אף שאינו לומד מעצמו כגון שדבר ידוע שלא בר הכי הוא דאז אין כאן נדנוד עבירה וכדאיתא בפרק האשה רבה ד' צ"ו בפיוס דרבי יעקב בר אידי אמר כתיב כאשר צוה ה' את משה כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את

משה וכי כל דבר שאמר יהושיע היה אומר כך אמר לי משה אלא יהושיע יושב ודורש סתם והכל יודעין שתורתו של משה היא אף רבי אליעזר תלמידך יושב ודורש סתם והכל יודעין שתורה שלך היא ואם כן הוא הדין כאן נימא הכי על פי האומדן זה אינו חדא דאין זה אומדנא רק ספיקא וכל היכא דאיכא לאסתפוקי בלשון המתנה על המקבל להביא ראיה שהרי הנכסי' בחזקת היורשים בשה וכמבואר בח"מ וש"ע סימן רמ"ו סעיף ה' יע"ש ועוד דאפילו אם יהיה אומדנא בודאי עכל מקום לא אזלינן בתר אומדנא להוציא מיורשים וכ"כ הרא"ש להדיא בתשובה כלל פ"ד סימן ה' דלא אמרינן אומדנא שיהא נשארין הנכסים בחזקתן הראשונה אבל לא למעקר נחלה דאורייתא וכן הובא תשובה זו בטור ח"מ וש"ע ס"ס רפ"א וכ"פ בתשובת מהר"א ששון סימן קכ"ד ברם בנדון זה שלפנינו שאין הטענה מבוררת כלל רק שהם בודים הדברים מלבם לבטל צוואת אביהם לאו כל כמיניהו דא"כ יהיה צוואת אביהם בטל מעיקרא דלעולם יוכלו לומר כן ומי הכריעו ואין משביעין על טענת ספק רק יכולין להחרים סתם אם הדבר כן או לאו או יבחינו הדבר על ידי אחד מהלומדים מפורסמים ליתן לו בבלי דעת מדרש תמוה וליתן לו חדר מיוחד זמן מה אם יכול לכווין מעצמו הפירש על פי הדרוש שראוי לאומרים ברבים אזי יזכה במתנתו ויקבל שכר על הדרישה ועל הפרישה: נראה לי הקטן יעקב: שאלה קמז בהא דקי"ל בח"מ סימן כ"ח בעד שנזכר עדות ע"י אחר שהזכירו לו דיוכל להעיד אבל אם הבעל דין עצמו מזכירו ונזכר לא יעיד ונשאלתי אם מזכירו קרוב של אחד מבעלי הדינים מהו: תשובה נ"ל פשוט דדוקא מדקדק הש"ס עצמו לא ולא קאמר רבותא דאפילו קרובו אין יכול להזכירו אלא ודאי צ"ל דכל שאין הבעל דבר בעצמו מזכירו רק על ידי אחר אף על פי שהוא קרוב לבעל דינו אין בכך כלום כי אין אדם חוטא ולא לו אע"ג דלענין עדות פסול להעיד לקרובו זה לאו משום דחשדינן ליה להעיד שקר בשביל שהוא קרובו ואוהבו שהרי כתב הטור להדיא בסימן ל"ג וז"ל זה שפסלה התורה עדות הקרובים לא מפני שהם בחזקת אוהבים זה לזה שהרי פסולין להעיד לו בין לזכותו ובין לחובו ואפילו משה ואהרן אינם כשרים להעיד זה אל זה אלא גזירת הכתוב הוא לפיכך אוהב ושונא כשרים להעיד ע"ש וא"כ אין בו אלא חידושו דוקא להעיד פסלו התורה משא"כ אם מזכירו לעד אין בכך כלום דבכלל אחר הוא שמותר להזכירו דקל הוא שהקילו חכמים בזה וכן משמעות לשון הרמב"ם פ"ח מה' עדות וז"ל אבל אם הזכיר אותו תובע עצמו אע"פ שנזכר אינו מעיד מפני שזה דומה בעיני בעל דין כאלו העיד שקר בדבר שלא ידע לפיכך אם היה תובע תלמיד חכם כו' וקל הוא שהקילו בד"מ וכו' (ומה"ט נ"ל להכריע ג"כ כדעת בעל כ"ג בח"מ שם בהגהות הטור סעי' ס"ג דפסק דאף האידנא יש דין מ"מ בזמן הזה לענין הזכרת עדות דלא בתשובת רמ"א סי' מ"ד ע"ש ובאמת י"ל דגם רמ"א לא פסק כן בהחלט רק סניף לשאר צדדים ע"ש).

וכן משמעות לשון ריא"ז פ"ב דכתובות שכתב וז"ל ואם הזכירו התובע עצמו אע"ג שנזכר לא יעיד חוששין שמא התובע הטעה אותו או הוא בוש ממנו ע"כ משמע דדוקא בתובע עצמו איכא למחשד כה"ג ולא באחר אפי' קרובו מ"מ נ"ל דבאשתו ובניו ג"כ לא מהני הזכרה זו דאשתו כגופו וגם בניו בכלל דוגמא דאמרינן כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד כי המה כמו הבעל דברים בעצמם שמזכירי' לטובת' כנ"ל הק' יעקב

שאלה קמח מהרב המופלא מהר"מ חגאיז לחוות דעתי בתובע שאמר לפני ב"ד שאין לו עוד שום תביעה על הנתבע ואחר זמן אמר ששכח לטעון עוד איזה תביעה או טעיתי אי מהני שיכול לתבוע אותו או לא: תשובה הנה לכאורה היה נראה דדין זה תלוי בפלוגת' דרבוותא אי שכחה מקרי פושע או שוגג ואונס וראיתי בתשובת שער אפרי' בהג"ה לכן המחבר שאלה כ"ח שמסיק ששכחה מקרי פשיעה ועיין בתשובת בית יעקב סי' ע' וא"כ אפשר לומר דגם זה פשיעה הוא מה שלא טען עוד מחמת שכחה ובעל דינו פטור ממנו איברא דבריו תמוהים מאוד דאיך יחשב לשכחה פשיעה ושכח כל פרק כלל גדול אמרו בשבת שכח עיקר שבת דחשב עכ"פ שוגג וגם סוף פ"ב דב"ק היה לו אבן מונחת בחיקו ושכחה לענין ד' דברים פטור דה"ל שוגג וכ"פ בח"מ סימן תכ"א סעיף יו"ד וכמבואר בא"ח סימן תקכ"ז סעיף ז' ח' דבשכחה הוי אונס או שוגג רק בלא הניח שני פעמים ערוב תבשילין חזינין דלא מחמת אונס או שוגג עושה כן אלא מחמת פשיעה שסומך על הגדול העיר מש"ה נקרא פושע כמבואר שם אבל מחמת שכחה ודאי לאו פושע וכן מבואר שם ריש סימן תקל"ח גבי מי שהפך את זיתו וגדולה מזו מבואר דאפילו מי שהיה לעשות דבר מה והמתין וסמך על שיש לו עוד שהות ושכח דג"כ מקרי אונס כמ"ש הר"ן פרק כיצד הרגל לענין נדר וכן פסק הרב בי"ד סימן רל"ב סעיף י"ב בהג"ה ואף דכתב שם שיש חולקין דלא הוי אונס והוא מחידושי אגודה דפ' מי שאחזו היינו דוקא התם שהיה לו שהות ולא קיים נדרו מחמת עצלות אף ששכח אח"כ לא מקרי אונס לדעת האגודה ועיין בא"ח סי' ק"ח סעיף ח' דפסק שם דאף כה"ג מקרי אונס ולא הביא שני דעות ואולי י"ל דהתם מיירי שנאנס בענין אחר ולא מחמת שכחה וע"ש במ"א ס"ק י"א ומהרש"ל דביצה כתב וז"ל שכח מחמת עצלותו שלא היה חרד על דבר ה' ולא מחמת אונס נקר' פושע וכתב המ"א בס"י תקכ"ז ס"ק וי"ו ששוכח מחמת עצלות שאני עכ"ל וכן עיקר' וכן משמעות הש"ס הזהר בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו כלומר לא מחמת עצלותו שלא למד וכדעת מהרש"ל ומה שהביא שם בתשובת שער אפרים סי' הנ"ל ראה מהא דאי' בש"ס דב"מ בעובדא דהאי גברא כל לא ידענא היאך הנחתי פשיעותא היא וכן הסכמת כל הפוסקים א"כ ה"ה שכח' דמיקרי פשיעה אי משום הא לא תברא דשאני התם שהפקידו אצלו וראוי ליהזר בפקדונות מאוד כאשר הזהירו חז"ל להניח אצל אוצרו ותכשיטו בענין שיהא מופקד שפיר ולכתוב בפנקסו וזה שלא עשה כן להניחו במקום שפגע לו עד שלא ידע מקומו לכך הוי פשיעה גמורה משא"כ בשאר כל הדברים שכחה הוי אונס או עכ"פ שוגג ולא פשיעה ומה שמביא עוד שם סמוכת לדבריו מהא דאיתא בריש פ"ב דביצה דף ט"ו ע"ב גזירה שמא יפשע פרש"י שמא יפשע ישכח ולא יערב ע"כ גם מהאי לא ארי' דהתם מיירי בשכח' ע"י עצלות דהוי פשיעה גמורה משא"כ שאר כל שכחה דהוי בכלל העלם דבר שחייב שגגת חטאת והוא פשוט בש"ס וכל הפוסקים ותו דאף אי תימא כדעת שער אפרים דבזמנים הקודמין הוי שכחה פשיעה מ"מ בזמנים הללו ודאי לא הוי פשיעה כלל דהא אפי' בזמן הש"ס אמרינן בעירובין דף נ"ג וכאצבעי' בבירא לשכחה וכו' לכן של ראשונים וכ"ש בדורות הללו שבכל יום ויום מתמעטין והולכין פשיט' דלא הוי מסתמא פשיעה אא"כ ששכח מחמת עצלות וכמ"ש לעיל גם אין מקום לומר דאין יכול לומר שכחתי מהא דמבואר בחושן משפט סי' ל"ד מי שבאו עדים שעבר על שבועתו אינו נאמן לומר שוגג הייתי או אונס

הייתי והוא מדברי הרשב"א שסיים בטעמו שא"כ אין לך חשוד אפ"י בשבועת העדות דיכול לומר ולטעון שכחתי עכ"ל וכ"כ הסמ"ע שם ס"ק י"ג וכה"ג כתב הרשב"א לענין שוחט שאין יכול לומר כן מה"ט כמבואר בב"י בי"ד סי' קי"ט וכ"פ שם בש"ע בי"ד וכ"כ בספר התרומות סוף שער מ"ו אי משום הא לא תברא חדא דהרי הר"ן פ' כל הנשבעין חולק ארשב"א בזה וס"ל דיכול לומר שכחתי אם הוא זמן מה שיכול לשכוח וכ"כ מהרש"ל פ"ט דב"ק סימן מ"ז להדיא גבי שבועה וכ"כ הש"כ בח"מ סימ' ל"ד ס"ק ז' ע"ש ועוד נ"ל דגם הרשב"א לא קאמר הכי אלא להורע כח נאמנתו לענין עדו'ולענין שחיטה דלא יוכל לומר כן כדי שלא יתן יד לפושעים כמו שסיים בטעמו שא"כ אין לך חשוד שיוכל לומר שכחתי וכ"כ ה"ט שם גבי חשוד אבל בשאר דברים י"ל דגם הרשב"א מודה שנאמן לומר שכחתי וכן מוכח להדיא בש"ס דפ' אלו נערות דף ל"ג ע"א אמר רבא תדע נתרי בה אימת נתרי בה מעיקרא אמרי אשתלי וכו' ובודאי הרשב"א לא יחלוק על סתמא דש"ס שם אלא ודאי דהחילוק כמ"ש ובזה מתורץ ג"כ מה שהקשה בכ"ג סי' צ"ד בהגהות ב"י סעיף כ"ט ממ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' עדות שאם ראהו קושר ומתיר בשבת צריך להודיע שהוא שבת שמא שכח ונכנס בשביל זה לדוחקי' ולפמ"ש לק"מ דודאי לכתחלה יש לו להודיע למנוע אותו מעבירה אבל היכא שכבר עבר לא מכשרינן מה"ט כדי לנעול דלת בפני החשודים שיאמרו לעולם שכחנו ועיין עוד שם בכ"ג מה שכתב ג"כ בשם תשובת האחרונים ע"ש.

וא"כ לפי חילוק זה היה נ"ל לומר דבנדון שלפנינו נאמן לומר שכחתי איברא כד מעיין שפיר נ"ל לומר דבנדון שלפנינו כ"ע מודי דאין נאמן לומר שוב שכחתי כיון שמתחלה אמר שאין לו תביעה עליו בודאי טרם שפטרו ואמר כך לפני ב"ד מדכר אנפשיה שפיר שאין חייב לו כלום וכה"ג מבואר בסי' ד' באם אמרו לו יש לך עדים או ראייה ואמר אין לי ראייה שוב אינו נאמן לומר שכחתי שיש לו ראייה או עדים ואין משגיחין עליו ועל ראיותו כדאית' להדיא בש"ס דסנהדרין דף ל"א והוא הסכמת כל הפוסקים כמו שכתב הטור והמחבר בסימ' כ' יע"ש דאינו חוזר וטוען ויש ללמוד דין זה בפשיטות מהא דאיתא בטור ח"מ סי' ע"ה בשם מהר"ם מרוטנבורג והובא ג"כ בש"ע סעיף י"א א"ל חייב אני לך מנה והלה אמר ודאי לי שאינו חייב לו כלום פטור אף ע"פ שידע בודאי שהוא חייב לו דהוי כאלו מחל לו וע"ש בסמ"ע וש"כ דאין יכול לומר שכחתי או שטעיתי בחשבוני וכה"ג וה"ה בנדון דידן ואף דיש מקו' לבעל דין לחלוק ולומר דשאני התם כיון דאמר לשון ודאי אבל אם לא אמר לשון ודאי לא וכ"כ הסמ"ע שם ס"ק כ"ו ברם אחר העיון גם זה אינו חדא דהש"כ שם ס"ק ל"א השיג על הסמ"ע בטוב טעם ודעת דאפילו לא אמ' לשון ודאי ג"כ מהני דהוי מחילה וכדמוכח ממוצא דין בטענו חטין והודה לו בשעורין דפטר אף מדמי שעורין דמחל לו ועוד י"ל דגם הסמ"ע לא קאמר התם אלא באמר כן חוץ לב"ד וגם הנתבע מסייע לו ואמר שהוא חייב לו מש"ה הצריך לומ' הלשון ודאי וכו' משא"כ בנדון שלפנינו שאמר לפני ב"ד אין לי עוד תביעה עליו בודאי מחל לו ולא יוכל לומר שכחתי או טעיתי ועוד יש להביא ראייה לדין זה מהא דאיתא בש"ס ופוסקים הובאו בח"מ בסי' כ"ד בהא דנזקקין לתובע תחלה שפירשו לחד פירוש שאין הנתבע יוכל לומר שיטען כל תביעות שיש לו עליו אם לא דזיילי נכסי וכה"ג מבואר בסי' פ"ז סעיף כ"ד לענין שבועה ואם איתא דיוכל לומר שכחתי מה הועילו חכמים בדבר זה דאי

זיילי נכסי שכופין אותו לטעון כל טענותיו ושלא יטעון עוד הלא מ"מ יכול לחזו' לטעון לומר שכחתי אלא ודאי פשוט דתו אין יכול לטעון והוי כטוען וחוזר וטוען נ"ל הקטן יעקב: שאלה קמט אחים שותפים בבית אחד וחלקו לאחד מהם ניתן החדר שבו תנור גדול שאופין בו וכתבו בשטר חלוקה שלהם שאין זה על שום זה תפיסת הרגל כי כל אחד יחזיק בחלקו אך את זה הותנה כפול בתנאי וז"ל שראובן ישתמש בתנור גדול שאופין בו כי אם מע"ש לע"ש ועי"ט לאפות בו לצורך שבת וי"ט ע"כ הלשון שבשטר ועתה נשאלתי שאשת ראובן המליט' זכר ורוצה לעשות סעודת ברית מילה ופדיון הבן אי שרי לו לאפות בו לצורך סעודת אלו וכיוצא בו כי שמעון מוחה וטען שאין לו זכות לאפות בו כי אם בע"ש ועי"ט כמשמעות לשון השטר וראובן טוען שמה שכתב בשטר כי אם בע"ש ועי"ט הכוונה שבימים אלו ישתמש בו בקביעות מידי שבת בשבתו משא"כ ימים שאין להם קבע להכי לא הוזכר בשטר אבל מ"מ י"ט שלו הוא בכלל משמעות השטר ילמדנו מ"ו הדין עם מי ואיזה דרך ישכון אור: תשובה לכאורה נראה דהדין עם ראובן ואף ע"ג דכתב בשטר חלוק' כי אם בע"ש ועי"ט מ"מ י"ל דגם סעודות כאלו בכלל וראיה מהא דאיתא בפ"ק דברכות דף י"ב ע"ב תניא א"ל בן זומא לחכמים וכי מזכירן יציאות מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם א"ל לא שתעקר יציאות מצרים ממקומה אלא שתהא שיעבוד מלכיות עיקר ויציאות מצרים טפל לו וכיוצא בו אתה אומר לא יקרא שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך לא שיעקר יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו ע"כ הרי להדיא אף על גב דכתיב הלשון כי אם אפילו הכי יש בכלל אף מה שאין בפרט רק שהפרט עיקר ויתר הדברים טפילים לו א"כ ה"ה בנדון שלפנינו ברם כד מעיינן שפיר נראה יותר דהדין עם שמעון ואין ראיה מוכרחת כלל מסוגית אלו מכמה טעמים חזא דהא קי"ל באמת להלכה כבן זומא דמזכירין יציאות מצרים בלילות כסתמה דמתני' וכן מבואר ברמב"ם פ"א מה' ק"ש וכן הסכמת כל הפוסקים זאת ועוד אחרת דאין למידן הלכה מדברי אגדה ועוד דאף לדעת חכמים עצמן דסוברין דלשון דכי אם דהתם לא דוקא היינו משום דהתם איכא לימודים אחרים דיציאת מצרים טפל לו מדכתיב כל ימי לרבות ימות המשיח וכן ביעקב דהדר הדרו קרא דכתיב ויאמר אלהים לישראל במראו' הלילה ויאמר יעקב ויאמר וכדאיתא שם בש"ס דף י"ג אבל בלא"ה אם לא היו כתובים הני קראי הייתי אומר דכי אם דוקא קאמר א"כ יש ראי' מסוגיא זו לכאורה להיפך ובר מן כל דין דאף אי נימא דכל דכתיב כי אם בקרא לאו דוקא קאמר מ"מ לשון תורה לחוד ולשון בני אדם לחוד ובשטרות הולכין אחר לשון בני אדם כמו בנדריים וכדאית' בח"מ ר"ס מ"ג ובודאי בלשון בני אדם אין בכלל אלא מה שבפרט ובפרטות דאחים שחלקו לקוחו' הן ואין להם דרך זה על זה רק מה שהתנו וכל אחד זכה בחלקו ואין רשות להשתמש האחד בחלק חבירו רק מה שהתנה בפירוש וידו על התחונה ואין כופין על היוצא בזה משו' מדת סדום כיון שצריך לילך לחדרו וגם יותר מה שמסיקין התנור מתרעי ע"י היסק וכה"ג ומה שטען שי"ט שלו מ"מ אין זה נכלל במשמעו' הלשון כשכותבין ערב שבת ועי"ט והמקפיד בזה קפידתו קפידא אך לפני משורת הדין אין ראוי לדקדק בזה עם שכינו

וקרובו בין אחים יפריד כנ"ל הקטן יעקב שאלה קנ מהמופלא כהר"ר גרשון נר"ו וז"ל ועתה באתי בשאלתי במעשה שהיה באחד שהשיא בתו והכניס לה שט"ח עליו ועל אשתו באוה"ב כתחז"ל לשלם תוך שני שנים אחר חתונה וכן נכתב בהתנאים אחרונים שנעשו בשעת חופה שעשה לחתנו הנ"ל שט"ח כזה ובתוך שני שנים הנ"ל מת אבי האשה הנ"ל וחיים ש"לי וככלות שתי שנים הנ"ל תבע החתן הנ"ל בעל השטר את חובו מחמותו הנ"ל דהיינו שתשל" החצי מכתובתה כאיש ואשה שלוו יחד והחצי שניה מיורשים קטנים והשטר לא נעשה כתקון הקהלה שיחתום הבעל דבר בעצמו וכדי שלא יהא שאלתי כשאלת התם ממש אדין לפניו בקרקע אחר נטילת רשות ממנו כתלמיד לפני רבו ונלע"ד דבמה שתבע המלוה את חמותו שתשלם החצי כנ"ל אין ממש בדבריו וכל יקר ראתה עיני בספרו שבות יעקב שאלה קנ"ה ושם נאמר שאין האשה חייבת דאינה רק כערב בעלמא ואין משתלם מן הערב כשיש ללוה ודבריו שם הם דפח"ח ומשמע שם מלשונו לשון זהב דלא הוי קבלן רק ערב סתם ובאתי להוסיף על דבריו דנלע"ד דאפי' ערב סתם לא הוי ואם בעלה לא הניח כלום ועמדה היא אח"כ וסגלה אפ"ה אינה חייבת לשלם וכ"ש היכא דיש ללוה עצמו והקנין שעשתה האשה אינה אלא כדי שלא תטרופ בכתובתה המוקדם לחוב זה ולכך עשת' קנין זה ומחלה לחוב שעבוד כתובתה אבל לא שתשלם מנכסיה שסגלה אחר מיתת בעלה או מנכסי מלוג שלה אם לא הניח בעלה כלום דזה ודאי אינו וכן משמע מהראיות שהביא מר בתשובתו הנ"ל ונ"ל ג"כ להביא ראיה ממ"ש הריב"ש והביא הסמ"ע בסי' רנ"ב ס"ק ג' וז"ל וכתב הריב"ש סי' רמ"ד אלמנה שקבל' קנין לקיים צוואת בעלה בנכסיו מ"מ גובת כתובתה ואח"כ משלם משאר נכסיו וכו' והנה מעולם תמהתי על דברי הריב"ש אלו שהביאו הסמ"ע לפסק הלכה ומשמע דאפי' לא נשאר כלום רק כדי כתובתה אפ"ה גובת כתובתה בתחלה אף שא"א לקיים צוואתו אח"כ אע"פ שקבלה קנין לקיים צוואתו וזה נראה כסותר מה שאמר רמ"א שם ס"א בהג"ה וראיתי בספר הריב"ש עצמו בסי' רמ"ד ושם כתב שלא עשת' קנין על זה רק שיוקדם פריעת הצוואה לפריעת כתובתה ולא שתפרע מכתובתה וא"כ ה"ה בנדון דידן אמרינן דלא עשתה קנין שיגבה ב"ח ממנה רק עשתה קנין כדי שיהא מוקד' לכתובתה אבל אה לא הניח כלום גם האשה פטורה ואפי' אם נאמר דהוא ערב אפשר דכאן פטורה מלשלם כיון דיש ללוה ואין נזקקין לנכסי יתומים גם הערב פטור לא מבעי' לדעת הרמב"ן שהביאו הטור והב"י בסי' ק"י דאפי' בערבות קבלונות אינו גובין ממנו וכן משמע מדברי מהר"מ בתשובותיו סי' שצ"ט וגם דעת הרא"ש והרשב"א הוא דאף דנזקקין לנכסי ע"ק מ"מ לנכסי שאר ערב סתם אין נזקקין ואף הב"י שם הביא דעת הרשב"א כהרמב"ם דאפילו מסתם ערב גובין וא"כ דברי הרשב"א סותרין אהדדי וכבר הקשה קושיא זו בש"ות ראש יוסף שאלה א' ואשתמטתי' מיניה מ"ש הב"י בא"ח סי' קל"ה בד"ה וי"מ נוהגין לקרות הרב' כהנים בהפסק ישראל וכו' ומסיק שם דהרשב"א לחוד ורשב"א לחוד ואף שכאן הזכיר הב"י בשניהם הרשב"א אפשר דנפל הטעות בדפוס וכו' והאריך עוד שם גם בענין מה שעשה נגד תקון הקהל ולא העתקתי רק מה שהוא צורך תשובתי וסיים נפשי בשאלתי שאל ישיבנו ריקם מלפניו כ"ד הקטן גרשון קאבלענץ מזיא עכ"ל: תשובה הנה שאלתו שואל מדעת וכענין מראה פנים לכל צד ואופן בליל התקדש חג קבלתי ומפני טרדת וחגיגת הרגל לא יכלתי להשיב לעגל וכדי

שלא להשיב פנים ריקם להשיב לשואל לבדו במשפטי' וחקים אין זו משנת חסידים וצדיקים ע"כ אמרתי לכתוב רק פלפולא בעלמ' בראשי פרקים ומתוך דברי עשה יעשה משפט לעשוקים וזה יצא ראשונה מה שכתב מכ"ת וז"ל ובאתי להוסיף על דבריו דנלע"ד דאפי' מרב סתם לא הוי ואם בעלה לא הניח כלום וכו' הנה לבבי לא כן ידמה בכח המדמה וכל המוסיף גורע הוא בזה לע"ד דודאי אין שעבוד לחצאין דכל שהיא נכנס' ערבנית בעד בעלה אין ערבות למחצה וכמו שנכנסת בשעבוד שלא תטול כתובת' קודם החוב אם אין במה לשלם ב"ח כך נכנסת בשעבוד גופה מה שמסגל' אח"כ כי אע"פ שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ יוכל לשעבד דבר שלא בא לעולם ותדע שכן הוא דאל"כ בכל ערב דעלמא נמי נימ' הכי אם יש לו חוב מוקדם על הלוח ונעש' ערב בשבילו נימא שלא נעשה ערב אלא כדי שלא תטרופ בחובו שעל הלוח בדין מוקדם אבל לא נעשה ערב לשלם מממון עצמו ובאמת דבר זה נשתקע ולא נאמר כי בכל הש"ס ופוסקים אמרינן בהאי הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה ואין שעבוד לחצאין ואף שהדבר א"צ ראייה מ"מ לא אמנע להביא קצת ראי' עלזה ממה שפסק הרמב"ם בפכ"ה מהלכ' מלוה דין יו"ד שנים שערכו לא' כשיבא המלוה לפרוע מן הערב יפרע מאיזה מהן שירצה וכתב שם המ"מ שכן הסכמת הרשב"א וז"ל וחילוק בין שני ערבים לשנים שלוו לפי שכיון שהמלוה אחד הערבות אינו חל לחצאין או יתחייב כל אחד בכל או לא יתחייב כלל כו' כי ללוה הלוח הכל והערבון לבטחון כעין משכון ואין שעבוד חל לחצאין עכ"ל ולשון הרמב"ם הנ"ל העתיק בש"ע סי' ע"ז סעיף ג' וכתב שם הסמ"ע בס"ק ג' מלתא בטעמו הנ"ל גם בש"ע סי' קל"ב סעיף ג' סתם תחלה כדעת הרמב"ם אלא שאח"כ כתב דעת היש חולקין והיינו דוקא התם ששנים נכנס לערבות אמרי' שכל אחד נעשה ערב למחצ' אם יש לו משא"כ בערב א' ודאי כ"ע מודו דאין ערב למחצה כאשר פשוט בש"ס ופוסקים דערב בעלמא משתעבד בכל ואם אמרו כן בערב דעלמא מכ"ש ואצ"ל בערבות דאמה לגבה ברתא או ברא דשעבוד משעבד נפשה וכדאי' להדיא בש"ס דב"ב דף קע"ד ע"ב גבי משה בר עצריה דאפילו היכא שאין ערב דעלמא משעבד לגבי בריה אמרינן דשעבוד משעבד נפשו והנה בודאי לא נעלם מאתי מ"ש בתשובת מבי"ט סי' של"ט שכתב וז"ל נשאלתי על האלמנ' שנכנסה ערבנית בעד כתובת בנה אם דינה כדין אב או לא ופסק בפשיטות שם שאין דינה כדין אב ולא משתעבדא דדוקא באב הוא דאמרי' בגמ' פ' גט פשוט דאבא לגביה בריה שעבודו משעבד נפשו יע"ש דבריו באריכו' מכמה סוגיות הש"ס אכן כבר השגתי עליו באורך בתשובתי שבות יעקב סי' ק"א והוכחתי מסוגית הש"ס ופוסקים שלא כדברי המבי"ט דגם האם דעתה קרובה אצל בנה או בתה כמו האב ומשם אפס קצוהו תראה והאריכות בזה אך למותר ומה לי לכפול הדברים הנאמרים שם ובר מן כל דין דעכ"פ אף לדעת המבי"ט לא גרע מערב דעלמא דמשתעבד אף היא משתעבדה במקום שמתעבדא ערב בעלמא ועיקר יסוד מוסד שהוסיף על בנינו הן הן מדברי הריב"ש בס' רמ"ד ובנה והוסיף בנין קבוע על יסוד רעוע כי אדרבא משם איכא למידק אפכא וז"ל שאלתו שם מעשה בראובן שצוה מחמת מיתה ונתן מתנות עודפת על חצי נכסיו ואמר לאשתו שתטול קנין להשלי' כל צוואתו ונטלה קנין בזה הלשון אני משעבד' עצמי להשלים מנכסי את כל צוואתו ועתה טוענת האלמנה שמחצית הנכסי' של היורשים שהם שלה בכתובתה שלא שעבדה

בדבר רק חצי הנכסי' שהם נכסי המת ולא נטלה קנין אלא לפי שהיתה נושאת ונותנת תוך הבית והיה כל הנכסים ברשותה עכ"ל ופסק שם שהדין עם האלמנה כיון שהאלמנה לא נשתעבדה לפרוע דבר מנכסיה אלא מנכסי מת אין לה לפרוע ממחציה נכסיה שהם שלה ולא של מת יע"ש דבריו באורך הרי מבואר להדיא מתוך דברי הריב"ש ולשונו דמה"ט א"צ לקיים צוואתו מנכסיה כיון שפירשה להדיא בתוך קניינה להשלים מנכסי המת דוקא כל צוואתו דמשמע דוקא מנכסי המת ולא מנכסיה אבל אם התנה כן בפירש כל תנאי שבממון קיים ואף שמכ"ת כתב שהוא דוחק בעיני דמכ"ת לפרש כן דברי הריב"ש לא ידעתי מה דוחקתו הלא הוא פי' מרווח בלי דוחק כלל ומבואר כן להדיא מלשון הריב"ש שם כאשר פשוט לכל מעיין בריב"ש עצמו והסמ"ע קיצר בזה גם בש"ע א"ה ס"ס ק"ו קיצר מאד בדין זה של הריב"ש והאחרונים מחלקים בענין אחר ולא עיינו שפיר בהריב"ש שכופל דבריו דמטעם זה אין השעבוד חל על נכסי האשה כיון ששעבדה בהדיא נכסי המת ולא נכסיה יע"ש והוא ברור ושניות מדברי סופרים שכתב מכ"ת כיון דאין נזקקין לנכסי יורשים קטנים גם הערב פטור כדאיתא בטח"מ סימן ק"י ומקשה דברי הרשב"א אהדדי וכתב שבספר שו"ת ראש יוסף מקשה דברי הרשב"א אהדדי ובאמת קושיא זו של כת הקודמין היא כדאיתא בלחם משנה פכ"ו מה' מלוה ומהר"א ששון סימן צ"ח ובגדולי תרומה דף קנ"א גם בכ"ג לח"מ סימן ק"ו בהגהותיו לב"י אות ה' וכולם לא מצאו ישוב נכון על קושיא זו ומכ"ת טרח ליישב קושיא זו דהרשב"א ורשב"א לחוד וכתב דאפשר דנפל טעות בדפוס ואני אומר אין דנין אפשר משאי אפשר דהרי כן להדיא בשם הרב ר' שלמה בן אדרת והוא הוא המחבר עצמו של שו"ת הרשב"א גם בלא"ה דברי הרמב"ן ג"כ סתרי אהדדי כמ"ש שם בתשובת ראש יוסף וגם דברי הראב"ד סותרים זה את זה בדין זה כמ"ש שם ג"כ בספר גידולי תרומה וכדי ליישב כל זה אומר אני דחילוק ידענו דהיכא שערב טוען בכרי שנאמר לו מהלוה בחייו שפרע למלוה או התפיס צררי וכתב לו תברא דאז חיישינן לכי גדל יתמי (דלמא) משתכחי ליה לשובר לכך אין נפרעין מן הערב עד שיגדלו היתומים כמבואר הטעם בש"ס ופוסקים אבל אם לא טען הערב כן דאז הוא חששא רחוקה ונפלאה דאם איתא דפרע הלוה בחייו למה לא הודיעו כן לערב שפטור תו מן הערבות אלא ודאי שלא פרע בחייו לכך נפרעין מן הערב ומ"מ הערב לא נפרע מן היתומים עד דגדלי משום חששא דאולי התפיס לערב צררי או הערב יעשה קנוניא עם המלוה לכך אין נפרעין מהן עד דגדלי יתמי ואין מקום לבעל דין לחלוק איך אפשר לומר סברא זו דאם איתא דפרע ה"ל להודיע לערב א"כ אמאי אין נפרעין מן היתומים עד דגדלי נמי נימא אם איתא דפרע ה"ל להודיע לבניו היתומים קודם מותו י"ל דאי משום הא לא תברא חזא דיתומים קטנים במילי דאבוה לא ידעי אפילו הודיעו להם בחייו כי לאו בר טענתיהו נינהו ועוד דלא מסיק אדעתו דמית ונפלו נכסיו קמיה יתמי וכדאיתא להדיא בש"ס דגיטין דף כ' ע"א יע"ש מש"אכ בערב אע"ג דאין נפרעין מן הערב תחלה מ"מ ה"ל לאסוקי אדעתו אולי יקרה באיזה אופן שנפרעין ממנו וכיון שהערב עשה לו טובה שהכניס עצמו בערבות בעדו עליו רמיא להודיע שפטור מן הערבות ושילם להמלוה וא"כ אפשר ליישב ג"כ דעת הפוסקים בחילוק זה שלא יסתרו אהדדי והוא מלתא דמסתבר בעצמו ואף שאינו מבואר כן להדיא בפוסקים ותלתא בגודש בדבר שהשטר לא נעשה ע"פ תקנת טובי העיר על זה לא רצייתי

להשיב כעת עד שאדע לשון התקנה כהווייתו ולשונה ממש וטעם ומהות ואיכות התקנה ואיך נהגו מנהיגי העיר ושופטיה בתקנתם עד עתה כי דבר כזה משתנה לפי קיומייהו ומנהגיה ושלם על דייני ישראל נ"ל הק' יעקב קנא שאלת עוד מי שמכר ביתו והלוקח מזקף הדמים על עצמו לשלם לו דמי המכירה כשישא בנו פלוני שלשים יום קודם נישואין שלו ומת המוכר ובנו הוא בן כ"ה שנים ולא רצה לישא כלל ועכשיו תבע הבן את המעות דמי המכירה כיון שהגיע כבר זמן לנישואיו והלוקח השיב שלא הגיע זמנו לפרעון כיון שעדיין לא שידך עצמו ואין בדעתו לישא ושפתי לא אכלא מלהביא ראיה מתנאי כתובה שכותב לה לכשתנשא לאחר תטלי מה שכתב ליכי מ"מ צריכין לשלם לה אחר מיתת בעלה כיון שרשאה לינשא ועומדת ליכנס ככנוס דמיא ולא בעינן שתנשא מקדם א"כ י"ל דגם כאן דינו עם הבן וצריך לשלם לו או לא: תשובה שאלתו שאלת חכם קבלתי וראייתו מתנאי כתובה אין ראיה מוכרחת כל כך דהתם בתנאי כתובה קאי אנוסח שכותבין בתנאי כתובה את תהא יתבא בביתי כל ימי מיגר ארמלותיך (כאנשי יהודא וגליל) ומתנא מנכסי ושוב כותבין וכשתנשא לאחר תטלי משליכי ושוב אין לה מזונות ולא מיגר ארמלות' ובאמת כשהיה תובעת כתובתה אף קודם נישואין כשנותנין לה כתובתה ג"כ שוב אין לה מזונות ולא מיגר ארמלות' רק כשנשאת בודאי אין לה אפילו עדיין לא נטלה מהם כתובתה רק שתוכל ליטל מה שכתב ליכי וזה תוכן כוונת תנאי כתובתה א"כ אין משם ראיה לנדון דידן די"ל בנדון דידן התנאי דוק' שאין חייב לשלם אלא דוקא שלשים יום קודם נישואין ולכאורה נראה להביא ראיה על זה להיפך דליכא למימר עד שיהא ראוי לנישואין אע"ג דלא נשא ממש דהא גרסינן בכתובת דף נ"ד ע"ב בנן נוקבן דיהוי ליכי מנאי רב תני עד דתלקחן לגוברין ולוי תני עד דתבגרן לרב אע"ג דבגר ולוי אע"ג דאינסב ופרש"י לרב אף ע"ג דבגר בתמ' והלא בוגרת מוציאה מרשות אב ולמה תיזון מביתו ע"כ ואם איתא דנשאת לאו דוקא נישואין ממש היאך ס"ד דש"ס למימר לרב אע"ג דבגר הא כיון שבגרה היא עומדת לנישואין כדאמרינן בתך בוגרת שחרר עבדך ותן לה אלא דודאי בעינן נישואין כלשון התנאי אלא מטעם שבוגרת מוציאה מרשות אביה להכי אפילו בלא תנאי אינה ניזונית כמסקנת הש"ס אי משום הא לא תברא דדוקא באיש שמחויב מן התורה במצות פ"ו ואם עבר עליו כ' שנים ולא נשא אמר הקב"ה תפח עצמותיו וע"פ דין התלמוד כופין אותו לקיים מצות פ"ו מש"ה אמרינן תנאו לא היה רק עד שראוי לינשא ע"פ מצות התורה משא"כ באשה שאינו מצוות כלל על מצות פ"ו ואע"ג דלא נשא' בזמנה אין כופין ע"ז שהרי בנות צלפחד יוכיח שנשאו אפי' הקטנה שבהן עד ארבעים שנה כדאיתא בב"ב וכ"ש בזמנים אלו שאין קפידא בזה וכמ"ש בתשובת חות יאיר סי' פ"ד בשם הגאון מהר"ג ע"ש א"כ פשיטא דלא אמרינן גבי אשה שהתנאי לא היה רק עד שנשאת ממש או עכ"פ עד שתלבין ראשה כי לא חשידי בנות ישראל להמתין יותר אבל פחות מזה אף שבגרה כמה שנים אין בכך כלום ונ"ל שעיקר דין זה יסוד מוסד ממה דאיתא בסוגיא דנדרים דף ס"א כי בשטרות הולכין אחר לשון בני אדם כמו בנדרים ומסקנת דפוסקים כדאיתא בי"ד סימן ר"ך סעיף י"ב וט"ו דכל דבר שאינו זמנו קבוע וכיון דלא מחית אינשי לספיק' שאין להתחלתו זמן קבוע ויכול לדחותו מתחיל' הזמן עד שיגיע שדרך העולם לישא דהיינו מבן כ' ואילך וכן מבואר שם בר"ן דנדרים בש"ס דף ס"ב ע"ב ע"ש כי מבן כ'

ואילך מסקנת הש"ס ופוסקים דאמרי' עליו תפח עצמותיו וכל זה באיש שמצווה על פ"ו אבל באשה שאינה מצווה כלל אפילו כשמתנה עד הנישואין כוונתו הנישואין ממש או עד שתלבין ראשה שהוא זמן המוגבל באשה לכל היותר שלא תעכב עוד הנישואין כנ"ל הקטן יעקב: קנב שאלת עוד דקי"ל בח"מ סימן מ"ב דיד בעל השטר על התחתונה אם לא דכתב בה דלא כאסמכתא ודלא כתופסי דשטרי ונתקשה לך דהלא כותבין בכל נוסחי השטרות בש"ד ובח"ח ובת"כ בפועל ממש וכיון שקבל הנתבע על עצמו בח"ח ובשבוע' דאוריית' ממש א"כ בספק שבועה או חרם ות"כ ראוי לילך להחמיר ויד התובע על עליונה: תשובה קושיא זו נ"ל שכבר הרגיש בו בפסקי מהרא"י סימן ע"ג שכתב וי"ל שמעינן מהא דלא אמרינן בהקדש ונדרים היכי דאיכא למימר הכי או הכי ניזול להחמיר דאדרבה נימא אוקי ממונא בחזקת מריה כדפסק ר"ד וכן מוכח נמי באשר"י שם ולא כרמב"ן דפסק במרדכי דספק איסורי לחומרא ונראה דה"ה לענין בעל השטר על התחתונה עכ"ל מהרא"י שם הרי להדיא דאע"ג דקי"ל ספק שבועה ונדרים וחרם להחמיר מ"מ לענין ממון אין מוציאין מיד מוחזק וכן העלה הש"כ בי"ד הל' צדקה ס"ס רצ"ט ס"ק י"ד באורך ובט"ז שם ס"ק ח' וכן מסיק בתשובת פרח מטה אהרן חלק א' סימן קכ"א בשם הסכמת הרבה גדולי אחרונים ע"ש ומש"ה נמי אמרי' יד בעל השטר על התחתונה ותו נ"ל דאף אם רצונו לומר דבשבועה וחרם ממש אזלינן להחמיר מ"מבנוסח שופרי דשטרי שלנו דאע"פ שכותבין שנעשו בפועל ממש מ"מ הכל יודעין שאין שום שבועה ות"כ כלל רק שכ"כ ככל נוסחי דשטרות וכ"י אף שלא נעשו כלל בפועל מעולם וצ"ל דמ"מ אין בזה משום שארית ישראל לא ועשו עולה ולא ידברו כזב ועדות שקר דבעל השטר מקבל על עצמו לקיים דבר הנכתב בשטר כאלו נשבע ונדר בפועל ממש דלא יהא בו משום אסמכתא וקנין דברים אבל לא שיהא בו חומר שבועה ממש כל שאין כתב בו הריני נשבע ממש כמו שהארכתי בתשובתי חלק ראשון סימן קנ"ו יע"ש וכ"כ להדיא בתשובת רמ"א סימן ק"ח יע"ש ואף שבסמ"ע סימן ע"ג ס"ק י"ח כתב דהיכא שכתב שנשבע בפועל לא יוכל להתנצל ולומר שלא נשבע וכ"כ הש"כ בי"ד סימן רל"ב ס"ק כ"ו ועיין בכ"ג לח"מ סימן ע"ג שהאריך בזה שהדבר במחלוקת שנוי בין גדולי ראשונים ואחרונים ומה לי להאריך בראיות ולהכרע בין הדעות כי המפורסמת א"צ ראייה שכן הוא רק נוסח ושופרי דשטרי כדעת רמ"א והכל יודעין שלא נעשה שבועה בפועל מעולם והעדים על מנה שבשטר הן מעידין שהנתבע קיבל על עצמו בכל תוקף שופרי דשטרי לקיים גוף הענין אם לא דבר שמקבל על עצמו בפני עדים ממש בשבועה דאז כותבין העדים נוסחי אחרוני כהיום עשה פלוני שבועה בפועל ממש לקיים בדבר זו לפלוני וכו' אבל נוסחי שטרות שלנו שחייב עצמו לשלם חובו או קנין על המכירה וכיוצא בו מעולם לא שמענו שנעשו שום שבועה מעולם ואין להכחיש הידוע ומפורסים כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קנג אחד מדייני ק"ק ויירמיי"ש ה"ה המופלא מהר"ר מנחם מן נר"ו וז"ל ראובן שאמר לשמעון שהוא צריך למעות בלייפסיק עד סך אלף ר"ט אם יוכל ליתן לו שמה אזי רוצה להסתחר עמו באיזה משא ומתן וכן השיב לו שמעון שכעת אין לו מעות בלייפסיק אבל יראה להשתדל לו מאיש אחר ואח"כ רוצה להסתחר אתו ובכך הלך שמעון אצל לוי ודבר אתו אם יוכל ליתן לראובן מעות בלייפסיק סך אלף ר"ט בכך נשאו ונתנו יחד ונתן לוי כתב ביד שמעון בזה הלשון (איך פאר

שפרעכי אן הקצין ראובן אלף ר"ט לייפסיקר קוראנט צו ביצאלין וואו אים מן שמעון דיא פאלוטא ביקומן האבי) יום ה' ח' אייר תע"ח לפ"ק נאם לוי עכ"ל ובכן הלך שמעון עם כתב זה לראובן והסתחר עמו ונתן לו הכתב הנ"ל והוא נתן לו תמורתו ואחר איזה ימים היה שמעון לפליטה גדולה וברח ותבע ראובן ללוי שישלם האלף ר"ט כפי כתבו ולוי משיב לו שעדיין לא קבל כל התמורה משמעון עבור כתבו רק שחייב עוד ששה מאו' ר"ט על כתב זה והאמין לו שאמר בפ' שלא יתן כתב לראובן עד שיתן לו הכל בכך אני רוצה לשלם לו רק ארבע מאות ר"ט וראובן טוען כיון שע"פ כתבו וחתימתו הניכרת לו ולכל העולם נתן לשמעון התמורה ישלם לו כל האלף ר"ט כי מה היה לו עוד לעשות כיון שראה כתבו ובכך ילמדנו מ"ו הדין עם מי תשובה הנה לפום ריהטא היה נראה דהדין עם לוי כי לוי נאמן במגו שהוא שטר אמנה במגו דפרעתי כמבואר פשוט הדין בח"מ סימן ס"ט סעיף ב' ואף דהרמ"א כתב שם חילוק דעות בזה מ"מ דעת רוב תשובת האחרונים מסכימין דנאמן לומר פרעתי וכן האריך הש"כ שם ס"ק כ"ג שכן עיקר אכן כד מעיינין שפיר יראה דאין טענת לוי טענה כלל כנגד ראובן אף אם נתפוס בזה דברי הש"כ שם להלכה ועיין בספר בית הלוי דף ס"ז השיג עליו ע"ש ועיין בכ"ג לח"מ בהגהות ב"י סימן ס"ט ס"ק י"ב הרבה דעות בזה) מ"מ אין טענתו טענה נגד ראובן כלל מכמה טעמים חדא דמיגו כזו הוי כמיגו במקום עדים כיון שכתב בכתב ידו בפירוש שקבל מן שמעון הפאלוטא הודאות בע"ד כמאה עדים דמי ואיך נאמינו עכשיו לומר שלא קיבל התמורה כולו או מקצתו ומה"ט דלא יוכל לטעון על כתיבת ידו להד"מ ואדרבה הוחזק כפרן כיון שרוצה לסתור מה שכתב בכתיבת ידי עצמו וכן מבואר להדיא שם בס' ס"ח ומה"ט אם כתב בכ"י נאמנות אינו נאמן לומר פרעתי כמבואר שם בטור וב"י ואע"ג דנאמן לומר נגד כ"י אמנה הוא במגו דפרעתי היינו אם אינו כתוב בפ' בכתיבת יד שקבל ממנו המעות רק שחייב לו אז נאמן לומר אמנ' במגו דפרעתי אם אין בו נאמנות משא"כ אם רוצה לסתור מה שכתב בכ"י ידי עצמו שקבל ממנו המעות ודאי אינו נאמן כלל לסתור דבריו מכח מגו דהא הודאות בע"ד כמאה עדים דמי ומגו במקום עדי' לא אמרינן כאשר פשוט בש"ס וכל הפוסקים ואף שהדבר בעצמו ברור וא"צ ראייה מ"מ לא אמנע להביא ראי' ברורה לזה מתשובת מבי"ט ח"א סי' רצ"ב ז"ל אם כתב בכתב ידו שיש לו בידו מאה ככרים עופרת שייכים לפלוני נראה שאין חייב לו דמיהם ואם טוען שעדיין חייב לו דמיהן הרי הוא מכחיש מ"מ שיש לו ברשותו מאה ככרים והוי כאומר אח"כ לא לוייתי דאינו נאמן כיון שכתב לו קודם שאינו חייב לו עכ"ל ע"ש שמאריך בראיות גם בתשובת מהרשד"ם חלק ח"מ סי' ל"ו כתב דאם כתב בכ"י שמודה שהסחורה של פלוני הוא שוב אינו נאמן לומר משל אחר הוא במגו דפרעתי דהוי מגו במקום עדים והובא תשוב' זו ג"כ בכ"ג שם ס"ק כ' יע"ש ואף אם ירצה המתעקש לומר דאף זה בכלל טענת אמנה ונאמן במגו דפרעתי היינו אם יהיה עיקר טענתו כנגד ראובן שכתבת היד בידו משא"כ כאן בנדון דידן עיקר טענתו נגד שמעון שלא נתן לו כל התמורה בעד הכ"י שנתן לראובן בשמו והמגו הוא נגד ראובן מגו דפרעתי איך יהא נאמן על טענת מה שטוען נגד שמעון שהוא עכשיו לאו בעל דברים דידי' כי טענתו עכשיו עם ראובן ונגדו אין לו טענה כלל כיון שמודה שלא פרע לו כלל והתחייב עצמו נגדו בכתובת יד מה מהני לו מגו שיהא נאמן נגד ראובן וכה"ג מצאתי ראיתי תשובת

מהרי"ט חלק ח"מ סימן ל"ב דלא אמרינן מגו מאדם לאדם גם בתשו' מהר"ב אשכנזי סימן כ"ט הובא בכ"ג בהגהותיו לטור סימן ס"ט ס"ק י"ב כתב וז"ל ראובן שהוציא כתב על שמעון ושמעון אומר לא בא כתב זה מידי לידך אלא שלחתי ללוי שיתנו לך אחר שקיים תנאו ולא קיים אינו נאמן במגו דפרעתי דהוי מגו דהעזה אבל מהרשד"ם ז"ל בחלק ח"מ סימן ע"ז חולק וכתב דנאמן בשבועה במגו דפרעתי עכ"ל הכ"ג הנה מלבד שאין דעתי מכרעת בין שני הרים גדולים אלא שגוף התשובה שלהם אינם נמצאים תחת ידי לע"ע לראות תוכן מקור יסודם על מה אדניהם הטבעו אלא בספר פנים חדשות חלק ח"מ הל' טענות בשטרות כשהעתיק דברי מהר"ב אשכנזי ראיתי ששם ג"כ עיקר הטענה ששלח כתבו ע"י לוי שלא למסור כתבו עד שישלח לו משמעון סחורה בעד מנה וכיון שנגד שמעון יש לו מגו סובר מהרשד"ם דנאמן נגדו ולא הוי מגו דהעזה ע"ש משא"כ בנדון שלפנינו אין זה ענין כלל למגו דהעזה אלא שאין מגו נגד עיקר טענתו שהוא נגד אחר ולא מצינו מגו מאיש לחבירו אלו שלח שלוחו עם כתב ידו לראובן שישלח לו מנה ואח"כ טוען שלא נתן הכתב יד לשלוחו עד ששלחו ותן לו ממנו סך מה ואח"כ תובע לראובן איך שמסר לו הסך שכתב לשלוחו ודאי דלא מהני לו טענה זו נגד ראובן במגו דפרעתי לראובן כיון שראובן עשה כפי כתבו איהו דאפסי' אנפשי' אם ידע ששלוחו אינו נאמן לו ואף שזה פשוט לכל בר דעת מ"מ אביא ראיה ממ"ש הש"כ בח"מ סימן קכ"א ס"ק כ"ו וז"ל כתב בטור ובע"הת אם הסכימו שניהם תחלה שישלח ממנו ע"י מי שיבא לו כתב ידו וכתב הב"ח ונראה דמ"ש אם הסכימו שניהם היינו טעמא דאם לא הסכימו מתחלה יכול נמי לטעון אמת כתב ידו הוא זה אלא שאני לא שלחתי וכו' והיה נאמן בשבועה עכ"ל הב"ח ואין דבריו נכונים דכיון שזה כתב ידו מה ה"ל ללוה או לנפקד לעשות ואם המלוה לא שלחו איהו דאפסיד אנפשיה דה"ל ליזהר שלא יקחו אחרים עכ"ל הש"כ הרי להדיא כמ"ש ואפשר דגם הב"ח מודה בנדון כזה דדוקא התם כיון שהלוה ידע בעצמו שחייב חוב ברור להמלוה לא ה"ל ליתן לשלוחו בלתי כתב הרשאה וכמבואר בסימן קכ"ב בטור ר"ס קכ"ב שכן הוא העצה טובה שלא ליתן לשלוחו בלתי הרשאה יע"ש משא"כ כאן שהיו אנשים אלו בחזקת בטוחים ונאמנים ולוי לא היה חייב כלום לראובן ועכשיו כתב והודה בכ"י ליתן לשמעון סך אלף ר"ט עבור שקיבל התמורה משמעון מהיכי תיתי יעלה על דעתו שישקר בעצמו ושלא קבל ממנו כלום ובודאי אף אם אמת הוא אפסיד נפשו דצריך לשלם לראובן כל מה שהתחייב נגדו ובר מן דין דלא יהא אלא כמזיק ע"פ כתבו שהוא חייב מדיני דגרמי כיון שע"פ כתבו מסור זה לשמעון התמורה בעד סך ההוא פשיטא שראובן חייב לשלם דלא יהא אלא כאומר לאומן עשה לי דבר פלוני ואקחנו ממך דחייב לשלם לאומן ההפסד כיון שע"פ דבורו הפסיד כמ"ש הרא"ש בתשובה כלל ק"ד הובא בטח"מ ובש"ע ס"ס של"ג לפסק הלכה וכן הדין במראה הדינר לשולחני ונמצא רע כדאיתא בש"ס דב"ק כל היכא דהפסיד ע"י דיבורו של חבירו מכ"ש ע"פ כתבו דעדיף לכן נ"ל דבכל ענין מחויב לשלם לוי לראובן כל מה שהתחייב עצמו נגד ראובן וכל הדיין דלא דאין כהאי דינא לאו דיינא הוא נ"ל: שאלה קנד ראובן השכין משכון אצל שמעון ואמר לו אם לא אפדנו עד זמן פלוני יהיה שלך מעכשיו בענין שאין בו אסמכתא וכמבואר בח"מ סימן ע"ג סעיף י"ז וכשהגיע זמן אין המלוה כאן וראובן כשראה שאין שמעון פה ונסע למרחוק נסע הוא ג"כ למרחק ועתה כבא ראובן

ושמעון לביתם בקש ראובן לפדות המשכון משמעון ושמעון טוען שכבר עבר הזמן וקנה המשכון אף שלא היה בעיר היה לו להשליש מעותיו בב"ד: תשובה גרסינן בעירובין דף ל"א לענין בתי ערי חומה בראשונה היה נטמן כל שנים עשר חדש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס ומסיק שם בש"ס ובגיטין דף ע"ד וע"ה דדוקא שם הוי נתינה בעל כרחיך שלא בפניו נתינה כיון דתקון הלל משא"כ כאן בנדון שלפנינו אף אם הניח המעות ליד ב"ד אפ"ה נחלט המשכון כי נתינה בעל כרחיך שלא בפניו לא הוי נתינה ולא קיים תנאו אכן לפי מה שמסיק הרא"ש בפ' מי שאחזו דלענין פרעון חוב כ"ע מודו דהוי פרעון א"כ גם בנדון שלפנינו אלו הניח מעות ביד ב"ד אזי לא היה נחלט לו משכונו אך כיון שגם זה לא עשה א"כ היה נראה פשוט דהמשכון נחלט לשמעון לחלוטין לעולם איברא כד מעיינין שפיר יראה דהדין להיפך מכמה טעמים חדא דדוקא לענין בתי ערי חומה דגזירות הכתוב הוא לגאול באותו יום דוקא וכל שאי אפשר לגאול אפילו באונס מ"מ היה חלוט אי לאו תקנתא דהלל משא"כ בזה דיהא חלוט המשכון מפני התנאי שהתנה ליום המוגבול וכל שלא היה כאן לא חל הזמן וגדולה מזו פסק שם בש"ע סימ' ע"ג סעיף ח' הנשבע לחבירו לפרוע ביום פלוני והגיע הזמן והמלוה אינו בעיר הוא פטור עד שיבא המלוה או שלוחו וא"כ ה"ה בנדון דידן אין המשכון חלוט כיון שלא חל הזמן לפי שהמלוה אינו בעיר ואין מקום לבעל דין לומר דמ"מ ה"ל להשליש מעותיו בב"ד גם זה אינו דהא מקור דין זה הוא בב"י שם בשם תשובת הרשב"א שם כתב וז"ל ולעשות ב"דולמסור ליד ב"ד ג"כ אין צריך לצאת ידי שבועתו ואם עשה לא עשה ולא כלום וכו' ותנן בערכין התקין הלל אלמא חולש מעותיו לאו דינא הוא אלא תקנתא התם דוקא תקון אבל בעלמא לא עכ"ל הרי להדיא כמו שכתבנו דלא חל כלל החויב של הזמן לפרוע בשום ענין כל שאין המלוה או ב"כ כאן עם משכנו זאת ועוד אחרת דאפילו נימא דהלל תקון כן בכל מקום להיות מוסר מעותיו לב"ד היינו דוקא כמו דתקון התם להיות שובר את הדלת ונכנס משא"כ שיהא מניח מעותיו ביד ב"ד ולהניח המשכון אצל המלוה עד שיבא לעירו כי הא ודאי לא תקון כי אדעתא דהכי לא התנה מתחלה ליתן מעותיו ולהניח את משכנו אכן אם הניח המלוה משכונו בביתו אצל אשתו ובניו שיוכל הלוה לפדות משכונו אם הודיע לו אזי החיוב מוטל עליו לפדותו בזמנו ואם לאו נחלט לו משכונו והוא פשוט כי כל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד וה"ה במשכון נ"ל הקטן יעקב: שאלה קנה מהרב ה"ה מהור"ר אברהם מגידונ"ג וז"ל פה השררה העבירה דרך לעקל חביו' יין משררה אחרת מאיזה סכסוך וקטטה שנפלו ביניהם ומתוך כך סגר עליהם הדרך לרובם ככולם בני העיר שהיו מחייתם דרך שם לא יוכלו עוד לצאת ולבא בשביל זה מפני חשש שיעכבו אותם לתפשם בדרך זה לעמת זה גם יש להם שמה חובות שלא יוכל לבא לידי גביה עי"כ גם יש חשש שאם יתוודע אצל השררה שיתעקלו חובתיהם לגמרי והנה איזה בעלי הבתים שלא ידעו והלכו ונסעו דרך שם נתפשו וע"י הוצאות ממון הרבה השתדלו אצל השררה יר"ה שהחזירו החביות ונפטרו ונתבטל הדבר לגמרי ועכשיו הלכו אלו היהודים שנתפסו אצל השררה שלהם לתבוע הוצאתם מכלל הציבור וצוה השררה יר"ה לידון דין ישראל בכך שאל השואל לחוות דעתי והשואל האריך למעניתו והשבתי לו בקצרה וז"ל: תשובה שאלתו שאלת חכם עם תשובתו קבלתי ומחמת טרדת הזמן לא אוכל

להשיב למעשה רק להלכה אני אומר מה שמכ"ת דן את הקהל לכף זכות ולפטור אותם לגמרי מלידתן לסיועת השתדלו' הנה בודאי זו שקש' בדיני ממונות להוציא ממון מיד מוחז' מכ"ש להוציא מיד הקהל והציבו' נגד היחיד דנקראים לעולם מוחזקים וידם על העליונה בכל מקום וכמבואר בח"מ סימן ד' מ"מ לבבי לא כן ידמה בכח המדמה וכבר נתבאר תוכן תשובה זו בספרי שבות יעקב ח"ר סי' קנ"ח יע"ש שהעלתי דבעסקי הציבור דכל שניצולו מפחד צריכין ליתן לסיועת וצורך השתדלותם ומ"ש מכ"ת וז"ל אך לא דמיא כעוכלא לדנ' וכו' דלא היו צריכין להוציא בעבור זה כלום לא ידעתי אף שהיו יוכלו להמלט נפשם מ"מ כל זמן ועידן שהיה ההפרשו' בין השררות יר"ה סגר עליהם הדרך וכיון שמכ"ת כתב שעיקר מחייתם דרך שם ודאי מניעות ריווח של ציבור להיזק גדול יחשב זאת ועוד אחרת כיון שנתעקל חובויתהם שלא יוכלו לגבות וסתמא אנס הוא ודאי כל מה דאפשר לאקדומי לפרוע מהן מקדימין שהוא כמציל מידם ומה"ט אמרינן פ"ק כותבין ומעלין בערכאות שלהם מפני שהוא כמציל והכי קי"ל כמבואר בא"ח סימן ש"ו יע"ש ובר מן דין איך אין זה הצלה מצויה שיוכלו לגבות חובותיהן מהר יותר הלא מצינו בש"ס דמכות פ"ק אומדין אותו כמה אדם רוצה ליתן בין ליתן מכאן ועד למ"ד יום בין ליתן מכאן ועד עשר שנים וכו' ואם במי שיש איסור בו ריבית אמרו כן אף דלא נעלם מאתי מ"ש הב"י סימן ק"ס ד"ה המעכב דמי שכירות וכו' בשם הר"א מטו"ך דהאי מתני' דמכות בשכירות מיירי דאי בהלוואה לא היה נותן כלום משום ריבית יע"ש אי משום הא לא ארי' דדברי מהר"א בזה הם דברי' דחיים להלכה וכמ"ש הב"י שם והוא נגד דעת כל הפוסקים יע"ש אבל אין לדחות דבריו ולומר דאיך אפשר לומר דמיירי בשכירות א"כ איך בעי הש"ס שם להוכיח מהאי מתני' בענין שמיטה למלוה לחבירו לעשר שנים אי שביעית משמטת או לא הא קי"ל שכירות אינו משמטת אך אי משום הא לא תברא דעיין בסמ"ע סימן ס"ז ס"ק כ"ו הטעם דאינו משמט משום שאינו נוגשו וכאן הרי נוגשו לפנינו ותובעו אותו בב"ד לפרוע לזמן שקבע): כ"ש במקום שאין כאן איסור ריבית וכל זמן שנתעקל המעות ע"י השררה יוכל להשתמט הלוה שלא יתן שום ריבית ודאי הדעת נותן שהוא יודע שמחויבים ליתן לסיועת צורך השתדלות ומכ"ת שהוא יודע תוכן השתדלות ועסקיה' ואחר החקיר' אם לא הוציאו יותר מן הראוי ישומו שיתן להם הקהל לסיוע כפי מה שנהגו ומכ"ת בתווי דלב' יתיב אם כוונתם היו לש"ש יוכל לדון כל כיוצא בזה לפי ראות עיניו ומי כחכם יודע לעשות פשר דבר שיש בו משום ועשית הישר והטוב כי משא שקשה לאחד נוח לשנים וכל כה"ג פשרה עדיף ויעיין מכ"ת בתשובת בית יעקב סי' קמ"ח ואמונת שמואל סי' כ"ה ול"ו יע"ש הנלע"ד כתבתי הקטן יעקב: שאלה קנו בשנת תע"ג בחודש אדר שהיה בפראג שריפ' גדולה שנשרפו איזה בתים וברוב רחמיו באו השררה בעצמם לרחוב היהודים וגמלו חסד אתנו להציל פליטת בית ישראל ושברו איזה גגות מעל הבתים הסמוכים כדי להצילם ונתכבה השריפה ובאו התחתונים עם העליונים למשפט אם מחויבים ליתן להוצאות סיועת הגג: תשובה הנה באמת כבר מילתי אמורה בשאלה כזו בתשובתי ש"י חלק ראשון סי' קנ"ח ושם נאמר דהתחתונים פטורי' מ"מ בנדון שלפנינו פסקתי דגם על התחתונים מוטל ליתן לסיועת תיקון הגג כיון שנשבר ע' ציוי השררה והם ירדו על דעת שניהם להצילם מהשריפ' משא"כ התם העליון עשה להצלת עצמו והתחתון ניצל ממילא יע"ש ומ"מ כיון שלעולם

על העליון מוטל לתקן הגג וא"כ ע"י שעושיין עכשיו גג חדש משתכר העליון שא"צ לתקן גגו כמו כשהיה הגג ישן נושן וזה יכול לנכות לו לפי ערך לפי מה שנהנה העליון בעשייתם גג חדש שא"צ לתקן מהר' כל כך והמותר' יתנו שניהם בשוה נ"ל הקטן יעקב: שאלה קנז ראובן שבקש משמעון להשתדל לו חזקת ישוב באיז' מקומן של שבחים וקצב עמו שמעון הגרים ואח"כ כשהשתדל לו החזקת ישוב אינו רוצה ראובן ליתן לו מה שקצב רק רוצ' ליתן ע"פ שומת ב"ד מה שיהיה שכרו כמו דאמרינן בשדכן בסי' רס"ד דאין לו אלא שכרו הדין עם מי: תשובה עיקר מטרין דין זה הוא מפ' הגוזל דף קי"ו הרי מי שהיה בורח מבית אסורין והיה מעבורת לפניו א"ל טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו דמצי א"ל משטה אני בכך וכתב המרדכי שם פ' הגוזל וז"ל ואומר הר"ם דה"ה לשכר שדכנים שאינו מחויב לתת לו כי אם שכר טרחא אמנם ראיתי בספר א"ז שפסק בשם רבינו שמחה שחייב לתת לשדכן כל מה שהתנה עמו שבשכר שדכנים רגילין לתת הרב' יותר מכדי טרחו והביא ראיה ממעשה שבא לפני ר"י בהשבעת שדים להחזיר הגניבה דפסק ר"י לתת לו כל מה שהתנה עמו וכן מצא בספר המצות ולא השגיח מהר"ם בזה עכ"ל גם הרא"ש בתשובה כלל ק"ה סי' א' כתב וז"ל ויש מרבתי שמדמין שכר שדכנים להיה מעבורת לפניו עכ"ל ובתשוב' מיימון השייכים לספר נזיקין סי' כ"ב כתב וז"ל בפ' הגוזל בתרא ובפר' מצות חליצה תניא הרי שהיה מעבורת לפניו מכאן נ"ל דהאומר לאותם שדכנים אני אתן לך כך וכך שפלוגי יזווג בתו לבני דאין לו אלא שכר טרחו ותו לא אבל אם השדכן אומנתו בכך שהולך במלכות תדיר ומזווג זיווגים שמא זה ראוי לדמותו לסיפא וכו' והבא להוציא צריך ראיה ברורה לכן טוב שיעשה קנין בסודר מה שנודרי' להם עכ"ל ר"ם בחידושו והעתיק שם עוד דעת החולקים בזה והנה רמ"א הכריע בח"מ סי' רס"ד כמהר"ם דאין להוציא מיד מוחזק וא"צ ליתן לו רק שכרו בשדכנות אבל אם כבר נתן לו אין מוציאיין מידו וכן אפי' לא נתן לו מעות רק משכון יכול לעכבו ביזו עד שיתן לו כיון שהו' ספיקא דדינא אין מוציאיין מידו המשכון וכ"פ בפשיטות בתשובת רמ"א סי' פ"ו דפוס קראקא דף קע"ו אבל כתיבת יד לא מהני עד שיקנה לו בקנין גמור כמ"ש מהר"ם בחידושו אכן ראיתי בתשובת הב"ח סימן כ"ח שדעתו להכריע דלא כמהר"ם וסמיכתו בכל כחו מהא דאיתא בב"מ דף קי"ב ופסקו הפוסקים והובאו בטח"מ סי' של"ב בהא דשלח שלוחו לשכור לו פועלים ואמר שכרכם עלי נותן לו ארבע משלו אף שנשכרים בב' או בג' וק"ו בשדכנות שדרך לתת להם הרבה ע"כ תוכן דבריו שם הנה מה שמביא ראיה משוכר את הפועל בזה שפתיו ברר מללו דבפועל צריך ליתן לו כל מה שפסק עמו אפילו יותר משכרו וכדמוכח ג"כ ממה שאיתא בש"ס ופוסקים בח"מ וסי' של"ג גבי שוכר עליהן או מטען דאם אפש' לו לשכור פועלים אחרים והוא מטען צריך ליתן להם כל מה שפסק עמהן אפי' כפל משכרן כדאיתא בהרא"ש שם אך שאין צריך לכל זה דבפועל הדין מפורש ברמב"ם פי"ג מה' מכירה ובטח"מ סי' רכ"ז והובא בש"ע סעיף ל"ג השוכר את חבירו לעשות עמו בין מקרקע בין מטלטלין אין לו אונאה מפני שהוא כקונה אותו לזמן ועבדים אין בהם אונאה וא"כ מאי ראיה מיייתי מזה לשכר שדכנות דהוי דין קבלן שקבל עליו לגמו' עסק זה ובקבלן יש דין אונאה לדעת הרמב"ם שם אף שהרמב"ן והרשב"א הובא במגיד משנה דחולקים שם דאין בהם דין אונאה מ"מ הפוסקים אחרונים ובש"ע סעי' ל"ו פסק כהרמב"ם דיש בו

דין אונאה ואף למאן דס"ל דיש דין אונאה בקבלן אפ"ה דעת קצת פוסקים בשדכן אין דין אונאה לדעתיהו לפי שרגילין ליתן להם יותר שכרן ואף גם לדעת הר"מ שפסק דבשדכן יכול לומר משטה ואין לו אלא שכרו שמדמה למעבור' י"ל דאף אי סבר כהרמב"ן דאין דין אונאה בקבלן אפ"ה פסק כן בשדכן מדמי למעבורת דמצד אונס א"ל כך כדי לשדך שידוך זה לקיים פ"ו ושלא לעגן משא"כ בסרסור שאפשר שצריך לתת לו כל שכרו שפסק עמו אך שרמ"א הכריע כדעת הר"מ שאין להוציא מיד מוחזק וכן הדין בסרסור כמ"ש שם הש"כ דהוי ספיק' דדינא ואין להוציא מיד מוחזק דלא כתשוב' דברי ריבות סי' שצ"ו שדעתו להכריע כא"ז ור' שמחה ע"ש אבל מ"מ בנדון שלפנינו פסק כתשובת רמ"א עצמו סי' פ"ו דף קע"ו דבשתדלנות שהוא חמור יותר צריך ליתן לו כל מה שפסק עמו וכן מבואר בהגהות מרדכי דקידושין וכ"ש בחזקת ישוב שבמדינה זו מדינת אשכנז רגילין להוציא ממון הרבה בשביל חזקת ישוב טוב פשיטא דאין דין אונאה וצריך ליתן לו מה שפסק עמו ואם יש הכחשה ביניהם צריך לישבע ובפראג ראיתי תקון ישן והוא מהגאון מהר"ל דסרסור אין יכול לטעון שקצב לו יותר משכרו ע"פ תיקון והמנהג אם לא שהתנה כן בפני עדים או עכ"פ בפני עד אחד להשבי' על פיו ע"כ והנה מהר"ל מפראג אזיל לשטתו כמ"ש הב"ח בתשובתו בשמו דפסק שבשדכן צריך לתת לו כל שכרו שקצב עמו וא"כ ה"ה בסרסור לכן הוצרך לתקן זה אבל לפי דעת רמ"א אין צורך לכל זה מ"מ בדין שלפנינו נ"ל כמ"ש הקטן יעקב: שאלה קנח ראובן היה לו חוב ישן אצל שמעון חמשים והו' ויהי כי ארכו הימים ולא שלם לו והיה לשמעון תבואה למכור והשער שבשוק היה כל מדה בעד שני זהו' ובא ראובן ועשה המקח עם שמעון על התבואה ולקח ממנו חמשים מדות והוליכו לתוך ביתו וכאשר בא שמעון בשביל מעותיו דמי המכירה אמר ראובן שלא היה מעולם בדעתו ליקח התבואה רק שלקחו אותה לתפוס בשביל חוב ישן שיש לו עליו ושמעון משיב נכי חובך שהוא חמשים זהו' והמותרות תן לי וקודם שבאו לדין זל התבואה מאוד הדין עם מי: תשובה נ"ל הדין פשוט וערוך לפנינו דגרסי' בש"ס דכתובות דף ק"י ע"א המוציא שט"ח על חבירו והלה הוציא שמכר לו שדה דחכמים אומרים זה היה פקח שמכר לו את הקרקע מפני שיכול למשכנו ומוקי הש"ס דמיירי באתרי שכתבי שטרי והדר יהיב דמי דאדמון סבר אבעי למסר מודעא ורבנן סברי חברא חבר' אית ליה וקי"ל הלכה כרבנן כמבואר בח"מ סי' פ"ה וקשה לדעת חכמים אף המקח יבטל שהוא לא עשה כן רק להוציא ממנו והקרקע יהיה שלו כי השטר חספא בעלמא הוא אלא ודאי כיון דקנה הקרקע בקנין המקח קיים וא"כ ה"ה בנדון שלפנינו במטלטלין ואין סברא לחלק ולומר דאלימי מלתא דשטרא דוקא וכן מצאתי ראיתי להדיא במרדכי סוף כתובת סי' רע"ח וז"ל ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ואחר שהגיע זמן פרעון אמר שמעון לראובן חפץ פלוני אמכור לך במנה ונתרצה ראובן לקנות ונתן לו מנה יכול שמעון לומר אני גובה אותו מנה בחובי והחפץ לא אתן לך ואינו במי שפרע אבל אם אמר לו ראובן הא לך עוד מנה ותן לי החפץ צריך ליתן לו או מקבל מי שפרע אבל אם אמר לו שמעון לראובן קרקע פלוני אני אמכור לך במנה ונתרצה ראובן ונתן לו המנה והוא אתרי דקנה בכספא לא מצי שמעון למימר אותו מנה אני גובה בחובי אלא אותו קרקע קנוי ויחזור ויגבה את חובו וראיה מדברי חכמים שאמרו זה היה פקח שמכר לו את השדה שיכול למשכנו מדברי

רב האי גאון פכ"ג מה' מקח וממכר עכ"ל המרדכי (וכן מצאתי ראיתי בס' מקח וממכר עצמו שער נ"ג הדין הזה במטלטלין אפי' ע"ש) שני דינים אלו הובאו ג"כ בח"מ בש"ע סי' ק"ג סעוף ו' בהג"ה ובסי' ס"ד סעיף י"א ע"ש ולית מאן דחולק בזה והוא מוסכם מכל האחרוני' דהמוכר אין יכול לחזור וא"כ פשוט הוא שגם הלוקח כמו בנדון שלפנינו אין יכול לחזור בו וקנה המטלטלין במשיכה וברשותו זל ואין מקום לבעל דין לחלוק ולומר דהכא ניכר האונס שנתיישן החוב ולא רצה לפרוע לו זה אינו דהא עיקר הדין נלמד מש"ס דכתוב' ושם פרש"י להדיא שזה היה מבריח מטלטלין ואפ"ה לא הוי אונס לבטל המקח דאמרינן אגב אונסו גמר ומקנה קונה ואף שדין זה פשוט הוא וערוך לפנינו הארכתי בו לפי שראיתי בתשובת פנים מאירות סי' פ"ב שפסק שם במעשה בנדון זה לשלם מדין מזיק ומשמע שם פשוט בעיניו דהמכירה בטלה ולא דק ובודאי נתעלם ממנו סוגיא דש"ס והפוסקים שהבאתי ואפשר דלא ה"ל דין מזיק כלל כיון שלא נתכווין להזיק רק להנאת עצמו ולהוציא ממון ועיין בש"כ בח"מ סי' שפ"ה וצ"ע נ"ל: הקטן יעקב: שאלה קנט ראובן שאמר לשלוחו הולך מנה לשמעון ותן לו ושמעון הוא תלמוד חכם ועשיר והמשלח רוצה לחזור אי יש יכולת בידו לחזור או לא: תשובה באשר מוטל עלינו להפך בזכות דהאי צורבא מרבנן בכל צד היה נ"ל לפום ריהטא דאפי' לאותן הפוסקים דהולך לאו כזכי ויכול לחזור בו מ"מ כיון שאמר הולך ותן לו הוי כזכי לדעת הרמב"ם והרמ"ה ואף דכמה גדולי' חלקו בזה ובש"ע סי' קכ"ה הובא שני הדעות בלי שום הכרעה להלכה וא"כ איכא למימר דהוי כספיקא דדינא ואוקי ממונא בחזקת מריה קמא וכ"כ בכ"ג שם בשם תשובת האחרוני' מ"מ איכא למימר דאף החולקים ס"ל דתן לא הוי כזכי וכן באומר הולך לבד מ"מ בנדון שלפנינו שאמר תרוייהו הולך ותן לו וכל לישנא יתירא לטפויי קאתי וכה"ג מצינו טובא בש"ס ופוסקים לענין מכר ומתנה א"כ כ"ע מודו דהוי כזכי ששוב אין יכול לחזור בו ואין מקום לבעל דין לחלוק ולומר להיפך דאפי' למאן דס"ל תן הוי כזכי מ"מ כיון דהולך לאו כזכי א"כ הוי כאומר שני לשונות דסתרו אהדדי והולכין אחר פחות שבלשונות כמבואר בח"מ סי' רי"ח אי משום הא לא תברא דשאני התם שהלשונות ודאי סתרי אהדדו אבל כאן אין שום סתירה כלל בדבריו די"ל פירוש' קמפרש דבריו היטב וכל מקום שיש ליישב דבריו שלא יהיו כמכחישינן ודאי עבדינן וכה"ג מבואר בח"מ סי' כ"ט סעיף א' יע"ש אכן כד מעיינן שפיר יראה להדיא דאף הרמב"ם דפסק לענין מתנה דתן הוי כזכי מ"מ היכי דאמר הולך ותן מודה דלא הוי כזכי עד שיתן וראיה ברורה לזה מסוגיא דש"ס דגיטין ריש פ' התקבל דף ס"ב ע"ב דמקשה הש"ס ת"ש לפיכך אם אמ' לו הבעל אי אפשר שתקבל לה אלא הולך ותן לה אם רצה לחזור יחזור טעמא דאמר אי אפשרי הא לא אמר אי אפשרי אם רצה לחזור לא יחזור ש"מ הולך כזכי דמי ומדחיק הש"ס שם דלמא בהילך ע"ש בפרש"י ותוס' ואמאי לא משני כפשוטו שאני התם שאמר תרי לשונות הולך ותן ובאמת ראיתי בלח' משנה פ"ו מה' גירושין שהניח דברי הרמב"ם בצ"ע בשביל קושיא זו ע"ש ולעד"נ דלק"מ דדעת הרמב"ם אע"ג דתן לבד הוי כזכי מ"מ כל שאמר הולך משמע דוקא שהולך ליתן לה בידה ולא לזכות דאל"כ למה אמר הלשון הולך דמשמע שיהיה להלכה ולא לזכות לה מיד וה"ה במתנה וא"כ דברי הרמב"ם מיושבים גם אין לדחוק ולתרץ דברי הרמב"ם בדרך אחר דהוא פירש המתני' דהאי ותן לה הוא וי"ו המחלקת או תן לה וא"כ שפיר

הוי תן כזכי אל תתמה על דבר זה שהרי כה"ג פי' הר"נ שם בברייתא התקבל לי גיטי ואשתך אמר התקבלי לי גיטי והוא אומר הולך ותן לה כתב הר"ן וז"ל הולך או תן לה והכי איתא בירושלמי בין הולך ובין תן לר' הוי כזכי עכ"ל וא"כ גם המתני' יש לפרש כן אבל כד נירד לעומקא של הלכה תראה שא"א לומר כן חזא דה"ל למיתני במתני' או כמו דתני התם ברישא דמתני' שם או הולך גט זה לאשתי זאת ועוד אחרת שהרי הרמב"ם כתב בפ"ו וז"ל אבל אם אמר הולך לה עקר שליחות לקבלה ונעשה שליח הבעל וכן אם אמר הולך ותן לה עקר שליחו' לקבלה הרי להדיא מבואר מדבריו דאפי' תרווייהו ביח' דעקר לקבלה ולא הוי כזכי וא"כ ה"ה במתנה דאל"כ עכ"פ בגט לא יצא מידי ספיקא דא"א וחולצת ולא מתיבמת (אם) וכבר מסיק הש"ס פ' השולח אמר אביי נקטינן שליח מתנה כשליח הגט דהולך לאו כזכי וכן דעת הרמב"ם כמ"ש המ"מ שם לכן נראה פשוט דכל שאמ' הולך ותן דלא הוי כזכי וכן אין לזכות לו מצד שהוא ת"ח להחזיק בעץ החיים דהוי כמו שצוה ליתן לעני והוי כנדר שאין יכול לחזור וכדאי' בסי' קכ"ה ובי"ד סי' רנ"ח וא"כ ה"ה בת"ח אפילו הוא עשיר וכן ראיתי בכ"ג בהגהותיו לטח"מ שם סעיף כ"ג כתב כן להדי' וז"ל אפי' לדברי ר"ת אם המקבל בעל תורה ומשום מצוה דעץ חיים היא למחזיקי' בה שלחו אין יכול לחזור בו מהר"מ מטראני סי' קצ"ה עכ"ל אכן המעיין שם בגוף התשובה יראה דלא פסק כן אלא דוקא בת"ח עני ולרווחא דמלתא כתב שהוא מחזיק בעץ חיים אבל באמת אם הוא עשיר בעניין שאסור הוא ליטול מן הצדקה שיש לו כדי פרנסתו ברווח בביתו אין מחוייב ליתן לו מתורת נדר וכן מבואר שם בתשובתו להדיא וכן משמע במקור הדין דהאי דעני שהוא מירושלמי הובא בב"י ס"ס ר"ד וז"ל וכתב הרי"ף ירושלמי רב מפקד לשמשיה אימת אימר לך תתן מתנה לבר נשאי הוא מסכן הב ליה מיד ואי עתיר אימלך ביה תניינא עכ"ל ומדלא מפקיד אם הוא ת"ח הב לו מיד אפי' הוא עשיר ש"מ דבעשיר אפי' ת"ח לא זכה עד שהגיע לידו אם אמר הולך ותן לו וכן מוכח בש"ס דידן בפ"ג דשבועות דף כ"ה ע"א דמחלק ג"כ סתמא בין עני לעשיר כה"ג ולא מחלק בין ע"ה ות"ח כלל אלא ודאי כמ"ש וכן משמעות הפוסקים ראשונים וכן"ל הקטן יעקב שאלה קס מעשה שבא לפני שחד עמא דארעא שהיו לו בנים הרבה וכן זקוניו שאהב אותו מכל בניו היה רוצה ליתן לו ביתו במתנת ברי יתר על חלק ירושתו והיה לו בית אחר לדור בו אך שאותו בית אחר היה מקולקל עדיין וצריך תקון זמן מה לערך שנה בכך נתן לבנו שטר מתנה בכתיבת ידו וז"ל בית זה נתונה לך לאחר כלות שנה ומת אביו הנותן תוך שנה זו אף שהדין פשוט וערוך לפנינו בש"ע מ"מ כיון שהאחרונים פלפלו מאוד בדין זה היה הדבר קשה בעיני ובפרטות להוציא מיד שאר יורשים שהנכסים בחזקתן על כן יורינו רבינו הדין ברור הלכה למעשה: תשובה הנה סתמת דבריך מאוד ופשוט שכוונתך אל מה שכתב הטור בסי' בשם הרמ"ה וז"ל כ' עוד הרמ"ה הא דאמרי' זמנו של שטר מוכיח עליו היינו דוק' בכותב נכסיו לאח' מותו אבל הכותב נכסיו לאחר או לבנו לאחר ל' יום כיון דצריך לברר הזמן מהיכן מתחילין הל' יום אין לומר זמנו של שטר מוכיח ואם מת הנותן תוך זמן המתנה בטלה והנה הב"י כתב על דברי הרמ"ה הנה נ"ל שאין זה טענה דה"מ למכתב נכסי נתונים לך ליום פלוני ע"ש ובאמת אי משום הא אין סתירה לדברי הרמ"ה וכמ"ש הסמ"ע שם ובלא"ה אין זו סתירה דעכ"פ אין לומר זמנו מוכיח עליו די"ל דכת' הזמן מה"ט ואע"ג דהיה יכול לכתוב

ג"כ בעניין אחר מ"מ מה בכך כיון שגם באופן זה הוא נכון ומה לו אם כתב כך או כך מצד אחר צריכין דברי הרמ"ה עיון דהוא לכאורה נגד משמעות הש"ס ס"פ מי שאחזו דמשמע שם אפילו בכה"ג אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו גבי הרי זה גיטך לאחר י"ב חדש יע"ש וכבר הרגיש הב"ח עליו והאריך בישובו אלא שגם דבריו אינם מוכרחים כלל ודחוקים דהא דאמרינן בגיטין דף פ"ה דהתקין רב בגיטין מיומ' דנן ולעלם משמע דלא קאי אמתני' זאת דהרי זה גיטך לאחר י"ב חדש גם הש"כ שם בס"ק ב' כתב וז"ל אכן בדברי המ"מ לא נוכל לומר תירוצו של הב"ח וצ"ע ועיין בא"ה סימן קמ"ד סעיף ב' מוכח להדיא דלא כהרמ"ה פג"ה ועיין בספרי בא"ה סימן קמ"ד בישוב דברי הרמ"ה עכ"ל הש"כ שם וקיצר במקום שהיה לו להאריך וספרו עדיין לא זכינו וא"כ כיון ששאר פוסקים ראשונים לא הוזכרו חילוק זה של הרמ"ה וגם משמעו' הסוגיא שלא כדבריו על כן עלה ברעיוני לומר דדבריו יחידאה ולית הלכתא כוותייהו והמתנה קיימת אפילו להוציא מיד יורשים ואף שראיתי בספר בית שמואל בא"ה סימן קמ"ד דרבותינו ס"ל כר' יוסי ועדיפא מיניה דאפילו בקוצב זמן ג"כ זמן של שטר מוכיח אך מ"מ קשה מנין יצא לו כל זה להרמ"ה לחלק בהכי אכן כאשר ירדתי אל העיון ראיתי שדברי הרמ"ה כנים ואמת' ע"פ הסוגיא ונציע' תחלת סוגיא דש"ס סוף פ' מי שאחזו דף ע"ו ע"ב דגרסינן שם הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ומת בתוך י"ב חדש אינו גט הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט וקאמר שם בש"ס תנא רבותינו התירהו לינשא מאן רבותינו אר"י אמר שמואל בי דינא דשרי משחא ס"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וקשה לכאורה חדא דכולהמתני' זו מיותר דהא תנא לה להאי מתני' שם דף ע"ב זה גיטך אם מתי לא אמר כלום לפי שאין גט לאחר מיתה מעכשיו אם מתי הרי זה גט והנה ראיתי להר"ן שם שהרגיש בקושיא זו אלא שמדחיק בישוב וגם נראה שנעלם ממנו הסוגיא דריש כתובות דף ב' שאעתיק בסמוך ותו קשיא על הש"ס דלא סידר האי תנא רבותינו התירו וכו' על מתני' זו דאם מתי גרידא שוב ראיתי דבר תמוה יותר בסוגיא דריש כתובות שם דף ב' ע"ב דגרסינן אלמא קסבר רבא אין אונס בגיטין מנא ליה לרבא הא אלימא מהא דתנן הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש אינו גט מת הוא דאינו גט הא חלה הרי זה גט ודלמא לעולם אימא לך חלה נמי אינו גט והוא גופ' קמ"ל דאין גט לאחר מיתה הא תנא ליה רישא הרי זה גיטך אם מתי לא אמר כלום דלמא לאפוקי מדרבותינו דתניא ורבותינו התירו לינשא ע"כ וקשה לכאורה דהא נמי שמעינן מרישא כמו מסיפא מדקתני הרי זה גיטך אם מתי לא אמר כלום אמאי לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו דהוי כאלו כתב בו מהיום או מעכשיו אלא ודאי דאיתי לאפוקי מדרבותינו ובאמת ראיתי שבעיקר קושיא זו הרגישו התוספות שם בכתובת ד"ה דלמא לאפוקי מדרבותינו ודוחקי' לתירץ וכתבו וז"ל דאיכא לאוקמי שאין כתב בו זמן א"נ שכתב בו שבוע או חדש או שנה א"נ במאוחר ודבריהם תמוהי' קצת חדא דמאי אולמא הא מתני' מהאי מתני' ואי משום יתור' בעלמ' קש' ה"ל למיתני בחדא לישנא כפל או ה"ל למתני בהדיא שיש בה זמן ולא איצטרך למיתני כפל ותו דא"כ איך יתפרש לפי דבריהם סוגיא דש"ס בגיטין שם דף ע"ב דאמר רב הונא עלה דהאי מתני' וחולצת ומסיק הש"ס דסבר רב הונא כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח עליו יע"ש בש"ס באריכות ולפי

דברי התוספות לכל התירושים מיירו מתני' דלא כתב בהוא זמן שיהא מוכיח עליו אך מסיפא מיתורא דמתני' הרי זה גיטך לאחר י"ב חדש דשם מוכח דלא כרבתינו שם ה"ל למיתני סוגיא זו לפי דעת התוס' ותו יש לדקדק דל"ל כלל למימר בש"ס לאפוקי מדרבתינו דס"ל כר' יוסי הל"ל בקיצור לאפוקי מדר' יוסי דהוא מרא דהאי שמעתת' גופא וכדקאמר הש"ס שם דף ע"ב רב הונא ס"ל כר' יוסי ולא קאמר כרבתינו וכאן תלה הדבר ברבתינו אלא ודאי משום קושית אלו ס"ל להרמ"ה דרבתינו ורבי יוסי תרתי מילי נינהו ורבתינו ס"ל כר' יוסי אבל ר' יוסי לא ס"ל כרבתינו כי יש חילוק בין כותב נכסיו לאחר מיתה בין הכותב נכסיו לאחר זמן מה דרבתינו ס"ל דאין חילוק אפילו בכה"ג דזמנו של שטר מוכיח עליו ור' יוסי פליג עליהו בהא והא מלתא נמי שמעינן ממתני' זו דהרי זה גיטך לאחר י"ב חדש לאפוקי מדרבתינו דאמרי אפילו בה"ג דזמנו של שטר מוכיח עליו קמ"ל במתני' זו דאפילו לר' יוסי דס"ל באם מתי גריד' דזמנו של שטר מוכיח עליו מ"מ בכה"ג לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו כיון דצריך לברר הזמן מהיכן מתחילין הי"ב חדש וכדע' הרמ"ה.

ובזה יתיישבו כל השיטו' כפשוטו בלי פקפוק קושיא כלל ואם יאמר האומר דאכתי קשה מ"מ סיפא דהאי מתני' מיותר הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש דהרי זה גט דזה נשמע ג"כ ממתני' מעכשיו אם מתי גרידא אי משום הא מעיקרא לק"מ דאיצטרך לאשמעינן במתני' זו דיהא מגורשת מיד שמת תוך י"ב ח או שאינה מגורשת עד כלות י"ב חדש וכאשר קמבעי' שם בש"ס דף ע"ו ע"ב כי שריתה לאלתר שריתהו יע"ש ולכך פסק הרמ"ה כר' יוסי דנימוקי עמו וכאשר פסקו כל הפוסקים ודלא כרבתינו ומ"מ לענין גט חושש הרמ"ה לדעת רבותינו דהוי ספק מגורשת וכמבואר בטא"ה סימן קמ"ד וכה"ג מחלק הרי"ף פ' יש נוחלין וכן מבואר מדברי כל הפוסקים וכל זה נעלם מהדרישה בא"ה סימן קמ"ד שהניח בצ"ע על הטור ע"ש וכיון שדעת הרמ"ה הובא בח"מ סימן רכ"ח וגם הרמ"א הביאו שם לפסק הלכה נ"ל דאין לזוז מדבריו ואין כח בשטר מתנה זו להוציא מיד היורשין כיון שבררנו שדברי הרמ"ה מתיישבין היטב ע"פ משמעות כל הסוגית שבש"ס והוא דרך המסתבר שוב הגיע לידי חידושי הרשב"א בכתב על מסכתת כתובת וראיתי ג"כ מיישב קושית התוספות שם בדרך אחר אכן לדברי הרמ"ה כפי הישוב שכתבתי הוא נכון בלי פקפוק וכנ"ל הלכה למעשה הקטן יעקב: שאלה קסא מתלמידי הרב אב"ד דק"ק גרייזנך כ"ש מהור"ר יעקב סג"ל וז"ל ועתה באתי לדון בקרקע כתלמיד לפני רבו וילמדינו רבינו היכא לדיינו האי דינא אף שהוא לפום ריהטא דבר פשוט אך כאשר שמרגלא בפומא דאינשי לפשיטות מי שמכר בית שאחד מבני משפחתו הן קרוב או רחוק בקורב' יסלק ללוקח מהיכן יצא להם כן לפני בא מעשה כזה באלמנה אחת שמכרה מקום בכ"ה שהיה שייך לבעלה ז"ל וניתן לה לכתובתה וכאו בני משפחה קרובים שני בשני לסלק ללוקח ואחר זאת בא אח של בעלה ז"ל ופסקתי שאין יכולין לסלק ללוקח ולא נעלם ממני מ"ש הטור אחד מן האחים או שותפים שמכר חלקו לאחר שאר האחים או שותפים מסלקין ללוקח וכתב שם הסמ"ע ולקצר אני צריך ותוכן דבריו הטעם שיש לו חלק בו ולא יהא אלא כמצרן מכל הנ"ל לא ידעתי מהיכן יצא להם זה שיהא כח ביד קרוב או אפילו אח לסלק ללוקח ומה גם אצל מקומות בב"ה מוסכם שאין דנין דינא דבר מצרא אם לא שיושבין משפחו' משפחו'

לבד רק כל אחד ואחד יושב במקום הראוי לו א"כ אין לנו יכול לדון דין זה בדינא דב"מ ועוד שהמקום גבת' האשה בכתובתה ולאחר זמן רב מכרה המקום וא"כ המצרן איבד זכותו וכן במוכר ס"ת אם יכול האח או שום קרוב קרוב קודם לסלק ללוקח על הכל ילמדינו רבינו ושכרו יהיה כפול מן השמים כ"ד תלמידו המצפה לראות בטובתו יעקב מנצפך חונה פה גרייזנך תשובה שאלתו שאלת חכם כשואל מדעת קונו ישבו קבלת ובודאי שפתו ברר מללו שאין כאן דין מצרנות.

כלל כיון שאינו מצרן כלל וכדי שלא להוציאך חלק אביא לך ראייה ברורה על זה מהא דמוסכם בש"ס פ' המפקיד דף ל"ה ע"א דשומא הדרי אפ"ה זבנא אורתא או יהבא במתנה אפ"ה אינו חוזר אף לבעל חוב עצמו ומכ"ש שאינו חוזר לקרוביו קרוב קרוב קודם וכן מבואר להדיא ברמב"ם פכ"ב ממלוה ובטח"מ סימן ק"ג דשומא הדרי ליורשיו אפ"ה אינו חוזר היכא דזבנא לה וכן היכא שהגביהו הבע"ח מדעתו הסכמת הש"ס והפוסקים דהלכה כדברי המיקל ולא הדדי שום דזביני מעליא דהא מדעתיה דנפשיה אגביה והוי כמכר ואם איתא דיש כה"ג דינא דב"מ אמאי לא יוכל הוא או יורשיו לסלק לבע"ח אלא ודאי פשוט שלא שייך כלל בזה דינא דבר מצרא רק דינא דשומא הדרי ואע"ג דהוא ג"כ משום ועשית הישר והטוב מ"מ אינו ענין לדינא דב"מ כאשר הוא פשוט בש"ס ופוסקים ובנדון שלפנינו אם עדיין היה המקום בידה והגביהו מהיורשיה בעל כרחם בב"ד אז היה מקום לומר דשומא הדרי כמבואר בח"מ סי' ק"ג אע"ג דשם בבע"ח מיירי ה"ה כתובת אשה כמבואר בתשובת רמ"א סימן ח' אע"ג דמהרש"ל בתשובה סימן נ' חולק עליו (והב"ח כתב שם דאף לדעת מהרש"ל בנדוניא שומא הדרי) מ"מ אין דברים מוכרחים כלל ונלע"ד ראייה ברורה דאף בכתובת אשה שומא הדרי מסוגיא דש"ס דב"מ דף ט"ז ע"ב מהא דמקשה רבא והני לאו בני פרעון נינהו והאמר אממר דשומא הדרי לעולם ואם איתא אמאי לא מוקי דמיירו בכתובת אשה אלא ודאי דאף התם שומא הדרי לעולם גם בתשוב' רמ"א שנדפס לפנינו דוחה קצת דברי מהרש"ל וגם הכ"ג בח"מ סימן ק"ג בהגהותיו לטור סעיף ט"ז כתב שכן דעת האחרונים וגם הש"כ שם בס"ק י"ח מכריע שעיקר כדעת רמ"א דשומא בכתובה הדרי אכן היכא דהגביהו היורשים מדעתם בלי שום גביא בב"ד פשוט בש"ס ופוסקים דלא הדרי ואע"ג דמן הסתם כל גביות כתובה בב"ד היא שהרי צריכין להשביעה על כתובתה מ"מ כל שלא שמהו הב"ד בעל כרחיך של היורשים אע"ג דצריכה אשתבועי אפ"ה לא הדרי וכן מבואר מדברי הש"כ סימן ק"ג ס"ק ט"ו מהראיה שמביא מפ' הגוזל עצים ע"ש והיכא דאשה מכרה לאחר אפילו הגביהו ב"ד בעל כרחיך פשוט הוא דלא הדרי כסתמא דש"ס זבנה או אורתא וכו' והוא הסכמת כל הפוסקים גבי בע"ח וה"ה לכתובת אשה ותמה אני על שלא הרגיש מכ"ת כלל בדין זה דשומא הדרי שהוא עיקר מקור דין זה ולא דינא דבר מצרא כלל ואל תשגיח במה שמרגלא בפומי דאינשי כי כבר ידוע שפסקי בעלי בתים הם שני הפכים וכן לענין ס"ת פשיטא דאין שייך דין מצרנות במטלטלין וכ"ש בס"ת דאפילו בכלל סתם נכסי אינו כמבואר בח"מ סימן רמ"ח סעיף י"א וגם ליכא למימר דלכך שייך בו מצרנות משום מצוה דאית בה זה אינו דהא מבואר בי"ד ריש ה"ל ס"ת דאפילו הניח לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו אכן היכן ששנים שותפים בס"ת וא' מכר חלקו יכול השתוף השני לסלק ללוקח כמבואר בח"מ סימן קע"ה סעיף נ"ג בהג"ה בשאר מטלטלין ולא

רציתי להאריך עוד בכל זה כי דברים פשוטים הם לע"ד כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קסב בשנים ושלושה בעלי בתים שנתנו כל אחד ואחד תיבה עם סחורתו להוליכו ליומא דשוקא בא' המקומת ונאנס מן העגלן בדרך ואין שומת הסחורה שוה רק לא' היה לערך שוה שלש מאות ולא' שני מאות וא' שלש מאות ותבעו שלשתן להעגלן לפני הערכאות לשלם כדינם ויצא פשר דבר לשלם סך מה לכולם יחד כיצד יחלוקו את הממון: תשובה לכאורה היה נראה דיחלקו בשוה ולדמות להא דאית' בטח"מ סעיף יו"ד סי' ק"ד לענין גביות חוב דאפי' אחד קטן וא' גדול חולקין בשוה ודלא כדעת רבינו חננאל דסובר דחולקין לפי ממון יע"ש וכב' כתבתי כמו כן בתשובתי חלק ראשון סימ' קנ"ו ע"ש שכן עיקר איברא כד מעיינן שפיר ירא' דלא דמיא כלל אפי' כאוכלא לדנא דהא מקור הדין הוא מש"ס דפ' מי שהיה נשוי דף צ"ג ע"א מי שהיה נשוי שלש נשים ומת כתובתה של זו מנה ושל זו מאתיים ושל זו שלש מאות ואין שם אלא מנה חולקין בשוה וכן שלושה שהטילו לכיס כו' וכתבו תוס' שם ד"ה ר' אומר וכו' וז"ל ויש לחלק דלא דמי להאי דיש נוחלין דף קכ"ד דהתם ליכא שום שיעבוד כל אחד יש לו חלקו בקרקע ובכור יש לו פי שנים לכך נוטל כל מה שחלקו משביח אבל הכא משועבדי' לכולם וכולם שווים ע"כ וכה"ג מחלק הסמ"ע בסי' קי"א סעיף ח' ס"ק י"ח בנותן מתנה לאנשים ובאו לטרוף מהם גובין לפי ממון דהולכין בתר אומד דעת הנותן ע"ש וא"כ ה"ה בנדון שלפנינו שנתפשרו יחד לפי אומד וערך שהיה היזקם לכך הן שמין זאת ועוד אחרת דבכל הדינים קי"ל הבא מחמת כותי דינו ככותי ובדיניהם אף לענין חוב גובין לפי ממון ובודאי כל כה"ג דינא דמלכותא דינא וכה"ג פסקתי בתשובתי שם והוא ברור נ"ל הקטן יעקב: שאלה קסג באח' שמצאו תלוי והיה צוה השררה לקבו' אתו תחת התליה כפי נימוסיהם או למסור אותו לנבלן ונטלו היורשים מהעזבון סך מה והוציאו על זה כדי להביאו לקבר ישראל ועכשיו האשה ובעלי חובות באין לפרוע חובותיהן ואין הנכסים מספיקין להם אי היורשים מחוייבים לפרוע מכיסם מה שהוציאו על שנקבר אביהם או לאתשובה אף דלכאורה נראה דהדין פשו' דאין על הב"ח והאשה מוטל לקבור את בעלה רק על היורשין מוטל לקבור מנכסי המוריש אם יש לו או יקבר מן הצדק' ואלו שהוציא צרכי קבורה מנכסי המת המשועבדים להם צריכין לשלם מתוך כיסם כדין המזיק שיעבודו של חבירו כמבואר בח"מ ר"ס ק"ד איברא כד מעיינן שפיר יראה דהדין עם היורשים פשיטא למאן דס"ל אם לא ירשו היורשים כלום שלא חל עליהם שום שעבוד קבורה רק נקבר מן הצדקה פשיטא שאין היורשים מחוייבים לשלם להם רק הדבר מוטל על הצדקה להחזיר להם אלא לפי מה שהעלתי בתשובת תורת השלמים סי' ח' והוכחתי מסוגיא דש"ס ופוסקים דמ"מ על היורשים אף ע"פ שלא ירשו כלום מחוייבים לקבור אביהם משלהם הקרוב קרוב קודם ע"ש דברי באריכות מ"מ היכא שתפסו מטלטלין או כסף וקברו בו את אביהם אין להוציא מידם וכ"כ הריב"ש בתשובתו סי' ק"ד וז"ל ולענין טענתם בהוצאת קבור' אמת הוא שאם קדמה האשה ותפשה מטלטלין כדי כתובתה ואין הנכסים מספיקין לה ולצורכי קבורת בעלה שאין מוציאים מידה כדי לקברו והכי תניא בתוספתא (בפ"ט דכתובת מי שמת והניח נכסי מטלטלין ויצאה עליו כתובה ובעל חוב כל הקודם בהן זכה והוא נקבר מן הצדקה ע"כ וכן דעת הרשב"א בתשובה אבל כל שהיורשים קדמו והוציאו וקברוהו ממה שבידם מנכסי המת שישלמו הם לאלמנה

לתשלום כתובתה זה לא שמענו עכ"ל הריב"ש וכ"פ רמ"א בא"ה סי' קי"ח סעיף י"ח בהג"ה אף שדברי הריב"ש המה רק דברי נביאו' כי לא שמענו וראינו אינו ראוי כלל ומהא דתוספתא דוקא כשתפסו הב"ח או כתובת אשה אז נקבר מן הצדקה משמע אם תפסו היורשים וקברהו ממטלטלין אין מוציאן מידן וכ"כ הב"ח בסי' קי"ח אי משום הא לא תברא דהאי דתוספתא מדינא דש"ס קאמ' דמטלטלי דיתמי לא משתעבדא כלל מש"ה אי תפסי היורשין לא מפקינן מנייהו וכמבואר בטח"מ סי' ק"ז ובא"ה סי' ק"י אבל לפי המנהג שגובין ממטלטלין דיתמי ב"ח וכתובת אשה ואם כותבין מטלטלין אגב מקרקעי גובין אפי' ממשעבדי מדינ' רק מפני תקנת השוק אין גובין מלוקח אבל מן היתומים ודאי גובין גם הריא"ז בפרק האלמנה ניוזנת דף תקכ"ח ע"ב ראיתי שכתב וז"ל ונרא' דאפי' תפסה האשה מטלטלין לצורך כתובתה מוציאין מידה לצורך קבורת המת ואע"פ שהתנה עמה בעלה שתגבה ממטלטלין לא הועיל תנאי אצל היורשים דאינו גובה ממטלטלין אלא בתקנת הגאונים ולא היתה דעת תקנת הגאונים לעשות תקנה לאשה ולהיות המת מושלך לפני כלבי' עכ"ל ודבריו תמוהים חזא דנתעלם ממנו דברי התוספתא דמבואר להדיא להיפך דהיכא דתפסה האשה לא מפקינן ממנה והוא נקבר מן הצדקה ואם זה מדין התלמוד וכ"ש לדידן דכתבו הפוסקים האחרונים וכ"כ רי"ו נתיב כ"ו חלק ג' בדורות הללו שתקנו לגבות ממטלטלין הוי דינא בקרקעות דסמך האשה וב"ח עלייהו כמו ארנקי דמחזא וכגמלי דערביא וכאשלי דמחזיא וכ"כ הב"ח בסי' ק"ז יע"ש והש"כ שם ס"ק ח' רוצה להכריע מה"ט דאם מכר היורש מטלטלין של אביו לנכרי הב"ח גובה מדמים שקבל יע"ש גם בתשובת הרמב"ן סי' ס"ד הובא ג"כ בב"י בא"ה סי' פ"ו וצ"ג כתב להדיא וז"ל ולא עוד אלא אפי' מטלטלין שנטל חנוך והוציא הוצאת על אביו ואפי' בצרכי קבורתו אם כתב ראובן לאשה מטלטלין אגב מקרקעי האשה מוציאה מידו עכ"ל ואפשר אלו ראה וידע הריב"ש דברי הרמב"ן לא היה חולק שהרי כתב לא שמענו משמע דאלו שמע הוו הדר ביה וגם הרמב"ן שם מביא האי תוספתא שעליו מיוסדין דברי הריב"ש אפ"ה פסק דלדידן אפילו תפס מפקינן מינה דלא כב"ח שעושה סמוכת לדברי הריב"ש מהאי תוספתא ובאמת אין ראיה כלל לדידן כמו שכתבתי ואין אנו צריכין בזה למ"ש החלקת מחוקק שם בסי' קי"ח ואחריו הבית שמואל ליישב האי תוספ' ע"ש וכתב עוד הב"ח שם אפי' מכרו היתומים קרקע ג"כ אין הבע"ח גובה מהן כי קבורה מנכסיו הם משועבדים דאוריית' ומפקיעין ירושה דאורייתא כדאמרינן פ' נערה שנתפתה האומ' אל תקברני מנכסי אין שומעין לו עכ"ל אי משום הא לא ארי' כלל דהתם טעמא אחריןא אית' דלאו כל כמיניה להעשיר את בניו ולהפיל עצמו על הציבו' וכמו שהארכתי בזה בתשובתי שם סי' ע"ש ובאמת בגוף הדין גם הח"מ וב"ש השיגו עליו שם יע"ש גם בתשוב' מהר"מ מטראני ח"ב סי' ע' כתב וז"ל ואפי' טוען שמכר מנכסיה נצ"ב או נ"מ או מהסבלונות ומהדמים קבר את בעלה חייב לפדותם או לפרוע דמיהן וכדאמרינן פ' אלמנה ביבמות גבי האי אתתא דעיילא לגברא איצטלא דמילתא ע"ש אך אי משום הא לא תברא דודאי נ"מ ונצ"ב שהם בעין ודאי ליכא מאן דפליג וכן מבואר מדברי ריא"ז שם ע"ש ומ"מ לדינא נ"ל עיקר כדעת הריב"ש וסתם רמ"א כוותי' בש"ע בא"ה סי' קי"ח סעיף י"ח בהג"ה והיינו מטעם שפסק בעל התרומ' שער שני והובא בב"י בטח"מ סי' ק"ז וסתם כן בש"ע סעיף י"א בהניח להם אביהם מטלטלין וקדמו ופרעו לב"ח

מאוחר אין ב"ח מוקדם יכול להוציא מידו וכתב שם הסמ"ע דגם היורשים פטורים יע"ש וא"כ כיון דג"כ שיעבוד הקבורה על נכסיו הוי כפרעו לב"ח מאוחר ואף שהסמ"ע שם ס"ק כ"ו כתב דלא הוי כמזיק שעבודו של חברו דצריך לשלם כמ"ש לעיל סעי' ד' ס"ק ט"ו ע"ש ובאמת שם השיג הש"כ על הסמ"ע בזה ס"ק ח' ע"ש אי משום הא לא ארי' חדא דאין דברי הש"כ מוכרחים להוציא מיד מוחז' נגד דעת גדולי פוסקים דס"ל הכי ויכול לומר קים לי וכ"כ שם בכ"ג בהגהותיו שם סעיף כ"ב יע"ש ועוד י"ל דגם הש"כ לא פסק כן אלא היכא דקבלו היתומים הדמים שיהא גובים מהדמים משא"כ בפרעו לב"ח מאוחר שלא הגיע הדמים להיתומים ודאי גם הש"כ מודה ולהכי סתם כוותיה שם בסעיף י"א והוא ברור וכן משמעות האחרונים ואין מקום לבעל דין לחלוק ולומר דכל זה דוקא בהוצאות צרכי קבור' שהם כסדרן משא"כ בהוצאה כזו דהוי כמזיק בידו מ"מ כיון דקי"ל עיקר קבורה משום בזיון' ואין לך ביזוי גדול מזה בודאי מוטל על יורשיו ונכסיו להציל אותו ומשפחתו מבזיון כזה ועיין בתשובת חות יאיר סי' קל"ט לכן נ"ל פשוט דאין להוציא מיד היתומים וכן דנתי הלכה למעשה וכן משמע בח"מ סי' ק"ז סעיף ב' בהג"ה יע"ש וכן נ"ל עיקר הקטן יעקב: שאלה קסד על דבר שתבע ראובן את שמעון שהלוה לו מעות סך מה שישלם לו ושמעון השיב לו ששחק עמו ושחק כל מעותיו ובקש מאתו שילוה לו והלוה לו ושחק עוד עמו והרוויח ראובן את הכל בשחוק על כן אינו מחוייב לשלם: תשובה הנה דין זה פשוט ומבואר בש"ע סי' ר"ז סעיף י"ג בהג"ה בכשוחקין באמנה אין מוציאין ממנו אלא דבעינן דוקא שיהא המעות מוכנים ומנוחין על השלחן והוא מהתוספ' ומרדכי פ' זה הבורר וא"כ לכאורה בנדון שלפנינו שהיה המעות בשעת השחוק מוכנים ומונחי' לפניהם ודאי דקנו מה שתובע עכשיו הוא תובע רק המעות שהלוה לו שנסתעבד לו משעה שהלוה לו דאפי' מלוה על פה נשתעבד לו מדאוריית' אי מדרבנן לכל מאן מאי דס"ל וכ"כ הסמ"ע בס"ח ס"ק ד' ע"ש אך ורק נ"ל דוקא בשעה שהלוה לו נטל המעות בידו וברשותו והגביה בענין שקנאו ממילא נשתעבד אבל אם הלוה לו בעודו יושב עמו לשחוק והניח המעות לפניו על השלחן שלא הגביהו שלא קנה כלל הוי כעדיין ברשות המלוה והוי כשוחק באמנה שאין מוציאין ממנו מה שהפסיד וכה"ג אית' ד' פ"ו וסנהדרין דף ע"ב כתובות דף ל"א בהיה מגרר ויוצא נ"ל הק' יעקב: שאלה קסה בישראל אחד שחשוד לרמות בני אדם והיה לו סחורה שיש בה חסרון גדול ואינו ניכר לכל אדם והיה מתירא למכור לישראל שירגישו בו לפי שהוא מוחזק לרמאי והלך אל עובד ככבים א' מכרו ונתן לו סחורה זו למכור לישראל וקנאו ישראל לפי תומו מן העכו"ם ואח"כ הרגיש הישראל בחסרון הסחורה ואין יכול להוציא מעותיו מעובד ככבים וחקר ישראל אל החקירה אמיתת שהישראל זה החשוד מסר הסחורה לעובד ככבים בשליחתו למכור ישראל אי צריך לשלם המעות לישראל שני או לא: תשובה הנה בודאי אם נעשה כן בישראל ששלח ישראל אחר למכו' לזה ברמאות פשוט הוא דאין דינו כלל עם המשלח כיון דקי"ל אין שליח לד"ע כאשר הוא מבואר בש"ס ובפוסקי' ובטח"מ ריש סי' קפ"ב והשליח חייב ולא המשלח אכן כיון שהשליח הוא עובד ככבים דלאו בר חיובא הוא וכבר העלתי בתשובתי שבות יעקב חלק ראשון סי' קס"ד דכן עיקר להלכה היכא דשליח לאו בר חיובא מחייב שולחו ודלא כהחולקין על זה יע"ש ואם יאמר האומר מעיקרא דדינא פירכא מנ"ל שאין עובד ככבים

מצווה על זה דהלא מצווה על הגזל וגם זו בכלל זה אינו דאונאה דרך מקח וממכר ולא תונו איש עמיתו כתיב ובני נח אינו מוזהר עליה וכן מבואר בש"ס פ' איזה נשך דף ס"א עביד הש"ס הצריכא דלאו דאונא' אינו בכלל גזל מה"ט וכן מוכח בסנהדרין פ"ד מיתות דף נ"ז גבי כיוצא בזה דגזל מה היא וקאמ' הש"ס בכובש שכר שכיר או פחות משה פרוטה ולא קאמר כיוצא בו באונאה אלא ודאי דאינו מוזהר על זה זאת ועוד אחרת דאף למאן דס"ל דאין לחייב המשלחו אף דשליח לאו בר חיובא מ"מ אם השליח מוחזק בכך לעשות כן כמבואר בח"מ סי' שפ"א סעיף ט"ו דהוי כאינו שומע לדברי הרב וכמ"ש שם בתשובתי יע"ש וכל זה בתנאי כפול אם הישראל צוה בפ"י למכור לישראל אבל אם נתן אותם למכור לאחר נראה דאין לחייבו דהוי רק גרמא בעלמא ויוכל להתנצל ולומר דסבור היה שימכור לעובד ככבים ולא לחבירו והוא נאמן על זה בשבועה נ"ל הקטן יעקב: שאלה קסו ראובן היה לו טבעת מזויף ואמר לו שמעון מכור לי טבעת זו שהיה סבר שהוא טוב ואמר לו ראובן אני מוכר לך טבעת זו אבל אין אני ערב לך שהוא טוב כי אולי הוא מזויף כאלו מסתפק בדבר ואמר לו שמעון אין אני חפץ בערבו' שלך וקנאו ממנו אח"כ נתפרסם הדבר שהוא זיוף גמור ורוצה שמעון לחזור בו להחזיר לו מעותיו וראובן אמר שמחל לו כאן שאמר אין אני חפץ בערבות שלך: תשובה חזרתי על כל צדדים ולא מצאתי טעם לומר שמחל לו כלו' דמה שאמר אני אין חפץ בערבות שלך הכוונה לפי שאין צורך לערבות שלו כיון שאם אינה אותו בלי ערבות צריך לחזור לו מעותיו א"כ לאיז' צורך יחפוץ בערבות שלו פשיטא אם המוכר יודע שהוא מזויף בודאי ועשה עצמו כמסתפק לפני הלוקח דהוי מטעו גמור ולא גרע מהא דאיתא בפרק השוכר את האומנין דף פ' דאמר ר' יוחנן המוכר פרה לחבירו וא"ל פרה זו נגחנית היא נשכנית היא בעטנית היא רבצנית היא והיה בה מום אחד וסנפו בין המומין הרי זה מקח טעות ופרש"י לפי שהכיר הלוקח בשאר מומין שאינן וקסבר הוא בכולן משקר הלכך מקח טעות הוא דאדעתא דהכי לא זבן והכי קי"ל להלכה כמבואר בטח"מ סי' רל"ב הרי כל היכא שמוכר גורם שיטעה הלוקח אף שאמר לו המוכ' שיש בה מום זה בודאי אפ"ה הוי מקח טעות וכ"ש שעשאו עצמו כלא ידע דהמקח בטל אלא אף אם המוכר עצמו היה נסתפק באמת אם הוא מזויף או לא מ"מ כיון שעכשיו נתוודע שהוא מזויף ושהלוקח טעה בה ג"כ המקח בטל ודמיא להא דאי' בש"ס דב"ב דף מ"א ע"א רב ענן שקלבידקא בארעא אזל הדר גודא בארעי' דחבריה אתא לקמיה דרב נחמן וכו' א"ל והא אחיל לי דאתי וסייע בגודא בהדי א"ל מחילה בטעות הוא את גופך אי הוי ידעת לא הוי עבדת וכו' הרי להדיא דכל כה"ג מחילה בטעות לא הוי מחילה ואף דלא נעלם מאתי שהתוספ' שם בד"ה א"ל מחילה בטעות וכו' דלפעמים אפי' מחילה בטעות הוי מחילה היינו מטע' שכתבו תוספ' שם דאף אם היה יודע המוכר שיכול לחזור לא היה חוזר דניחא ליה דליקו בהימנות' משא"כ כאן דנתרמה הלוקח במקח ליקח דבר מזויף כאלו הוא טוב בודאי הוא חוזר ואין כאן מחילה כלל זאת ועוד אחרת כיון שהלוקח לא ידע שהוא מזויף לא שייך מחילה כלל וכדאי' בב"מ האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה רב אמר יש לו אונאה ומפרש בגמ' טעמא דלא ידע אי איכא אונאה ולא מחל הכי קי"ל כמבואר בח"מ סי' רכ"ז גדולה מזו פסק הרמב"ם פט"ו מה' מכירה וז"ל ואפי' אם אמר המוכר על מנת שאין אתה חוזר עלי במום הרי זה חוזר עד שיפרוש המום כשמכרו וימחול הלוקח או

עד שיאמר לו על מום שימצא במקח זה שיפחת דמיו עד כך וכך קבלתי אותו שהמוכר צריך לידע הדבר שמוחל ויפרוש אותו עכ"ל והובא ג"כ בטח"מ סי' רל"ב אף שהטור כת' שם דתלוי בפלוגתא אי יכול להקנות דבר שאין לו קצבה או לא כבר השיג עליו הב"י דלשון הרמב"ם מבואר שאינו כן אלא דנלמד מדין אונאה וכ"כ המ"א שם וכן הסכמת האחרונים דלא כב"ח שרוצה לדחוק בזה ליישב דעת הטור ואף לפי דברי הב"ח ולשונו שם מ"מ מבואר מדבריו דדוקא במום שיש כמה בני אדם שאין מקפידים במומין כמ"ש הב"ח שם אבל בודאי אדם מקפיד שלא לקנות דבר מזויף בחזקת זהוב לכן נ"ל פשוט וברור שהמקח בטל הק' יעקב: שאלה קסז בדין חלוקת המרתף שיש לשני שותפין מרתף ביחד ורצה אחד מהם שיתן לו מרתף חלק שלו סמוך לביתו והשני רוצה להטיל גורל עמו הדין עם מי תשובה עיקר דין זה הוא מחלוקת ישנה בין הפוסקים הובא בטור וב"י בח"מ סי' קע"ד אי יטילו גורל או כופין על מדת סדום ויטול חלק המרתף הסמוך לו ופס' המרדכי מה"ט כל דאלם גבר וכן פסק שם בש"ע סי' קע"ד סעיף א' בהג"ה וכתב שם הש"כ בס"ק ב' שבתחלה יפילו גורל ואם לצד חלקו נפל הרי טוב ואם לאו אכתי לא זכה השני בחלק שאצל הצד חבריו דשמא קי"ל כרש"י אלא פסקינן כל דאלם גבר עכ"ל והנה דין זה דאמרינן כל דאלים גבר בפלוגתא דרבוותא יש לו מוצא דין בש"ס פ' הניזקין דף נ"ט אמר רב הונא בר תחליפא השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כל דאלים גבר וכבר תמה על זה בעל תרומת הדשן ועל דברי מור"מ במרדכי פ"ק דב"ב דלפי הטעם שפי' רשב"ם פרק חזקת הבתים אהאי איבא דמשני תלמודא כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא לכך פסקינן כל דאלים גבר דשמא יבאו עדים ויעידו של מי הוא ונמצא דברי ב"ד שבורים ונסתרים במה שפוסקו כבר חלוקה או שודא לכך אין ב"ד נכנסין בדבר ולכך כל דאלים גבר עכ"ל משמע אי לאו הני טעמא ע"ש שהאריך ותירץ דהתם מיירו בגוונא דלא שייך חלוקה כלל וכה"ג צריכין אנו לתרץ דמאן דס"ל הטעם דכל אלם גבר דמי שיודע שהאמת אתו ימסר נפשו על שלו וזה הטעם לא שייך בפלוגתא דרבותא וכמו שכתב הע"ש ס"ס קל"ט וע"ש בש"כ שהאריך לקיים דבריו ודלא כסמ"ע ולע"ד נראה דמעיקרא לא קשה קושית התרומת הדשן לפי טעם הרשב"ם דהיכא דאיכא למיק' עלה דמילתא אמרינן כל דאלים גבר א"כ גם בפלוגתא דרבוותא שייך למימר איכא למיקם עלה דמילתא וכמבואר בח"מ סימן כ"ה סעיף א' דאם יש חכם גדול יכול לחלק על דברי הגאונים אפילו בראיות מוכרחת ע"כ וכן להכריע בין הפוסקים כדאיתא שם בהג"ה סעיף ב' נמצא זכינן לדין בנידון שלפנינו יטילו גורל ואם יפול הגורל על השני עדיין לא יזכה רק כל דאלים גבר כנ"ל לדינא ועיין בתשובת מ"ב סימן י"א ומ"מ לבי אומר לי דבזמנים הללו שאנחנו בגולה שפלים ונבזים וקונסין מאוד על ההכאה ויש כמה חששות אם יפסוק כל דאלים גבר וגם לפי הטעם דכל מי שהאמת אתו ימסור נפשו על דבר זה ג"כ לא שייך בדורות הללו שרבו המתפרצים והגזלנים והאלמים שמוסרין נפשם ג"כ על ממון שאינם שלהם א"כ היכי דלא שייך לומר חולקין כמו בנדון שלפנינו דבלא"ה צריכין לחלק רק בפלוגתא דרבוותא בחלוקה גופא באיזה אופן יהיה על כן יחלקו ע"פ הגורל כנ"ל אף ע"פ שהוא דבר חדש שלא נמצא בפוסקים ראשונים או אחרונים לחלק כן מ"מ למען האמת והשלום לפי צורך שעה יש לפסוק כן ובודאי יסכימו על זה חברי ורבותי לפי דורות הללו כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קסח ראובן ושמעון שהיו

יחד בחדר אחד בשבת ולאחד היה לו תיבה מסוגרת והיה צריך ליטול איזה דבר מתוך התיבה וקראו לו לילך לרחוב משום איזה דבר והיה רץ במהרה לרחוב ושכח ליטול המפתח מתוך תיבתו וכאשר ניכר בעצמו שהמפתח תוך תיבתו רץ לחדרו ותיכף ראה תוך תיבתו והרגיש בו שניטל ממעותיו דבר מה אך מחמת שהיה יום השבת לא היה יכול לראות מה חסר לו ובמוצאי שבת ראה מה חסר לו סך עצום קרוב למאה הגרים ולא דבר כלום ועשה עצמו כלא יודע זמן מה עד שתפס משל ראובן כמו אותו סך ועכשיו רוצה לישבע שמעון לתפוס מה שבידו לומר שהוא יודע כיון שלא היה בחדר זו כשהלך לרחוב רק ראובן לבדו אי יוכל לישבע או לא כיון שהוא רק מצד האומדנא: תשובה הנה מבואר בטח"מ סימן ת"ח דאפילו בדיני ממונות לא אזלינן בתר אומדנא דלא קי"ל כרב אחא בגמל האוחז בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו לומר בודאי שזה הרגו כי קי"ל כמסקנת הש"ס דסנהדרין דף ל"ד דאף בדיני ממונות לא אמדינן וכבר הארכתי בזה בתשובתי שבות יעקב ח"ר סימן קי"ג יע"ש ואפילו להשביע את חבריו בטענת שמא היכא דאיכא אומדנא ורגלים לדבר איכא מחלוקת ישנה בין גדולי הפוסקים אי יכולין להשביע על כך כמבואר בטח"מ סי' ע"ה ובש"ע שם י"ז אך שרמ"א הכריע שם שמשביעין היכא דיש רגלים לדבר היינו לישבע ולפטור בשבועת היסת אבל לישבע לתפוס מה שבידו אם אין הדבר ידוע בבירור שאין יכול לישבע להחזיק מה שבידו כיון שאינו ידוע בביאור בראייה ממש רק מצד האומדן איך ימסור לו שבועה על זה ברם ראיתי בסמ"ע שם בסימן ע"ה ס"ק מ"ט שכתב וז"ל ומ"מ נראה אם תפס בעל התיבה משל שמעון בלא עדים תפיסתו תפיסה וראיה לזה מפ' אלו מציאות וכתבו הטור בסימן רס"ב סעיף וי"ו ראה חפץ שנפל משנים דאמרין ודאי לא נתייאש דמי שאבדו ודאי לא נתייאש דאמר לא היה כאן אחר אלא זה ודאי נטלו והיום או למחר אתפוס משלו וכתב שם הרא"ש דכי יתפוס משלו אפילו בשבועת היסת אינו יכול להוציא עכ"ל ובוודאי כוונת הסמ"ע שיתפוס משלו ויחזיק בידו דהיינו שישבע ויחזיק מה שבידו דבלא שבועה ודאי אין יכול להחזיק מה שבידו בלי ראיה והוא פשוט וכן מבואר בתשובת פליטת בית יהודה סימן כ"ח דכל כה"ג התובע נאמן בשבועתו לתפוס מה שבידו יע"ש.

איברא ראיתי שהש"כ שם ס"ק ס"ד מתמיה על הסמ"ע בזה וכת' וז"ל ותימ' והיאך יועיל תפיסתו להוציא מספק ומדחיק לפ' בשביל כן דברי הרא"ש ע' אלו מציאו' ע"ש דבריו באריכו' דברי הסמ"ע שרירן וקיימן ואין כאן אפי' קצת תימא ולפי דברי הש"כ שהבין דהסמ"ע מיירו בטוענו ספק בודאי לא יתפוס משל חבריו שהרי צריך לשבע ע"ז וכמ"ש והא הסמ"ע עצמו כתב שם מקודם לזה ס"ק מ"ח דאין ראובן יכול להפך השבועה על שמעון דישבע ויודע שהוא לקח כך וכך מתיבתו וישלם לו כיון דלא ראהו שמעון בעיניו אלא שיש רגלים לדבר עכ"ל ואיך יסתור דברי עצמו תוך כדי דבור אלא פשוט הוא דחילוק ודענא בין אם התובע טוען טענת שמא ע"י רגלים לדבר דאז ודאי שכנגדו נשבע ונפטר ואין התובע יכול לישבע ולהחזיק דדומה לדין אבא אמר לי וכמ"ש המרדכי והובא בש"כ שם מש"אכ בטוען התובע ברי לי על פי האומדנו' ורוצה לישבע על זה אז יכול לתפוס במה שהחזיק בידו וזה הוא דעת הרא"ש פ' אלו מציאו' שכ' אם בריא לו וחילוק זה מבואר ג"כ בתוס' פ' אלו מציאות דף כ"ו ע"ב ד"ה שנפל משנים בין טוען טענת שמא או ברי יע"ש ואל תתמה על זה אמר אף דלב התובע שלם בדבר ורוצה

לשבע מ"מ איך מוסרין לו הב"ד השבועה כיון דלא ראוהו בעיניו ממש אי משום הא לא תברא דהרי מצינו כה"ג בסנהדרין פ' אחד דיני ממונש גבי שמעון בן שטח שאמר אראה בנחמה וכו' או אני או אתה וכו' ע"ש וכן משמעות הש"ס בשבועת דף ל"ד ולפי מה שעלה על דעת דר' יוסי הגלילי אית ליה דרב אחא גמל האוחר בין הגמלים מוקי האי פסוק דאו ראו או ידע בידיעה בלא ראייה ואפ"ה משביען על זה העדות בשבועה העדות וכה"ג מצינו דבאומדנא גדול משביעין וכמ"ש תוספ' שם ד"ה דאי אית ליה דרב אחא וכדמצינו בש"ש פ' כל הנשבעין גבי הנגזל והנחבל נשבעין ונוטלין על אומדנא גדולה לכן נ"ל דגם בנדון שלפנינו אם ברור יוכל לתפוס ולקיים מה שבידו ע"י שבועה אך שצריכין לאיים עליו שלא ישבע אם לא שברור לו בודאו בלי פקפוק ספק כלל כנ"ל הק' יעקב שאלה קסט אשה אחת בחוליה צוותה מחמת מיתה כל עזבונה לנכדיה לאחד הרבה ולאחרים המעיטה וכתבו העדים הצוואה וחתמו ואח"כ חזרה לבריאתה כמו חצי שנה ואח"כ חזרה לחליה ובתוך חליה.

בא אליה אחד מעדי הצוואה ודברה אליו לבדו שנכסיה נתמוטטו קצת וראוי לזה שצוותה לה הרבה לוותר מצוואתו קצת לשאר נכדיה ע"כ ואח"כ מתה ושבתת חיים וכו' ועתה טען הטוען אם מ"מ הצוואה ראשונה קיימת כיון שלא צותה האשה לקרוע צוואה ראשונה מוכח מילתא דניחה לה בצוואתה הראשון וכן מבואר להדיא מתוך לשונה שאמרה שנית לפני העד בדרך תחנונים שראוי לנכדה לוותר קצת מכלל דלאחר ויותר קצת הצוואה ראשונה בתקפה יהי' ע"כ ילמדינו רבינו הדין עם מי: תשובה הנה נראה פשוט דהצוואה ראשונה בטילה מכל וכל כדאיתא בח"מ סימן ר"נ במתנת שכיב מרע אם עמד חוזר ואפי' לא חזרה בה מ"מ צוואה מעצמה בטילה כשעמדה מחליה וא"צ ביטול כאשר פשוט בש"ס ופוסקים שם ומה שגילתה דעתה שלא קרעה הצוואה ראשונה כשחלתה שנית ואדרבה גילתה דעתה במה שאמרה שראוי לוותר קצת וכו' אין זו ראייה של כלום די"ל דלאו דינא גמירה שלא ידעה הדין שאם עומד חוזר וסברה שהצוואה ראשונה בתקפה ותדע שכן הוא דאל"כ למה צריכה לומר לפני העד דרך בקשה שראוי לוותר הלא בכחה לשנות הצוואה כרצונה אלא שלא ידעה כלל שהדין הוא שהצוואה ראשונה בטלה וכל זה א"צ לפנים והוא פשוט ואף גם אלו צותה צוואה שנית לפני עד זה לאו כלום הוא ואינם מחויבים היורשים לקיים הצוואה שנעשה שלא בפניהם רק בפני עד אחד ואף שראיתי בתשובת מבי"ט ח"ב סימן קמ"ח שכתב וז"ל אין הצוואה ניתנת על פי אחד אפילו שיהיה חכם ודיין ועם כל זה נ"ל שיוכלו לומר ליורש שיקבל בחרם שאינו מאמין שהוא אמת מה שאומר העד עכ"ל ולע"ד הדבר תמוה דמה לו ולחרמו לקבל עליו בחרם שאינו מאמין לדברי עד אחד מה שלא האמין לו התור' כלל להוציא ממון רק דקם הוא לשבועה דהיינו להכחיש העד לגמרי וכדאמרינן בנסכא דר' אבא משא"כ להשביעו לו שאינו מאמין לדברי עד אחד שבועה זו לא שמענו מעולם ומה צורך לשבועתו כיון שהתורה לא האמינתו ואפילו באסור דקי"ל עד א' נאמן באיסורין אפ"ה אם אמר אינו מאמינך אינו נאמן כמבואר בי"ד סימן קכ"ז וכ"ש בממון וביי"נ אית' מלמדין אותו לומר איני יודע מכ"ש שאין מחרימין ועיין בתשובתי שבות יעקב סימן קס"ג ולא הזכר באחד מן הפוסקים שיחרים או ישבע אותו שאינו מאמין לדברי העד וכן משמע בש"ס דקדושין פ' האומר דף ס"ו דכל שלא ידעי' בודאי שמהימן לו כבי תרי

אפי' באיסור אין מחוי' להאמינו יע"ש וכן בגיטין דף נ"ד ע"ב גבי נטמאו טהרותיך יע"ש ובהאשה רבה דף פ"ח וכן איתא בכתובות פרק הכותב דף פ"ה ע"ב אע"ג דאיכא מר עד אחר לאו כלום הוא יע"ש וכן הוא בירושלמי פ' זה הבורר רב הונא מקל לדיינא דאמר מקבלין אתם חד סהיד דלא אינן יימרון את לא תימא עכ"ל והביאו הרי"ף והרמב"ם פכ"א מה' סנהדרין ובטור וש"ע סימן י"ז שאפי' הביא עד אחד אינו נאמן עלי ועיין שם בסי' שכתב וז"ל רב הונא היה מזלזל לדיין כשבעל דין היה אומר להם מקבלין אתם עליכם עדות עד אח' כאלו הם ב' עדים שאם אי אתם מקבלים כן עדות עד אחד לאו כלום הוא עכ"ל הב"י ועל כרחיך צ"ל דמיירו בענין שהבעל דבר לא יוכל להכחיש העד בודאי דכה"ג איך יכול לומר לו כן הלא צריך לישבע שבועה דאורייתא להכחיש העד אלא ודאי בענין שהוא עצמו אינו יודע וא"צ להאמינו להעד ואם אי' דצריך הבע"ד לקבל עליו בחרם או שבועה שאינו מאמינו למה הוצרכו הפוסקים להזהיר שלא יאמ' הדיין אין מקבלין עד אחד הלא עכ"פ צריך לקבל עליו שאינו מאמינו פשיטא שלא יאמרו לו כן ומכל הראיות שכתבתי נ"ל פשוט דנשתקע הדבר ולא נאמר דכל שצוה המוריש כן רק בפני עד אחד שלא בפני היורש שא"צ כלל לקיים דבריו והצוואה כזו בטלה כחרס הנשבר כנ"ל הקטן יעקב: ראובן שהושלש אצלו שטר מסך מה על שמעון שאלה קע ושמעון תובע אותו שיחזיר לו שלישייתו וראובן טען שזה זמן רב שפרע לו מה שחייב לו בשטר ובקש מאתו ליתן לו שטרו ודחה אותו בלך ושוב ואח"כ אמ' שנאבד לו בכך בקש מאתו שיתן לו פטורים ושובר על שטרו ושמעון טוען שהחזיר לו שטרו הדין עם מי: תשובה הנה לכאורה נראה שהדין עם שמעון כאשר הוא פשוט ומבואר בש"ע סימ' ע"ב סעיף י"ז בהג"ה וז"ל והא דיכול לטען על מה שתחת ידו היינו שאומר שזה כנגדו חייב לו ממון אבל לא יוכל להחזיק מה שתחת ידו עד שחבירו יתן לו פטורים או כיוצא בו משאר תביעות כי אין זה שייך לזה עכ"ל והוא מתשובת מהרי"ו סי' כ"א אכן כד מעיינן שפיר יראה דאין הדין זה ברור כל כך להוציא מיד מוחזק היכא דיש לו מגו כי ז"ל מהרי"ו שם סי' כ"א וז"ל עוד אומר אני הא דאדם יכול לעכב פקדון או הלואה מטעם מיגו היינו דוקא כשיש לו על שכנגדו תביעת ממון אבל אם יש לו שאר תביעות שאינם אלא דברים בעלמ' או בכה"ג שאינם תביעת ממון אז אינו יכול לעכב אפי' מגו לית לי' דהא איכא מרבנותא במרדכי פ"ק דב"מ דאמרו דלא אמרי' מגו מממון לממון וכן איתא בהג"ה באשר"י וכ"כ התוס' ואפי' לר' יואל ושאר רבוות' שכתבו דאמרי מגו מממון לממון מ"מ מממון לדברים לא אמרינן מגו דאיכא למימר דלא פליגי כולי האי ועוד אי פליגי מממון לדברים א"כ לאשמועינן מממון לדברים דאמרי' מגו וכ"ש מממון לממון עכ"ל הנה אף שאין אני כדאי להשיג על מהרי"ו מ"מ אין דבריו מוכרחי' כלל לע"ד דאדרבא נימא לאידך גיסא אי אמרינן מגו מממון להחזיק ממון של חבירו וכ"ש אם אינו רוצה מחבירו להחזיק ממנו רק פטורים ומחילה וכיוצא בו דברים שיוכל להחזיק מכח מגו ומה"ט קי"ל גם כן מחילה א"צ קנין פשיטא דיכול לתפוס מכח מגו זו עד שיתן לו פטורים ובר מן דין בנדון שלפנינו כיון דעיקר התביעה משטר שלישיית הוי המגו משט' לשטר דמהני כמו מממון לממון וכדמסיק הש"כ בדיני מגו סי' פ"ב ע"ש ובר מן כל דין כיון ששמעון טוען שהוא אמת שאין חייב לו כלום רק שטוען שהחזיר לו שטרו מה בכך שיתן לו פטורים לכן נ"ל פשוט דיכול לתפוס השטר שלישיית

על הפטורים וכן דנתי למעשה הקטן יעקב: שאלה קעא אפטרופס של יתמי שמעון שמינו אביהם שתובע לראובן שמצא כתב בפנקס שמעון שחייב לו ראובן על משכנות אלו ואלו סך מאה זהו וראובן טוען שפרעו לו בחייו ולא נשאר חייב לו רק סך חמשים זהו היכי לדין דייני להאי דינא: תשובה הנה לכאורה דין זה מפורש בטח"מ סי' ע"ב והובא בש"ע שם סעי' ל"ה והמוצא הדין הוא מבע"ה שער מ"ט חלק ג' וברי"ו ככ"ו ח"ג וז"ל ראובן הניח משכון ביד שמעון ומת שמעון והניח בנים קטנים ובא ראובן לשאול משכנו מיד יורשי שמעון ואומר שהוא ממושכן ביד אביהם בחמשים וטוענין היתומים שאביהם צוה שהוא ממושכן במאה החמשי' שראובן מודה יתן מיד ליתומי' והחמשים אחרים יתן ביד שלישי עד שיגדלו היתומים וישבעו שבועת היורשים שלא פקדנו אבא וכו' ונוטלין החמשים מיד השליש עכ"ל א"כ י"ל ה"ה בנדון דידן יעשו כן דהיינו שישלם רק חמשים ובעד חמשים הנותרים יתן המשכון בעד שלישי עד שיגדלו היתומים וישבעו שבועת היורשי' ואז יפדה המשכון בעד חמשים הנותרים אע"ג דהתם צריך להשליש מיד המעות משום שהממשכן תובע משכנו וצריך לו מיד משא"כ כאן שהוא אין צריך למשכון עדיין רק שאפטרופס תובע לו בעד ממונו ואין מקום לומר דלמה איצטריך להמתין עד שיגדלו היורשי' ישבע מיד האפטרופס שמינו אבי יתומים וכה"ג מבואר בח"מ סי' ק"ח סעיף ו' וז"ל אם יש לקטן אפטרופס שמינהו אביו ומבקש חובותיו של קטן צריך לישבע האפטרופס שלא צוה אבי יתומים ושלא מצא בין שטרותיו ששטר זה פרוע וה"ה כאן דיש לו לישבע שלא צוה אביהם שפרע החציה זה אינו דהא בבעל התרומות סיים וכתב וז"ל ומה שטוען הממשכן ישבעו הקרובים שכך צוה המת וכו' ופסק דקרובים אין עליהם שבועה ולא חרם סתם שאפטרופס של יתומים חובה עליו לטעון ליתומים כל דבר ודבר מכל טענה שאפשר לטעון עכ"ל הרי מבואר דאין האפטרופס מחויב לישבע כלל ולא לקבל עליו אפי' חרם סתם בכה"ג ואם יאמר האומר דא"כ דברי הח"מ סתרו זא"ז וגם המקור דין ששניהם הם מבע"ה סתורים אי משום הא לא תברא דבאמת תמיהא זו כבר הרגיש בה בגידולי תרומה שם שער מ"ט ח"ג והניח בתימא דלמה אפי' חרם סתם לא יטיל עליו גם בב"ח בסי' ק"ח הרגיש בסתירת דברים אלו ומחלק ביניהם יע"ש גה הש"כ בסי' ע"ב ס"ק קמ"ז מדחיק בזה יע"ש ולע"ד א"צ לכל זה ותמה אני על תמיהתם ולק"מ מדהתם בסי' ע"ב הממשכן תובע משכנו מן היתומים ואף אם לא טענו הקרובים והאפטרופס כלום בעד היתומים אפילו היתומים עצמן היו אומרי' אין אנו יודעים כלום לא היו מוציאים כלום מן היתומים עד שיגדלו וישבעו שבועת היורשים ע"כ לא נגרע כח היתומים בשביל טענת הקרובים והאפטרופסים ואף אם יאמרו כדבריו האפטרופס והקרובים אין מוציאים מהיתומי' ע"פ עדו' האפטרופס שהוא עד א' והקרובים הם פסולין ואדרב' אין נזקקין לנכסי יתומים כלל כשהן קטנים וכמבואר בח"מ סי' ר"צ סעיף י"ב היה לאדם תביעה אצל יתומי' אין לאפטרופס לטעון בשבילם ואם טען ונתחייב הדין חוז' ע"ש בסמ"ע וא"כ מה לנו להשביע את הקרובים והאפטרופס בחנם או להטיל עליהם חרם סתם משא"כ בסי' ק"ח שאפטרופס תובע לגבות חובותיהם אזי הוצרך לישבע וא"כ לכאורה בנדון שלפנינו שאפטרופס תובע שיפדו המשכנות מהיתומים יש להטיל עליו שבועה שלא צוה אביהם שפרע החציה אבל אחר העיון גם זה אינו דבנדון שלפנינו אין צורך כלל לישבע האפטרופס דהא מבואר בח"מ סי' ל"ז סעיף ח' ובסי'

ר"ן סעיף י"ב דאפטרופס יוכל להעיד ואינו נוגע בעדות ומה צורך לו לשבע ואדרבה הוא בעד אחד והוא יוכל לפטור אפי' היתומים משבועה כעד אחד דעלמא דפוטר משבועה והא דבסי' ק"ח צריך האפטרופס לישבע מיירי בענין שהוא פסול לעדות שהוא קרוב וכה"ג לכן הצריכו לישבע משא"כ אם הוא כשר לעדות פשוט הוא שאין צריך לישבע כמו כל עד דעלמא וזה הוא פשוט וברור ובתשובת חוט השני סי' ו' וז' לא הרגיש בכל זה יע"ש הרי זכינו לדין שצריך ראובן לשלם כפי הכתוב בפנקס ואין לו שום שבועה על היתומים ולא על האפטרופס כיון שהוא טוען שלא צוה המוריש כלום כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קעב מי שנשבע על העבר שנתן דבר זה לפלוני בר"ח אדר בעיר פלוני ואח"כ נתברר שיום ר"ח הראשון לא היה אותו פלוני באותו עיר אי דינו כעובר על השבועה ופסול כדאית' בח"מ סי' ל"ד או לא: תשובה הנה סתמת דבריך במה קא מסתפק לך הלא פשוט וערוך לפנינו בש"ע סי' ע"ג הנשבע לפרוע בר"ח אדר חייב לפרוע ביום החדש הראשון עכ"ל וכתב שם הסמ"ע בס"ק כ"ט משום דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא וכן הוא בהמוצא דין בב"י בשם הרשב"א יע"ש וא"כ גם זה יוכל להתנצל לומר שכוונתו היה על יום ר"ח השני דהיא עיקר ר"ח דיום ראשון הוא מחדש שבט העבר ולא מקרי משום זה חשוד על השבועה אף שלא נעלם מאתי שהש"כ שם ס"ק ל"א כתב דאפי' בלא ספק דינא הכי כמו שנתבאר בי"ד סי' ר"ך סעיף ד' וכן האריך הש"כ בי"ד ס"ס רכ"ח דר"ח הראשון מקרי בלשון בני אדם ריש ירחא ע"ש דבריו באריכות אבל באמת אחר העיון ראיתי שאין כאן אפי' ק"ק על הרשב"א דכתב דהוי ספק ולא ודאי וז"ל הב"י ס"ס רכ"ח וז"ל וכתב עוד שאלת מי שנשבע לחבירו לפרוע לו מנה בר"ח אדר אם חייב הוא לפרוע ביום ראש חודש הראשון כיון דריש ירחא קרי ליה או דלמא אינו חייב לפרוע עד יום החדש השני דהא שני נמי ר"ח והוא העיקר ר"ח תשובה מסתבר לי שהוא חייב לפרוע ביום החדש הראשון דכל שבוע' או נדר הולכין אחר לשון בני אדם ואינו דומ' לנשבע לפרוע בר"ח ניסן שהוא חדש מלא שאי אתה מחויב לפרו' בתחלת היום דשאני הכא שהימים מחולקים לב' ימים ואנו תופסין את היו' בר"ח בפני עצמו וכיון שכן יש לחוש ולהחמיר דה"ל כספיקא דאורייתא לחומרא עכ"ל הרי דעיקר ספיקא של הרשב"א אע"ג דיום הראשון של ר"ח מקרי בל' בני אדם ר"ח מ"מ גם ר"ח ב' ג"כ נקרא ר"ח והוא עיקר ר"ח משא"כ יום הראשון הוא משבט ואע"ג דבלשון בני אדם גם יום ראשון נקרא ראש חדש מ"מ יש להסתפק על איזה יום כוונתו אי כוונתו היה דוקא יום ראשון שהוא הוא הראש של החדש או נימא דכוונתו היה אל יום שני דר"ח שהוא עיקר מחדש אדר ע"כ יש להסתפק על איזה יום כוונתו כיון דשניהם מקרי בלשון בני אדם ר"ח אי כוונתו דוקא יום הראשון או לא אבל פשוט איקאמר אשלם לך בחדש אדר דכל החדש יוצא ידי שבועתו כיון שלא אמר לשון ראש דודאי כל החדש בכלל וכן הדין באם אמר אשלם לך שבוע הבע"ל או חנוכה הבע"ל והוא פשוט ובחנם טרח הט"ז בח"מ סי' ע"ג בשאלה כזו אם נשבע לשלם בחנוכה דכל ימי חנוכה בכלל ומחלק בסברות דחוקי' והוא שלא לצורך כי פשוט הוא דכה"ג כל ימי חנוכה בכלל והתם עיקר ספיקא דהרשב"א כיון דאמר לשון ראש אי משמע דוקא ראש וראשון או דלמא כיון דיום השני ג"כ מקרי ר"ח הוא ג"כ בכלל לשון בני אדם ראש שהוא יום ראשון לאדר ועכ"פ שפיר מבואר מדברי הרשב"א דמידי ספיקא לא נפקא וא"כ ודאי

יוכל להתנצל ולומר שכוונתו היה על ר"ח השני אך ורק בשבועתו דלהבא כופין אותו לקי"א מספיק' לכתחלה אבל לפסלו דיעבד אף לדעת הש"כ דאמרינן דודאי הוא מחויב לקיימו ביום ראשון דר"ח מ"מ כיון שיש לו מקום להתנצל ולא כ"ע דינא גמירי וסבר הוא שעיקר ר"ח הוא יום השני אין לנו לפוסלו דעבד כנ"ל פשוט הקטן יעקב: שאלה קעג ראובן ושמעון נתעצמו לדין ע"ד ראובן שהיה לו בית והיה מקום צר אצלו ובני ביתו והיה רוצ' ליקח בית אחר גדול ומרווח לפני בני ביתו אך שאין באפשרתו ליקח הבית אחר עד שיש לו קונה על ביתו ודבר עם שמעון אם רוצה לקנות ביתו והושוו יחד לקנות הבית בעד סך מה ולקחו שני עדי' נאמנים ותקעו כל אחד כפם להעדים לאשר ולקיים המקח הזה דהיינו שהתנו בזה האופן שאם ראובן יקח הבית הגדול אזי יהא נגמר ג"כ המכיר' הנ"ל ששמעון יקח הבית בעד סך שהושוו יחד ואין אחד מהם יוכל לחזור בו ובאם שלא יקח ראובן הבית הגדול הנ"ל יהי' מאיז' מניעה שיהי' אזי המכירה בטילה והשלישו שטרות זה לזה אצל העדים בעד סך מה ובעוד שעסוקים באותו ענין קבעו זמן לדבר שלשים יום שאם יוגמר המקח לראובן הבית הגדול הנ"ל תוך שלשים יום אזי המקח בקיומו ובאותו יום נתחרט שמעון על לקיחת בית הנ"ל ונתעצם בדין לבטל המקח כי טוען שהניח להתיר את שבועתו ות"כ מה שתקע לעדים עוד טוען כיון שלא תקע כפו לבעל דבר עצמו אין לו דין שבועה כלל והוי כאסמכתא דלא קניא דהוי דבר שאינו ברשותו לקנות הבית אולי לא ימכור לו עוד טוען שעל הזמן לא תקע כפו רק שכוונתו היה אם יוגמר המכירה באותו יום דוקא רק דבר בעלמא דברו אח"כ ליתן זמן שלשים יום ואין הת"כ חל על זה בכך יורני אדוני הדין עם מי: תשובה חזרתי על כל הצדדים וטענות של ראובן וכולם אין בהם לבטל חומר הת"כ וזה יצא ראשונה ע"ד מה שטען שהניח להתיר שבועתו באמת זו היא מחלוקת ישנה בין גדולי ראשוני' ואחרוני' וכמבואר בש"ס דנדרים דף ס"ה ובהרא"ש שם דעת ר"ת ומחלוקתו והרמב"ם פי"ו מה' שבועה ובטי"ד סי' רכ"ח ובב"י שם באורך ולענין דינא יש לחשוש לדעה שניה שהביא בש"ע שם דין כ' דיש אומרי' דלא הוי התרה ובהרבה מקומות פשט המנהג לאסור כוונתייהו כמו שכתב החלקת מחוקק בא"ע סימן א' ס"ק י"א ובפרט בספק שבועה דראוי להחמיר וכ"כ שם הלבוש שכן עיקר וכן נראה דעת הרמ"א שם בהג"ה שכתב שם בשם הגהות מרדכי דשבועות באיש ואשה שקבלו חרם או שנשבעו זה לזה לישא זה את זה אין מתירין לאחד בלא דעת חבירו דמשמע אפילו דעבד אין התרתו התרה וכן הסברא נותנת דכל שנשבע או נדר לטובת ולתועלת חבירו איך תהני התרה דא"כ גם הנשבע לפרוע לחבירו וכיוצא בו יתירו שלא מדעתו אך זה יש לדחות כיון דפריעת בעל חוב מצוה היא לכן אפילו בדעבד לא הוי התרתו התרה שלא מדעתו מ"מ הרב' תשובת האחרונים הסכימו כולם שכל שהוא לתועלת חבירו אין לו שום התרה שלא מדעתו ורצונו וכ"כ בתשובת דרכי נועם חלק י"ד שאלה ה' דף כ' ע"ב ע"ש ולא יהא אלא ספק שבועה אזלינן להחמיר: וע"ד מה שטוען שמעון כיון שלא תקע כפו לבעל דבר עצמו חילוק זה הוזכר בשפתי כהן בחושן משפט סימן ר"ז ס"ק כ"ו בשם תשובת מהרי"ו סימן קל"ו שכתב ואי לא דאסתפינא מחברי אמינא דלא החמירו בת"כ אלא כשניתן ת"כ לאותו אדם עצמו ע"ש דבריו באורך ובאמת המעיין בתשובת מהרי"ו יראה שהוא עצמו אינו מכריע כן להלכה רק לעשות סניף לשאר צדדים שכתב שם אף גם נעלם מהש"כ

שהד"מ בי"ד סימן רל"ט השיג על מהרי"ו וכתב שדעת הפוסקים אינו כן ולכן השמיטו רמ"א בש"ע דאין לסמוך ע"ז מפני חומר שבועה וכיון דהוי שבועה גמורה א"כ אין כאן משום אסמכתא כלל או דבר שאינו ברשותו או דבר שלא בא לעולם וכמבואר בח"מ סימן ר"ז וסימן ר"ט ועוד מה שטען שעל הזמן שלא תקע כפו זה אינו כמבואר בי"ד סי' רי"ט דמי שאסר דבר אחד עליו בלא זמן אסור בו לעולם וכן הדין לענין שבועה כמ"ש הש"כ שם ס"ק ג' ועוד נ"ל כיון שהזמן נעשה בשעה שעסוקין באותו ענין תוך כדי דבור ודאי דהוי בכלל שבועה וכמבואר בי"ד סימן ר"ד סעיף ג' ועיין בתשובת מהרי"טצ סימן ק"ז כלל היוצא מדברינו אלה שהשבועה זו בת"כ במקומה עומדת בכל תוקף ובפרטות שהושלש על שבועה זו שטרות ודאי שצריך לקיים ת"כ כגומר שבועה כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קעד מתלמיד אחד לבאר לו דברי הרמב"ם פ"ז מה' מעילה שכתב ובכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה עכ"ל והרי בפרק האיש מקדש דף מ"ג מבואר להדיא דאף בשליחות יד וטביחה ומכירה אמרינן יש שליח לד"ע והוא דבר תמוה דהרי הרמב"ם פסק כן בשליחות יד וטביחה ומכיר' בהדי' תשובה הנה בתחלת העיון היה הדבר מאוד תמוה בעיני וביותר על הראב"ד שהוא בעל השגתו בכל מקום ובדין זה זה קלס דבריו וכתב עליו ויפה פיר' גם הכסף משנה כתב וז"ל ומ"ש רבינו ובכל התורה כולה אין שליח לד"ע אלא במעילה בפ' האיש מקדש עכ"ל ולא הרגיש בתמיהא זו וכן שאר נושאי כליו של הרמב"ם כולם לא הרגישו בזו אכן בתשובת מהר"י מטראני ח"ב בחידושי על הש"ס ופוסקי' גם בחידושי עצמות יוסף להאיש מקדש הרגיש בתמיהא זו ואחריהם נמשכו שאר מפרשי הלכה תוספות ובקשו ליישב דברי הרמב"ם בדברים דחוקים ורחוקים ולפום ריהטא היה נ"ל ליישב דברי הרמב"ם ולומר דמ"ש הרמ"ם במ כל התורה כולה אין שליח לד"ע אלא במעילה לבדה היינו דוקא לענין דזה נהנה וזה מתחייב דלא אמרינן בכל התורה כולה זולת במעילה לבדה וכמ"ש תוספ' שם בקידושין דף מ"ג ע"א ד"ה ולא מצינו וכו' אף שמתרצים התוספות שם דמתחייב המשלח ע"י הגבהת השליח דס"ל לרמב"ם שזה אינו דכל זמן שלא נעשה שליחות המשלח לא מתחייב המשלח עד שאכלו ובשעה זו הוא נהנה וא"כ לא מצינו כן בכל התורה רק במעילה ועי"ל דסובר הרמב"ם אם אמ' לו הושיט ידך לכד של שמן ותהנה מן הסיכה וכה"ג כיון דעשה שליחתו של בעל הבית בעה"ב מעל ואע"ג דר"י מסופק בזה מ"מ סובר הרמב"ם דאי אפשר לספק בזה דאל"כ תקשה לך לרבא דקאמר את"ל סבר שמאי שני כתובים הבאים כא' מלמדין וכו' מודה וכו' ל"ל דקאמר זה אליבא דב"ש שלא הוא אליבא דהלכתא ה"ל למימר דינו על מעילה דאע"ג דקי"ל גבי מעילה יש שליח לד"ע והמשלח חייב מ"מ כה"ג שהשליח נהנה ולא עשהו שליח רק מן הנאה פטור שלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב אלא ודאי דגבי מעילה כה"ג מתחייב כיון דעשה שליחתו והא דקאמר בש"ס שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב ב היינו כיון דמ"מ לענין אכילה לא מצינו בכל התורה כולה ואפי' במעילה זה נהנה וזה מתחייב לה"ק כל התורה כולה וכן צ"ל בתוספו' שם דמה"ט מסתפק ר"י בזה וא"כ יתיישב בזה דברי הרמב"ם אכן ע"פ הסוגיא נראה דכל זה אינו דא"כ תקשה איך קאמר הש"ס דהוי מעילה ושליחות יד או טביחה ומכירה שני כתובים ואין מלמדין הא דתרווייהו מצרך צריכא דמעילה חט חט מתרומה איצטרך למכתב משום שאר דברי' דלמידן מעילה

מתרומה כפירש"י שם דף מ"ב ע"ב ואי כתב מעילה לבד היינו למידין דאפילו זה נהנה וזה מתחייב ג"כ אמרינן כמו במעילה להכי אצטריך למכתב גבי שליחות יד או טביחה ומכירה אלא ודאי שכל זה אינו ועל עיקר הקושיא בהרמב"ם נ"ל דמעיקרא לק"מ וכולם שגגו בזה בהבנת כוונת הרמב"ם ותחלה אעתיק לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ז ממעילה אחר שכתב דין שליחות שבעל הבית מעל כתב בד"א כשהיו החתיכות מקדשי בדק הבית אבל אם הוא בשר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה ובכל התורה כולה אין שליח לד"ע אלא במעילה לבד' שלא יתערב עמה איסור אחר וכוונת הרמב"ם לשטתו שמבואר שם ברמב"ם פי"א מה' מעשה קרבנות ובכ"מ דהאוכל מבשר עולה או שאר קדשי קדשים הנשרפין עובר בשני לאווין לאו דמעילה שנהנה מן הקודש ולא בכליל תהיה לא תאכל כל שהוא בכליל תהיה לא תאכל וא"כ ה"ק הרמב"ם אבל אם היה בשר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל ולא המשלח אע"ג דבמעילה יש שליח לד"ע מ"מ שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה וכל שאיסור אחר הוא אצל המעילה יהיה מאיזה איסור שיהיה בכל התורה כולה כגון פיגול ונותר וכה"ג חלב ודם אמרינן אין שליח לד"ע אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה איסור אחר ושליחות יד וטביח' ומכירה לא שייך כלל בקודש וכ"ש בבשר עולה שכבר נשחטו בעזרה ונ"ל שהוא ברור וכד שכיבנא יפוק הרמב"ם לוותי דמתרצינא הסוגיא כוותיה ובלמוד הישיבה הארכתי בסוגיא זו נ"ל הקטן יעקב: שאלה קעה בשנת תע"ח שהעלה המלך צרפת את המטבע דהיינו מטבע זהוב שהיה שוה מתחלה עשרה ר"ט דהיינו שלשים חתיכות שהוא חצי זהוב ריינש הוסיף והוקיר אותו מטבע חלק חמישית דהיינו להיות י"ב ר"ט דהיינו להיות ל"ו חתיכות וכן מטבע של כסף מקטנים ועד גדולים כגון ר"ט שהיה יוצא בעד חמש חתיכות נתייקר עד ששה חתיכות וכן כל מטבעות מקטנים ועד גדולים רק פרוטת נחושת עומדין במעמדם וכל סך מעות שלהם במדינות זו הוא על מטבע חתיכות וכן כל הפרעונות ונתינות שלהם הוא על חתיכות שקורין קרדי"ק שהוא חצי זהוב עשרים סוא והסוא לא נשתנה כלל כי הסוא הם ארבע פרוטות נחושת ונפלו בענין זה כמה וכמה ספיקא איך יש לנהוג בענין פרעון החובות וכה"ג מה דינם: תשובה אף שראיתי חלוקי דעות הרבה בתשובת האחרונים אשר ישנו תחת ידי ואשר איננו פה אתי מ"מ אכתוב עיק' דעתי הקלושה לפי משמעות הש"ס ופוסקים וה' יצילנו משגיאות והנה בודאי אם כתב בשטר סך החתיכות שישלם לו בין הוקרו או הוזלו כגון הל' לו רטי"ן עשרים שהיו שווים כל ר"ט ע"פ קביעת המלכות המטבע חמשה חתיכות בשעת ההלוואה ועכשיו הוקרו והושמו לששה חתיכות או הוזלו על ארבע חתיכות צריך לשלם לו החתיכות כמו שהם עכשיו כיון שמעות הוא באחריות הלוה עד שעת הפרעון וכמ"ש בתשובת ר"מ אלשיך סי' ע"ט אף שעיקר ראייתו מהא דאמרינן בע"ח מכאן ולהבא הוא גובה ובאמת אין משם ראייה מוכרחת כלל דבפ' כל שעה קאי אגוביינא מקרקע מטלטלין כיון דמצי מסלק ליה בזווי אמרינן דמכאן ולהבא הוא גובה משא"כ אי משלם לו מעות דעליו סמך המלוה לשלם לו המעות כמו שהלווהו אך יש להביא ראייה מהא דאי' בקדושין דף מ"ז ע"ב אמר רבה אשכחתינהו לרבנן בבי רב דיתבי וקאמרי במלוה ברשות בעלים לחזרה וה"ה לאונסין קמפלגי דמר סבר מלוה ברשות לוח קיימא וה"ה לאונסין ומר סבר ברשות בעלים קיימא ע"ש וכיון

דקי"ל דמלוה ברשות לוח קיימא וכ"כ הטא"ה סי' כ"ח א"ל הרי את מקודשת במלוה שיש לי אצלך אינה מקודשת אפילו עדיין המעות בידה ולא שלחה בהן יד דהני מעות דידה נינהו דמלוה להוצאה ניתנה ולא יהיב לה השתא מידי ל"ש מלוה ול"ש שכירות ואפילו הגיע זמן השכירות והמלוה לגבות עכ"ל הרי להדיא דכל זמן שלא פרע הוא באחריות הלוח בין הוקר או הוזל שהוא צריך לשלם סך החתיכות שנתחייב בשטר ואם הוזלו הריט"ן עד ד' חתיכות צריך ליתן לו כ"ה ר"טין שמן מאה חתיכות אע"ג שהוא לא הלוח לו רק ב' ר"טין מ"מ אין כאן רבית כמו שיתבאר לפנינו וכן אם הוקרו הריטין עד שכל אחד מהן הוא ששה חתיכות משלם לו רק ששה עשר ריטיין וד' חתיכות שהם יחד מאה חתיכות שבכל חתיכה כ' סוא כיון שהוא כתב לו לשלם כך וכך חתיכות אכן אי הלוחו סתם בע"פ דמשמע מדברי תוספו' ורש"י פ' הגוזל דמשלם לו כפי מה שהלוחו לו באותו מטבע אם נפסלה וכן בהוקרו והוזלה אך דעת הראב"ד וסייעתו אינו כן וס"ל דמשלם כשעת הפרעון והוא נגד רוב הפוסקים אף גם שיש לומר דכל סכום המעות במדינה זו על סך חתיכות ולא באופן אחר וכן כל ההלוואות סתמא כפירושו שהלוח מתחלה על סמך מטבע זה היוצא בשעת פרעון מ"מ קשה הדבר להוציא מיד מוחזק אם הוקרו אכן אם התנו בפירוש לחזור ולשלם אותו מטבע שהלוח ליה צריך להחזיר לו אותו מטבע אפילו אם הוקרו יותר מחומש אפילו אם זיילו הפירות על ידי זה ואין זה רבית כיון שיש לו עכ"פ אחת מן המטבע ואפילו סאה בסאה מותר ללות אם יש לו סאה אחת כדאיתא בי"ד בסימן קס"ב וגם היכא שכבר יצא השער מותר ללות סאה ואפילו בדינר זהב שרי כה"ג וה"ה בהוזל דלעיל כיון שהתחייב עצמו במאה חתיכות ואז היה לו חתיכות או מטבע קטנה של סוא וגם היה השער שבשוק של החתיכות עשרים הוא גם הסוא היה להם שער בשוק גם עכשיו צריך ליתן לו מאה חתיכות שכל החתיכות הוא עשרים סוא והסוא לא נשתנה ואין כאן רבית כלל וכדאיתא ג"כ בתשובת מעש' חייא סימן י"ז ותשובת מהרי"ט צהלון סימן ל"ג וכ"כ בתשובת מהרדב"ז סימן קפ"ו ובתשובת בני שמואל סימן מ"ט ומהר"י מטראני ח"ב בי"ד סימן מ' ובפסקי מהרא"י סימן נ"ד פסק דאפילו דינר זהב בדינר זהב מותר ללות בזמן הזה וכן פסק רמ"א בש"ע סימן קס"ב בהג"ה סעיף א' ושאר תשובת האחרונים כי כל כה"ג דהוי רבית דרבנן להקל שומעין ולא אמרינן בזה ספק ממונא קולא לנתבע כיון דהתחייב לו בודאי רק מכח רבית דרבנן אתינן עלה אזלינן להקל וכן מתבאר מתוך תשובת אחרונים וכ"ש היכא דאיכא דינא דמלכותא כיצד ישלמו חובתם פשיטא דדינא דמלכותא דינא ולא הוי רבית כמ"ש בתשובת ר"מ אלשוך ובתשובת מהר"א ששון סימן קנ"ג וכן הכריע הש"ך בס"ס ע"ד בח"מ ס"ק כ"ח ובי"ד בש"כ סימן קס"ה ס"ק ח' וכן נ"ל עיקר ועיין בתשובת חוט השני סימן מ"ד ובתשובת דרכי נועם סימן כ"ד ובתשובת הגאונים סי' צ"ב וסימן קס"ח ותשובת מהרש"ך ח"ב סי' ק"א ותשובת לחם רב סימן יו"ד ומהר"ם גלנטי סימן כ"ז ודברי ריבות סימן תי"ח ע"ש נ"ל קטן יעקב: שאלה קעו ישראל שלקח בית ממי שאינו ב"ב ושכינו ישראל יש לו חלונות על גגו וישראל זה רוצה לסתמן בטוענו שכיון שבא מכחו הרי הוא כמוהו שיכו' לסותמן שאין להם חזקה ואף שהחלון של ישראל הראשון היה קדם וזכה בו מן ההפקר מ"מ כיון שבדיניהם אין דנין כן יש לדון בדיניהם וכן בענין הרחקת מהחלונות כדי שלא יאפיל דלדידן צריכין הרחקת ד' אמות ולדידהו

סגי בפתיחת דלתות החלונות שיוכל לפתחן ולסגרן וכה"ג החלונות דלדידן הוי חזקה אם יש לו פצימן דהיינו אבנים או מעץ כדרך החלונות ולדידהו לא הוי חזקה בחלק עד שיהיה לפצימין חריץ שיוכל לתלות בו דלתות וכה"ג טובא אי דנין בזה כדיניהם או לא: תשובה הנה בודאי אמרינן בש"ס פ' חזקת הבתים הבא מכחם הרי הוא כמותם וכן מבואר בפוסקים כדאי' בח"מ סי' מ"ה סעיף י"ו וס"ו סעיף כ"ה וס"ז סעי' י"ז וסי' קמ"ט סעיף י"ד וט"ו וקנ"ד וקנ"ה ע"ש ויש פוסקים דלא אמרינן דהוי כמותם אלא לגריעותא ולא למעליותא וכבר האריכו אחרונים בזה ע"ש בח"מ סי' מ"ה וקמ"ט ומה לי להאריך במה שכבר ביררו הראשונים ואחרוני' בזה אך ורק נ"ל דכל זה לא נאמר אלא בהני דינים שלהם שידו' ומפורסם לכל בלי פקפוק כלל ואינו משתנה כלל אבל שאר דיני' שמשתנה לפעמים לפי המקומת או לפי דעת השופט הערכי שבימים ההם דעת ואומדנא של חכמיהם ובודאי בזה לא אזלינן בתריהם כי לא דרכיהם דרכינו ומשפטים בל ידעום וכה"ג כתב המרדכי פ' חזקת הבתים סי' תקנ"א וז"ל מצאתי שאלו מקמיה ר' מתת'י הגאון ראובן היה לו חצר וכו' והשיב רב מתת'י ק"ו אינו מן הדין והישראל יש לו לעשות כדיני ישראל ומשלקחה יוד' שאין בדינינו כמו בדיניהם ואינו יכול לסתום ולא להאפיל ואינו יכול לעשות כמותם ועוד כתב שם מצאתי שהשיב רב צמח גאון לרבנ' שמואל ישראל שקנה חצר מהם וכו' מה לנו לנימוסת שלהם וכי נניח תלמוד שלנו שחלון יש לו חזקה ונעשה בנימוסיהם הכא מיהו ישראל בהדי ישראל וכבר החזיק בעל החלונות דקאמר חלון המצרי יש לו חזקה עכ"ל ואע"ג דבגוף הנדון הכרי' בש"ע כדע' הרא"ש דהבא מכח' הרי הוא כמותם מ"מ הבו דלא לוסף עלה רק מה שהוזכר בפוסקים ראשונים בפירוש אפשר לפי שראו שהוא קרוב קצת לדין ישראל והוא דין מפורס' שלא ישתנה כלל ואין לדמות מילתא למילתא לילך בנימוסיהם ודרכיהם לגמרי ויטרח ללמוד חוקותיהם ומשפטיהם ותחגור התורה שקי רוב בתי ישראל שבח"ל הם הנקחים מהם וכמדומה לזה כתב הרשב"א בתשובה הובא בב"י בטח"מ סי' כ"ו ובש"ע ס"ס שס"ט ואם לא ילמד נימוסיהם א"כ בכל פעם שירצו לדין כן צריכין לילך אל המליצים שידעו משפטיהם וע"פ הרוב אינם מכוונים דעותיהם יחד רק כל אחד אומר לפי אומד דעתם ואיך אפשר לסמוך עליהם וכן מוכח מדברי רמ"א עצמו בסי' קנ"ז סעיף י"ח שכתב שם דכל כח של מי שאינו ב"ב יש לישראל הבא מכחו וכו' וקשה אמאי לא כתב דגם בספק כזה הולכין אחר דין ערכותיהן אלא ודאי החילוק כמ"ש ומ"ש הרמ"א בלשונו דיש לו כל כח שלהם היינו לומר דבין לגריעותא בין למעליותא הוי ככחו והיינו דוקא מה שנזכר בפיר' ואף אם לא יהי' כוונת רמ"א כן מ"מ הדבר מוכר' מעצמו ועל דבר הפצימין יש מי שרוצה לומר לפמ"ש בש"ע סי' קנ"ד סעי' א' דהכל לפי ענין בני המדינה דגם זה בכלל כיון שכן הוא דין ערכותיה' הוי כמנהג בני המדינ' אכן כד מעיינת שפיר בב"י בשם תשובת הרשב"א שהוא מקור דין זה תראה דהתם לא קאמר אלא היכא שמנהג ישראל בני המדינה לעשות חורים כאלה ואינם עשויים לאורה דלא הוי חזקת חלון אבל חלילה לומר למשוך אחר דרכיהם ומנהגיהם כיון שאין זה מנהג דת ישראל וכבר הזהירה תורה על זה בלאו דלא תלכו כנ"ל וכל דיינא דלא דאין כהאי דינא לאו דיינא הקטן יעקב: שאלה קעז באחד שרצה לשכור סוס אחד משמעון ושכר ג"כ אביו של שמעון לילך עמו להראות לו הדרך ופסק עמו כמה ליתן לו שכירות מהסוס ובשעת

השכירות אמר שלכך מזלזל בשכר השכירות לפי שאביו הולך עמו וישגיח על הסוס ביותר ובחזרתו נעשה הסוס פסח קצת והיה רוצה להניח הסוס בדרך ואמר לו אביו של בעל הסוס שירכב על הסוס כי אין היזק לסוס כלל כשירכב עליו עד ביתו ויהי כאשר בא אל ביתו חלה הסוס מאוד ובא בעל הסוס ותבעו שפשע שלא היה לו לרכוב עליו על הסוס כיון שנעשה פסח: תשובה הנה לכאורה נראה דזו היא פשיעה גמורה כמ"ש הרא"ש בתשובה כלל צ"ב סי' ג' להדיא דכה"ג הוי פשיעה כיון שנעש' פסח והי' לו להניח הסוס במקום משומר עד שיתרפא וכ"פ רמ"א בש"ע סי' ש"ט סעיף ד' בהג"ה והסמ"ע שם ס"ק ז' גם אין מקום לומר דאף ע"ג דהוי פשיעה בבעלים דאביו של בעל הסוס הוי כשלוחו של בעל הסוס ושלוחו של אדם כמותו ואף דהוא מחלוקת ישנה בין גדולי ראשוני' אי אמרינן בזה שלוחו של אדם כמותו או לא כדאי' בפרק השואל ד' צ"ו והובא בטור ח"מ סימן שמ"ו פלוגתא דהרי"ף וסייעתו עם הרמ"ה מ"מ מידי ספיקא לא נפקא ואין להוציא מיד מוחזק וכן משמעות דעת הרמ"א שם בש"ע סי' שע"ו סעיף ו' בהג"ה אי משום הא לא תברא דבנדון דידן לא היה אביו כלל שלוחו של בנו רק שזה בא בשכרו ולא שוויא שליח כלל ואדרבה מצינו בש"ס דקדושין דף מ"ה ע"ב דכל דאפשר לומר דלא שוויא לאבוהו שליח אמרינן וכדאמרי רבנן לרבינא ודלמא שליח שוויא לא חציף אינש לשוויא לאבוהו שליח אם אמרינן כן לדבר מצוה המוטלת עליו להשיאו אשה וכ"ש שלא לשוויא שליח לרוץ לפני סוסו כעבדא ברם יש לזכות לו מצד אחר כיון שאמר המשכיר בשעת שכירו' שלכך מזלזל בשכר השכירות לפי שאביו הולך עמו וישגיח על הסוס הרי שסמיכתו בכל כחו היה על אביו כי סתם אב מרחם וחס על ממון בנו וכיון שאביו צוה לו לרכוב על הסוס עד שיבא לביתו כי אין היזק כלל להסוס והי' חס על בנו שאם יניח הסוס בדרך שירבה עליו הוצאות הרי שהשוכר לא פשע כלל ופטור נ"ל הקטן יעקב: שאלה קעח ראובן שמכר יין לשמעון בעד אלף זהו' ונתן לו מאה זהו' ומשך הלוקח אצלו היין והמוכר עייל ונפק אזוזי וקודם שנתן לו המעות הוקר היין עד מחצה ורוצה המוכר לחזור אם יכול לחזור בו או לא: תשובה הנה לכאורה הדין זה פשוט בהאומנין דף פ"ז הרי שמכר שדה באלף זהו' ונתן בהם מקצת דמים בזמן שהמוכר חוזר בו יד הלוקח על העליונה ובמוכר שדה מפני רעתה אפי' עייל ונפק אזוזי קנה הכל וכבר נתבארו דינים אלו בטח"מ סי' ק"צ ונתבאר שם דה"ה במטלטלין נמי דינא הכי אפי' משך הלוקח כל שהמוכר עייל ונפק אזוזי לא קנה המקח הכל חזר בו המוכר ידו על תחתונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מטלטלין כנגד מעותי ונוטל מהיפה שבהם חזר בו הלוקח יד המוכר על העליונה יע"ש ובמוכר מפני רעתה קנה הכל אך נ"ל דבנ"ד דיינין ליה כמוכר שדהו מפני רעתה דהא להדיא אית' בפרק ערבי פסחים דף קי"ג ע"א אמר רב לאינו בריה טרחי בך בשמעתא ולא מסתייע מלתא הא אגמרך מיל' דעלמא כל מילי זבין ותתחרט בר מחמר זבין ולא תתחרט ופרש"י בר מחמר שמא אלו לא מכרו היה מחמיץ עכ"ל הרי להדי' דביין הוי כמוכר מפני רעתה א"כ י"ל דלכך עייל ונפק אזוזי שחש' אולי תחמיץ וקנה הלוקח הכל ואם יאמר האומר מה לך אצל אגדה הלא אין למידין הלכה מדברי אגדה וכמ"ש מהרא"י בפסקיו סי' ק"ח היינו דוקא היכא שהוא נגד הסברא או הסוגיא כמו התם בנדון שכתב מהרא"י דאיכא משום לא פליג רבנן משא"כ בנדון שלפנינו שחילקו חכמים עצמן בין מוכר מפני רעתה או לא

וכדי שלא להוציאך חלק אמרתי להביא ראי' על זה ממ"ש הט"ז בטח"מ סי' ע"ב דף ל"ד ע"ב בשם תשובת מה"ר יונה דיין דק"ק קראקא דהוי שומר שכר על המשכון שלקח בדמי היין דהוי כזבינא דרמי על אפי' כדאית' בש"ס הנ"ל כל מילי זבין ותתחרט לבד מחמר' ע"ש הרי להדיא דאפי' שיחת חולין של ת"ח דרב גובריה בזה צריכא לימוד למשמ' מינה הלכתא רבתא נ"ל הקטן יעקב: שאלה קעט ראובן שחשד לשמעון שגנ' לו דבר מה וברור לו ושתק ולא דבר כלום עד איזה ימים לקח ממנו דבר מה ומשך ולא נתן לו המעות ויהי כאשר דבר אליו יום יום ודחו אותו מדחי אל דחי למחר אתן לך לבסוף פגע בו לבדו והתחיל לריב אתו על שאין נותן לו המעות עבור מה שלקח מאתו והשיב לו שאינו רוצה ליתן לו המעות שתופס בעבור הגניבה שגנב לו מיד קפץ זה עליו והכהו וסטר על פניו ושאל השואל מה דינו: תשובה הנה לכאורה היה נראה לדמות דין זה למה דאית' בטח"מ ריש סימן ד' דעביד אינש דינא לנפשיה אפי' לחבול את חבירו אכן כד מעיין שפיר יראה דאין לדמות זה לזה כלל מכמה טעמים חדא דלא אמרינן דעביד אינש דינא לנפשיה אלא היכא דיכול לברר ששלו הוא וכן כתב הרא"ש והנ"י ושאר כל הפוסקים כמבואר שם בב"י ואם הזיק בו חייב כמו אחר ועוד דאפי' אם רואה שלו ביד אחר שיכול לקחת מידו מ"מ אין לו רשות להכותו כלל רק אם חבירו עומד כנגדו שלא להניחו ליטול את שלו אזי מותר לו להכותו בענין שעל ידי הכאה זו סובר להציל את שלו אבל להכותו דרך נקימה ונטירה שלא להציל את שלו ודאי דחייב על החבלה בכל ענין וכן משמעות לשון כל הפוסקים שם בסי' ד' אך היכא דהתופס ת"ח אם הוא ברור לו יכול לתפוס את שלו וכמ"ש באורך בתשובתי חלק ראשון בח"מ סימ' קס"ו יע"ש איברא מטעם אחר אין לקנוס החובל כולי האי כיון שחבירו ביישו תחלה וקראו גנב ויש בוטה כמדקרות חרב וכה"ג כתב מהרש"ל בפ' המניח סי' כ"ו ובפ' החובל סי' מ"ב כתב וז"ל אם אחד חירף את חבירו בשם רע וחזר זה והכהו אף שעבר בלאו דלא יוסיף וצריך כפרה מ"מ אין עליו דין רשע כלל אלא אמרינן לבו רתחו אין אדם עומד על צערו שהרי יש בוטה כמדקרו' חרב דאין בושה גדולה מהוצא' ש"ר ואינו משלם אלא נזק וצער וריפוי ושבת עכ"ל וכבר הארכתי בזה בתשובתי שם סימן קע"ט וכיון דבנדון שלפנינו שאין כאן נזק ולא שום ריפוי ושבת ועל הבושת פטור א"כ בזמן הזה אין מקום לקנסו רק על הצער לפי שעה בשעת הכאה שהוא דבר מועט ויש לקנסו לפי ראות עיני הב"ד: הק' יעקב: שאלה קפ ראובן שקבל משכון מיד שמעון שלא בעדים והלוה עליו מנה והוא שוה מאתיים וכאשר בא לפדות המשכון אמר' לו אשתו שהלוה לו ג"כ מנה והוא כופר אי מהימן אשת ראובן במגו דלהד"מ או החזרתי לך: תשובה אע"ג דלכאורה מלתא דא כבר אמורה בספרי שבות יעקב חלק ראשון סי' קנ"ז דהבעל עכ"פ יכול לתפוס בשביל אשתו משום דידו כידה ואפי' למ"ד דלא אמרינן ידו כידה מ"מ הבעל בנכסי אשתו עכ"פ הוי כיוורש או כלוקח ויכול לתפוס בשביל אשתו אף שהם מנכסת נכסי מלוג או צאן ברזל וכ"ש אי אמרה אשתו שהלוה לו משל ממון בעלה ודאי דיכול לתפוס בשביל אשתו אף גם דהמפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד אכן כד מעינן שפיר יראה דכל זה היכא דיכול לתפוס בשלו בלי טענת מגו משא"כ דהכא אין אנו רוצין להאמינו אלא מכח טענת מגו והיאך נאמינו כיון שהוא עצמו אינו יודע האמת רק ע"פ אשתו וגבה דידה ליכא מגו כיון דהמשכון ביד בעלה והיאך נאמינן את אשתו

במגו שהיה טוען בעלה להד"מ שמא בעלה לא היה רוצה לטעון שקר וכה"ג כתב בתשוב' הרא"ש כלל פ"ט סי' ה' וז"ל שאין לוי יכול לשבע על משכונות שביד ראובן שותפו כי אם היה ראובן טוען שמעון היה חייב לי מעות ואני תופס המשכונות בשביל המעות שהיה חייב לי היה נאמן במגו דלהד"מ או החזרתים לך אבל גבי לוי אין כאן מגו שאין מגו אלא על מה שבידו לטעון אבל על מה שביד אח' לטעון לא אמרינן מגו כי שמא חבירו לא היה רוצה לשקר ולומר להד"מ או החזרתים לך ויותר מזה אנו אומרינן בכמה מקומות אפ"י שנים שיש להם תביעה אחת לא אמרינן מגו לפי שאין אדם יודע מה שבלב חבירו כ"ש כשהתביעה היא של אחד מהם ואין השני מכיר בה על פי חבירו עכ"ל הרא"ש וכן הובא דברי הרא"ש אלו בטור סי' ע"ב ובש"ע שם סעי' ל"ט לפסק הלכה אף שהב"ח שם בסי' ע"ב סעי' ל"ג השיג על הרא"ש בזה וכתב דדעת מהרא"י בת"ה סי' של"ה ושאר פוסקים בשותפים שנפטרו שניהם מממון בטוחים זה בזה שלא יכחישו אהדדי ואמרינן ביה מגו וכתב וכן עיקר ודלא כתשו' הרא"ש ודלא כש"ע דכתב דברי הרא"ש כאן לפסק הלכה ע"ש דבריו באריכו' הנה בודאי מ"ש הרא"ש בתשובתו ויותר מזה אנו אומרינן וכו' בזה יפה השיג הב"ח דמשמעות רוב הפוסקים דהיכא שנפטרו מממון אמרינן מגו בשנים לפי שהם בטוחים זה על זה וכמ"ש בכלל מגו סעיף ח' ע"ש אבל להאמין במגו במה שאין בידו בזה ודאי כ"ע מודו ולית מאן דחולק וכ"כ הש"כ בסי' ע"ב ס"ק קנ"ח יע"ש והוא נכון ומ"ש בבית לוי על דיני מגו באופן שביעי ודף ק"ה ס"א ס"ק כ"ו כל דבריו הם שלא בהשגחה ועיין בכ"ג סי' פ"ב בדיני מגו סעיף ק"ו והארכתיו בזה בדיני מגו יע"ש מ"מ נ"ל פשוט דבנדון דידן אין הבעל יכול לתפוס בשביל אשתו ואפילו מתה אשתו שהבעל יורש את אשתו מ"מ כיון שהוא אין יכול לטעון ודאי שזה חייב לאשתו ואין יכול לשבע שהוא יודע בודאי שזה חייב לאשתו אינו יכול לתפוס ולעכב והוא פשוט וכ"כ בתשובת מהר"ש כהן ח"ב שאלה ב' ע"ש כנ"ל הקטן יעקב: שאלה קפא ראובן ושמעון שותפין שיש להם שט"ח על לוי שחייב להם לשותפות ולוי הוציא שט"ח על שמעון לבדו שלא מענין השותפות שחייב לו מנה ורוצה ליתן זה בפרעון חובו וראובן טוען עכ"פ שלה לי החצי שלי שהוא חמשים זהו' כי מה לי בחוב של שותפי כיון שאינו מענין השותפות: עוד נשאלתי ממדינת אשכנז ע"ד דברי ריבות שיש לו עם פ"ו וישובי מדינה והמעשה שהיה כך היה הקצין הנ"ל האט זיך חירות גיריכט מהמלכות על משך שלשים שנים רצופים על כל מסים וארנונות יהיה מי שיהיה כל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשו' זאל הקצין הנ"ל פטור זיין זמן הנ"ל עכ"פ האט זיך הקצין ברצון נפשו הטוב כל שנה ושנה צו געבן לסיועת בני המדינה איזה סך מסוים וועלכיס בני המדינה זענין מרוצה גיוועזין לפשר הנ"ל רק בתנאי כפול או הנתינה שלו זאל ניט זיין מערכו אשר חנן אלקי' אותו ועל כל זה הבין אלופי קהל והמדינה יצ"ו מרצה גיוועזן אונ' הכל כתב וחתום געבין באשר שהקצין הנ"ל האט אמתלא לדבריו בין כך ובין כך זענין בני המדינה מיט הקצין הנ"ל אין קטטות ומריבות גיקומן בדא"ה ביז דאש הפרנסים ומנהגי מדינה אצל המלכות והשרים והיועצים ער קלערט האבין אונ' האבין זיך פר בני המדינה עם המלכות והשרים והיועצים משווה גיוועזן אירן סך מסוים מכל בני המדינה כל שנה ושנה צי צאלין מיט שליסונג הקצין הנ"ל ובזה הלשון האבין זיך פ"ו ובני המדינה משווה גיוועזן עם השררה יר"ה דש הקצין הנ"ל אין מקח געבן

להשררה יר"ה מעגין, נעמן מן הקצין כאות נפשו הטוב ועל זה האט הקצין הנ"ל מפשר גיועזן עם השררה יר"ה איזה סך צו געבן להשררה יר"ה כאשר באמת הקצין הנ"ל האט מסלק גוועזן סך הנ"ל להשררה יר"ה אלא אף זו הוני השררה יר"ה חסד גיטאן עם בני המדינה והקהל יצ"ו איין בנענטין סך מן הקצין הנ"ל זאל האבין כל שנה לסיועת המסים שלהם זאלכש איז הכל בתוקף ועוז מן המלכות כתוב וחתום עכשיו קומן הפרנסים והטובים והמדינה ותואנ' זענין הקצין הנ"ל תובע ער העט זיך ביחידות משווה גיוועזן ביחידות מיט השררה יר"ה אונ' וואש השררה יר"ה גימאכט האט וואש הקצין הנ"ל זאל געבין כל שנה ושנה לסיועת המדינה דאש ניט ווער לפי ערכו ער גיהער יותר צו געבין: ויש מענה בפי הקצין מאחר פ"ו אצל השררה יר"ה גיגעבן כל זכיות שלהם וואש זיא אן הקצין גיהאט האבן דאש האבן זיא הכל מוסר גיוועזן לשררה יר"ה מכח זה הי' מוכרח הקצין לפשר עם השררה יר"ה כאשר באמת האט זיך משווה גיוועזן אונ' מסלק גיוועזן וויא אך זעלכש אין איר חרות וואש פ"ו והקהל המדינה שי' באקומן האבן מן השררה זעלכש שם מפורש קונדיציאנירט ווארדן על כן בקשתי שטוחה לפני הוד רום מעלתו להורת את הדרך אשר ילכו בה והדין יקוב את ההר: תשובה הנה לכאורה נראה בפשיטות דאין לוי יכול לתפוס ממון של שני שותפין בשביל חוב שחייב לו אחד מן השותפין לבדו כיון שלא הלוח דבר זה לתוך השותפות כלל וכמבואר בטח"מ וש"ע סימן ע"ז ובנדון דידן דתרווייהו מודים שלא לוו לצורך השותפות מהיכי תיתי שיתפס בעד חברו ואדרבא היה נ"ל שאפילו אם תפס זה בעד חברו וזה הניח לו לתפוס שאין חברו חייב לשלם לו אם לא היה בידו משל שמעון כדין הפורע חובו של חברו שלא מדעתו ואע"פ שהם שותפים זה עם זה בשאר דברים מ"מ כיון שבחוב זה אין אחראין וערבאין זה לזה הוי כפורע חובו של חברו שלא מדעתו וכן משמעות תשובת הרא"ש סוף כלל ה' סימן ט' שכתב וז"ל ראובן שאל משמעון מנה שאתה חייב לי בעל פה השיב שמעון כן הייתי חייב לך אבל אירע שפרש נכנס לביתי למשכן בשביל מס הקהל ואני איני חייב לפרו' כי אני איני מפורעי המס והקהל חייב לפרוע לי כמה שמשכן אותי הפרש מביתי ואתה מפורש המס מן הקהל אני רוצה לגבות מנה שיש לי בידי משלך בשביל אלו בתשובה הדין עם שמעון כיון שהפרש משכן אותו בשביל הקהל כל אם הוא תופס מאחר יתפוס אותו בחובו כי אינו מחויב לגבות ע"פ פנקס מכל אחד ואחד כי שותפין בחובו הן ואחר אין זה לזה עכ"ל והובא תשוב' זו בטח"מ וש"ע סי' קכ"ח להלכה הרי דדוק' כשהן אחראין וערבאין זה לזה בעסק החוב שתפס מהני תפיסה אבל לא בענין אחר וכדומה לזה מצאתי להדיא בתשובת דברי ריבות סי' רע"ו שכ' בפשיטות בנדון כזה שאין יכול למשכן מממון השותפו' בשביל אחד מהם רק החצי סך ששייך לאותו שותף שחייב לו ע"ש דבריו באריכות בדברים נכונים וכו"ל ול"ד למה שהתבאר בח"מ ס"ס ע"א דמוד' אחד שקבל כלהפרעון שנאמן דהתם קבל על הפרעון השותפת משא"כ שלא קבל החוב בעסק השותפת לתורת פרעון ועיין בתשובת הרשד"ם חלק ח"מ סי' קס"ז אך יש לזכות ללוי מצד אחר אם אין לו מעות מזומן לפרוע שיוכל להגבותו שטר זה וכמו שפסק בש"ע בסי' ק"א סעיף ה' דאם יש ללוח שטר חוב על אחרים יכול להגבותם לו וישומו כפי מה שהוא הלוח אם הוא אלם וכפי מה שהם נכסיו עדיות או זיבורית ואפי' יש לו שאר מטלטלין יכול להגבו' לו שטרות בשויה וכה"ג מבואר בסי'

פ"ו סעיף ג' ע"ש בש"כ ס"ק ח' והיינו שישום אותו כפי שוויה וכן מסיק הש"כ בס' ק"א ס"ק ג' אך שדעתו להשיג על הרב ופסק שם דאם יש לו קרק' או מטלטלין אינו יכול להכרי' את המלוה שיקח שטרות בשומא ע"ש אכן באמת אין דבריו מוכרחי' ונגד משמעות סתימת לשון הטור וגדולי המורים שהובא בתשובת הרשב"א ואין להוציא מיד מוחזק נגד פסק הש"ע והסכמת גדולי אחרונים ועל השנית מדברי סופרים אשיב בקצרה דגרסינן בש"ס דב"ק פ' הגוזל בתרא דף קי"ג ע"ב ואמר שמואל דינא דמלכותא דינא וכן הסכמת כל הפוסקים ובפרטות לענין מסים והא לך לשון מהרש"ל פי' דב"ק סי' כ"א וז"ל לענין מסים ועולים דינא דמלכותא דינא בכל ענין וכ"כ מהרי"ח בשם ר"ת שכל המסים שגוב' המושלים כולם מקרי דינא דמלכותא עכ"ל ואל יאמר האומר דהא הרמב"ם פ"ה מה' גזילה דין י"ד כתב כללו של דבר כל דין שיחקוק אותו המלך לכל ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו אינו גזל וכל שיקח מאי' זה שלא כדת הידועה לכל אלא חמס את זה הרי זה גזל עכ"ל והובא לשון זה בטח"מ סי' שס"ט ובש"ע שם סעיף ז' סעיף ח' וא"כ אף אנו נמי נימא להיפך כמו דאמרינן כל שיקח מאיש זה בלבד שלא כדת הרי זה גזל ה"ה אם מותר לאחד המס שלא כדת יהיה ג"כ בכלל גזל נתינתו כנטילתו אם תעיין היטב תראה שכל זה אינו דהרי בלאו הכי דברי הרמב"ם לכאורה סתרי אהדדי דהא הרמב"ם גופיה כת' שם דין י"ג וכן המלך שכעס על א' מעבדיו ולקח שדהו או חצירו אינה גזל וכו' ואיך כתב דלקח מאיש א' בפני עצמו הרי זה גזל אלא צ"ל דהא דכתב הרמב"ם דאינו גזל היינו דוקא כשכעס עליו ומסתמא אינו כועס עליו בחנם אלא שעשה איזה מרד א"כ זה הוא מדין מלכים לכל מי שמורד עליו לקנוס אותו וליטול את שלו וכן כתב הטור להדיא ס"ס שס"ט אחר דברי הרמב"ם סיים שכן חק המלך ל ליקח ממון המורד עכ"ל ונראה שזה ג"כ כוונת הרמב"ם שסיים שזה דין המלכים כולם ליקח כל ממון שמשיהם כשכועסין עליהם כוונתו ג"כ כדע' הטור וילמד סתימת הרמב"ם מן המפורש בטור וא"כ נימ' ג"כ להיפך דאם המלך אוהב לאחד ועושה עמו חסד לפטרו מן המס שהוא ג"כ דינא דמלכותא ודינו דין כי בודאי אי לאו דעביד לי' נייחא לא היה פטרו בגוונא דאמרינן לענין הכעס וזה הוא ג"כ מדין מלכות והשתא אתי שפיר הא דפסק בש"ע סי' קס"ג סעיף ו' בהג"ה דיש רשו' להשר לפטור ליחיד מהמסים והוא שלו אם לא נעשה ע"פ בקשתו היכא שכבר נתפשרו כמבואר שם וא"כ בנדון שלפנינו נראה פשוט דאין לפרנסי מנהיגי מדינה שום טענה ותביעה כלל אף שמצד החירות הראשונים שהיה לו על שלשים שנה יש לפקפק כיון שנעשה ע"פ בקשת הקצין הנ"ל וכמו שפסק שם בש"ע סי' קס"ג אכן כיון שכל בני המדינה נתרצו לזה ונתפשרו עם הקצין ואין אחר הפשר כלום ואע"ג דקי"ל פשרה צריכם קנין מ"מ הא קי"ל דברי הקהל אין צריכין קנין כלל כמבואר בסמ"ע סי' כ"ב ס"ק י"ב ובש"ע ס"ס קס"ג וכן פסק בתשובת פרח מטה אהרן ח"א סי' קכ"ג אלא שמקשה שם דברי תשובת הרא"ש אהדדי ומסיק דהכל תלוי במנהג אי דברי קהל צריכין קנין או לא וכבר נתפשט המנהג במדינת אלו לפסוק ע"פ דברי רמ"א והסמ"ע דדברי קהל א"צ קנין ובר מן כל דין אף אי נימא שאין להקצין זכות מכח חירות הראשונים מ"מ אחרי שהפ"ו, אח"כ וויתרו זכותם מה שיש להם בהקצין עבור מס להשררה והפרידו הקצין מליתן מס עמהם ובטלו השותפת רק שיתן ביחידות להמלכות כפי רצונו הוי השותפין שחלקו מרצונם ואין לזה ע"ז כלום א"כ בזה

ודאי דינא דמלכותא דינא כיון שע"י כן שפוטר לזה אינו מכביד על אחרים כלל לית מאן דחולק דדינא דין וזה דעת מהר"ם שבמרדכי פ' הגוזל בתרא וכן משמע שם בתשובת פרח מטה אהרן ועיין בתשובת מהרשד"ם חלק א' סימן א' במעשה דרופא שפטרו ממס יע"ש ובפרט שהקצין הנ"ל וויתר לפניו משורת הדין נגד בני המדינה ובודאי יפה עשה כי מס היינו צדקה וזה הטוב והישר לסלק מעליו תלונות רבים אבל גם בני המדינה ראוי, שלא לדקדק כולי האי עם פני הארץ ועשירי עם שיש להם יד ושם אצל השררה ויכולין לעמוד בפרץ ע"צ הפשר ולא להרבות המחלוקת ח"ו ושלום על דייני ישראל כנ"ל הק' יעקב: שאלה קפב מה"ה המופלא כהר"ר גרשון קאבלענץ יבאר לי אדמ"ו את המתני' דשלהי מסכת אבות אר"ח רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר שכתב הרמב"ם והב"ש הובא דבריהם במ"א על א"ח סי' צ"ו ס"ק ג' שיש לאמרה אחר הלימוד ולכך קבעו אחר פרקי אבות יע"ש בהרמב"ם סוף מסכת אבות משמע מזה שהיא משנ' מוסכמת כמשנת איזה מקומן ובאמת מצאתי לזו סתירה בפ"ג דמסכתא נדרים דף כ"ב ע"ב א"ר אדא ב"ח אלמלא לא חטאו ישראל לא נותן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהוש' וכו' מאי טעמא כי ברוב חכמה רוב כעס וכו' וז"ל רש"י ולפי שבעטו וחטאו נוסף להם רוב חכמה שאר ספרים להטריחן יותר עכ"ל והרא"ש פי' וז"ל שהיו מקבלין על הגיונם שכר כמו עתה בכל התורה שלומדין וכו' מכל זה נשמע דרובי תורתו כמו זר נחשבו ולעונם נותן להם ולא למען זכותינו ואף לפי הר"ן שם דלא הוצרכו לתוכחה וכו' יע"ש מ"מ אין שם משמעות זכות וגם לפי מה שפי' מהרש"א שם לא ניח' לי ואף לפי מה שפי' הרע"ב בסוף מכות דלא קאי שם על התורה רק על המצות ואם כן תמיהתי במקומה עומדת וצ"ע: תשובה אף שאין זו תמיהה אלימתא כי כה"ג מצינו כמה פעמים במדר' אגדה אגדות חלוקת זו מזו ואין כל חדש תחת השמש שמו' ת"ח מ"מ להוציאך חלק אי אפשר ושערי תירוצים לא ננעלו ליישב הדבר בג' אופנים הפן האחד היה נראה לומר בדרך הפשוט דודאי ליכא מידי בנביאי דלא רמיזי באורייתא דהיינו כהא דאמרינן ר"ע היה דורש כתרי אותיות תילי תילין של הלכות נמצא דהכל מרומז באורייתא והיו מבינים הדברים מכח הרמז ותגי אותיות ולא היו צריכין להטריח כ"כ בלימוד התורה ישמ' חכם ויוסיף לקח להבין דבר מתוך דבר ומועט מחזיק המרובה אך מכח החטא שנשמטמו ונתמעטו הלבבות וכדאמרינן אנן כאצבעתה בקירא לסברא כדאיתא בעירובין דף צ"ג הוצרכו גם לשאר ספרי כתובים ונביאים וכן לשאר ספרי אחרונים שנתרבו זה אחר זה וזה גרם החטא משא"כ לבם של ראשונים שהיו כפתחו של אולם לא היו צריכים לכל זה שהיו מבינים הכל מתוך התורה עצמה שארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים וזה יגדיל תורה ויאדיר הוא מלשון הוד והדר שהם הכתרי אותיות ובתורה שבכתב עצמו הריבוי הוא וזכות וכן איתא בילקוט פרש' שלח לך דף רכ"ח ע"ג ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר זרע הקב"ה את התורה ואת המצות לישראל להנחילם חיי העולם הב' לא הניח דבר בעולם שלא נתן בהם מצות לישראל יצא לחרוש לא תחרוש וכו' ע"ש באריכות ובאופן שני י"ל דאלמלא לא חטאו ישראל לא היו צריכין רק לחמשה חומשי תורה גם ספר יהושע שהוא ערכה של ארץ ישראל כי עיקר שכר התורה הוא נתינת הארץ וכדכתיב ויתן להם נחל' גוים ועמל לאמים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו

ינצורו ולא היו מן הצורך לספרי כתובים ונביאים שהן הן עיקר דברי תוכחה ומוסר כי טוב היו מרדה אחת שבלבותם אך מכח החטא אנו צריכין כדברי הנביאים וכתובים ללמוד מהם ובהם דברי תוכחה ומוסר וזה נ"ל כוונת הר"ן דנדרי' בפירושו ותלתא בגודש נ"ל עיקר זה הכל בחדא מחתא מחתינהו ואין כאן חילוף זכות ברוב כלל דודאי התורה שבכתב עצמה רחבה מני ים נתנה לישראל לזכותם כדי שעל ידי עסק עול התורה יתכפרו מחטאיהם וזה למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר לכך הרבה להם תורה ומצות כדאי' במדרש תנחומא הובא בילקוט תהילים סי' צ"ד א"ר הונא אין אדם בעולם בלא יסורין חושש בשינו אינו יכול לישן בעיניו אינו יכול לישן יגע בתורה אינו ישן זה ער וזה ער הוי אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדינו שיסוריו הם בלימוד התורה עכ"ל וכשחטאו ישראל עוד יותר נתוסף עליהם עוד יותר עול התורה זה לעומת זה ע"ד אוסיף קמחא אוסיף מיא עד שהרבה עליהם עוד ספרי נביאים וכתובים עד שבכל יום נתרבו הספרים עוד יותר עול התורה וזה יוסיף דעת יוסיף מכאוב כדי שע"י עול תורה להסיר מאתנו עול גלות ויקויים בנו ומלאה הארץ דעה ובזכות הק"ל יעקב נזכה להנה שולח לכם את אליהו המבשר כל זה נ"ל ליישב הסוגיות הקטן יעקב: בחמשה מקומות מצינו שם יעקוב מלא וי"ו: ע"כ אמרתי להדפיס עוד ששה שאלות ותשובת שנשאלתי תוך זמן הדפוס ואלו הן: קפג כשהיינו פה במושב ב"ד בא לפנינו אחד שאלה עצמו שהוא בעל פליטה שאין לו לצאת לשלם חובותיו ולכן באו בעלי חובותיו המוקדמין והמאוחרין לב"ד לגבות כדיניהם והמוקדמין יש להם שט"ע ובשטרי עסקות פה נהגו לכתוב שבכל חדש יכול לישבע שלא היה ריווח בעסקא וכבר עבר וחלף זמן זמנים הרבה שלא נשבע וא"כ מחויב ליתן לו ריווח כפי הקצוב בשטר עסקא אם יש לו ג"כ דין קדימה כמו בגוף החוב: תשובה לכאורה נראה שהוא מוקדם על הריווח עסקא כמו על הקרן כמבואר הדין לפנינו בש"ע סי' ק"ד סעיף ט"ו שנים שהלוו לעכו"ם זה אחר זה ואין בנכסיו כדי לזה וכדי לזה וכשבא ראובן המוקדם לגבות שטרו קרן ורבית טען שמעון רבית שעלה מזמן השטר לא תגבה עד שאגבה קרן חובי לפי שלא חל חובי הרבית מאותו זמן השטר אלא בכל יום הוא מתרבה אין בדברי שמעון כלום עכ"ל והוא מתשובת הרשב"א שהובא בב"י שם ואין מקום לבעל דין לחלוק דדוקא ברבית דעכו"ם הכי דינא משא"כ בריבת דיישראל זה איני דהמוצא הדין בתשובת הרשב"א שם שהובא בב"י הוא בז"ל שאלת שנים שהלוו לעכו"ם זה אחר זה ואין בנכסיו כדי לשלם לזה וכדי לזה ובא ראובן המוקדם לגבות בשטרו קרן ורבית וטוען שמעון שהקרן לבד יגבה ולא הרבית שאין הרבית חל מזמן השטר רק בכל יום ויום מתרבה והוא יכול לפרוע בכל עת ולסלק שעבודו תשובה אין בדברי שמעון כלום לפי שמזמן השטר חייב עצמו בכל הריב' שיעשו מעותיו ובהדיא שנינו גבי פוסק לזון את בת אשתו שניזונות מנכסי' משועבדים אע"פ שמזונות דבר יום ביומו מתחייב בהם אלא שהשעבו' חל עליו משע' שקבל עליו המזונ' ומה שטען דאי בעי לאפרועיולסלוקי מצי לסלוקי לא חל עליו השעבוד הוא ג"כ איכא למשמע מהאי דליתא כלל דהתם נמי מצי לסלק שיעבוד מזונות אי כתב לה כל זמן שאת עמי הרי אם גרש את אשתו נמחל אותו שיעבוד עכ"ל הב"י בשם הרשב"א הרי דנלמד הדין מדין ישראל ששעבוד ואין לחלק כלל גם לא נמצא אחד מן הראשונים או אחרוני' בדבר וכן סתם בש"ע ואחרונים להלכה גם הש"כ בח"מ סי'

ע"ב ס"ק קס"ב הביא דברי הרשב"א אלו בלי חולק וכן הובא בדרישה ופרישה סימ' צ"ז גבי מזונות אשתו שלוותה ובכ"ג שם בהגהותיו לב"י בלי חולק כלל איברא כד מעיינן שפיר יראה דאין הנדון דומה לראיה כלל דודאי אדם מחייב עצמו בשטר מהיום בשעבוד גמור על מכאן ולהבא לזון את פלוני וכה"ג וטורף אף ממשעבדי מהיום ויכול לשעבד עצמו לחייב את עצמו מה שאינו חייב כיון שזמן השטר הוא מהיום וטורף אף ממשעבדי משא"כ ברבית ישראל שאין יכול לשעבד את עצמו אם לא בצד ההיתר עסקא כתחז"ל ואם אינו מרויח כלום ונשבע כפי התנאי אינו מחוי' ליתן לו כלום א"כ אין השעבוד חל מזמן לעולם עדיין וזה הוא חילוק ברור ע"פ הדעות והסברא ומ"מ כדי שלא יהא דברי כפטומי מילי בעלמא לחלק כן מסברא דנפשיה בלי ראייה נגד משמעות וסתימות לשון הרשב"א מצאתי ראיתי תשובת הרשב"א עצמו והיא בתשובה המיוחסת להרמב"ן ס"ס רכ"ג שכתב להדיא וז"ל ומכאן נסתפק לי זה כמה שנים רבית הכתוב בשטר אם לזכותו במכר או במתנה כלל לפי שהוא כמלוה ע"פ לפי שאינו בכת' מפני שלא נתחייב המלוה בשעת כתיבת השטר ודקדקתי מהא דפ' יש נוחלין עכ"ל והובא תשובה זו ג"כ בב"י סימן ס"ו מחידוש א' ואע"ג דעיקר הראיה שמביא פ' יש נוחלין דף קכ"ד ע"ב משמע דמיירו בהלוואת עכו"ם ברבית יע"ש בפ' הרשב"ם מ"מ היינו דוקא בלא זקף הרבית בשטר מה שא"כ בזקף הריבית בשטר ודאי דה"ל דין קרן וגובה בו המוקדם כמו שפסק בסי' ק"ד בשם הרשב"א וכה"ג על כרחיך בלא"ה צריכן לחלק כן כדי שלא יסתרו דברי הרמב"ן אלו מ"ש רבינו ירוחם והרשב"א בתשוב' במכר לו שטרו של עכו"ם ומחלו שצריך לשלם לו אף הריבית וכן פסק בש"ע סי' ס"ו סעיף ל"ב וכ"כ שם הש"כ ס"ק ק"ז ומסכים לדברי תשובת הרמב"ן ע"ש ובתשובת מהר"מ מינץ בכך פסקנו הלכה למעשה שאין לריווח עסקא שום דין קדימה דהוי רק כמלוה על פה לענין טרופה אך שאין יכול לומר פרעתי כיון שיש לו נאמנות בשטר גם פסקנו שמאותו יום והלאה שגילה את עצמו שאין לו אם אין כאן רמאות א"צ לשלם שום ריווח עסקא וכנ"ל הקטן יעקב.

קפד עוד בא לפנינו ראובן שלוה משמעון סך מה בתורת עסקא ע"צ ההיתר על שנה אחת ונעשה על זה שט"ע כמנהגם פה ונכתוב בשטר עסקא שאף אם ימשך יותר יהיה בכל אופנים ותנאים כמוזכר בשטר וכבר נהגו פה הב"ד לפסוק ע"פ הגדולים אשר בארץ המה שאם נמשך העסקא חדש אחד בשנה השנית שצריך לקיים אותה עד תשלום כל השנה כפי האופן ותנאי שהוזכר בשטר אך שראובן טוען שיוכל לחזור מעיסקא אפילו תוך זמן כדאיתא בח"מ סימן קע"ו סעיף כ"ג וכן הוא ב"ד סימן קע"ז שהמקבל עסק מחבירו לזמן קצוב המקבל יכול לחזור בו כדין פועל: תשובה נ"ל פשוט דאין בטענת ראובן כלום ואין יכול לחזור כלל דהא כתב השלטי גבורים פ' הגוזל בתרא דף מ"ז ע"א שהלוואות שעושין בזמן הזה בעלי חניות וקובעין זמן ביניהם ליתן להם ריווח עד זמן פלוני זה הוקבע נמי לטובת המלוה ומצי המלוה לעכב עליו מלקבלן דניכר לעינים הפסדו עכ"ל והובאו דברים אלו בסמ"ע סימן ע"ד ס"ק ז' לפסק הלכה גם הש"כ שם והכ"ג בלי חילוק וכ"כ בג"ת סוף שער ל' וז"ל כל היכא דאיכא הנאה למלוה בקביעת זמן לא מצי לזה לכופו שיפסיד בקבלתו המעות קודם זמנו עכ"ל וא"כ ה"ה בזה ואם יאמר האומר מנ"ל לדחות דין זה דסימן קע"ו מפני זה הלא גם דין זה הוא מוסכם והוא

מתוספ' והרא"ש דפ' המקבל כד מעיינת שפיר י"ל דאין כאן סתירה כלל דהתם מיירו בעיסקא גמור שמשועבד בעל המקבל העסק להתעסק עם העסקא ולא למשתי ביה שכרא אבל בשטר עסקא שנהגו פה שנותן לו דבר קצוב בלא חשבון כלל רק שהברירה בידו אם ירצה לישבע בכל חדש שלא היה לו ריווח א"כ אין כאן עבדות כלל ובהכי מיירו ג"כ בעל שלטי גבורים וסייעתו ובר מן כל דין דהא כתב הב"י בסימן של"ג בשם הריטב"א בשם רבותינו דהא דאמרו פועל יכול לחזור בו היינו בשוכר עצמו באמירה אבל כל שנשתעבד בקניין לטפויי מילתא קאתי שלא יוכל לחזור בו עכ"ל אף שראיתי בשפתי כהן סימן של"ג ס"ק י"ד שהשיג על דין זה מאה עוכלא בעוכלא וכת' וז"ל ולפע"ד נראה ששאר כל הפוסקים שלא חילקו בכך לא ס"ל הכי וכן נלע"ד עיקר וגם מטעמא דלי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים משמע דבכל ענין יוכל לחזור וכן משמע לפע"ד ממ"ש הרא"ש פ' הזהב וטור ור"י ושאר פוסקים גבי משיכת כלי האומנות אע"פ דמהני לענין קבלן שנגמר קנין שכירות בכך מ"מ פועל יוכל לחזור ודוחק לחלק בין משיכה לקנין דכל דוכתא כי הדדי ניהו וגם בהגהות אשר"י ממהרי"ח פ' האומנים מדמי להו להדדי לענין זה ע"ש והבאתיו לעיל ס"ק ד' וגם נראה דהוי קנין דברים כמ"ש הרמב"ם פ"ה מהל' מכירה וסמ"ג וגם הראב"ד בהשגות שם נראה שמודה לו בזה ודוקא בשותפין פליג עליה פ"ד מה' שותפים לענין הריוח שהרוויחו כבר או משום כיון דמשתעבדי אהדדי לא שייך לומר עבדים ועיין במהרי"ק שורש קפ"ב ודוק ואולי המחבר חזר בו ולכך לא חילק כאן בש"ע בין נשתעבד בקנין או לא כן נלע"ד שוב מצאתי להדיא כדברי בריב"ש ריש סי' תע"ז ונתתי שמחה בלבי ת"ל וז"ל שאין חילוק התחלת המלאכה היא הקנין אלא שהפועל יכול לחזור בו לעולם אפילו התחיל במלאכה ואפילו בקנין משום דכתיב כי לי בני ישראל עבדים עכ"ל שוב מצאתי בתשובת מבי"ט ח"א סימן קכ"ב שכתב דאלו ראה הריב"ש דברי הריטב"א בשם רבותיו אולי לא היה חולק עליהם ולפעד"נ עיקר כהריב"ש וכמ"ש עכ"ל הש"כ והבאתי ג"כ בקצרה חלק ראשון בתשובתי סימן ו' איברא כד מעיינת שפיר נ"לי עיקר כהריטב"א ורבותיו ואין דברי הש"כ מוכרחים כלל ואשיב על כל דבריו מ"ש ששאר כל הפוסקים שלא חילקו בכך לא ס"ל הכי זו אין ראיה כלל דאדרבה מדלא כתבו בפ"י דאפילו בקנין יכול לחזור י"ל סתמא כפירושו דאין אחר קנין כלום כמו דקי"ל בכל מקום גבי קנין גם מ"ש מטעם דלי בני ישראל עבדים גם.

בזה כיון דבאמת אינו עבד ממש וכתוב לא תעבוד עבודת עבד רק כשכיר וכו' הרי דשכיר אינו עבד ממש ואליה מלתא דקנין לה שמשעבד בכך משא"כ בלא קנין יכול לחזור כיון דעכ"פ דומה לעבדות קצת ומ"ש דכן משמעות הרא"ש וסייעתו לענין משיכת כלי אומנת וכה"ג גם זה אין סתירה כלל דודאי כל הקניינים שבעולם לא מהני בזה דהוי קנין דברים וכמ"ש הש"ך אך קנין כסף ושטר דמהני לקנות בו עבד עברי כדאית' בפ"ק דקידושין וגופו קנוי בזה כדאמר רבא שם דף י"ו ע"א דמהני וכן מצאתי ראיתי בתשובת מהרי"ק סימן קפ"ב שכתב וז"ל נראה לע"ד די"ל דמה שמצריך הראב"ד קנין בהשגתו על הרמב"ם היינו כדי שלא יוכל השותף לחזור בו והיינו דקאמר שאדם יכול להקנות עצמו בקנין כלומר שלא יוכל לחזור בו שהרי גופו קנוי כדין העבדים כדאמר רבא פ"ק דקדושין ופרק הגוזל עבד עברי גופו קנוי כו' עכ"ל וכתב עוד שם וז"ל הרי שמצריך

קנין היינו בדין העבדים שאינם נקנין אלא בכסף או בשטר ע"כ הרי להדיא כמ"ש ויש לחלק בין קנין לקנין ולפ"ז גם דברי הריב"ש יש להשוות לדע' הריטב"א ורבותיו דדוקא בשאר כל הקניינים יכול לחזור לבד בקנין כסף ושטר דמהני לקנות גופו בעבד עברי וה"ה כאן ואם יאמר האומר דאדרבה מטינא דהא גם בקנין עבד עברי עצמו יכול לחזור שהרי יוצא בגרעון כסף אי משום הא לא תברא דהתם גזירת הכתוב הוא לצאת בכך ועי"ל כמ"ש לעיל דשאני התם דהוי עבדות ממש משא"כ בשכיר בעלמא אלימא מילתא דקנין ועי"ל והוא עיקר דנמכר לעבד עברי שאסור למכור את עצמו אם לא מתוך דוחק גדול כדכתיב וכי ימוך אחיך א"כ הוי כהתנה מתחלה שאם ימצא לו ממון שיכול לגאול את עצמו בגרעון כסף משא"כ בפועל ושכיר גם מתשובת מהר"א ששון סי' קי"ג פסק גם כן כדעת הריטב"א וכן נ"ל עיקר בפרטות ששטרי עסקות פה הוזכר שנשבע ע"ז בפועל ממש דודאי אין יכול לחזור ועיין בתשובתי חלק ראשון סי' ו' ובחלק זו סי' קנ"ב כנ"ל הקטן יעקב: קפה נשאלתי ממחונתי הרב המופלא מה"ר יששכר בער נר"ו אב"ד דמדינת וועשט הובין והגליל על אודת עגונה אחת וזאת תשובתי שו"ת בעסק עגונה קבלתי זה שבועת שתים שהן ארבע ומפני טרדות ומקרה הזמן לא השבתי עד עתה כי קיימא עלי ככסלא לעוגיא ועתה אשיב בקצרה ולא אאריך בדברים של מה בכך בפלפול תוך דברי אחרונים בחידוד שאינו קודם לליבון הלכתא רק מה שנודע לעיקרא דדינא על פי הסכמת פוסקים ראשונים ואחרונים להלכה ומה שיש לי לחדש כיד ה' הטובה עלי שגוף הנדון כפי המאורע וזה יצא ראשונה מה שפלפל מכ"ת בדין סימני כליו וחיישינן לשאלה כבר מלתי אמורה בשמי וזכרי בתשובת חינוך בית יהודא סימן קל"ב גם בתשובת שבות יעקב חלק ראשון סימן צ"ט ומשם אפס קציהו תראה אך לכאורה אין מן הצורך לכל זה בנדון שלפנינו לפי לשון העדות כמר אברהם בר צבי בזה הלשון (איך האב צו קבורה גיטאן דעם הרוג כמר פכ"פ מכפר פרעש וויילר דער נהרג איז גיווראן וכו' איך האב אים דער קענט בט"ע דאש ער איז פכ"ב דען זיין גוף וראשו עם פרצוף פנים איז אלש נאך גאנץ גיוועזן) דהוי שלם כל גופו ופרצוף פנים דהיינו הפדחת והלחיים והלסתות מחוטמא כלל כל גופו ופרצופו היה שלם בלי חבלה או פציעה רק שאמר שהכל היה שלם ושמכח זה אפילו כל ילדים קטנים היו יכולין להכיר ובכה"ג כתב בתשובת בן לב ח"ב סימן י"ב הובא בק"ע ס"ק סעיף מ"ט וז"ל וקי"ל כהרא"ש שכתב דכל היכא דכל גופו שלם מעידין עליו אפילו אחר כמה ימים ונראה לענים שמכירין אדם מת בט"ע אחר כמה ימים ומכל שכן היכא שאנו מסופקים אם הוא תוך שלשה ימים או לאחר שלשה ימים עכ"ל וכ"כ הב"ש סימן י"ז ס"ק פ"ד וז"ל ואם פרצוף פנים שלם ולא נחבל יש להתיר ומצטרפין כה"ג דעת ר"ת בשיש ספק אם הוא תוך שלשה ימים ואפשר אפילו המחמירין מודים בזה וכן כתב בתשובת מהרשד"ם סימן נ"ו יע"ש: ובר מן כל דין נראה לפי לשון השאלה שזה הפלוני הלך ביום ג' מכפר פרעש וויילר על איזה כפרים ובשבת קודש הסמוך מצאו שאינם נימולים הרוג רחוק שעה אחת מכפר פרעש וויילר שהיה דר בו ומדקאמר שמצאו בשבת רחוק שעה אחת משמע שלא מצאו במחבוא' ביער או בבור וכה"ג רק במקום מגולה וידוע בדרך מקום מעבר לרבים שמצאו ואלמלא למה לא מצאו הקודמין וכאן נמצא כאן היה שנהרג סמוך לחשכה של כניסת שבת לכך לא מצאו יהודים כי אם אינם נימולים ביום השבת וזו

הוכחא גמורה שהוא תוך שלשה ימים להריגתו וכדומה לה מצינו בש"ס פרקהשוכר את הפועל דף ע' א"ל איסור גיורא כי הוינא בארמיותן אמרינן יהודאי לא מנטרי שבתא וכו' יע"ש ואל תשיבנו מהא דאמרינן סתמא במתני' דסוף יבמות אין מעידן אלא עד שלשה ימים רבי יהודא אומר לא כל האד' ולא כל המקו' ולא כל השעות שוות ע"כ וכת' הרע"ב שם דאין הלכה כרבי יהודה בזה וא"כ אין לחלק כלל בין מצאו באיזה מקום שיהיה ומ"מ צריכין לידע שהוא תוך ג' להריגתו אי משום הא לא תברא דהא דכתב הרע"ב אין הלכה כרבי יהודה אין זם דבר ברור אדרבא מהרמב"ם בפ' המשנה מבואר דר' יהודא רק לפרש דברי ת"ק אתי ולא לאפלוגי עלה וזה נראה דעת הרי"ף והרא"ש שכתבו דברי רבי יהודא בסתם ולא פסקי הלכה כמאן וכן נראה מוכח מסוגיא דש"ס והפוסקים גבי הא דטבע בדגלת דבמים מעידין עד חמשה ימים ובירושלמי מעשה באחד שנפל לירדן ועלה לאחר ק' ימים והכירו שצרפתו צינה והשיאו את אשתו עכ"ל ואם אי' דלית הלכתא כרבי יהודה אין מחלקין בין מקום צינה או מים אלא ודאי דזה אינו ותו אף אם נאמר דלית ה"ל כרבי יהודה ואין לחלק בין מקום למקום מכל מקום היינו דוקא בודאי מצאו לאחר שלשה ימים שנהרג אבל בספק אי נהרג תוך שלשה או לא המקום ראי' והוכחה שנהרג מקרוב דאם לא כן למה לא מצאו מקודם ותו דאפשר דבנדון דידן שאמר העד דבר ברור בזה הלשון: (איטליכש קינד האט אים קענן דער קענין) זה עדיף מט"ע וסימן מובהק אפשר דכ"ע מודים דמעידין אפילו לאחר שלשה ימים כדעת ר"ת דדוקא אין מעידין קתני מה שאין כן דבר שאין צריך עדות כלל רק ידוע ומפורסם לכל תו לא חיישינן שנשתנה מראיתו ובפרט בצירוף כל מלבושיו גם העד שני יוחנן בר ברוך נראה גם כן שאמר וכיוון עדותו כמו עד הראשון שהרי אמר שהכירו בט"ע ומלבושיו כנ"ל הרי שאמר גם כן כמו אברהם רק שהבית דין העתיקו עדותו בקיצור וכתב כנ"ל וכל אלו הדברי' אפשר להתברר עוד אצל העדים אם ישנו פה אם כיוונו עדותן באיזה מקום מצאו ההרוג אם היה חבול בפניו או לא ואם לא היה אפשר להתברר עוד נ"ל פשוט מתוך לשון העדות כמה שאמר ובפרטות בצירוף הכרה דכל מלבושיו כמה שכתב שם בתשובתי חלק ראשון גם נאבד זכרו זה כמה שנים גם מה שסיים מכ"ת וכתב וז"ל ועוד אעיקרא דדינא פרכא דהתירו הגאונים הנזכרים מכח ס"ס ש ספק פלוגתא כבר מבואר בכל הפוסקים הראשונים ואחרונים דאין לסמוך על ס"ס כזה שהוא ספק פלוגתא רק גבי דרוסה דהתם יש בלאו הכי צדדים להתיר עכ"ל הנה מכ"ת נמשך בזה אחר דברי הש"ך בי"ד סימן ס"ו ס"ק יו"ד שכתב כן אכן המעיין בספרי מנחת יעקב בקונטרס הספיקות של מחודשים שלי שם מבואר שהש"ך שגג בדברי עצמו בזה ואדרבא ספיקא דפלוגתא עדיף מספיקא דגוף המעשה והבאתי ראיות מדברי הש"כ עצמו ע"ש שהם דברים ברורים כלל הדברים מכח מ"ש היה נ"ל פשוט להתיר עגונה זאת אחר החקירה כנ"ל גם ולדה שנולד לה בזנות ואף דיש מקום לבעל דין לחלוק ולומר דעד כאן לא הקילו אלא משום עגונה אבל לא להתיר הולד שנולד לה בעודה בחזקת איסור גם זה אינו כיון דהעדוה נגבה קודם שזינתה והיה עדות מספיק להתיר' בעדות אלו איגלא מלתא למפרע שהיא בחזקת פנויה והולד כשר כל זה היה נראה לכאורה אך זאת עומד עלי ככותל הואיל והמעשה כבר נעשה זה שבע שנים והוגבה העדות בב"ד של הרב המופלא מהר"ו אב"ד דק"ק האגני והמדינא והואיל שלא נדקדק

להוראה זו אולי יש לו פקפוק בעדות אלו מצורף לזה שיש לפקפק קצת לומר דזו לא דייקא כל כך שהרי זינתה על כן אמרתי להיות בשב ואל תעשה עד שאראה כתב ממרא דהאי עובדא ואזי אשיב ידי שנית נ"ל הקטן יעקב: תשובה מהרב הנ"ל הגיעני מכתב הוד רום אדוני שי' עש"ק העבר יקר הוא מפנינים ואגיל אשמח בו בראותי שנתמלא משאלות לבבי אשר כל ימי הייתי מתאוה לשאוב מימי באר מים חיים ועתה הקרה ה' לפני ונהנתי מהם כנהנה מזיו השכינה ואחר שכבר יצא ההוראה ונשמע פתגם מאת רום הוד מעלתו כ"ת נכרשתא דדהבא מה יתן ומה יוסיף קיצר רוח כמוני אך אמרתי להשתשע בדבריו הנעימים והחריפים ואחר אחרון אני בא במה שהשיג על בעל הש"כ בספרו הנחמד בקונטרס הספיקות הנה דבריו דברים של טעם הם וכל מי שיש לו מוח בקדקוד יבין וישכיל שכדבריו כן הוא דאל"כ תקשי למה לא התיר המרדכי למכור לעכו"ם עוף הנשחט מעט ויצא הדם מטעם ס"ס שמא לא ימכור לישראל ואת"ל ימכור לישראל שמא לא חתך כלל בושט מזו ס"ס בלא פלוגתא וכן הקשה הוד רום מעלתו מסי' פ"ד וכן הש"ך עצמו מרגיש בזה אלא ודאי הטעם הוא דאין עושין ס"ס בידים א"כ אין מקום לקושית הש"כ בסימן ס"ז דס"ס דפלוגתא ודאי דעדיף וא"כ יש להתיר עגונה כזו מ"מ נ"ל ע"ד להמליץ בעד הש"כ שלא יאמרו אישתבש כהנא ומדויל ידו משתלם די"ל דקושית הש"כ במקומה עומדת דס"ס דפלוגתא לא הוי ספיקא אלא דוקא בדרוסה שיש בלא"ה צדדים להתיר וסומך על ס"ס נ"ז ומבואר שם היטב דאין ראיות הת"ה מוכרחת דאפשר לומר דס"ל להש"כ דהא"ז ס"ל דהלכה כשמואל אלא דמחמירינן כמר עוקבא וא"כ יש לפרש דברי הש"כ דקושייתו על ת"ה מנ"ל לומר כלל ס"ס דפלוגתא רק התם דהתיר הא"ז לפי דהלכה כשמואל לכך התיר החיטים אבל בעלמא היכ' דלא אתמר הלכתא לא חשיב ס"ס ועדיין צריכין אנו לטעם שכתב מר דאין עושין ס"ס בידים לכתחלה דאל"כ קשה למה לא אסר המרדכי למכור לעכו"ם עוף ששחט ויצא דם וזה מבואר בסימן נ"ז ובסימן כ"ג בש"כ עצמו שהעתיק דברי ת"ה כהווייתן אלא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה ולדינא דברי מר עיקר דלא כהש"כ דספק דפלוגתא עדיף מספק דגוף המעשה וגדולה מזו כתב הבית שמואל בא"ה סימן כ"ב ס"ק י"ג וז"ל שם מיהו לדעת התוספ' בכתוב' דף ט' מוציאן ממון דהוי ס"ס וכו' הרי מבואר דאפילו להוציא ממון הוי ס"ס דפלוגתא חשיב מכ"ש לענין איסור כדמוכח בסוגיא דמוכת עץ דעדיף וא"כ יש לסמוך בעגונה זאת להקל מכח ס"ס דפלוגתא כמבואר בתשובת מהר"ש בא"ה סימן ל"ה ובתשובת מהר"ם בנבנשתי סימן פ"ו אברא מה שהעלה הוד רום מעלתו בשכלו הגדול והצח להתיר עגונה זו מטעם דודאי מצאו ההרוג תוך ג' ימים להריגתו דאל"כ למה לא מצאו אותו מקודם אין זה ברור כל כך דבאותו פעם היה המדינה משובשת בגייסות ולא שכיחי עוברין ושבין גם מה שנסתפק מר שזו איבדה קצת חזקתה לפי שזינתה ולא דייקא עכ"ל ולכאורה סברא אלימתא היא אבל כד מעיינן שפיר הא לאו מלתא היא דהא זה הטעם של דייקא ומנסבא לא נאמר ריש פ' האשה רבה רק בעד אחד שמעיד שמת בעלה אבל בשנים מעידין פשיטא ופשיטא דא"צ כלל להאי טעמא ובר מן כל דין ע"כ צריכין אנו לחלק בין זינתה לנשואין דמ"מ לענין נשואין דייקא משום חומרא שהחמירו עלה בסופו כפרש"י ר"פ האשה רבה ויעויין בתשובת מהרי"ק שורש ל"א ותדע שצריכין אנו לחלק בין נשואין לזנות דאלת"ה תקשי על הא דקמבעי

בש"ס פרק האשה שלום עד אחד במלחמה מהאי טעמא דעד אחד משום מילתא דעבידא לגלויי לא משקרא ה"נ לא משקרא או דלמא טעמא דעד אחד משום דדייקא וזו זימנא דסיניא ליה לא דייקא ואם אי' דיש לחלק כדברי מר בזינתה עדיפא מינה ה"ל לש"ס למבעי' בזינתה אי נאמן עד א' משום מלתא דעבידא לגלויי או משום דדייקא והא לא דייקא אלא ודאי דאף בזינתה אמרינן דדייקא ומנסבא וזה ברור ונפלאתי פלאים מדוע נסוג אחר רום הוד מעלתו להתיר עגונה זאת כאשר פתח בטהר' תחלה בספרו הגדול שבות יעקב והאר עינינו בזה גם הרבה טעמים ברורים שבירר וליבן בשכלו בנדון שלפנינו וראיו' ברורות וכדאי המה להסיר האשה הזאת מכבלי העיגון והניח הדבר שקול ע"כ באתי בתפלה קצרה לפתוח לי שערי תשובה שלימה כח דהתירא ואזכה ללמוד מפי כתביו ואל יהיו לו לטורח להראות לי פניו המאירות ואצא ואשתחוה אפים ארצה כ"ד מחותנו המתאבק בעפר רגלו רגלים לתורה הק' יששכר בער ווינר מפראג חונה פה וועשט הובן והמדינה.

תשובה להרב הנ"ל הנה כתבו שוב ושנית קבלתי וע"ד מה שמדחיק מכ"ת לתרץ וליישב דברי הש"כ קצתו בסימן נ"ז וס"ו ע"ז א"צ פלפול כלל דהא לשון הש"כ שכתב כי לא דמי ספיקא דפלוגתא לספיקא דגוף המעשה הוא מושאל מדברי ת"ה ואיך יחלוק עליו ודברי הש"כ עצמו אינם מבוארים כך ובשעה שכתבתי זאת הצעתי הדב' לפני כמה גדולים ובפרטות מ"ו המופלא מהור"ר הלמן זצ"ל והסכימו לדברי לאמר שתקפה עליו משנתו ושגג בדברי עצמו ואין להשי' על גדולי אחרונים כמותו אם לא שהדבר ברור בלי פקפוק כלל וע"ד מה שכתב שבאותו הפעם היו הדרכים משובשות בגייסות ולא שכיחי עוברים ושבים חקרתני על הדבר ונאמר לי אף שהיו משובשת בגייסות מ"מ לא פסקו עובר ושב ע"י מה שקורין (בלשון אשכנז פסין) וכיוצא בו ובפרט שהוא סמוך שעה אחת מכפר פרעשוויילר ששם מצוין עוברי' ושבים מ"מ מכ"ת שהוא קרוב אל החלל והגליל עליו לחקור הדב' יותר ויותר וע"ד מה שכתבתי בתשובתי ראשונה לפקפק בענין דייקא ומנסבא כיון שזינתה וכתב מכ"ת דדוקא בעד א' נאמר כן בגמרא משא"כ בשני עדי' יפה דבר היינו בעדות ברור בלי פקפוק כלל אבל היכא דיש לפקפ' בהיתר' וצריכין אנו להקל מטע' בעגונ' הקילו משו' דדייקי אבל היכ' דלא שייך טע' זה אין להקל כלל וזה פשוט בש"ס וכל הפוסקי' מ"ש מכ"ת לחל' בין זנות לנישואין אמ' שיש מקו' לחלק לכן דקדקתי בתשובתי הראשונ' וזו איתר' קצת חזקת' ולא החלטתי הדבר מ"מ חזינן דלא חשה לחומרא שנאסרה לבעלה ולבועל ועל הולד שהוא ממזר ולמיחש מיהו בעי' ומ"ש מכ"ת ראי' לדבריו מתשובת מהרי"ק שורש ל"א לא ראיתי שם שהזכיר כלל דבר זו רק בסוף שורש שם מבואר כמ"ש לעיל דאין להקל כלל בעגונה אא"כ מטעם מתוך חומר שהחמרת דייקא ומנסבא יע"ש ומ"ש עוד מכ"ת ותדע שצריכין לחלק בין זנות לנישואין וכו' הנה מתחלה אני תמה למה מקשה קושייתו מפ' האש' שלום כן ה"ל להוכיח מקודם מפ' האשה רבה דף צ"ג פ"ב עד אחד ביבמה מהו טעמא דעד א' משום מלתא דעבידא לגלויי לא משקר וה"נ לא משקר או דלמא טעמא דעד א' וכו' ולא קמבעי' כן בזנות כפי מה שכתב מכ"ת אבל באמת מעיקרא לק"מ בשום מקום ובודאי נתעלם ממנו מה שכתבו התוספו' שם ד"ה ע"א ביבמה דודאי צריכין לטעם דדייקא ומנסבא אך דקמבעי' אם הוא עיקר טעם יע"ש וא"כ בזונה י"ל כיון דחזינא דלא דייקא כלל לא

קמבעי' דפשיט ליה דאינו נאמן וא"כ אי משום הא לא אריא להתי' עגונה זאת וכיון שמקרוב הגיע לידי כתב מהרב המופלא מהר"ו אב"ד דק"ק האגני שהעדות הם עדות ברורה רק שמחמת טרדותינו באותו שעה לא נזדקק לשאלה זו והואיל שנאבד זכרו זה הרבה שנים ויש כאן כמה צדדי היתר כמ"ש בכתב הראשון בכך נ"ל להתיר עגונה זאת ובתה ובתנאי כפול שיחקור מכ"ת ויברר אצל העדים כמ"ש בתשובתי הראשונה שיחקור אם כיוונו שניהם עדותן ובאיזה מקום מצאוההרוג במקום מגולה שיש שם עובר ושב ואם היה באותו פעם שכיח עוברים ושבים ואם היה שלם בפניו החוטם ולחיים ופדחת בלי חבלה כלל ואם לא היה אפשר להתברר עוד שנשכח הדבר אצלם זה זמן רב או שמתו אפשר לסמוך על לשון העדות כמ"ש שם לאפוקי אם יאמרו להיפך ח"ו עדיין צ"ע ובכל זאת אין אנכי דלא דורא לבד עד שיסכים עוד א' מן המפורסמי' בהוראה כנ"ל הק' יעקב: שאלה קפו בחור אחד שאמר שקידש את בת פלוני בפני שני עדים כשרים והביא עד אחד שאומר שבפניו ובפני פלוני קידש הבחור את בת פלוני בקידושין גמורין והעד שני נסע לדרכו ואינו כאן והבתולה מכחישו שלא קיבלה קדושין מה דינו של הבתולה הלזו אי צריכא גט או לא: תשובה השאלה זו כבר דברו בו הראשונים ואחרונים כמבואר בא"ה סי' מ"ב ורבו המקילין בדבר זה דדוקא בעד א' ושניהם מודים אז יש מחמירין ופוסקים כדברי האומר בש"ס דקדושין דחוששין לקידושין משא"כ כשהיא מכחישו כי עד אח' בהכחשה לאו כלום הוא אף דרש"י פי' שם עד אחד בהכחשה היינו שנכחש מפי עד א' מ"מ הוא לאו דוקא כדמוכח שם בסוגיא דקדושין כל שאינו מודה לדברי העד ומכחישו אין דבר שבערוה פחות משנים וכן האריך בזה הש"כ ב"ד סימ' קכ"ז ריש ס"ק י"ג אכן הרשב"א מחמיר בזה שאמר שקידש בפני ובפני פלוני ואותו פלוני אינו כאן להצריכה גט כי אולי יבא אותו פלוני ויהיה בניה ממזרים אף שראיתי בתשוב' מבי"ט סי' פ"ו פ"ז וסי' ק"ל דמיקל בזה ובתשובת מהרי"ט ח"א סי' ט"ו מרחיק דעת המחמיר מכח סוגיא דקדושין דמותיב בגמרא אמ"ד מקדש בעד א' ומאי קושיא אפי' אי מיירי בעד א' י"ל דמיירי שהעד אמ' שעד אחר היה עמו לכך חוששין לדבריו להצריכ' גט משא"כ בשאר עד א' אין חוששין אלא ודאי דאין חלוק עכ"ל ואף שכתב שם בתשובה דלאביי דס"ל הטעם דעד א' אין חוששין לקידושין משו' דהוי מעות מתנה כיון שקידש בפני עד אחד משא"כ כשאומר העד שקידש עוד בפני האחד יש לחשוש לקידושין מ"מ כיון דלרבא הטעם משום דאין דבר שבערוה פחות משנים א"כ בכל ענין אין עד אחד נאמן וכיון דקי"ל הלכתא כרבא לגבי אביי נראה דאין כאן חשש קידושין כלל אכן אחר העיון בסוגיא זו ראיתי שאין כאן אפי' קצת ראייה דהרי בלא"ה צריכין להבין לפי מה דקי"ל המקדש לפני פסולי עדות דרבנן צריכין גט וכן לפני ספק פסולין א"כ אמאי לא מוקי הש"ס הכי ובוודאי על המקשן שלא ידע לתרץ אינו קושיא כלל רק על המתר' קשה אמאי לא מוקי בהני גווני ובאמת לא קשה מידי אע"ג דכל כה"ג חוששין לקידושין אפי' אם היא מכחישתו מ"מ אם יש עד המכחיש גם עד זה והיא ג"כ מכחישתו בזה אפי' לפני פסולי עדות וכן בעד אחד שאמר שעוד אחד היה עמו לכ"ע אין חוששין כיון שיש הכחשה נגדו או בפסולי עדות נגד פסולי עדות או בעד אחד נגד עד אחד ואפשר דלזה כוונת רש"י שפי' שם עד אחד בהכחשה שאח' מכחישו היינו לומר דמש"ה אפי' שאומר העד שעוד אחד היה עמו ג"כ אינו נאמן ולפ"ז אין צריכין לדחו' ולשבש

הספרים בגירסות שונות בפרש"י עיין בתשוב' מהר"ם פדווא סי' ל"ב ובש"כ סי' קכ"ז ס"ק י"ג וכל זה נ"ל ברור כלל יוציא דיש לחוש לדעת הרשב"א דחושש בכה"ג שעד שני אינו לפנינו כל שלא מת חיישינן להצריך גט כי אולי יבא העד וכ"פ בתשובת מהר"ח סי' ט"ו וכן מסיק בבית שמואל סי' מ"ב ס"ק ז' וכן נ"ל עיקר הקטן יעקב: שאלה קפז מנער אחד שדמעתו על לחיו בהיותו בדרך עם עוד נער והתחיל לריב זה עם זה ושלף הנער סכיניו ובקש להמית את השני וקם הוא והרגו ועכשיו בא לקבל עליו תשובה או נימא דהבא להרגך השכם להרגו: תשובה הנה בזמנים הללו אין בידנו להתעסק בדינים אלו שהוא דיני נפשות ממש מ"מ לא אמנע מלחוות דעת תורה מה שנלע"ד דרך משא ומתן ולא לדינא הא דבא להרגו השכם להרגו עיקר דהא מלתא מהא דאי' בסנהדרין פ' בן סורר ומורה דף ע"ב ע"א הבא במחלת מ"ט חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מימר אמר אי אזלינא קאי לאפאי ולא שביק לי ואי קאי לאפאי קטילנא ליה והתור' אמרה אם בא להרגך השכם להרגו ע"כ וכ"פ הרמב"ם פ"ט מהלכו' גניב' הבא במחלת בין ביום בין בלילה אין לו דמים אלא אם הרגו בעל הבית או שאר בני אדם פטורין ורשות יש לכל להרגו בין בחול בין בשבת בכל מיתה שיכול להמיתו שנאמר אין לו דמים ומפני מה התירה התורה דמו של גנבא אע"פ שבא על עסקי ממון לפי שחזקתו שאם עמד בעל הבית לפניו ומנעו יהרגנו ונמצא זה הנכנס לבית חבירו יהרגנו ונמצ' זה כרודף אחר חבירו להרגו לפיכך יהרג בין שהיה קטן או גדול בין זכר בין נקיבה עכ"ל הרי דאין חילוק אם אפשר להצילו באחד מאיבריו או לא והטע' דאד' בהול על נפשו ומותר להשכם להרגו וכן נרא' להדיא מפרש"י בחומש גבי ויירא וייצר שמא יהרוג הוא את אחרים ובפי' הרא"ם שם צ"ל דיעקב ודאי לא היה ירא שמא יהרוג את עשו דקי"ל דהבא להרגך השכם להרגו אלא שיעקב היה מתיירא שמא יהרוג הוא את אנשים של עשו שהם לא באו להרוג את יעקב אלא אנשיו של יעקב וכל אדם ניתן להצילו בנפשו מ"מ אם יכול להציל בא' מאיבריו והרגו נהרג עליו ויעקב היה ירא אולי יהרוג אותם בכלבול המלחמה אע"פ שהיה יכול להצילם באח' מאיבריהם עכ"ל הרי להדיא מבוא' מדבריו דהנרדף עצמו מותר להמית הרודף אפי' ביכול להצילו באחד מאיבריו וגדולה מזו כתב הלבוש אורה שם דאפילו אם בא הרודף להרוג אשתו ובניו ג"כ ניתן להצילו בנפשו וא"צ להצילו בא' מאיבריו אך על זה השיג בעל צידה לדרך אבל הנרדף עצמו נראה שמסכים לדעת הרא"ם ולכאורה דברי טעם הם ומה"ט לא מחלק הש"ס והפוסקים גבי מחתרת בין אם יכול להציל בא' מאיבריו או לא בכל ענין הבא להרגך השכם להרגו וכן משמע בש"ס דברכות דף נ"ח ע"א ובפרש"י שם אכן דבר זה עומד עלי ככותל דהרי להדיא אי' בש"ס דסנהדרין ס"פ נגמר הדין דף מ"ט ע"א אתי' ליואב דיינה א"ל מ"ט קטילתי' לאבנר א"ל גואל הדם דעשאל הוי א"ל עשאל רודף הוא היה יכול לו להצילו באחד מאיבריו הרי דאפי' רודף יש להציל הנרדף עצמו בא' מאיבריו וליכא לשנויי דדין מלכים שאני וכמ"ש הרמב"ם בה"ל מלכים כה"ג לחלק בכמה דינים דהא שם בגמרא קאמר דיואב דנו לאבנר בדין סנהדרין א"ל מ"ט קטלת' לעשאל עשאל רודף הוא היה יכול לו להצילו באחד מאיבריו הרי שדנו דין סנהדרין אפ"ה אם אפשר להצילו בא' מאיבריו צריך להצילו וכן פירש"י בפ' בן סורר ומורה דף ע"ד ע"א להדיא וז"ל בד"ה ויכול הנרדף או הרוואה להציל בא' מאיבריו ולא הציל אלא

בנפשו נהרג עליו הרי מבואר בפרש"י עצמו דשוה נרדף עצמו להרואה בענין זה דלא כפירש"י בחומש לפי הרא"ם ובאמ"ם בספ' כנסת הגדולה בחידושו לפ' וישלח הרגיש על הרא"ם בזה מסוף פ' נגמר הדין ומדחיק שם בכמה דרכים ליישבו וכל זה אינו לפירש"י עצמו אהדדי וכמ"ש וזה נעלם מבעל כנסת הגדולה גם סוגיא דמחתרת משמע לכאורה כדברי הרא"ם וצ"ע אכן אחר העיון נ"ל דלק"מ דודאי יכול להציל באח' מאיבריו אפ"ל בנרדף עצמו אמרו כפירש"י שם דף ע"ד ומ"מ גבי מחתרת לא מחלק הש"ס והפוסקים בין יכול להציל באחד מאיבריו או לא כמ"ש הרמב"ם פ"ט כיון שעשה מעשה שבא במחתרת הרי מוחזק לרוצח ממש מש"ה אין צורך להצילו בא' מאיבריו משא"כ בשאר רודף עביד אינש דגזים ולא עביד ואולי ג"כ לא היה כוונתו רק על א' מאיבריו משא"כ בא במחתרת הוא מוחזק לרוצח וא"כ בזה מיושב ג"כ דעת הרא"ם לפירש"י דעשו שהיה מועד לרציחות כדכתיב והוא עיף מרציחות אין להצילו בא' מאיבריו וא"כ לק"מ ולפ"ז בנדון שלפנינו כיון שאפשר היה להצילו בא' מאיבריו וצריך לקבל עליו תשובה וכ"ש בנדון שלפנינו שבא הדבר ע"י גרם קטטה ומריבה ויש בוטה כמדקר החרב אולי הוא היה הגרם וכבר מצינו גדולה מזו דאפ"ל בשלח שליח ונאנס בדרך חייב המשלחו לעשות תשובה כמ"ש בתשובת מהרי"ו סי' קכ"ה ומביא מהא דאמרו חז"ל בדוד עליך נהרג וכו' ואחריו נמשכו גדולי אחרונים אף שבתשובת צ"צ סי' ו' השיג עליו כיון שבא בשכרו שאני מ"מ מסיק דיש לקבל עליו תשובה קצתו וכ"ש בנדון שלפנינו שראוי לקבל עליו תשובה נכונה לפי ראות עיני ב"ד והמורה כי בדם שופכו אולי יכפר לו הדם נ"ל הקטן יעקב: שאלה קפח בר"ח כסליו שמת א' ונגמר קבורתו אחר חצות בשעה ד' אי האבלים מחוייבים להתפלל מוסיף קוד' מנחה או אח"כ או לא יתפללו כלל המוסף כי עבר זמנה בטל קרבנו תשובה אף דלכאורה נראה שיתפלל מוסף כיון שזמנה כל היום כדאי' ריש פרק תפלת השחר של מוספין כל היום ר' יהודה אומר עד שבע שעות וקאמר בש"ס אר"י ונקרא פושע וקאמר שם היה לפניו שתי תפלות הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ע"כ וכן מבואר בא"ח סימן רפ"ו דאם הגיע כבר זמן מנחה קטנה יתפלל מנחה תחלה ואח"כ של מוספין א"כ היה נראה פשוט שכן הדין לענין אבלים שאם הגיע כבר זמן מנחה קטנה יתפלל תחלה מנחה ואח"כ של מוספין אכן אחר העיון נראה דכל זה אינו דאע"ג דאם נאנס ע"י סיבה שלא התפלל של מוספין עד שכבר הגיע זמן מנחה קטנה מתפלל מוסף אחר מנחה מ"מ באונן דקי"ל דפטור מתפלה ול"ד לשאר אונסים כמ"ש הט"ז בי"ד סי' שמ"א א"כ תו אין לחייבו כיון שעיקר זמן מוסף עד סוף שבעה שעות ואסור לכתחלה לאחרו ומקרי פושע וכיון שבשעת עיקר חובתה הוא פטור תו אין לחייבו וכה"ג מצינו פ"ג דחלה משנ' ג' וד' גבי הקדישה עד שלא גלגלה וגלגלה אח"כ פדאתה פטורה כיון שבשעת חובתה היתה פטורה וכן כיוצא בו יע"ש והכי קי"ל כמבואר ברמב"ם וטי"ד הל' חלה הרי אף דנמשך עוד החיוב להפרשתה אפ"ה מחייבין כיון שבשעת עיקר חובתה היא פטורה ה"ה כאן: והואיל דאיירי בהא מילת' לענין חלה אמרתי לכתוב ג"כ מה שנשאלתי מפ"ו הקצין האלוף כהר"ר עקיבא שבק"ק ווירמייש"א נהגו מעולם ושנים קדמניות שאופה מביא שאור שלו ומגלגל בו עיסת ישראל דאסור לכתחלה כמבואר בש"ע סי' שכ"ד דעת רמ"א והוא מת"ה ואיך לא היה פוצה פה שום א' מקדמאי שהי' שם והשכתי דודאי נהגו כן ע"פ

הקדמונים וכל מנהגיהם ע"פ הרוב הוא מנהג ותיקין כי עיקר דין זה מבואר בטור בשם הר"פ שהוא רק חומרא יתירה ורמ"א חושש לה לכתחלה וכבר גדולה מזו כתב הדרישה והובא ג"כ בש"כ ר"ס שי"ל במקומ' שהנשים קונות בצק מהאופ' ולוקחין ממנה חלה שי"ל טעם מנהגן לפי שדרכן בכך כל ערב שבת אפי' נתינ' מעות קוד' הגלגל מות' כיון דעכו"ם יודע מנהג ישראל ואדעת' דהכי לש תחלה ודינו כאלו נתנו לישראל במתנ' קוד' שגלגל' עכ"ל הדריש' ובש"כ נפל טעו' קצת בדפוס ע"ש ואם בכל העיס' פסקו כן מכ"ש בחתיכו' שאור שהוא רק חומר' בעלמ' גם המשא' בנימין מוד' להת' מטע' זה ועי"ל דגם רמ"א דאוס' לכתחל' היינו בלש ישראל משא"כ בלש ע"י עכו"ם הוי כדיעבד כמ"ש הג"ה ש"ד בת"ח ריש כלל ל"ה דבר הנעשה בידי עכו"ם הוי כדיעבד וכ"פ בש"ע סי' קכ"ב סעי' ו' בהג"ה ואין לפקפק על המנהג נ"ל.

הקטן יעקב: סליק שבות יעקב מלא וי"ו שנתמשכן אצל יעקב מאליהו שיבשר הגאולה במהרה בימינו אמן